

Д-р МЕТОДИЈА ДОЈЧИНОВСКИ

**СОВРЕМЕНО
ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ**

Скопје 2009

Д-р МЕТОДИЈА ДОЈЧИНОВСКИ
СОВРЕМЕНО ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

Рецензенти:

Д-р Биљана Ванковска
Д-р Јордан Спасески
Д-р Томе Батковски
Д-р Марина Митревска
Д-р Митко Котовчевски

Лектор:

Жанет Ристовска

Корица:

Златко Танасковски

Издава:

Соларис принт, Скопје

Тираж:

300 примероци

ЦИП - Каталогизација во публикација
Народна и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје
355.40(497.7)

Дојчиновски, Методија

Современо воено разузнавање / Методија Дојчиновски.- Скопје :
Соларис Принт, 2009.- 250 стр. : илуст. ; 24 см

Фусноти кон текстот.- Биографија: стр. 249 . Билбиографија: стр.
245-248

ISBN 987-608-4581-01-7

а) Воено разузнавање - Македонија

COBISS.MK-ID 80754442

Голема благодарност за укажаната драгоценa помош до:

- Црквата Св. Апостол Петар и Павле, од г.Лисиче

- Гоце Трпковски - Бозо

*На Фамилијаџа Дојчиновски,
йосебно, сойруџаџа и синоџ*

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР.....	11
ВОВЕД.....	13

Глава 1

ТЕОРЕТСКО-МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП КОН ТЕМАТА

➤ Поставување на проблемот на истражување.....	15
➤ Цели на истражувањето	20
➤ Предмет на истражувањето	21
➤ Хипотези	26
➤ Методи и техники на истражувањето	28
➤ Досегашни истражувања	30
➤ Научна и општествена оправданост.....	30

Глава 2

ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ-ПОИМ, ЗНАЧЕЊЕ И ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ

1. Поим на современото воено разузнавање	33
2. Цели на современото военото разузнавање	39
3. Атрибути на современото воено разузнавање.....	41
4. Општествена и правна компонента на военото разузнавање ...	49

Глава 3

РАЗУЗНАВАЧКИ ЦИКЛУС

1. Неопходност, фази на реализација, иницирање, проверка, обработка и финализирање на разузнавачките информации	57
---	----

Глава 4

ПРИМЕНА И КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗУЗНАВАЧКИТЕ ДИСЦИПЛИНИ ВО СТРАТЕГИСКОТО ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

1. Разузнавање со помош на човечкиот фактор	85
2. Сигнално разузнавање	91
3. Разузнавање со помош на слики	97
4. Разузнавање со помош на мерење и забележување	112
5. Разузнавање од отворени извори	116

Глава 5

ПРИМЕНА НА СТРАТЕГИСКИТЕ РАЗУЗНАВАЧКИ КОМПОНЕНТИ

1.	Разузнавање на биографијата	140
2.	Разузнавање на економијата	143
3.	Научно – технолошко разузнавање	148
4.	Разузнавање на транспортот и телекомуникациите	151
5.	Разузнавање за воената географија	158
6.	Разузнавање на вооружените сили	164
7.	Политичко разузнавање	170
8.	Социолошко разузнавање	174

Глава 6

МЕСТОТО, УЛОГАТА И РАЗВОЈОТ НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ ВО ПЕРИОДОТ НА ТРАНЗИЦИЈА

1.	Карактеристики на разузнавачката поставеност и функции ..	179
2.	Содржини на работа на разузнавачките органи	181
3.	Сили, средства и методи на дејствување	194

Глава 7

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	240
-----------------------------	-----

CONTENTS

Preface	11
Introduction	13

PART 1

THEORETICAL-METHODOLOGICAL APPROACH TO THE THEME

➤ Defining the problem	15
➤ Aims of investigation	20
➤ Subject of investigation	21
➤ Hypotesis	26
➤ Metods and instruments of investigation	28
➤ Up to now investigations	30
➤ Scientific and society justified	30

PART 2

MILITARY INTELLIGENCE-CONCEPT, MEANING AND BASIC FEAUTURES

1. Concept of the contemporary military intelligence	33
2. Aims of the contemporary military intelligence	39
3. Atributes contemporary military intelligence	41
4. Society and legal component of the military intelligence	39

PART 3

INTELLIGENCE CYCLE

1. Indispensable, phases od realization, iniciativng, checking, processing and finalisation of the intelligence informations	57
---	----

PART 4

APLICATION AND FEATURES OF THE INTELLIGENCE DISCIPLINE ON THE STRATEGICAL LEVEL

1. Human intelligence	85
2. Signal intelligence	91
3. Imagery intelligence	97
4. Measurement and Signature intelligence	112

5. Open source intelligence	116
-----------------------------------	-----

PART 5

APPLICATION OF THE STRATEGIC INTELLIGENCE COMPONENTS

1. Biografic intelligence	140
2. Economic intelligence	143
3. Scientific and technical intelligence	148
4. Transportation and telecommunications intelligence	151
5. Geography and military intelligence	158
6. Armed forces intelligence	164
7. Political intelligence	170
8. Sociological intelligence	174

PART 6

MILITARY INTELLIGENCE IN THE PERIOD OF TRANSITION

1. Features of the intelligence organisation and functions	179
2. Contents of duties of the intelligence segments	181
3. Powers, means and methods of operating	194

PART 7

CONCLUTIONS AND RECOMENTATIONS	240
--------------------------------------	-----

ИЗВАДОК ОД РЕЦЕНЗИЈАТА НА ТРУДОТ

... Докторската дисертација “Модел на поставеност и функционирање на военото разузнавање во Армијата на Република Македонија според стандардите на НАТО” е научен труд од областа на воената наука, со елементи на интердисциплинарен пристап во изработката на една извонредно значајна тема. Во трудот кандидатот го актуелизира прашањето на еден од најважните сегменти во одбраната функционирањето и поставеноста на “военото разузнавање”, од теоретски и практичен поглед, имајќи ги предвид специфичностите на стандардите кои Република Македонија мора да ги исполни до влезот во НАТО.

Трудот се темели на репрезентативен теоретски материјал и сериозни анализи на авторски и емпириски материјал. Во истражувањето кандидатот применил методологија која ги следи критериумите и барањата на научното истражување, при што покажал суверено владеење со методологијата адекватна на научната проблематика. Теоретските концепции ги разбира и ги аплицира на практичен начин, што овозможува конечно сублимирање на автентични и значајни заклучоци.

Докторската дисертација е обработена согласно со поставените цели и задачи. Хипотезите и методите на работа, се добро дефинирани, а резултатите се солидно објаснети. Истите треба да послужат како елементи кои ќе може да дадат определени насоки за нови истражувања, особено во државната и безбедносната политика.

Во македонската научна теорија и пракса, не постојат обиди ниту трудови, кои како научен дискус го имаат полето на воените науки, односно военото разузнавање, неговите функции и поставеност. Овие добиени сознанија ќе претставуваат

пионерски чекори во оваа област и ќе послужат како солидна научна база за понатамошни истражувања.

Докторската дисертација е напишана јасно и прегледно, со јасен елоквентен стил. Прстиајот е дијалектички и историски, во смисла на сензитивност за димензиите, просторот и времето, при анализата и донесувањето на конкретни заклучоци за една вака динамична материја...

Проф. д-р Биљана Ванковска

Проф. д-р Томе Бајковски

Проф. д-р Марина Мијревска

Проф. д-р Јордан Сјасески

Проф. д-р Мико Кошовчевски

ПРЕДГОВОР

Оваа библиографска единица произлезе од мојата докторска дисертација под наслов „*Модел на ѝосѡавеносѡи и функционирање на военото разузнавање во Република Македонија според стандардите на НАТО*“, одбранета на 05.03.2008 година на Филозофскиот факултет во Скопје.

Предизвик и мотивација за обработка на оваа тема беше симболиката со која одбележувам 20 години на должности и функции во безбедно-разузнавачките служби во одбраната, продолжување на кариерата во науката и образованието, како и желбата за пренесувањето на личните и професионални искуства на помладите генерации, љубопитните читатели на оваа проблематика, а особено на питомците и студентите на Воената академија „Генерал Михаило Апостолски“ – Скопје.

Оваа проблематика во досегашниот период не е научно истражувана, што обезбедува општествена оправданост, имајќи предвид дека Република Македонија ги следи напорите на меѓународната заедница за обезбедување мир и благосостојба ширум светот, што впрочем потврдуват и мисиите на Армијата на Република Македонија надвор од територијата на државата, меѓу кои Ирак, Авганистан, Босна и други.

Во трудот детално се разработуваат современите безбедносни и разузнавачки системи користени во 21-от век, особено по 11 септември 2001 година, по трансформацијата на надмоќните водечки машинерии задолжени за собирање на разузнавачки информации од различни извори, технологии, начини и методи и со користење на софистицирани безбедносни системи, процеси и функции. Императивот на современото воено разузнавање претставува императив на времето, што трудот го овековечува низ научните и практичните поставки, опишани во само неколку целини.

Се надевам дека со вака дизајнирана форма, докторатот ќе даде силен придонес во развојот на современото воено разузнавање во Република Македонија.

Сите добронамерни забелешки, сугестии и предлози ќе ми послужат во понатамошните истражувања како поттик за поширока научна и творечка активност.

Особена благодарност исказувам на рецензентите: **д-р Биљана Ванковска – претседател на комисијата, д-р Јордан Силасески, д-р Томе Баиќовски, д-р Марина Миљревска и д-р Миљко Кољовчевски – ментор**, за укажната драгоцена помош во давањето корисни совети околу дооформувањето и изработката на ова студија.

Наедно се заблагодарувам на печатницата

В О В Е Д

Разузнавањето како безбедносен систем на државните заедници, претставува основа и неопходност за постоење, развој, заштита и функционирање на значајни сегменти од општествениот живот како што се политиката, индустријата, економијата (бизнисот), науката, медицината и други, предводени од идеолошката ориентација на државните администрации, привлекува се повеќе внимание на светската сцена. Предизвикот за функционирање на разузнавачкиот феномен претставува создавањето и истражувањето на моделите на разузнавањето.

Мерките и активностите, теоријата и праксата, анализите и синтезите, како во поставувањето на научните истражувања и осознавања така и во спроведувањето на разузнавачката дејност, добиват облик на посебен метод. Специфичниот метод кој во себе врши соединување на мисловни и реални (практични) дејности претставува „моделирање“.

Спроведувањето на современите воено-разузнавачки процеси, особено се значајни за поддршка и давање одговор на разузнавачките барања и потреби на воено-политичките стратегии (анализи, проценки, извештаи, предлози, шеми, матрици, скици, карти и други разузнавачки оперативни материјали), со цел успешно реализирање на воените мисии.

Под терминот „модел на современо воено разузнавање“, се подразбира поврзано функционирање на структурни елементи на мисловни и реално создадени безбедносно-разузнавачки сегменти, процедури, разузнавачки дисциплини и компоненти, постапки, спроведување на стандардизирани мерки и активности на специјализиран воен персонал и материјално технички средства, предвидени за планирање, подготовки и спроведување на разузнавачки операции.

Моделирањето е круцијален метод на научното или практичното создавање. Тоа значи дека користењето на моделот, треба да обезбеди разјаснување на безбедносните појави и да ја одрази вистината на истражуваниот проблем. Потполното потврдување на истражуваниот проблем со помош на поставениот моделот не е можно, но моделот може да даде претстава за сличност,

блискост, поистоветност како и поттик за понатамошни истражувања и субмоделирања.

На крајот би сакал да верувам дека примената на вака проектиран модел на современо воено разузнавање може да овозможи плански и организиран пристап до разузнавачки информации за „оргиналите” и не само тоа, туку и пронаоѓање на нови информации за истите.

Од авторот

Глава 1

ТЕОРЕТСКО-МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП КОН ТЕМАТА

Поставување на проблемот на истражувањето

По осамостојувањето на Република Македонија, на новонастанатиот општествен карактер на безбедноста му се придаваше вонредно значење, особено во подготвеноста и способноста за решително спротивставување на се што претставуваше загрозување на уставниот поредок, независноста и територијалниот интегритет. Специфичноста на развојот на Република Македонија го условија воспоставувањето на безбедносните функции на системот.

Така организираната безбедност започна да функционира врз основа на квалитативно нови општествено-економски и политички односи, нови позиции на државното уредување, специфична улога на човечкиот потенцијал и граѓанскиот концепт, објективна потреба за организирање самостојна заштита на целата територија, ориентирање кон достигнување на меѓународната позиција, дејствување на надворешниот и внатрешниот непријател и реални можности за загрозување на крвката независност на државата.

Во согласност со тоа, вршени се силни подготовки и создавани се услови за неопходните стручни задачи да бидат пренесени на специјализираните органи и институции, меѓу кои се и службите и органите за безбедност.

Постигнатите резултати во развивањето, организирањето и спроведувањето на безбедносните активности, иако пионерски, воспоставија основа за следење на тековните безбедносни потреби без посериозни зафати во истражувањето на безбедносните појави. Според приоритетните потреби, Република Македонија во периодот по осамостојувањето особено внимание му посвети на формирањето на воениот персонал и инсталациите, воспоставување на степенот на раководење и командување, како и формирање и

развој на функциите на безбедноста во вооружените сили на Армијата на Република Македонија.

Со воспоставување на безбедносниот систем, Република Македонија донесе законски и подзаконски акти, прописи, правила, упатства, соодветни планови за ангажирање и наредби со кои се регулираат правата и обврските во поглед на организирањето и преземањето на мерки на безбедност, заштита на воените состави, објекти, установи, единици, оперативни планови и други вредности кои би можеле да бидат загрозувани.

Иако во транзициониот период Република Македонија влезе недоволно подготвена, а независноста значеше предизвик и прилагодување на нови стандарди, неопходни беа нови правила и нов пристап кон градење на современо општество, воената служба за безбедност се развиваше паралелно. Донесувањето проценки за загрозуваноста, анализирање и проценување на секоја закана, насочуваа кон нов начин на спротивставување пред предизвиците на 21-от век претставени во сложени форми на дејствување. Безбедносниот концепт на поставеноста на органите и службата ги препознаа новите безбедносни откритија и предизвици кои се појавија во едно-деценискиот период помеѓу двата века.

Јасен показател за тоа беа трансформацијата на регионите, повеќекратното менување на политичките карти на регионите и државите, транснационалното раздвижување на религиите и народите, потресување и менување на безбедносните системи на поедини региони, „заинтересираноста“ на светот за стабилизација на новите режими со значајна улога врз регионалната безбедност, идентификување на „непријателите“ на светот кои поседуваат нуклеарна моќ и потенцијал, притискање на финансиските фондови на екстремни, радикални, терористички и други организации од страна на развиените земји, масовната појава и изобилно просисство на оружје со сомнително и декларирано потекло, традиционалните конфликти и друго.

Новите глобални откритија ја поттикнаа идејата за прифаќање, воспоставување и примена на современото разузнавање, како патоказ за воспоставување на курс со евроатланска ориентација. Приемот на Република Македонија во „Партнерството за мир“ само го забрзаа процесот на отпочнување, прифаќање и примена на Евроатланските безбедносни процедури – основ за членство во НАТО и ЕУ.

Сепак, мора да се напомене дека Република Македонија на патот кон остварување на својата независност и зацврстување на меѓународната позиција, наидуваше на голем број проблеми и предизвици, за чие совладување беа исцрпувани значајни државни ресурси. Структуралните реформи и развојот на безбедносните служби беа често одложувани, а трансформации на воените формации се вршеа во од.

Достигнувањето на поставените цели беа попречувани од локални и регионални конфликти, внатрешни потресувања, па може да се рече и заради недоразбирања од страна на меѓународната заедница, кои се појавуваа околу фундаментални прашања за Република Македонија како што се признавањето под уставното име, економски ембарга, прашања на внатрешно безбедносно-политички аспекти на државното уредување и слично.

Во периодот на транзиција, беше побарана помош и од страна на организацијата на Обединетите нации. Скоро една деценија, во државата, македонскиот безбедносен апарат имаше поддршка од „сините шлемови”. Со воспоставувањето на потребната соработка со силите на Обединетите нации, се остваруваа и целите за вклучување во евроатланските процеси.

Определбите на Република Македонија за прифаќање и имплементација на стандардите на НАТО во областа на одбраната, особено во делот на военото разузнавање и безбедноста, доведе до зајакнување на безбедноста и заштита на нејзините витални интереси. Императив во модулалните сегменти на разузнавачките структури стана започнувањето со истражувањата за темелно менување на управно – штабните, оперативно – аналитичките и амминистративно – техничките безбедносни процедури.

Република Македонија се впушти во агресивно но малку задоцнето трансформирање на одделни сегменти на армијата, што беше насочувано од страна на претставници на Алијансата и советодавни тимови. Потребата за присуство на курсеви, семинари, вежбовни активности и слично, како и се уште недефинираната определба за користењето на разузнавачките процедури опфатени во НАТО земјите, не претставуваа приоритет, поради што, се уште не постои компатибилност во изработката на документацијата, реализирање на задачите според функциите, реализирање на активностите со објективни потешкотии и неможност за приспособување и поддршка на разузнавачките потреби и барања од страна на единиците.

Ни по формирањето и учеството на Армијата на Република Македонија во мултинационалната бригада „SEEBRIG”¹, составена од земји од Југоисточна Европа, воената служба за разузнавање и безбедност на АРМ не ги вовеле и прифати разузнавачките процедури (разузнавачките дисциплини², стратегиските разузнавачки компоненти и разузнавачкиот циклус), според кои е поставен и функционира безбедносниот систем на земјите членки на НАТО и дел од земјите членки на партнерството за мир.

Обидите да се спроведат планираните усогласувања според НАТО стандардите во рамки на родовите и службите во Армијата на Република Македонија, не беа операционализирани заради воениот конфликт во 2001 година, во кој период безбедносните сили беа ангажирани во одржувањето на мирот, безбедноста и територијалниот интегритет.

По дефинирањето на стратегиската определба на Република Македонија за подготовки и членство во НАТО, моделот за реструктурирање и реорганизација на структурите за разузнавање во МО и АРМ би требало да биде прилагоден кон следниве компоненти:

- НАТО-доктрината, стандардите и процедурите во разузнавањето;
- стратегиските цели и среднорочните цели на Министерството за одбрана;
- темелните функции и функциите за поддршка на МО, кои се прецизирани во Стратегискиот одбранбен преглед;
- искуствата од организацијата и реорганизацијата во разузнавањето на земјите членки и земјите-аспиранти за влез во НАТО.

Согласно Стратегискиот одбранбен преглед на Република Македонија, примената на военото разузнавање и безбедност претставува основа за воспоставување силна одбрана. Главните правци на дејствување на разузнавачките системи потребно е да се

¹ South East Europe Brigade – Бригада на Југоисточна Европа

² Одредени теоретичари ги дефинираат како извори на разузнавањето: HUMINT - human intelligence (Разузнавање со користење на човечки ресурси), SIGINT - signal intelligence (Разузнавање со користење на сигнали), IMINT - imagery intelligence (Разузнавање со помош на снимање и сликање), MASINT - measurement and signature intelligence (Разузнавање со помош на мерење и забележување), OSINT - open source intelligence (Разузнавање од отворени извори).

насочат кон соочување со предизвиците на изменетата современа политичко-безбедносна архитектура во регионот и во светот.

Појдовната основа со која е правно регулирана употребата на военото разузнавање во Република Македонија, е вградена во членовите 133 и 134 од Законот за одбрана, со кој Министерството за одбрана и Генералштабот на Армијата организираат и спроведуваат разузнавање и контраразузнавање за потребите во одбраната и армијата. Според наведениот Закон за одбрана и подзаконските акти кои се на сила, разузнавањето опфаќа мерки, активности и постапки што се преземаат заради собирање, документирање и анализирање на разузнавачки податоци значајни за одбраната на Републиката, кои се однесуваат на состојбите, можностите и намерите на субјектите кон кои разузнавачки се дејствува.

Трансформирањето на военото разузнавање во функција на одбраната, претставува неопходност за следење и приклучување кон новите откритија на современата воена доктрина на заедничките безбедносни колективи.

Военото разузнавање мора да обезбеди економична, флексибилна и постојана поддршка која гарантира точност, навременост, безбедност и доверливост на информациите, менаџментот истите како и заштитата на изворите на информации.

Стратегиска определба на Република Македонија е обезбедувањето и развојот на безбедносен систем приспособен кон потребите на РМ и членството во ЕУ и НАТО. За таа цел, воената служба за разузнавање која го поддржува тоа, мора да се постави со цел да обезбеди ефикасна поддршка на широк спектар на активности, кои произлегуваат од мисиите на одбраната.

Военото разузнавање претставува составен дел на сервисната поддршка. Главна цел на концептот на борбената сервисна поддршка е да се обезбедат квалитетни, правовремени и точни информации од безбедносно-разузнавачки карактер, потребни за донесување на правилни одлуки за изведување на воени операции на АРМ и откривање, идентификување и попречување на активности насочени кон безбедносниот систем и одбраната на Република Македонија.

Покрај користење на сопствените ресурси, военото разузнавање би требало сервисната поддршка да ја реализира и во координација, соработка и заедничко дејствување со специјализирани безбедносни институции на национално ниво и

сродни безбедносни странски воени служби на партнерски земји и на земјите-членки на НАТО.

Цели на истражувањето

Разузнавањето како интегрален дел од процесот на команднување и контрола го поддржува стратегиското, оперативното планирањето на тактичко ниво.

Разузнавачките информации се основата за спроведување на процесот на планирање и истите се неопходни за осигурување од изненадување, закани и намалување на ризици. Заради тоа, разузнавањето мора да ги идентификува потенцијалните противнички способности – како воените така и невоените и да ги предвиди можните намери, мисии и текови на противничките активности.

Организацијата на разузнавањето во АРМ мора да ја одреди заедничката основа на хиерархијата, заради одредување и оправдување на стратегијата на АРМ и општиот тек на воените активности. Исто така, службата за разузнавање во МО и АРМ мора да ги истражува политичките, економските, технолошките, географските и други локални и регионални прашања, за да се осигура дека долгорочните проценки се доволни за одредување на одбранбениот и безбедносниот курс на АРМ и идните потреби на силите.

Сложеноста на истражувачката материја и непостоењето на капацитет за зафаќање со посериозен пристап кон измената и дополната на постојниот концепт на воено-разузнавачка поддршка на армијата, довете до значајна некоординираност на активностите споредбено со напредокот во останатите сегменти на одбранбениот систем.

И покрај тоа што во воведните забелешки беше укажано на значењето и потребата на ваков проект, научната цел на истражувањето се огледа во следното:

- истражувањето на моделот на разузнавање во Република Македонија во делот на примената на неопходните стандардизирани разузнавачки, дисциплини и компоненти на военото разузнавање;

- истражување и утврдување на степенот на подготвеност на военото разузнавање во АРМ и можностите за нејзино доближување кон евроатланскиот модел на разузнавање;
- согледување и компарирање на реалните можности за примена на проектиран модел на разузнавање, прилагоден на мисиите на АРМ;
- приближување на стандардните разузнавачките процедури кон воената - разузнавачка теорија и терминологија која се користи во современите разузнавачко - безбедносните системи;
- издвојување и дефинирање на основните карактеристики за формирање, начела и функционирање на секциите, органите и сегментите за разузнавање во рамки на проспекцијата на Воената служба за безбедност и разузнавање;
- истражување и детерминирање на неопходната поставеност за ефикасно практично користење на оперативно-тактичките мерки и дејствија и тактиката и техниката на вршење на воено-разузнавачките активности за потребите на командувањето;
- селектирање на досегашните теоретски и практично проучени сознанија на современото воено разузнавање;
- понатамошно изучување, усогласување и насочување на поставеноста и функциите на органите во воената служба за разузнавање и безбедност на МО и АРМ до потполно прилагодување кон стандардите на НАТО.

Практичната цел на истражувањето ќе биде особено значајна доколку овозможи ефикасна примена на разузнавачките дисциплини и компоненти, како и детерминирање на решенија кои се соодветни на реалните можности на воената служба за разузнавање во АРМ.

Предмет на истражувањето

Предмет на истражувањето ќе претставува функционирањето и поставеноста на военото разузнавање во Армијата на Република Македонија. Поконкретно ќе се истражуваат разузнавачките дисциплини, компоненти, разузнавачкиот циклус,

како и воспоставувањето проектиран модел на поставеност на разузнавањето во функција на одбрана на државата.

Потребата од „контролирање” на безбедноста и принципот „потребно е да се знае”, се особини на формирањето на разузнавачките дисциплини, кои различно од геостратегиската положба, воено политичката состојба и внатрешното уредување се прифатени како основа за анализи, проценки и собирање информации потребни за донесување стратески одлуки.

Меѓу основните и фундаментални се издвоени: разузнавањето со користење на човечкиот потенцијал, разузнавањето со помош на користење сигнали, разузнавањето со помош на создавање слики, снимки, видео и фото записи, разузнавањето со помош на мерење и обележување, разузнавањето со користење на отворени извори, индикациите и предупредувањата, управувањето со разузнавачките барања, контраразузнавањето и други.

Изборот на најсоодветниот модел на разузнавање зависи од економската моќ на државите, со што користењето на неконтролирани и прекумерни мерки и активности за реализирање на разузнавачките процедури, скоро да е невозможно. Заради тоа целта на колективните безбедносни системи е да овозможуват определување и дефинирање на носителите на безбедносните функции во рамките на НАТО и Партнерството за мир.

Така на пример користењето и управувањето со сателитските ресурси е „привилегија” на само неколку земји членки на НАТО, додека користењето разузнавање со помош на човечки извори е прифатливо за сите членки, заради олеснителните можности во делот на финансии, користење на техника, време, просторот и интелектуалните способности.

Современото разузнавање не би можело да се замисли без употреба на стратеските разузнавачки компоненти, што е еден од тежишните целини во проектот. Да се знае биографијата на потенцијалниот противник или дефинираната закана, претставува императив за правилно ангажирање на безбедносниот потенцијал.

Се поставува прашањето што е причината за и малите армии да се одлучат да се вклучат во колективните безбедносни системи. На прво место секако е поддршката во планираните активности за остварување на целите на меѓународната заедница, поставени од политичките и воените елити. Второ, универзалните стандардни безбедносни процедури во координираното дејствување, прифатени и имплементирани од современиот демократски свет, неопходни за

ангажирање на својата или странски територии во решавањето на локални и регионални конфликти и кризи. Трето, осовременување и оспособување на националните вооружени сили, за спротивставување на потенцијалниот непријател или закана, што би можела да имплицира во поширок регион.

Во лепезата разузнавачки компоненти посебно ќе бидат истражувани активностите и постапките на разузнавачките безбедносни системи при користење на разузнавањето за економијата, научно – технолошкото разузнавање, транспортот и врските, воената географија, можностите на вооружените сили на потенцијалната закана, политичкиот систем и социолошките аспекти.

При тоа ќе биде вршено согледување, компарација, избор, пристап и селектирање на реалните потреби, постапки, барања и можности за непречено, поефикасно и квалитетно вршење на задачите поставени пред воената служба за разузнавање.

Во функција на изнаоѓање на најоптимален модел, ќе се истражува и адаптирањето на националната безбедност кон светските текови со воспоставување на меѓусебна координација, базирана на индивидуалните гледишта за сопствената безбедност. Така НАТО – алијансата презеде целосна одговорност за обезбедување мир и стабилност во регионите кои се сметаа дека претставуваат жаришта на нестабилност. Во таа насока, добар дел од активностите на Алијансата, се базирани врз политички одлуки добиени од дејствување и активности на разузнавачките заедници на националните безбедносни служби.

Значајно во трудот е тоа што ќе биде разјаснет моделот на имплементирање на функциите, координацијата и соработката во рамки на разузнавањето и заедничкото дејствување помеѓу неопходните разузнавачки сегменти на современа воена разузнавачка служба на стратешко рамниште.

Терминот **„разузнавачка служба“** во секојдневната употреба има двострано значење, идентификувајќи се како активност насочена кон собирање на посебно чувани информации и како организација која се занимава со активноста за собирање информации.

„Разузнавањето“ претставува процес на организирано собирање и обработка на податоци и информации за потенцијалниот противник и неговите способности и намери. Претставува термин

зад кој стои организирана државна структура која се занимава со конспиративна дејност на собирање и обработка на тајни.

Разузнавачка агенција претставува специјализиран орган за разузнавање, организација или индивидуа инволвирана во прибирање и/или обработка на информациите. Агенцијата може да има можност за собирање и обработка на информациите или може едноставно да врши проследување на информации до друга агенција за обработка.

Современото воено разузнавање претставува фактор на победа во битките. Тоа е предуслов за добро планирање и незаменлива алатка во вооружувањето на командантот. Командантот веќе не размислува за започнување на операција без да се обиде да ги открие намерите и можностите на противникот, а потоа ќе се изложи на полето на битка дури и „со затворени очи“. Предностите во технологијата ја зголемија можноста на командантите да видат што има од другата страна на хоризонтот, што има зад следниот рид. Тие му овозможуваат тој да има пристап во големо количество информации за бројот, опремата и положбата на противникот. Тие му кажуваат на командантот што непријателот работи скоро во секој момент на денот и ноќта. Некои од информациите собрани и обработани во аналитички процес, може да се претворат во разузнавачка информација од која што може да се направи претпоставка и проценка за можностите на непријателот и неговите намери. Можноста за претпоставување е суштината на разузнавачката информација, нејзината точност и правовременост е она што е потеба на командантот.

Информацијата е податок за непознат факт, појава, настан, состојба или процес. Може да биде општа или тематска: политичка, економска, воена, разузнавачка итн. Може да биде наменета за широката јавност или да биде наменска, за одреден круг корисници, односно да има интерен карактер.

Разузнавачката информација не е шпекулација, која што од никаде доаѓа на памет, ниту, пак, измислен погодок базиран на субјективна природа предизвикан од случаен настан или појава. За да се создаде разузнавачка информација, добиениот (суров) материјал треба да биде подложен на разузнавачките процедури, по што би се добил производ потребен на воено-политичките авторитети и командантите за донесување на понатамошни одлуки. Еднаш собрана, информацијата е предмет во процесот на создавање на разузнавачки анализи во кој што човечкото расудување базирано на знаењата и искуствата ја игра главната улога.

Продуктот на овој процес, разузнавачката информација, се дистрибуира во право време и во лесно инкорпориран облик за оние на кои што им е потребна за да планираат или изведуваат операции. Иако поседувањето разузнавачки информации е фактор за успех во битките, полниот придонес од разузнавачката информација не може да биде ефектно искористен, освен ако самата разузнавачка информација и информацијата од која што е добиена може да се споделат. Интероперабилноста, во овој случај способноста за размена на информации и разузнавачки информации, е клуч за успех во мултинационалните операции.

Разузнавачките дисциплини претставуваат сложени разузнавачки процедури кои користат унифицирани методи, техники, способности и ограничувања во процесот на собирањето на потребните информации.

Разузнавачките компоненти претставуваат специјализирани разузнавачки полиња на дејствување на разузнавачките агенции за осознавање и „покривање” на специфични воено-политички и општествени односи на противникот, заканата или објектот на интерес, во рамки на стратегиското разузнавање, значајни за донесување вистински одлуки од страна на политичкиот и воениот врв.

Разузнавачкиот циклус претставува логичен и доследен процес на прибирање информации за потенцијалниот противник и оперативната средина, правејќи ги корисни за военото разузнавање и доставувајќи ги до оние кои треба да знаат. Разузнавачкиот циклус е фокусиран на командантските мисии и концепти на операции, а во практиката е развиен заради остварувањето на подобра комуникација и соработка за барањата на разузнавачките активности.

Разузнавачки извори претставуваат физички лица или технички уреди како и активности, појави, настани и слично, од кои може да се добие (создаде) информација. Изворот прибира (обезбедува) информации од контакти, разговори или со користење оперативни методи, специјални технички средства, користење на отворени извори (снимки) – оперативен материјал, со користење на беспилотни летала, хеликоптери, авиони, специјализирани превозни средства, стационирани електронски центри и друго.

Контразузнавањето претставува преземање на оперативно-тактички мерки, дејствија и активности кои се однесуваат на утврдување и спротивставување на заканата по безбедноста која

произлегува од противничките разузнавачки служби и организации или од поедини лица кои се ангажирани во извршување на: шпијунажа, саботажа, субверзивни активности или тероризам.

Командант претставува авторитет над одредено ниво, односно субјект за кого се продуцира разузнавањето.

Разузнавачкиот штаб го сочинуваат определен број стручно-оспособени воени лица инволвирани во продукција на разузнавањето со изведување на разузнавачкиот процес.

Противникот се дефинира како непријател или засегната страна во конфликт со која сопствените или пријателските сили, како и силите на Алијансата имаат директен судир во војна, во одделна операција или при одговор на кризи.

Стратегиско разузнавање. „Разузнавање кое што е потребно за формирање на политиката и воените планови на национално и меѓународно ниво“. Ова е највисоко ниво на разузнавање добиено од информации собрани од најшироки можни размери и области потребни да дадат одговор на барањата на националните влади низ спектар на национални и меѓународни воени, дипломатски, политички и економски прашања.

Оперативно разузнавање. „Разузнавање потребно за изведување на операции на оперативно ниво“. Поточно, тоа е разузнавање потребно за планирање, остварување и поддршка на активностите и операциите во „зоната на операции“. Тоа е разузнавање кое се работи (продуцира) во географската зона на бојното поле.

Тактичко разузнавање. „Разузнавање потребно за планирање и изведување на тактички операции“. Разузнавање кое се користи од формациски штабови на пониски нивоа кои спроведуваат дејствија во областа на зоната на ангажирање на воената формација.

Хипотези на истражувањето

Врз основа на општиот пристап кон предметот на истражувањето, дефинирањето на улогата на разузнавањето со осврт на воениот концепт на разузнавање и поставените цели на истражувањето, ќе ја поставиме општата хипотеза:

Проектираниот модел на воената служба за разузнавање на РМ ќе претставува императив за успешното извршување на воените мисии на Армијата на Република Македонија, доколку примената на стандардизирани НАТО - разузнавачки процедури, ги задоволат потребите и барањата за разузнавачки информации значајни за одбраната. Евроатланската ориентација на Република Македонија ја наметна потребата за прилагодување и на военото разузнавање во рамки на Армијата на Република Македонија како заеднички сегмент во системот за национална безбедност.

Покрај општата ги поставуваме и следните хипотези:

1. Изработката, усогласувањето и спроведувањето на безбедносно-разузнавачките процедури даваат перспективи за стапување во преговори и потпишување на билатерални, мултирателарни, регионални и други меѓународни договори од областа на одбраната;
2. Примената на современите техники за разузнавање ја дефинираат евроатланската ориентација и учество во колективните системи за безбедност и одбрана;
3. Изработката на проценки на идните долгорочни безбедносни и одбранбени предизвици, зависи од нивото на оспособеност на службата за разузнавање и координацијата со останатите стручни служби и воено-политичкиот врв;
4. Потребата за информации, претставуваат основа за определување на динамичкиот карактер на воено-разузнавачките органи;
5. Потребата за проток и размена на информации треба да овозможи ефикасно искористување на сопствениот потенцијал;
6. Разузнавачките дисциплини и компоненти го пополнуваат недостатокот на информации потребни за успешно реализирање на мисиите и операциите;
7. Методологијата на разузнавачкиот циклус овозможува потребна конструкција на прецизно определени активности за добивање разузнавачки информации, проверка, обработка, финализирање, доставување и интегрирање на истите во подготовките за престојните мисии;

8. Основата на современото воено разузнавање ја претставуваат разузнавачките дисциплини ХУМИНТ, СИГИНТ, ИМИНТ, МАСИНТ и ОСИНТ;
9. Аспектите на разузнавањето од областа на биографијата, економијата, технолошкиот развој, транспортот и телекомуникациите, воената географија, вооружените сили на потенцијалниот противник, политичкиот систем како и социологијата, даваат одговор на приоритетните разузнавачки барања;
10. Користење на човечкиот потенцијал зависи од моделите на поставеност и функционирање на безбедносниот апарат, условен од неопходноста за ефикасно спротивставување на безбедносните ризици и нарушување на современото граѓанско живеење.

Методи и техники на истражувањето

Со методите и техниките на истражувањето, јасно ќе бидат дефинирани неопходните постапки, дејствија и активности на воената служба за разузнавање во функција на безбедноста и одбраната на државата како и интероперабилноста на безбедносниот систем за вршење задачи во рамките на евроатланските безбедносни системи.

Од методолошка гледна точка, значајно при истражувањето и разработката на материјата претставува утврдувањето на критериумите од кои се започнува и критериумите кои ќе бидат земени предвид во текот на реализирањето на проектот. Со употреба на критериумите се врши увид во анализата на истражуваната проблематика, увид во синтезата на фокусираните искуства поврзани со употребата на разузнавачките дисциплини и стратегиските разузнавачки компоненти како основа за функционирање на колективните безбедносни системи.

Според тоа, методолошката рамка ја детерминираат дескриптивниот и структуралниот карактер на истражувањето. Главната определба на истражувањето е детерминирање на улогата на военото разузнавање во креирањето на безбедносната политика и донесување на правилни проценки за безбедносно-политичката состојба на локално и на регионално ниво.

Посебно место во примената на истражувачките методи ќе имаат:

Методот на анализа на содржината ќе најде своја примена при анализата, обработката и следењето на пишувани текстови од домашната, странската, студиски часописи и друга литература, кои се однесуваат на проблемот на истражувањето.

Методот на дескрипција ќе биде користен во текот на целото истражување со цел добивање на релевантни показатели за кооперативноста на веќе постојниот безбедносен систем на Република Македонија во рамки на здружените безбедносни колективни системи. Ќе биде опишувано влијанието на командно-контролните функции врз поедини разузнавачки модели на земјите-членки на НАТО, Партнерството за мир и одредени партнерски служби во регионот, со што ќе може да се согледа и позицијата на Министерството за одбрана кон овој проблем.

Користењето на компаративната метода ќе биде случај кога ќе има потреба да се споредат одредени искуства, карактеристики, селекција и анализа на одредени сознанија, податоци или информации. Компаративната метода ќе даде правец на утврдување на вистинското ниво на причинско – последичните односи, како и квантитативно – квалитативните индикатори на истражуваниот материјал во однос на реализирање на анализа на собраните емпириски елементи. Релевантните факти ќе бидат искористени за потврдување или негирање на поставените хипотези.

Методот на интуиција ќе овозможи поврзување и осознавање на одредени појави, потпирајќи се на личното искуство на теоретичари, долгогодишни експерти на полето на безбедноста и сродните научни дисциплини. Толкувањето е објективен интелектуален процес на споредба и заклучок заснован на чиста свест, животно искуство, воено знаење кое се однесува на противничкиот и сопствениот потенцијал, како и на постојните информации и разузнавачки податоци. Во тој процес, новата информација се споредува со или се додава кон она што е веќе познато, така што извлекува свежи разузнавачки податоци.

Во истражувањето ќе бидат користени секундарни извори на податоци: нормативно-правни акти, стручни студии кои третираат слична материја, научно-верификувана документација.

Особено внимание ќе биде посветено на следењето на термовите во спроведувањето на методите и техниките на вршење

на военото разузнавање третирано во правилата предлагани и изготвувани од Агенцијата за стандардизација на НАТО алијансата.

Во емпириското истражување ќе биде користено и интервјуто како истражувачка техника за проширување и дополнување на искуствата на авторот од периодот на осамостојувањето на Република Македонија, како и искуствата од размената на сознанија со сродни и партнерски служби, секако дека ќе бидат опфатени.

Досегашни истражувања

Во македонската научна теорија и практика не постојат трудови кои од осамостојувањето на Република Македонија и формирањето на АРМ го истражуваат полето на современото воено разузнавање и оправданоста од негова операционализација, сè до доближување кон компатибилните стандарди на современите воени системи. Оттука, добиените сознанија ќе претставуваат основа за понатамошни безбедносни истражувања.

Научна и општествена оправданост на истражувањето

Од научен аспект истражувањето на прифаќањето на соодветен модел на современо воено разузнавање е мошне значајно со оглед на аспирациите и трасирањето на патот на Република Македонија кон евроатланската заедница. Резултатите од истражувањето неминовно ќе доведат до отворање на понатамошни процеси на дејствување и определување на правците на насочување на безбедносната политика во одбраната. Покрај ова, пристапот кон детерминирање на научната и општествената оправданост би требало да доведе до:

- Рационализирање, ефектуирање, развој и стандардизирање на вложениот труд во сферата на разузнавањето и заштитата на силите на единиците на АРМ;
- Компатибилност на службата за разузнавање на АРМ со евроатланските безбедносни системи;

- Операционализација на разузнавањето во командите, единиците и установите за потребите и во функција на мисиите, операциите и одбраната на земјата;
- Непречено учество на разузнавачко-безбедносни структури на АРМ во мултинационалните операции надвор од територијата на Република Македонија;
- Навлегување во специфичностите на воено разузнавачките дисциплини и компоненти значајни за функционирањето на безбедносниот систем на армијата;
- Трасирање на патиштата на воено разузнавачкото планирање на оперативната дејност (разузнавачкиот циклус) на воената служба за разузнавање;
- Правилна примена на мерките и дејствијата од делокругот на воено разузнавачката служба со осврт помеѓу органите и службите кои се носители на разузнавачките дисциплини;
- Поставување на можноста за превентивно дејствување на воената служба за разузнавање во функција на правилна употреба, командување и контрола врз воениот потенцијал.

Глава 2

ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ – ПОИМ, ЗНАЧЕЊЕ И ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ

ПОИМ НА СОВРЕМЕНОТО ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

Доколку се изврши истражување за тоа која дефиниција во целост го детерминира поимот „современо воено разузнавање“, сигурно е дека ќе се најде на разлики во однос на аспектите на разузнавачката проблематика, почнувајќи од историскиот приод па се до современиот еволутивен развој.

Докази дека „разузнавањето“ е многу старо, има уште од пред стотици години. Военото разузнавање започнало да се изучува, создава и користи, со подготовките за изведување на воените операции. Не земајќи ги записите од „Библијата“, едни од најстарите кажувања на вештините на разузнавањето, му се припишани на кинескиот генерал Сун Цу³, кој напишал *„да се игнорира познавањето на состојбата на непријателот, претставува возвишување на нехуманост“*⁴. Во овој контекст тој потенцира дека *„прошењето време за разузнавање (за проучување на непријателот) е обратно пропорционално на потребното време за реализирање на операцијата“*.

Со цел да се разбере потребата за разузнавање, војувањето да не се остави на цедило, а да се завлезе во начинот на размислување на противникот, овековечениот во разузнавачката литература Сун Цу го извел следниот цитат *„Тоа што овозможува владеење со суверенитетот и добрите отишта ги најага, ги покорува и презема нешто е претпоставка“*. Што е наречено претпоставка не може да биде извлечена од духовите, боговите, аналогијата, од поранешните случувања или калкулации. Да се познава светотот дух, значи да се биде создаден од божество; информирањето во природните науки може да биде барано од индуктивни причини; правото на отишост може да биде верифицирано од математички калкулации; но распоредот на

³ Sun Tzu (circa 500 BC)

⁴ James Clavell „The Art of War“, New York 1983, str.77

позициите на непријателот се утврдуваат преку шпиони и само шпиони”⁵.

Покрај тоа што ова се препораки и на посовремените воени разузнавачки служби во светот, поимот „разузнавање” во 20-от век завзеде соодветен третман и значење не само во националните безбедносни стратегии на земјите од современиот свет, туку и во речиси сите сфери на општествениот живот, почнувајќи од државните органи (војската, полицијата, судовите, обвинителствата и други), па се до сегментите кои се занимават со економија, финансии, земјоделие, рудни богатства, бизнис – релации и други.

Потребата за разузнавање стана битен сегмент и стожер во барањата на информации од страна на **„донесувачиите на одлуки”**, а степенот на ефикасното извршување на поставените мисии, директно зависи од нивото на информации потребни за определување на правилни одлуки.

Професор д-р Алекса Стаменковски⁶ изведува заклучок за разузнавањето со кое се обезбедуваат податоци, информации и вести за некои важни настани. Ако тие настани се случуваат надвор од земјата, а се сврзани со намерите, целите, активностите и однесувањето на другите земји, тогаш може да се каже дека обезбедувањето информации за овие настани претставува разузнавање. Вака разбрано, разузнавањето претставува процес на обединување на податоци и информации за настаните во другите земји кои можат да имаат влијание врз одредена земја.

Голем број теоретичари стојат зад дефинирањето на разузнавањето како **„продукт на собирање, проценување, анализирање, интерпретирање и толкување (прилагодување на потребите) на сите корисни информации** со цел проценување на еден или повеќе аспекти во областите на дејствувањето, кои се неопходно или потенцијално значајни за планирањето”⁷.

Ваквиот начин на дефинирањето на поимот „разузнавање”, претставува логичен производ од поголем број неопходно преземени оперативно – тактички и аналитичко – истражувачки мерки, дејствија и методи, на патот на добивање на финална (употреблива) разузнавачка информација.

⁵ James Clavell „The Art of War”, New York 1983, str.78

⁶ Д-р Алекса Стаменковски „Основи на разузнавањето” 1999 стр.17

⁷ Jeffrey T.Richelson „The U.S. Intelligence Community”, 1989 str.1

Изведената дефиниција на поимот „разузнавање“ е целосно прифатена и во „Разузнавачката заедница на САД“ и структурите на НАТО. Попрецизно, ваквото изведување на дефиницијата за разузнавањето произлегува од потребата за навремено, потполно и точно (прецизно) разбирање на потенцијалниот непријател и околината. Военото разузнавање игра клучна улога на полето на водењето на воените операции од мирот до војната.

Воените команданти го користат разузнавањето за предвидување на битките, разбирање на бојното поле и просторот кој го опкружува и импликациите кои настануваат како резултат на воените дејствија. Тоа овозможува на сите нивоа на командување да се фокусираат и спротивстават на противничката воена сила и ресурси така добро како што обезбедуваат заштита за сопствените сили и ресурси.

Доколку се изврши анализа на поголемиот дел дефиниции за разузнавањето, ќе се дојде до заклучок дека повеќето употребуваат поими кои во основа се однесуваат на „информацијата“, „известувањето“, „податокот“, „важен настан или случка“, целта, активноста, надворешните (странски) капацитети, инсталациите, „потенцијалниот противник“ и слично.

Дел од современите теоретичари военото разузнавање го имаат дефинирано како посебно (специфично), со прецизно издвоени постулати кои ги детерминираат специфичностите во однос на целите, предметот, атрибутите на военото разузнавање, воено – разузнавачките дисциплини, компоненти, како и специфичниот „разузнавачки циклус“.

Професор д-р Митко Котовчевски во својот труд „Современи разузнавачки служби“⁸ истакнува дека „разузнавачката служба претставува значајна државна специјализирана организација која врши собирање, анализа и процена на разузнавачките податоци и информации за другите држави, за нивните воени и економски потенцијали, за политичката состојба, за следење на намерите на другите држави, за научните откритија, за посредување помеѓу државите (и тајната дипломатија) и други податоци од витален интерес за успешно функционирање на државата“.

Тој, исто така, во своето истражување става акцент на воената шпионажа како метод на користење на современите разузнавачки служби, особено за разоткривање на оружјето за

⁸ Митко Котовчевски, „Современи разузнавачки служби“ 2002 година стр.41

масовно уништување, кое во последната деценија претставува закана по мирот во светот.

Здружените безбедносни системи во рамки на дефиницијата на разузнавањето прават корелација помеѓу разузнавањето и информацијата на тој начин што ја опишуваат на следниов начин:

Военойџо разузнавање:

Военото разузнавање претставува продукт изведен од „обработка на информации“⁹ врз основ на проценката за загрозеност од надворешен фактор, непријателство или потенцијални непријателски сили или елементи како и простор на актуелни или потенцијални операции.

Според ова, современото воено разузнавање претставува комплексен процес на собирање, обработка, анализирање и експлоатација на информациите во рамки на безбедносно – разузнавачките структури.

Информација

Информацијата претставува необработен податок на какво било опишување на нештата кое може да биде користено во разузнавачки цели.

Информацијата во целина се состои од физичкиот носител (сигналот) и семантиката¹⁰. Односот кој настанува помеѓу испраќачот и примачот е однос помеѓу субјектот и објектот. Содржината на информацијата зависи и од внатрешниот модел, со кој располага примачот на информацијата. За да настане информацијата, примачот мора да има адекватен капацитет на „знаци, значења и одредби“.

Во практиката тоа значи дека ако оперативниот работник или „собирачот на информации“ не е доволно оспособен да „детектира“ закана од тероризам, заканата може да биде реална. Ако аналитичарот испушти суштинско значење или збор (термин,

⁹ Види „Разузнавачки циклус“

¹⁰ „semantic“ – содржина на информацијата

пасос, значење) од добисната информација, односно не извршил методички пристап во нејзината обработка, тој ја минимизирал ефикасноста во извршувањето на задачата, односно ги уништил трагите кои водат до заканата.

Од друга страна доколку користената технологија не располага со потребните технички уреди и програми за препознавање на содржината (шифрирање и дешифрирање на готови информации), информацијата исто така нема да биде добиена.

Водинелиќ¹¹, информацијата ја дефинира како вест, известување, соопштување, писмен или усмен извештај, кој има природа на новост“.

Респектирајќи ги толкувања на поимот разузнавање на истражувачите на овој проблем, сметав за неопходно дека потенцирањето на поимот „вистина“ во разузнавањето е еден од основните проблеми со кои се соочува современото разузнавање.

Се поставува прашањето, дали разузнавачката информација може или треба да биде вистинита или дали како „сирова“ – непроверена, непотврдена или првична, може да се нарече разузнавачка.

Проблемот на вистинитоста отсекогаш се наоѓал во фокусот на интересирањето на голем број научници, истражувачи, особено кај експерти од областа на филозофијата, правото па и другите општествени науки, но не помалку и во полициските и воените научни дисциплини.

Неспорно е од правна гледна точка, дека доколку се тргне во обезбедувањето на информации за одреден (кривичен) настан, безбедносна појава или, пак, потврдување на активностите на сторител на кривично дело, потребно е истите да бидат поткрепени со материјални докази, односно докажувањето од позиции на „законодавец“, поаѓа од научниот материјализам. Но, вистинитоста во разузнавањето, претставува израз на определеноста, позицијата, свесното или несвесното преземање „страна“ на фронтот на толкувања на постојните или непостојните правила, прописи или стандарди за оваа проблематика, понудениот капацитет на стручните служби, како и моделот на поставеност и функционирање.

¹¹ Д-р Владимир Водинелиќ „Криминалистика – откривање и докажување“ Скопје 1985, том 1 стр.53

Најголем број експерти смета дека во процесот на разузнавање, особено современото воено разузнавање, може да се достигне само одредено ниво на „точност“, од кои причини и најчесто се користат широко прифатените термини „веројатно“, „се претпоставува“, „можно“, „карактеристично“, „непотврдено“ и слично.

Во разузнавачката дејност како резултат на различни влијанија, нестручност, грешки, менување на концептите, „виша сила“, па некогаш дури и од непознати причини, информациите доведуваат до заблуда, односно ја зголемуваат „темната бројка на предметот на воено разузнавање¹²“. Од тие причини критериумите за разузнавање би требало да се „поткрепат“ со прецизни институти (одредби) и поставки во законските, подзаконските и наосчувачките акти за разузнавање, по што, проценките, извештаите, анализите и одлуките би се донесувале со „потврдување“ на истите од повеќе извори или со користење на различни методи на работа.

Со оглед на тоа дека теоријата за вистината може да има сеопшто значење, па може да се користи во сите сегменти на општествениот живот и текови, таа може да има практичка примена и во современото воено разузнавање. Категоријата „вистина“ е резултат на воопштување не само на научните достигнувања, туку и на целокупната човечка практика¹³.

Доколку вистината претставува релативно адекватен одраз на објективната ситуација во сите области на човечкото знаење и сознавање, како таква таа би можела да земе масовна примена и во современото воено разузнавање.

Во непосредна корелација и причинско-последична врска се наоѓаат поимите „вистина“ и „информација“.

Поимот „информација“ е најчесто објаснуваниот и користениот збор во разузнавањето. Светската практика без разлика за какви потреби се користи, му придава посебен значај. На пример во криминалистиката, информацијата е трагата на кривичното дело, предметот, сторителот и слично. Во полициски жаргон, терминот информација се користи за добивање на извештај од информатирите или вигилантите.

¹² Неопходните разузнавачки информации до кои неможе да се дојде

¹³ Водинелиќ Владимир, „Криминалистика“ – откривање и докажување“ Скопје, 1985, стр.1152

Истражувачот О'Хара говори за „три и“ – „информација, испрашување, инструментализација“, што значи дека добивањето на информацијата е поврзана со испрашувањето и користењето на технички помагала (аудио и фото техника, запишување на хартија, лап-топ, пренесување преку радио уред и слично).

Заради можноста од излегување надвор од фокусот на истражувањето, понатамошното дефинирање на „разузнавањето“ и спроведувањето на разузнавачката дејност, ќе бидат целосно разјаснети со обработката на останатите целини од ориентационата содржина на трудот.

ЦЕЛИ НА СОВРЕМЕНОТО ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

Обезбедувањето потребни информации на командантите на воените операции, идентификацијата и детерминирањето на потребите од разузнавање, изработка на планови за извршување на операциите, преземањето мерки за заштита на операциите со избегнување на измама и изненадување и проценка на ефектите на операциите, претставуваат императив на секоја воена разузнавачка служба.

За потполно разбирање на целите на современото воено разузнавање потребно е да се дефинираат нивоата на разузнавање кои се поделени на стратешко, оперативно и тактичко.

Современото воено разузнавање не би се развило на степен на кој сега се наоѓа доколку тоа не биде поставуваните барања на политичките и воените елити на водечките земји во светот. Распоредувањето воени трупи на териториите и пространствата на други држави и континенти, претставува највисока форма и предизвик за разузнавачко дејствување.

Стратешкото ниво на разузнавање се користи за развој на националната безбедносна стратегијата и политиката, следење на меѓународната ситуација, подготвување на воени планови за ангажирање, одредување на стратешките вооружени системи и барања на воените структури, како и водењето на стратешки операции.

Стратешкото ниво на военото разузнавање се фокусира на:

- политичките, економските, технолошките и воените индикатори и предупредувања;

- тероризмот како глобална опасност;
- утврдување на непријателските способности;
- проценката на потенцијални и идни активности на непријателот;
- опасности и закани кои влијаат врз националната безбедност и општите интереси.

Стратегиското разузнавање во зоната на операции вклучува одредување кога, каде и каков вид закани непријателот ќе развие и раководи, вклучувајќи ја и кампањата за реализирање на стратегиските здружени операции.

Оперативното ниво на разузнавање се фокусира на воените способности и цели на непријателот како и неговиот потенцијал. Се интересира за непријателските случувања на просторите на операции, со одредување кога, каде и со колкава опасност непријателот ќе ја спроведе кампањата. Претежно се користи од воените команданти на здружено рамниште.

Цели на оперативното ниво на разузнавање се:

- поддршка во сите фази на воените операции од развивањето на единиците до враќање на единиците во своите бази;
- да обезбедува разузнавање потребно за комплетирање на стратегиските цели од зоните на операции (зони на одговорност) или зоните во непосредна близина;
- планирање и управување со активностите, кампањите и позначајните операции на пониско ниво.

Тактичкото ниво на разузнавање се користи од страна на командантите за планирање и управување со помали битки во состав на здружените оперативни состави или самостојно. Тактичкото ниво на разузнавање е најзначајно бидејќи се реализира во директен допир со силите на потенцијалниот непријател.

Како цели на тактичкото разузнавање можат да се издвојат следните:

- локациите на непријателските сили и вооружените системи;
- тактичката способност за совладување на бојните полиња со маневри;

- идентификување и проценување на непријателските способности, цели и осетливост и колку тоа може да се искористи на теренот;
- идентификување кога, каде и колкава опасност непријателот ќе оствари на тактичкото рамниште на операции;
- обезбедување информации на командантите за опасните закани по нивните сили од терористи, саботери, бунтовници, странско разузнавачко дејствување и друго;
- утврдување на заканите кои се очекуваат во зоната на изведување на борбените дејства, различни од воените операции;
- идентификување и проценка на непријателските способности, намери и осетливост, толку добро колку што се познава средината во која се војува.

Точно и навремено разузнавање може да им дозволи на тактичките единици завземање на значајни позиции во однос на непријателот.

АТРИБУТИ НА СОВРЕМЕНОТО ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

Спроведувањето на разузнавачките процедури, пристапот кон реализирање на одредбите предвидени за користење на разузнавачките дисциплини, разузнавачките компоненти, методите и средствата во военото разузнавање, како и познавањето и искуството во користење на техниката, бараат доследно придржување на разузнавачкиот персонал кон атрибутите (принципите) на професионалното однесување.

На тој начин ќе се придонесе до постигнување на двострана цел кон спротивставување на заканите на 21-от век, а тоа значи „доколку не се попречи реализирањето на заканата, да се намали штетата и бројот на жртвите”¹⁴.

¹⁴ Hizmete Ozel, „Terorism, causes, objectives and strategies”, Анкара, 2005 година. Воените аналитичари сметаат дека во 21-век масовно ќе бидат користени: тероризмот, диверзиите, саботажите, организираниот криминал, оружјето за масовно уништување – нуклеарното, хемиското и биооружјето. Се проценува дека

Современото воено разузнавање во процесот на реализирање на поставените мисии, се придржува кон одредени атрибути (принципи), по кои се разликува од останатите безбедносни структури, во време на појава на асиметричните закани на современиот тероризмот, диверзиите, саботажите, организираниот криминал, шпионажата, оружјето за масовно уништување, етничките конфликти и отворените воени судири.

Како најзначајни современото воено разузнавање ги детерминира следните принципи¹⁵:

Правовременосѝ, разузнавањето мора да биде корисно и прифатливо во време на ефектуирањето.

Објективносѝ, разузнавањето мора да биде одвоено, не создадено и ослободено од политичките текови или притисоци.

Корисносѝ, разузнавањето кое го добива командантот во форма на извештаи, мора да биде корисно за понатамошна анализа.

Комплетносѝ, командантите, штабовите и единиците мора да добијат комплетно разузнавање за да ги прилагодат нивните одговорности и да ги комплетираат нивните мисии.

Точносѝ, разузнавањето мора да биде коректно, фактичко и да ја претставува ситуацијата онака како навистина постои,

Релевантносѝ, разузнавањето мора да обезбеди разбирање на ситуацијата, да ги дефинира задачите кои ги комплетираат целите и намерите на командантите како и планот, извршувањето и проценката на операциите,

Расположливосѝ, разузнавачките организации мора да располагаат со одговор за постојните и веројатни разузнавачки барања на командантите, штабовите и единиците на сите нивоа на командување.

Всушност, теоретичарите на оваа проблематика даваат различен поглед на наведените од авторот атрибути. Некои ги

ќе бидат бирани “меки цели”, со тоа што бројот на терористичките напади ќе се намалува, додека бројот на жртви во нападите ќе се зголемува.

¹⁵ DIA, JMiTC „National intelligence Course” – Textbook, 2000. Различни извори користат различни атрибути (начела) на разузнавањето. Според презентациите реализирани од претставници на НАТО во Грузија 2004 година, наведени се следните: одговорност, достапност, централизирана контрола, постојан преглед, објективност, заштита на изворот, навременост, систематска експлоатација. Види ССНО „Обавештајно обезбедување ОС”, 1987, стр.15-19

нарекуваат начела, некои карактеристики или принципи¹⁶. Зависно од намената на истите на свој начин секоја класификација дава позитивни импликации.

Воениот командант на американската армија Фредерик М.Франс¹⁷ успехот во операциите го гледал во т.н. „карактеристики на ефективното разузнавање“, каде ги набројал следните: применливост, корисност, навременост, точност, комплетност, објективност и претпоставеност.

Военото разузнавање не постои само за себе, односно истото не би ги спроведувало задачите и функциите доколку не би било опслужено со квалитетно оспособен персонал.

Принципите на професионално однесување во военото разузнавање се воспоставени врз основа на проблематиката, карактерот на извршување на обврските на оперативните и штабните офицери и останатиот персонал, како и стандардизираните оперативни процедури во разузнавањето.

Истражувајќи за време на посетите на странските воени служби и центри за обука, како и во Европскиот центар за безбедносни студии¹⁸, може да се заклучи дека професионалните состави и персоналот ангажиран на задачи специфични за делокругот на разузнавањето во целина се слични, разликите се минимални односно тие се однесуваат на начинот на обучување, бројот на неопходно посетувани курсеви од разузнавањето како и ангажирање на различна категорија на лица: воени лица, цивилни лица на служба во армиите, експерти, надворешни соработници, советодавни тимови на странски армии и слично на места со различна стручна подготовка.

Основата од каде се црпи разузнавачкиот кадар за формирање на современа воено-разузнавачка служба се воените единици, односно штабните офицери во С-2 секциите на батаљоните, полковите, бригадите, корпусите и останатите воени состави¹⁹.

¹⁶ Проф.д-р Митко Котовчевски во „Современи разузнавачки служби“ Скопје 2002 стр 44/45 ги изнесува следните начела: сеопфатност, непрекинатост, целта ги оправдува средствата, инфилтрација, објективност и проверка, правовременост, тајност, планирање на задачите, централизација и раководење, релативна самостојност на разузнавачките органи, специјализација во работата, тимска работа, оригиналност во постапките, градирање – подредување на задачите.

¹⁷ Frederick M.Franks „Combat Comanders handbook on intelligence” 1992, FM 34-8, 1-4

¹⁸ Klaus-Dieter Fritsche, presentation „Organization, Practical issues and Problems in Civilian Control od intelligence Services”, Garmish, 2003

¹⁹ Antony M.Riscica, presentation „Introduction to G2 Funktions”, Skopje 2002

Причините за тоа се едноставни и се однесуваат на специфичностите на секое од нивоата на развој во кариерата на воениот персонал, карактеристиките во извршувањето на задачите и специфичностите на обучување.

Според тоа разузнавачкиот персонал кој во разузнавачката организација врши одговорни обврски, значајни за успехот на единицата во подготовката за изведување како и во периодот на реализирање на мисијата, би требало да ги поседува следните карактеристики²⁰:

Компетентност: офицерот мора да биде оспособен за вршење на должноста на која е поставен, да биде во состојба да ги проценува, апсорбира, анализира и спроведува сите специфичности кои се поставени како разузнавачки барања или потреби на претпоставените, да биде запознаен со обврските и задачите на припадниците на организационата единица во која припаѓа и да соработува со сите, да комуницира и координира хоризонтално и вертикално по хиерархија во рамките на неговата воена единица, сродни и партнерски служби;

Иницијатива и толкување: оваа карактеристика се однесува на способностите за предвидување на барања и јасно толкување и разграничување што е битно и што е потребно да се направи, обезбедување на доволен број на информации кои ќе обезбедат правилно донесување на одлука од страна на командантот, познавање на намерите на претпоставените за две нивоа повисоко, користење на предноста од која било можност за исполнување на задачата и за секоја нова информација да се информира претпоставениот.

Креативност кај разузнавачкиот персонал би се однесувала на перманентно барање на решенија за појавените проблеми, анализирање на наметнати и поставени прашања од безбедносно-разузнавачки карактер со креативно и критичко размислување и приод кон истите, почитувања на мислењата на целиот персонал (штаб) и вкрстување на идеите, особено при решавањето на сложени задачи, давање на препораки на командантите за можните текови и развој на дејства.

Флексибилност најмногу се огледа во нивото на аспирација и зрелоста на личноста да „манипулира“ со поставените задачи, обврските да не се натрупуваат, да поседува способност за

²⁰ Antony Calabrese, MI Deputy, presentation, „G2 Functions”, 2002

прилагодување на променливите потреби и желби на претпоставените, особено карактеристично е стручноста за „приоритет“ да биде присутна во прв план, можноста за исполнување на повеќе обврски во исто време со квалитетно спровување во кусо време.

Довербаџиџа кај разузнавачкиот персонал е една од приоритетните особини и истата е нераздвојно поврзана со дисциплината, иако командантот може да одлучи одредена препорака да не ја прифати. Искажувањето на доверба е тешко, макотрпно, со докажувачки елементи, а пред сè е резултат на изградениот однос помеѓу претпоставениот и потчинетиот.

Лојалноста кај персоналот овозможува командантот да ја добие вистинската информација, мислење, анализа, извештај и слично. Голема е последицата доколку „разузнавачот“ го информира претпоставениот со она што претпоставениот сака да го слушне. Лојалноста претставува и морална храброст да се искажат и добри и лоши вести. Во природата на разузнавачкиот персонал е тој да биде лојален кон секој припадник на армијата, кон одлуките на командантот, кон добиените информации, кон доверливоста на документите и слично.

„Воениот разузнавач“ мора да биде **тимски играч**. Без штабно (групно) работање, соработка, и координација нема резултат. Активноста од делокругот на разузнавањето не може да заврши одеднаш, да нема завршница или во текот на преземање на активностите да има пропусти заради кои ќе биде донесен погрешен предлог, анализа, процена, извештај и слично. Тимскиот играч треба да може да се снајде во непозната (новосоздадена) средина, да создаде круг на соработници, да предлага и учествува во создавањето на продуктот и да дава забелешки за истиот. Во донесувањето на одлуките мора да учествува исто како да се работи за сопственото добро.

Да се биде ефикасен во военото разузнавање, значи дека треба да се биде добар **„менаџер“**. Разузнавачкиот персонал, зависно од нивото и задачите мора да поседува способност за управување со времето и ресурсите, планирањето на активностите, нивната ефикасна реализација, управувањето со задолженијата, средствата, па на крајот и со парите. Управувањето со воените операции е тешка и одговорна задача и таа му припаѓа подеднакво на целиот персонал.

Последното од особините на разузнавачкиот персонал би била способноста за **ефективна комуникација**. Ораторската

способност се стекнува во текот на одминување на вертикалните и хоризонталните нивоа на функционирање и учествување во несметано функционирање на секциите од најниско до највисоко. За да се постигне ефектот во комуникацијата потребно е да се применуваат вербални, писмени, сликовни и визуелни методи на искажување.

Со ефикасната комуникација, идеите и намерите треба да се преточуваат во вистина, реалност и остварливост. Техниките на брифирање и придобивање на „аудиториумот“ треба да имаат способност за пренесување на најсложените информации за истите да можат да се разберат. Познавањето на странските јазици, симболи и ознаки на предмети, цели, единици, зони на одговорност, познавањето на „јазикот“ на воената терминологија, исто така претставува основа за ефикасна комуникација.

Со примена на карактеристиките на припадниците на воена служба за разузнавање се добива комплетна личност или, според авторот, сите наведени карактеристики ја отсликуваат „самостојноста“ на личноста, а низ извршувањето на задачите, постапките, мерките и активностите, па дури и постигнувањето на видливите резултати се заклучува колкави се способностите и можностите на воената служба за разузнавање.

Говорејќи за успешноста на поставеноста и функционирањето на една воена разузнавачка структура, не би можеле да потврдиме или негираме дали таа е успешна или не, доколку не бидеме сигурни во степенот и доследноста при користењето на стандардизираните оперативни процедури во разузнавањето.

Што претставуваат стандардните оперативни процедури во разузнавањето? Како термин „Стандардизирани оперативни процедури“ во меѓународната пракса е релативно нов, но е масовно во употреба по започнувањето на периодот на асиметричните закани и глобалниот тероризам, значи во почетокот на 21-от век, како и со започнувањето на приемот во НАТО на нови членки. Стандардизацијата во земјите-членки на НАТО ја спроведува „Организацијата на НАТО за стандардизација“, чија улога е да ја зголеми интероперабилноста и да придонесе кон капацитетот на силите на сојузниците заеднички да се обучуваат, да вежбаат и да дејствуваат на еден ефикасен начин, а кога е тоа можно и со силите од земјите партнери и од други земји во спроведувањето на задачите.

Можеби ќе биде појасно ако напоменеме дека „процедурите“ претставуваат севкупност од прифатени норми и правила со кои се регулира организацијата на работа, од наједноставните па сè до најсложените активности. Но, стандардизираниите (меѓународните) процедури ги користат поголем број земји. Тие не се правни норми и не содржат формулирани одредби за тоа што е дозволено а што забрането²¹. Тие напосто нудат формула (модел, идеја) за пристап и „оперирање“ во определена област, како што на пример е воената.

Конкретно, стандардизирањето претставува воспоставување на потребните нивоа на компатибилност, размена или единство во спроведувањето на операциите, безбедносните процедури, користењето на материјално-техничките средства, техниката, администрацијата и друго²². Според политиката на НАТО, од септември 2000 година и земјите партнери активно се вклучија во активностите на Комитетот на НАТО за стандардизација.

Секој род, „вид“²³ или служба во рамките на воените структури за своите потреби пропишува мерки и активности, безбедносни процедури, постапки, изготвува правила за работа, дополнувања и анекси и регулираат дејствија со кои во рамки на нивниот делокруг се спроведува основата за функционирање и поставеност на системот.

Така, стандардните оперативни процедури би претставувале изработка и спроведување на мерки, активности и безбедносни постапки со цел ефикасно реализирање на функциите на военото разузнавање на сите нивоа, регулирање на начинот на поврзување и размената на разузнавачки информации според значењето на изворите на информации, пропишување на процедури за реализирање на разузнавачките барања и потреби и други прашања, кои во процесот на реализирање на современото воено разузнавање е потребно да се регулираат во однос на дејствијата од страна на персоналот, материјално-техничките средства и останатите капацитети.

Со оглед на тоа дека Република Македонија сè уште не е членка на НАТО алијансата, пристапот до стандардизираниите разузнавачки оперативни процедури е отежнат, односно, воено-разузнавачката служба што поскоро е принудена да обезбеди

²¹ Душан Бојчев, „Дипломатски речник“, Скопје 1998 стр.210

²² Биро за информации и прес на НАТО, „Прирачник за НАТО“, Брисел, 2001 стр.339

²³ Различни армии користат различни видови воени сили зависно од геостратежиската положба: копнени сили, поморски сили, воздушни сили и слично.

стандардизирање на постапките во секоја сфера на военото разузнавање до целосно прилагодување на истите до стандардите на НАТО.

Тоа значи дека за различни потреби, сегменти, ангажирања, услови на операционализација на одредени ресурси и слично, потребно е да се одредат мерките, активностите и обврските на персоналот и средствата за несмената функционирање и извршување на своите обврски.

Не излегувајќи надвор од рамките на темата, би напоменале неколку сегменти од делокругот на военото разузнавање како поттик за понатамошно истражување и проширување на полето на согледувањето на неопходните потреби и нивно целосно процесуирање.

ПРИМЕР 1. Доколку се работи за собирање на разузнавачки информации по доставено барање или потреба на воен авторитет, стандардизираните разузнавачки оперативни процедури би требало да го регулираат следното²⁴:

- на кој начин се врши собирањето на информациите;
- кој состав (број и профил) е ангажиран на собирањето информации;
- користење на материјално-технички средства и техника;
- ограничувања во текот на задачата;
- начин на доставување и обработка на информациите;
- изработката на разузнавачките продукти;
- останато.

ПРИМЕР 2. Доколку се работи за изработка на дневни производи на разузнавачката секција за продукција во текот на денот, зависно од мисијата потребно е да обезбедува:

- утрински брифинзи за претпоставените авторитети;
- дневен извештај од 24-часовното собирање информации;
- извештај по потреба и барање;
- пополнување на разузнавачките матрици;
- обележување на значајни забелешки на карта;

²⁴ NATO HQ Skopje, examp...„SOP”, 2003

- пополнување на базата на информации;
- изработка на проценки за одредени безбедносни појави;
- останато.

Ваквиот пристап на спроведување на стандардизираните оперативни разузнавачки процедури е карактеристичен за здружените безбедносни колективи каде тежнее и Република Македонија.

Секоја од земјите при извршувањето на сопствените мисии за потребите на државата на која припаѓаат изготвува соодветни процедури регулирани со правила и прописи, во кои сите постапки се детално разработани, а резултатите од ангажирањето можат да зависат само од непредвидени влијанија, пропусти во процедурите, нестручност во работата, лоше функционирање на стандардната техника или пак застареност на средствата кои во мисијата се користат.

Секако дека заради пристапувањето кон и воспоставувањето односи за функционирањето на безбедносните колективи, земјите-членки понудуваат најповолни услови, начини и процедури за што поуспешно прифаќање на стандардите на одредени безбедносни процедури, здружените безбедносни колекти при формирање на привремени состави и ангажирање во мировни или воени мисии, релативно брзо се прилагодуваат кон новонастанатите услови.

Од горенаведените размислување, причини и субмодел, значајно е да се потврди потребата за изготвување, прилагодување и прифаќање на стандардизираните оперативни процедури во разузнавањето, но безбедносниот систем на одбраната не би бил до крај заокружен доколку соодветните стандардизирани процедури не бидат прифатени и во делот на контраразузнавањето и безбедноста.

ОПШТЕСТВЕНА И ПРАВНА КОМПОНЕНТА НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ

Демократскиот развој на современите општества во најголем дел ја минимизираат воената компонента, а во одредени региони на светот каде економскиот и социјалниот развој се основна потреба, оваа компонента е речиси занемарлива.

Терминот разузнавање најчесто се поврзува со активности на државните институции, но кон крајот на 20-от и почетокот на 21-от век, сè повеќе го употребуваат и приватни мегакомпаниии, банкарски институции, меѓународни претставништва и бизнис групации, а во одредени региони на светот каде политичко безбедносната состојба е нестабилна и паравоени формации, бунтовнички групи, криминални банди и слично.

Разузнавањето како термин во општа смисла, претставува примарна потреба и желба за поседување на потребниот степен на информираност, знаење, следење на одредени настани, појави и текови, осознавање на плановите и активностите на потенцијалниот конкурент, па дури и потреба за дејствување во правец на создавање на услови за развој на сопствениот потенцијал.

Општествената компонента на државите претставува потреба за остварување на врски помеѓу нив на политички, економски, културен, научен, спортски и друг аспект. За да може да се води правилна политика со сите можни прашања кон странска држава, потребно е да се познават соодветните проблеми кои постојат во таа држава. Доколку помеѓу две земји не постојат добрососедски односи, а политичкиот дијалог е нарушен врз основа на почитување на територијалната независност и интегритет, секоја одделно ќе настојува со преземање на соодветни активности на стручни служби и органи од делокругот на разузнавањето, да дојде до сознанија, податоци и информации за плановите на спротивната страна за загрозување на безбедноста и територијалниот интегритет.

Податоците потребни за познавање на потенцијалниот непријател на едно општество, било да се работи за дејствување од надвор или од внатре, треба да ги даде разузнавачката служба формирана од институциите на власта во една држава. Капацитетите на разузнавачката служба треба да обезбедат потребен број квалитетни информации за државното раководство, врз основа на кои ќе се донесат одлуки за понатамошни активности на општествените институции и капацитети, како и заштита на границите во сите услови на безбедносна состојба (мир, предвоена состојба, војна).

Тоа значи дека нивото, обемот и квалитетот на информациите со кои една разузнавачка служба со целокупните свои инсталации во земјата и надвор од неа, мора да задоволи на потребите на државниот апарат, заради донесување на одлуки од национален карактер.

Ако се обидеме да побараме заеднички карактеристики на поимот разузнавање и во тој правец ги употребиме дефинирањата во светската литература, ќе утврдиме дека во најголем дел постојат разлики кои се однесуваат на суштината на дефинирањето, зависно од областа во која разузнавањето како термин се користи. Со оглед на тоа дека НАТО алијансата го користи англискиот јазик во службена комуникација, определбата на земјите членки вршат компаративни прифаќања на термините во своите национални армии. Така на пример во англискиот јазик, преводот на зборот „**intelligence**” ги има следните значенија: разбирање, интелигенција, разум, вест, известување и слично, но употребувајќи го за военобезбедносни потреби, значењето на овој термин претставува уште и „разузнавање”, „разузнавачка служба”, „извидување” и слично.

Дека терминот „разузнавање” има и општествено значење докажува фактот што во светската теорија истиот се употребува и самостојно и со придодавки, за што основното значење се менува и станува определено за одредена дејност, специјалност на одредено лице, предмет, објект, активност и слично. Така на пример кога ќе се спојат зборовите „**intelligence map**” се добива разузнавачка карта, карта со потребните податоци за населението или мапа која обезбедува одреден вид податоци за потребите на одредена дејност, „**intelligence photography**” претставува фотографија која обезбедува одредени информации, слики, симболи, визуелен распоред на бараните предмети обезбедени на хартија или екран, разузнавачка фотографија и слично, „**intelligence registry**” означува регистер на информации, разузнавачки регистер и слично.

Општественоста на терминот разузнавање се остварува и во секојдневниот живот, во приватноста и индивидуалноста на луѓето, во јавното мнение, во меѓународната практика, земајќи предвид дека постои потреба од нивно информирање, следење на политичко-економските, правно-социјалните, здравствените и други текови на општеството и развојот на човечштвото. Во таа смисла научното толкување на „разузнавањето” добива различна димензија и истата се однесува на неопходноста за активирање на принципот „потреба за знаење”.

„Разузнавањето” се јавува како фактор на развојот, креативноста, создавањето, одржувањето, однесувањето, мотивираноста, различноста и друго. Не смеаме а да не се задржиме на односот „разузнавање – безбедност”, две неразделни функции во општествено-социјалниот развој на модерниот свет.

Процесот на доаѓање до корисни информации е тежок и макотрпен, со примена и користење на неопходните начини (методи) за остварување на целта. Разузнавањето како потреба за приватност и индивидуалност, може да се разбере и како особина на човекот или развивање на чувството за информираност, реалност, доживување на околината, комуникација со надворешниот свет, опстанок, инволвирање во општествениот и политичкиот живот и слично.

Потсетувајќи дека безбедносната функција на државата и општеството се поврзани со потребата за добивање информации, неопходноста од мерки и активности во тој правец логично ги трасираат патиштата за развој на организиран соодветно оспособен и специјализиран сервис на државата и граѓаните.

Потребата за разузнавање во функција на безбедноста може да се согледа во интерактивниот однос, поврзаност и процес помеѓу овие два феномена. Голем број експерти имаат објавено дефиниции за безбедноста, кои на соодветен начин треба да се третираат. Издвојувајќи неколку, само симболично се претставува определувањето на тежината на функциите и поврзаноста помеѓу безбедноста и разузнавањето.

Душан Бојчев²⁵ за терминот безбедност посочува дека претставува израз со комплексно значење, кој може да се дефинира како состојба, организација и функција. Како состојба, безбедноста претставува степен на заштита на некое добро, на вредност, на придобивки, на држава, на географско или административно подрачје. Како механизам на заштита, безбедноста означува облик на организација, користејќи закони, правни прописи и слично. Како функција, безбедноста е атрибут на која било држава, без оглед на обликот на внатрешно уредување. За спроведување на безбедноста како состојба, механизам и функција, клучна улога имаат повеќе државни органи, меѓу кои органите за државна безбедност, разузнавачките и контраразузнавачките служби, полицијата, вооружните сили и други субјекти.

Проф.д-р Трпе Стојановски²⁶, безбедноста ја дефинира како еден од централните фактори на општествениот живот и работа, како еден од егзистенцијалните човекови проблеми, кои до полн израз доаѓаат дури тогаш кога човекот ќе се најде во критични, опасни околности. Говорејќи за безбедноста, тој исто така фокусот на безбедноста го става на состојбата на економските, социјалните,

²⁵ Душан Бојчев „Дипломатски речник“, Скопје 1998 година, стр.35

²⁶ Проф.д-р Трпе Стојановски, „Полицијата во демократско општество“, Стр.25-41

политичките, правните и културните услови во државата кои овозможуваат систем на заштита и водење соодветна политика на безбедност, како и создавање минимум кој што е потребен за зачувување на саканиот економско-социјален развој.

Безбедноста претставува носечки темел на целокупниот човеков, општествен и државен живот, темел на разни подрачја од општествениот живот диспозиција за здрав, хармоничен и успешен човеков и општествен развој.

Тргувајќи од разни критериуми, фактори или призми при дефинирањето на терминот безбедност, проф.д-р Билјана Ванковска, истакнува дека во обичниот жаргон (дискус), безбедноста се смета за нешто добро, пожелно, за што ако е потребно мора да се жртвуваат други вредности и добра²⁷. Во таа смисла како инструктивна ја потенцира дефиницијата на Арнолд Волферс, според која „во објективна смисла на зборот, безбедноста го одразува отсуството на закани за стекнатите вредности, додека во субјективна смисла – станува збор за отсуство на страв дека тие вредности ќе бидат загрозени”.

Од изведените дефиниции може да се заклучи дека поврзаноста помеѓу безбедноста и разузнавањето како елемент на осознавање на вистината се јавува во функција на државата како составен дел на општествените појави и како општествено социјална категорија во функционирањето и развојот на човечката врста.

Истражувајќи го разузнавањето како општествена категорија се забележува неговото устројување во рамките на системско-структуралната поставеност на државната хиерархија, во која постои неопходност за правно воспоставување и прилагодување на рамнотежата помеѓу општеството и државното уредување.

Непостоењето на соодветна формално-правна регулатива за функционирање на военото разузнавање како целина, најчесто предизвикува непостоење на механизми за следење и развој на современите демократски општества и текови. Механизмите за уредување и насочување на односите го определуваат потребното адаптирање на системот кон состојбите. Поседувањето на силата на разузнавањето од аспект на бројки, техника, можности, ефикасност и слично, не може квалитетивно да се изрази и одрази врз релациите

²⁷ Проф.д-р Билјана Ванковска, публикација „Перспективите на република Македонија на патот кон НАТО и УЕ”, на тема „Национална и/или хумана безбедност: Дилемите на постконфликтните општества во Југоисточна Европа”, Скопје, , 2006 година, стр.55-65

во општеството, а притоа да биде прескокната нормативно-правната компонента. Потребниот баланс се добива само доколку човечкиот потенцијал се доведе на потребното рамниште и се устројат норми и правила во однесувањето. Иако човекот ги создава системите, истите може и да ги менува и прилагодува.

Интероперабилноста во вршењето на задачите, може да се наруши доколку линијата на кодексот на однесувањето ја помине црвената линија. Разузнавањето претставува систем на вертикална и хоризонтална хиерархија, формирана како кула од карти, која доколку се наруши во било кој поглед, може да доведе до катастрофални последици по државата и општеството.

Со оглед на тоа дека правната компонента на разузнавањето во голем дел на земји е регулирана на различен начин, значајно е да се потенцира дека за непречено функционирање е потребно да се прилагоди на стратешките определби на државите, нивните перспективи, државни уредувања, политичко-економски процеси и развој, како и улогата на безбедносните служби и органи во општеството.

Така, во НАТО, земјите-членки на Алијансата последните правни рамки за дејствување се донесени врз основ на „Стратешкиот концепт на Алијансата” објавен во 1999 година. Во таа смисла Секторот за разузнавање на НАТО секојдневно обезбедува стратешки разузнавачки информации за генералниот секретар, Северноатланскиот совет/Комитет за планирање на одбраната, Воениот комитет и други тела на НАТО, како што се елементите на Меѓународниот воен штаб, Политичкиот комитет и Центарот за пролиферација на оружјето за масовно уништување. Независната разузнавачка функција или капацитет не постои.

Во некои од државите-членки на НАТО, (како на пример САД), разузнавачката дејност во армијата, покрај законските прописи, може да се дополнува и менува со т.н „извршни наредби” на овластени воено-политички авторитети, зависно од неопходните активности и потребите за разузнавачки информации или расположливите разузнавачки инсталации распоредени на територијата или надвор од неа.

Кај членките на Алијансата и Партнерството за мир, правната регулатива за оваа проблематика е поставена зависно од стратешкиот поглед на државите во однос на оваа материја, додека основата за функционирање на военоразузнавачката дејност во Република Македонија, е регулирана со „Правилник за остварување

на работите на разузнавањето, контраразузнавањето и спречувањето и откривањето на кривични дела во одбраната”. Според овој правилник, разузнавањето опфаќа мерки, активности и постапки што овластените службени лица за разузнавање ги преземаат заради собирање, документирање и анализирање на разузнавачки податоци значајни за одбраната на Републиката, кои се однесуваат на состојбите, можностите и намерите на субјектите према кои разузнавачки се дејствува.

Сепак, системот за разузнавање во Република Македонија треба да биде усогласен во согласност со намената на дејствувањето на сите инволвирани агенции во разузнавачката заедница, според принципот „секој во својот дел”. Според Концептот за военото разузнавање, контраразузнавање и поддршката на воените мисии на Армијата на Република Македонија, основна мисија на военото разузнавање е обезбедување разузнавачка поддршка на активностите на армиските единици при нивно ангажирање на територијата на Република Македонија и надвор од неа, што значи дека истата треба да биде усогласена со стандардите на најголемиот број земји членки на Алијансата врзано за употребата на нивните армии.

Крајната правна одлука за ангажирање на мисија на АРМ, а со тоа и давање разузнавачка поддршка на мисијата, претставува донесувањето наредби и одлуки за ангажирање од страна на врховниот командант и закони од страна на Парламентот на Република Македонија, зависно од потребите, силите, средствата и карактерот на мисијата.

Глава 3

РАЗУЗНАВАЧКИ ЦИКЛУС

нео̀йходно̀сѝ од нѐгова̀ ѝримена̀, фази на реализација̀, иницира̀ње, ѝроверка̀, обрабо̀тка и фина̀лизира̀ње на разузнавачкѝе информации

Разузнавачкиот циклус е процес во кој информацијата се обработува во рамки на разузнавачко-безбедносните процедури определени во системот на функционирање на еден сегмент или како целина во разузнавачката служба. Разузнавачкиот циклус е основен модел од кој разузнавачките операции и активности се управувани и реализирани редоследно. Иако се подредени една по друга фаза во рамки на разузнавачкиот круг, сите аспекти на постапката би требало да се „конкурентно“ координирани и извршувани во согласност со принципите на разузнавањето.

Историски гледано, разузнавачкиот циклус посериозно се вметнал и го заземал своето место во процесот на разузнавањето во последните децении на 20-от век, кога целосно се развиени современите разузнавачки дисциплини. Неопходноста од негова

примена е оправдана, и всушност процедурата со која се врши селекцијата на употреба на мерки, активности, сили и средства во процесот на разузнавањето, ја врши токму разузнавачкиот циклус. Во процесот на обработката на информацијата, преку разузнавачкиот циклус не постојат точно одредени правила за тоа кои сервисни служби и во кој обем и времетраење ќе имаат задача да вршат процес со кој барањето и потребата на претпоставениот (органот кој одлучува и бара), ќе се претвори во потврдена, корисна и рационална информација за него и за штабот.

Создавањето корисна информација зависи од многу елементи и нивоа во рамки на разузнавачкиот циклус, почнувајќи од оправданоста за собирање информации, па се до потврдување и обезбедување повратна информација. Клучната улога во разузнавачкиот циклус ја има и разузнавачката архитектура на службата која во целост доаѓа до израз, односно нејзината поставеност, хиерархијата и организациско – формациската структура со целата нејзина инфраструктура.

Суштината на разузнавачкиот циклус, всушност претставува уфрлување на почетни (индикативни) информации и податоци во т.н. „барабан“ од кој започнува процес на пропишани постапувања, каде во одредено време и на посебно разработена безбедносна процедура се врши обработка на истите по квалитет, квантитет, капацитет на сознанијата и податоци, нивна анализа, начин на собирање и искористување, извори, конзумери, позитивни и негативни импликации, проверка, повратно информирање, следење на истите во наредните фази и слично.

Како за пример, разузнавачкиот циклус не ни овозможува да се увериме во тоа дали објектот на интерес (некое лице) е со висок степен на интелигенција, какви се неговите биолошки карактеристики, кои се неговите желби и слично, туку ни дава информации за квалитетите, можностите, способностите, опременоста, функционалноста, логистиката и други карактеристики добиени со методи предвидени за користење на разузнавачките служби, без притоа да бидат повредени човечките чувства, интегритетот, достоинството, па дури и конспиративноста. Со подлабоко согледување на реализацијата на поставеноста на наведените поими, лесно ќе се дојде до заклучок дека тие го дефинираат предметот на разузнавањето. Навраќајќи се повторно на прашањето „што е тоа разузнавање“ одговорот можеме да го прикажеме со еднаквост помеѓу знаењето и продуктот од една страна и разузнавањето од друга страна.

Разузнавање = информација + (собирање + обработка + анализа + доставување) = информација + разузнавачки циклус

Со цел еквиваленцијата помеѓу изнесените елементи да се разбере до крај, би сакале да изнесеме математички пример: доколку го истражуваме бројот на возилата на три различни паркинг - простори и добиеме дека податоците се 3, 7 и 15, а по завршување на истражувањето на крајот на месецот биде утврдено дека секоја сабота во месецот бројот на возилата на паркингот е идентичен, можеме да заклучиме дека податоците и информациите се проверени и потврдени и тие доаѓаат со реализирање на два стандарда: директен – оригинален или индиректен - дослушнат, подарен или пренесен.

Во овој пример оригиналниот стандард не значи дека информацијата била добиена од некого, туку истата е производ на употребени сетила. На пример, доколку е виден патнички авион на кота 1405 од страна на припадник на извидувачки орган, стражар, граничар и слично, тоа е направено со сопствени сетила, директно или со користење на оптоелектронски технички уреди. Во овој случај можно е авионот да бил слушнат во наведениот реон, што укажува на потврдување на податокот и висока веројатност на изворот.

Од друга страна, индиректната информација е производ кој доаѓа од друго лице (извор) или преку други лица или извори. Податоците често се добиваат и преку одредени процеси или процедури на кои се подложени информациите пред тие да дојдат до разузнавачкиот аналитичар. На пример, ако НН лице видело и пренело дека патнички авион ја прелетал котата 1405, тоа лице обезбедило пренесување, известило или подарило информација.

Улогата на разузнавачкиот циклус е да опфати доволен број процедури (постапки) неопходни еден разузнавачки податок било да е тоа невистинит, непотполн, непроверен, нерационален или непотврден, да даде информации или сознанија кои ќе бидат корисни или ќе дадат одговор на потребите и барањата на воените команданти, барателите на информации, или конзументите за детерминирање на заканата, опасноста, постоењето на празнини од информации и слично, со кои ќе може да се преземаат успешни активности за „решавање на задачата, мисијата или проблемот и контрола и управување со истата“. Со други зборови, разузнавачкиот циклус претставува „процес на произведување на разузнавачки информации“.

Специфичноста на мисијата на разузнавањето и произведувањето на разузнавачки продукти се огледа во операционализирањето на систем на планирани, координирани, строго селектирани и стандардизирани безбедносни процедури во поширока смисла, во кој местото и улогата на разузнавачкиот циклус е информациите задолжително поминат низ неопходниот број аналитичко-оперативни органи со што ќе станат супериорни, корисни, употребливи и потврдени.

Особено значајна фаза на разузнавачкиот циклус и покрај тоа што информацијата ќе го помине разузнавачкиот филтер е периодот во кој истата ќе биде користена. Обврска на разузнавачкиот циклус и неговите строги правила е информацијата по завршувањето на формалната процедура да се следи извесен период, сè до нејзиното целосно искористување, односно до моментот кога нема да постои неопходност од нејзината содржина.

Со оглед на тоа, аналитичарот мора да ги убеди изготвувачите и реализаторите на воените планови и активности во точноста на информациите, што индиректно може да влијае врз остварување на политиката на воената безбедност во државата. Работата на разузнавачкиот аналитичар бара знаење и разбирање на реалноста на тековните случувања. Аналитичкото дејствување претставува очи и уши на воените стратегии во целиот свет. Аналитичките извештаи и претпоставки доколку се пообјективни би требало да бидат пореални.

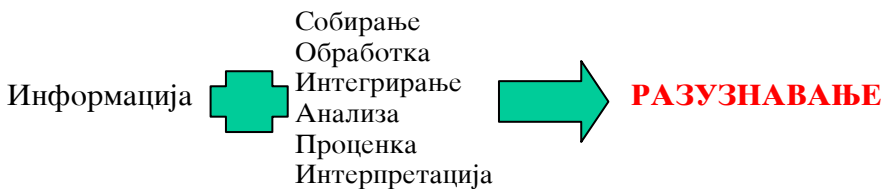
Потребно е да се истакне дека резултатите од разузнавачките циклуси не препорачуваат, не сугерираат, не обезбедуваат, ниту ја создаваат политиката. Тие тоа го прават доколку тоа се побара од нив. Службите за разузнавање и заштита на силите во современите армии, популарно означувани и нарекувани како (Г-2, А-2, С-2)²⁸ задолжително се вклучуваат во процесот наречен „разузнавачки циклус”.

Тие мора да ја познаваат претстојната мисија на единицата и намерата на командантот. Мисијата ја претставува сржта, јадрото на разузнавачкиот процес и пред се зависи од претходно добиените разузнавачки продукти од спроведените

²⁸ Според стандардите на НАТО, командите и штабовите на органите во воените единици се класифицирани по редослед со доделени букви и бројки. На пример С-1 претставува секција задолжена за персонал, С-2 за разузнавање и заштита на силите, С-4 за логистика, С-7 за финансии и.т.н.

разузнавачки операции. Целата ориентираност на командантот кон мисијата, заснована е на аспектите на разузнавањето.

Разузнавачкиот циклус или разузнавачката продукција претставува мост помеѓу информацијата и разузнавањето. Всушност кога појдовната информација ќе ја обработиме, прошириме, потврдиме, интегрираме, анализираме, процениме и интерпретираме, ќе добиеме разузнавање. Графички тоа би било претставено на следниот начин:

Разузнавачкиот циклус е фокусиран на командантските мисии и концепти на операции, а во практиката е развиен заради остварувањето на подобро разбирање и реализирање на барањата за разузнавачките активности. Активностите предвидени за секоја фаза поединечно, придонесуваат за директно помагање на командантите на единиците.

Секоја современа разузнавачка служба во текот на своето работење добива голем број на информации. Информациите доаѓаат од различни извори. Често не тенденциозно, разузнавањето се доведува во корелација со одредени криминалистичко-методолошки постапки значајни за разузнавачкиот циклус.

На пример, во периодот по завршувањето на етничкиот конфликт во Република Македонија до завршувањето на акцијата за предавање на нелегалното оружје на 15 декември 2003 година, регистриран е еноормно голем број на нарушување на јавниот ред и мир, особено во поранешните кризни региони, што укажува на фактот дека користењето на оружјето и истрелите не се резултат на кривично дело „кражба“, „силување“, „организирање прослави“ или натпревари во стрелаштво, туку разузнавачките аналитичари би требало јасно ги наведат на неколку заклучоци:

- Дека во регионите на регистрирање на истрелите сè уште има вооружени паравоени групи и поединци.
- Дека поединци или дел од населението сè уште неконтролирано користат оружје.

- Дека добар дел од вооружувањето е останато во рацете на лица кои сметаат дека можат да постигнат одредени цели.
- Демонстрирањето на сила се врши на местата каде безбедносните сили на РМ не се пожелни.
- И слично.

Заради наведеното, за разузнавачкиот циклус е од особено значење поставувањето и решавањето на верзиите, односно прибирањето, проверувањето, потврдувањето или отфрлувањето на разузнавачките информации²⁹. Користењето и проверката на верзиите, аналогно би значело нивно проверување од разузнавачки аспект. Кога некоја информација (или почетен разузнавачки податок) ќе бидат „исфрлени“ или поставени, најнапред е потребно да се тежнее кон откривањето на заканите, ризиците и последиците кои можат да настанат. На пример, ако со користење на разузнавачката дисциплина „ХУМИНТ“ се дојде до информација за влез на вооружена униформирана група на територијата на РМ од некоја соседна земја, веднаш е потребно да се изврши проценка и да се дадат претпоставки за можните нејзини цели и активности.

Првичните постапки треба да насочуват кон итно преземање на две работи:

- Анализа на вистинитоста и проценка на изворите од кои се дадени сознанијата.
- Вршење на аналитички приод на точноста на сознанијата врз основа на веќе постојната база на податоци и информации.

Ваквиот начин на решавање на проблемот треба да насочи кон поставување на сите можни верзии (варијанти) или претпоставки за можните последици од информацијата и доколку сите мисловни операции се допираат, односно доколку ниту една меѓусебно не противречи, тогаш вистинитоста на сознанијата се веројатни. Проверката на почетните податоци (верзиите), претставува целокупност од мисловни и вистински активности насочени кон потврдување, односно отфрлување на настаните (фактите).

Вонпроцесните (оперативните) и процесните мерки, дејствија и активности се насочуваат и поврзуваат по пат на мисловен процес во разузнавачкиот циклус, користејќи ја неговата теорија и практика,

²⁹ Д-р Владимир Водинелиќ, „Откривање и докажување“ Скопје, 1985 година, том1, стр 233-243

како систем на потребни методи на работа на овластени службени лица. Овој систем го користи правилото „need to know³⁰“, што значи дека сите инволвирани лица во разузнавачкиот циклус, па дури и конзументите на информациите, треба да бидат информирани за активностите онолку колку што е неопходно да знаат за да можат да ги извршуваат своите поставени мисии.

Потребата за потврдување на вистинитоста на информациите одлучно влијаат врз изборот на практични активности, нивната насоченост, содржината и потполноста на нивно извршување. Во тој однос на соединување на теоријата и практиката, проверувањето на информациите се исцрпува со целното и целисходно собирање на индикатори за носителите на потврдувањето на информацијата. Во од на вршење на практичните активности, се утврдуваат фактите и се потврдуваат или отфлуваат сознанијата и информациите.

Како што во праксата постојат повеќе видови верзии како на пример полициска верзија, верзија на судот, верзија на оперативната дејност, верзии во хемијата, физиката и другите сфери на општественото живеење, така постои и разузнавачка верзија.

Голем број научници дале различни дефиниции на верзијата, но за да се сфати нејзиното суштинско значење би изнеле само неколку³¹:

- Строговик: по својата логичка структура верзијата е вид, форма на хипотеза и проверката на сите верзии тече по истиот пат по кој се проверуваат хипотезите во секоја област во научната и практичната активност.
- Старченко: верзијата е една од хипотезите, една од можните претпоставки, која објаснува настанување или својства на поедини околности на одреден настан.
- Белкин: верзијата е подврста на посебната хипотеза.

Според наведените дефиниции, разузнавачкиот циклус претставува инструмент со кој се утврдува и отфрла постоење на информација од безбедносно – разузнавачки карактер.

Разузнавачката информација претставува образложена (оправдана, обработена) претпоставка во поглед на поедини групи на

³⁰ Ангажирање зависно од „потребата за знаење“

³¹ Водинелиќ, „Криминалистика“, 1985

факти, кои имаат или мораат да имаат значење за разузнавањето, укажувајќи на постоење и објаснување на потеклото на тие факти, нивната меѓусебна врска и содржина, а притоа служејќи на целите на објективната вистина.

Основ за остварување на потполното разузнавање е логичкото мислење. Проверувањето и потврдувањето претставуваат логичен заклучок за врската меѓу фактите. Клучот на разузнавачкиот циклус лежи во „специфичностите и деталите“. Обработката на информациите, анализите и проверките претставуваат тежок мисловен процес, при што од еден обичен почетен податок се доаѓа до потврден настан, додека потврдувањето на вистинитоста дека нешто се случило би можело да се изврши непосредно и посредно.

Говорејќи за непосредното, разузнавањето создало извонредно важно правило кое вели дека информацијата може да биде точна и корисна ако:

- настанот за кој е создадена и потекнува податокот, е потврден со факти;
- кога ќе се потврди дека претпоставките за информацијата се вистинити.

Од друга страна посредното потврдување се врши со изведување на сознанијата за сите можни претпоставки, а притоа само една се смета за точна, како и кога со користење на разузнавачкиот циклус се потврдуваат сите околности на настанот (информацијата) потполно, сестрано и темелно.

Сепак, со оглед на тоа дека во процесот на реализирање на разузнавачкиот циклус се користи голем потенцијал на лица и техника, неопходено е пред самиот почеток во фазата на издавање на насоки за реализирање на поставените барања да се одреди следното:

1. Што е тоа што е значајно и корисно што со активирањето на мерките и активностите на разузнавачкиот циклус треба да се преземе?
2. Кои се неопходните податоци со кои вакумот на информациите треба да се пополни, што е тоа што го нема, а се бара, што всушност е задача на разузнавачките органи во една мисија?

3. Да се изврши обработка на вистинската информација и истата да се искористи во процесот на разузнавањето.
4. Финалниот производ од разузнавањето да им се отстапи на вистинските личности, во вистински раце.

Разузнавачки циклус – приказ на боеното поле

Разузнавачкиот циклус претставува логичен и доследен процес на прибирање информации за потенцијалниот непријател и оперативната средина, правејќи ги корисни за разузнавањето и доставувајќи ги до оние кои треба да знаат.

Разузнавачкиот циклус во практиката е докажан и ги содржи следните фази:

- *одредување на мисијата (задачата);*
- *планирање, наредување и насочување;*
- *собирање на разузнавачки информации;*
- *обработка и користење на истите;*
- *создавање на финален производ на разузнавачките информации;*
- *доставување и интегрирање;*
- *враќање на информацијата и проценување на корисноста на истата.*

Одредување на мисијата. Реализацијата на воениот одлучувачки процес (ВОП)³² е едноставна, воспоставена, докажана аналитичка техника. Општата мисија е одредена од највисоките изготвувачи на одлуки во државата, армијата или институцијата за која таа е наменета.

Разузнавањето во процесот на дефинирање на мисијата се вклучува во движење, истото се прилагодува кон мисијата и ги иницира правците и учеството на разузнавањето во мисијата.

Мисијата претставува срце на разузнавачкиот процес, затоа што без планска и организирана активност разузнавањето нема да ги даде очекуваните резултати.

Разузнавачкиот циклус претставува целосно ориентирање на мисијата на Командантот и концепт за тоа како операцијата би требало да се изведе. Секциите за разузнавање мора да ја знаат мисијата и намерата на командантот.

Особено значајна во процесот на реализирање на мисијата е синхронизацијата. „Првиот разузнавач“ го планира и организира синхронизираното дејствување на разузнавачите во рамки на мисијата со целокупниот воен потенцијал во зоната на ангажирање. Не би смеело да се случуваат операции за кои разузнавачот не е информиран и не ги знае, бидејќи последиците би можеле да бидат големи.

Паралелно со оценките на воените штабови и разузнавачките секции вршат разузнавачка проценка на потребните активности. Потребното ниво на разузнавање е разликата помеѓу веќе постојните информации и проценки и она што е потребно да се обезбеди со дополнително ангажирање до потполна реализација на мисијата.

Фазата на прием и проучување на мисијата трае доволно за одговорниот штаб да може да испланира, нареди, насочи и практично да го одбележи почетокот на разузнавачкиот циклус со конкретни активности од делокругот на разузнавањето.

Планирање, наредување и насочување. Насоки за вршење на своите функции, разузнавањето добива од барањата и потребите на донесувачите на одлуки, врховниот командант, Советот за национална безбедност, министерот за одбрана, началникот на Генералштабот, командантите на единиците кои изведуваат или се

³² ВОП во стручната воена литература е познат под оригиналниот назив „Military decision-making proces” - (MDMP)

наоѓаат во фаза на подготовка за изведување на операции, како и „одлучувачите на разузнавањето“³³.

Во суштина, оваа фаза е многу значајна бидејќи го започнува целиот процес, со што треба да даде потполн успех на самиот крај.

Неколку од позначајните обврски во планирањето, наредувањето и насочувањето на разузнавачкиот процес се³⁴:

- определување на персоналот и поддршка на барањата за комуницирање;
- определување на задачи и давање насоки;
- развој на план за собирање;
- оценка на корисноста на почетните информации;
- разработка на предметот на барањето за собирање и производство;
- определување на формите и времето на обезбедување на информациите;
- организирање на разузнавачките средства;
- координирање со активностите на разузнавачите во зоната на изведување активности и националните агенции за добивање на корисно разузнавање.

Во рамки на фазата на планирање, наредување и насочување, современото воено разузнавање, главната улога е дадена на „Разузнавачката подготовка на бојното поле“, што претставува еден вид потпроцес во рамки на разузнавачкиот циклус по време, место, или и средства и суштински елемент во решавањето на задачите и мисиите зададени од претпоставените³⁵.

Разузнавачката подготовка на бојното поле е континуиран процес на следење на безбедносната состојба во зоните на интерес и операции, што значи дека потребата за приоритетни и точни

³³ Во современото разузнавање овие лица раководат со разузнавачки служби, делови на тие служби, шефови на служби, кои вршат различни разузнавачки дисциплини, сектори, одделенија, Г-2, А-2, С-2 секции и слично.

³⁴ Дел од наведените задачи се содржани во „разузнавачката подготовка на бојното поле - РПБП“ која во разузнавачкиот циклус е вградена во првата фаза – „планирање, наредување и насочување“.

³⁵ Разузнавачката подготовка на бојното поле во литературата позната како IPB – „Intelligence Preparation of the Battlefield“, е разработена во содржината на трудо во петтиот дел.

информации е водечко барање, кое во рамки на РПБП произлегува од националните стратегии за одбрана на најголем дел современи општества.

Фазата на планирање, наредување и насочување треба да даде јасно изработен план за реализирање на следната фаза (собирање и синхронизирање во собирањето на информации), со конкретизирање на потребните сили и средства, вградени во соодветна временска рамка.

Во рамка на разузнавачката подготовка на бојното поле, четири чекори претставуваат процес на заокружување на доближување на бојното поле до командантите (претставниците кои донесуваат одлуки), а тоа се дефинирањето на опкружувањето на бојното поле, опишување на ефектите на бојното поле, проценки за можните закани и одредување на опасните правци на акција на потенцијалниот непријател.

Оваа фаза претставува поставување на претпоставки, верзии, барања на одовори на одделни прашања, како што се приоритетните критички разузнавачки потреби од страна на претпоставените (командантите), а се однесуваат на повеќе групации прашања меѓу кои:

- Неопходноста за познавање на опкружувањето и условите каде се планираат операциите и непријателот на тој простор.
- Познавањето на соседите и силите кои учествуваат во операцијата на наша страна (пријателските сили).
- Што е тоа што претставува тајна и треба да се заштите од непријателот, односно недозволи негово осознавање.

Неопходните барања и потреби за информации неопходни за мисијата на единицата ќе бидат поставени во толкава мерка колку што на командантот и воениот штаб ќе им бидат доволни да го разберат бојното поле и непријателските сили. Специфичноста во оваа фаза е постојаното поставување на барања за информации за правците и намерите за изведување на активности на непријателот.

Приоритетните разузнавачки барања во оваа фаза треба да бидат доставени од командантите (претпоставените), до разузнавачките секции и органи кои на барањата треба да дадат одговор и свои препораки. Највисокиот приоритет во барањата се посветува на потпрашањата и давањето одговор од највисоко до најниско ниво. Поврзувањето, учествувањето и доведувањето во

врска со одлуките на командантите претставува основа за успех во операциите, под услов сугестиите да се вградуваат во реализација на истите, дури и под услов истите да мора темелно да се изменат.

Како особено значајни прашања од приоритетна природа на која разузнавачките органи и служби мора да имаат одговор се следните:

- ШТО – командантите сакаат, преточено во разузнавачки барања?
- ЗОШТО – командантите тоа го бараат (прочистено заради донесување одлуки)?
- КОГА - командантите сакаат да го знаат бараното?
- КАКО – командантите го сакаат тоа, во каква форма (пишан материјал, факс, со курир, аналитички, изворно и слично)?

Собирање на разузнавачки информации. Собирањето податоци и информации во себе ги вклучува неопходните средства и извори преку кои треба да се обезбедат бараните разузнавачки резултати. Колекторскиот менаџмент ги опфаќа сите начини на собирање на разузнавачките информации, сознанијата и податоците, вклучувајќи ги разузнавачките дисциплини, со нивните поддисциплини.

Во тој правец можат да се набројат некои од нив: фоторазузнавање, разузнавање на средствата за комуникација, електронско, телиметриско, радарско разузнавање, акустичко, оптичко, електрооптичко разузнавање, разузнавање со ИЦ-зраци, со ласерски зраци, нуклеарно - биолошко, хемиско, радиолошко разузнавање, техничко разузнавање, контраразузнавање и други.

Собирањето на информации претставува користење на изворите од страна на за тоа насочените лица, органи, институции и агенции заради доставување на истите до соодветниот орган за обработка од каде понатаму се користи во произведувањето на разузнавањето³⁶.

Како фаза на разузнавачкиот циклус, собирањето на разузнавачки податоци и информации, претставува и обезбедување

³⁶ „Изворите” претставуваат лица или предмети од кои може да се добие информација, а „агенција” е организација вклучена во собирањето и обработката на информациите.

на корисни разузнавачки информации за непријателот и давање на тие информации за натамошна обработка и користење.

Со процесот на собирање се раководи на сите нивоа на осознавање на информациите. До колку тоа е потребно, контролата врз разузнавачкиот циклус може да постави повторни задачи. Раководењето со собирањето на разузнавачки информации, треба да обезбеди постигнување на максимални ефекти во рамки на средствата, методите и изворите на собирање на информации. Секој план за собирање на разузнавачки информации потребно е да има своја оправданост, а тоа значи дека неговиот интензитет на работење ќе зависи од барањата за разузнавачки информации од страна на командантите.

Во суштина, раководењето со собирањето на разузнавачките информации се остварува со следење на следните принципи:

- рано откривање на заканите односно идентификување на барањата за разузнавачки информации;
- определување на приоритети во собирањето на информации;
- мултидисциплинарен пристап во собирањето информации;
- определување на задачите на разузнавачките органи за собирање на информациите.

Заради ефикасно раководење со собирањето на разузнавачки информации, се формираат регистри (предмети или други помошни документи), и се врши секојдневно следење на резултатите од работата и ангажирањето на луѓето и техничките средства.

Приоритетните разузнавачки барања, индикаторите и утврдените зони на интерес поставени во првиот чекор на „Разузнавачката подготовка на бојното поле“, претставуваат клуч за успех во вториот чекор на РПБП „опишување на ефектите на бојното поле“.

Откако ќе се утврди дека се обезбедени доволно информации, се врши процена на истите, а до колку барањата се задоволени, разузнавачките информации се даваат на понатамошна обработка, односно упатување до конзументите на кои тие можат да им користат.

Целта на собирањето на разузнавачките информации треба да ги потврди или отфрли сферите или правците на дејствување на

потенцијалниот непријател или заканите во процесот на изведување на елементите од разузнавачката подготовка на бојното поле.

Процесуирањето на информациите треба да го пополни мозаикот во мислите на командантот и неговите барања.

Собирањето и менаџирањето со информациите претставува услов за успешна реализација на фазите на разузнавачкиот циклус кои следат, пред сè обработката и произведувањето на продукти од информациите. Исто така, користењето на информации треба да доведе до изведување на правилно маневрирање и позиционирање на разузнавачките проценки.

Собирањето на информациите зависи од многу фактори меѓу кои: безбедноста, капацитетот, ризикот, средината, финансиските средства, користењето на материјално-техничките можности, мотивираноста, оспособеноста, индивидуалноста, правременоста и други. Заради задржувањето на нивото на трудот не би сакале наведените поими да ги разгледуваме посебно, заради нивната поврзаност со разузнавањето поединечно и заедно, кои се веќе објаснувани во поедини делови од трудот.

Во услови на живеење во ера на разузнавање, значајно место заземаат изворите на информации, за кои разузнавачката служба би требало да посветува посебно внимание, планирајќи ги во севкупните плански и организирани активности и содржини, како што се обучување и оспособување, нивно финансирање, грижа за нивната безбедност и статус во општеството, сè до регулирање на нивните обврски кон службата со законски и подзаконски одредби. Сè со цел да се докаже дека на светот речиси во секој сегмент му се потребни информации, изворите на информации можат да бидат најразлични. Грубата поделеност би можеле да ја селектираме на:

- контролирани;
- неконтролирани и
- случајни извори.

За сите нив најважна карактеристика е информациите кои истите ги произведуваат да бидат точни, навремени и потполни. Но, момент за размислување за ефикасно реализирање на разузнавачкиот циклус претставува и навременото откривање, обезбедување (фиксирање) и пренесување на информациите создадени од изворите, кои е потребно да се подложат на понатамошна постапка во разузнавачкиот барабан.

Обработка и користење. Обработката и користењето на разузнавачките информации претставува фаза во која резултатите од работата (разузнавачките информации) се прават погодни за да можат да се користат од страна на аналитичарите за правeње на завршни разузнавачки производи.

Процесот на обработката и користењето на информациите може да се реализира преку експлоатирање на разузнавачките дисциплини и компоненти.

Разузнавачките производи можат да бидат:

- 72

Доставување и интeгрирање. Доставувањето на информациите претставува дистрибуирање (отстапување) на разузнавачките производи на корисниците, во форма која е разбирлива за нив и во време во кое тие треба да ги подготват и донеста неопходните одлуки.

Доставувањето на разузнавачките информации до консумерите се врши на повеќе начини како што се: низ личен контакт, физичко доставување на пишувани материјали, магнетни ленти и дискови, видео ленти, факс пораки, извештаи, компјутерски бази на податоци и друго.

Форми на доставување

Во најголем дел сегментите на Министерството за одбрана и армијата во службената комуникација се должни да ги применуваат одредбите од Законот за безбедност на класифицирани информации³⁷ со што на јасен начин се регулирани постапките околу начинот на изработка и доставување на службен материјал. И покрај тоа што различните ситуации, особено при вршењето на мисии на армиските единици надвор од територијата на РМ, создаваат специфичности во комуницирањето, формите на доставувањето на материјалите можат да бидат:

- Говорни извештаи: лични, телефонски или видео извештаи, студии, анализи, оценки, проценки итн.
- Графички производи: карти, графикони, слики, видео ленти, филмови, слајдови, дигитални слики итн.
- Преку автоматска база на податоци.

Повраќна информација и проценување на корисноста на истата. Разузнавачкиот процес завршува со враќање на корисната информација, таму од каде што тргнала. Доколку целта е постигната, тоа е знак дека информацијата била корисна, односно дека разузнавачките елементи работеле исправно. Доколку во текот на продукцијата дојде до застој или нема резултати од оправданата почетна оперативна проценка, треба да значи дека постои сериозен проблем.

³⁷ Службен весник на РМ бр.9 од 2004 година

Проблемот може да биде објективен или субјективен и тоа, доколку истиот постои во организациско-формациската поставеност и организираност на функционирањето на разузнавачкиот систем, лошо изведени разузнавачки активности, неподготвеноста или грешка на овластените службени лица или во високата подготвеност и способност на „објектот под третман“ за измама на разузнавачкиот персонал или техничките средства.

Управувањето и користењето на финалните производи (разузнавачките информации, проценки, извештаи и слично), може да има перманентен и рецидивистички карактер. Тоа значи дека одреден разузнавачки производ може да се користи подолг период (перманентно, континуирано, ограничено), посебно ако се работи за проценка на „објект на оперативен интерес“ во смисла на лице, фортификациски објект, организација, држава и слично, правец на активност во зоната на одговорност или ангажирање, предмет од посебно значење за одбраната на територијата или државата и друго. Од друга страна начинот на повеќекратното користење на разузнавачките продукти се користи тогаш постои реална основа и потреба да „објектот на оперативен интерес“, често или повеќе кратно биде „ставан под оперативен третман“ или „согледуван“.

Повторното користење на разузнавачките продукти секој разузнавачки систем ги регулира засебно, зависно од поставеноста, структурата, опременоста, потребата, проценката а неговото практикување може да биде особено значајно за успешното функционирање на разузнавачкиот процес и менаџирање со мерките и активностите на безбедносен план или при реализирање на поставените мисии.

Глава 4

ПРИМЕНА И КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗУЗНАВАЧКИТЕ ДИСЦИПЛИНИ ВО СТРАТЕГИСКОТО ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

Говорејќи за современото воено разузнавање, посебно место заземаат истражувањата на авторот направени во однос на учеството и влијанието на современите разузнавачки техники³⁸ користени во „менувањето” политичко-безбедносна архитектура на регионално и глобално рамниште.

Нападите на САД во 2001 година доведоа до неколкукратна трансформација на безбедносните разузнавачки апарати што резултираше со промена на глобалните текови во светот, со која се детерминираа светските ризици, закани, ширење на интеркултурализмот како резултат на кризите во регионите, опасноста од губење и одржување на идентитетот, воспоставување на илегални коридори за шверц со оружје, дрога, луѓе, појавата на опасност од ширење на оружјето за масовно уништување и слично.

Тероризмот стана глобална закана со која се омасови начинот на остварување на цели со спроведување на „рационални акции” ширум светот особено во западните демократии, со што се здоби не само со способност за одржување на тензии, страв, закани, заплашувања, убиства, повредувања и уништувања, туку и со огромен публицитет во јавноста на локално, регионално и на глобално (стратегиско) рамниште.

Во услови тешки за спроведување на сопствените функции, дејствувањето на разузнавачки служби придонесоа светот да ги „почувствува” последиците на безбедносните појави кои придонесоа за:

1. ТРАНСФОРМАЦИЈА НА РЕГИОНИТЕ

Со користење на расположливиот „државен апарат”, меѓу кој постои веројатност за инволвирање и на активности на

³⁸ Разузнавачките техники предмет на трудот пошироко ќе бидат обработени во содржината на трудот, глава 4, глава 5

„разузнавачки служби”, па дури и со масовна појава и употреба на воениот сектор, не занемарувајќи ги и акциите со примеси на тероризам, цели региони влегоа во трансформација, а федеративни земји од источна Европа доживеаја колапс. Во поедини региони сè уште постојат територии кои не се контролираат од страна на владите и системите каде тие припаѓаат.

Вакви распади на системите, поедини земји ги одвлекоа наназад, што од друга страна генерира кризи на поголеми простори, а идејата за глобалниот тероризам доби свои потенцијални сојузници во однос на „регрутирањето за тероризам”, логистиката, транзитот низ одредени територии, финансирањето на паравосни формации и слично.

Наместо главната улога да ја одиграат безбедносно-разузнавачките апарати, ослабените државни уредувања дозволија национал-сепаратистичките движења да добијат подем. Како последица на ова дојде до распад на цели разузнавачки заедници.

2. АРИСТОКРАТСКО ОДНЕСУВАЊЕ

Како резултат на неприфаќањето на широката демократија и создавањето опструкции на обидите за воспоставување на современи демократски системи со или без почитување на основните принципи на граѓанското општество, одредени разузнавачки служби го изгубија сопствениот идентитет, а разузнавањето се претвори во дневно-политичка инструментализирана дејност на „лојален” персонал.

Без разлика на поставеноста, организираноста и оспособеноста, учеството во вкупната безбедност на национално ниво, детерминирањето на разузнавачките барања и потреби, како и ефикасноста на разузнавачкиот систем, корупцијата и организираниот криминал станаа основа за аристократското однесување на позицијата и одржување на сопствените позиции.

Разузнавачките модели во ваквите случаи добиваат спротивни насоки, недефинирани улоги во рамки на државниот апарат и не ретко претставуваат главни виновници за произведување на „афери”, ширење на дезинформации, донесување на погрешни процени, заговори кон одредени лица или целни групи, сè до воспоставување на „паравосни структури” под маската на единици за брзи реакции, единици за специјални намени. Не се исклучува можноста, ваквиот аристократски начин на функционирање на

одделени органи да се става во функција на дејствување на странски разузнавачки служби кои имаат за цел одржување или поддржување на „контролирана нестабилност”.

3. ОДНЕСУВАЊЕТО НА РЕЛИГИИТЕ

Потресувањето на регионите, доведе до потресување и на однесувањето на религиите, особено се помасовното прифаќање на моделот на екстремното (традиционалното) однесување и култура. Дел од популацијата на прозападните демократски општества се наоѓа во тешка и незавидна ситуација со „чувства на издаденост” од страна на сопствените презентери и влади. Разузнавачките системи во вакви случаи имаат дискриминирана, двојна улога, односно користат систем на „прилагодување”.

Попречувањето на безбедносните девијации се многу тешки, без реални можности за преземање мерки и активности за нивно спротивставување. Така, изминатите две децении како резултат на лошиот статус на разузнавачко-безбедносните служби во „критичните региони” на светот, отпочна со воскреснување на идеи за поделба на светот врз основа на верска и национална основа, во завршна фаза е воспоставувањето на „зелената трансверзала”, сектите и религиските движења ги „конвертираат” сопствените правци на дејствување, целите се одредуваат врз основа на идеолошките определби.

Во преземањето на разузнавачките техники наметнати или насочени од прозападните воени структури, домицилните разузнавачки служби влегуваат со резерва, заради појавата на интеркултурализмот, транснационалното раздвижување и мешањето на народите и нациите, придржувањето кон религиите, верите и етничките групи.

4. ПОТРЕСУВАЊЕ И МЕНУВАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСНИТЕ СТРУКТУРИ

Голем број „новоформирани” држави пристапија кон партнерства, сојузи, регионални обединувања, а некои се приклучија кон најразвиените колективни безбедносни ситеми (ЕУ, ОБСЕ, НАТО).

Неопходноста од менувањето на безбедносните апарати е резултат на користењето на застарените разузнавачки техники,

глобалниот, бавен и неефикасен безбедносен апарат, некомпатибилноста со системите на современите разузнавачки служби, непостоењето можност за лично и професионално усовршување на персоналот, застарените разузнавачки системи и техники и лоша организациско-формациска поставеност на командите, единиците и службите.

Потресувањето на воените разузнавачки системи од овој вид го осетија поголемиот дел од земјите на Југоисточна Европа. Суштината на трансформацијата на разузнавачките системи се однесува на целосно изменетиот концепт на спроведување на разузнавачките мерки и активности со приоритет на аналитичко управниот и оперативниот дел зависно од разузнавачките барања и потреби на воено-политичкиот врв.

Со други зборови, притиснати од стандардите предвидени за спроведување на военото разузнавање, секциите за разузнавање и заштитата на сили се ставени во функција на спроведување на идејата, замислата и одлуката на воените команди во зоните на одговорност каде единиците се разместени, на територијата на суверената држава или надвор од неа, при земање учество во воена или цивилна мисија.

5. СТАБИЛИЗАЦИЈА НА НОВИТЕ РЕЖИМИ И ЕЛИМИНИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗМОТ

Јасно определените трансформирани држави од Централна и Источна Европа кои ги прафатија концептите за учество во колективните безбедносни системи, започнаа со реализирање на политиката за целосно евроатланско ориентирање на безбедносните системи. Присуството и влијанието на НАТО на просторите на „новите“ земји-членки на Алијансата, придонесе воено-разузнавачките системи да се трансформираат во од, со што новоформираните режими успеваат да ја достигнат границата на потребните стандардизирани безбедносни процедури во плански и координираното спроведување на заедничките разузнавачки операции.

Стратегијата во одржувањето и поврзувањето со военоразузнавачките структури на НАТО, претставува остварување на соработка, комуникација за размена на разузнавачки информации, кординација на мерки и активности и придружување кон оние кои се со времето во тек, односно партиципирање во попречувањето на негативните влијанија и зла на 21-от век, а

посебно во борбата против тероризмот и оружјето за масовно уништување.

Од друга страна присуството на воените структури на земјите-членки на НАТО во регионите кои се посочени како „критични“, за развиените земји и современиот свет значи давање помош на новоформираните режими во воспоставување и одржување на стабилноста.

Стабилизацијата на новите режими и давањето поддршка на безбедносните структури и распоредувањето на воените единици, значи давање можност за соочување и контрола со земјите чии капацитети овозможуваат развој на оружјето за масовно уништување.

Во воспоставувањето контрола на безбедносните региони, голема е улогата на светските сили и нивната експанзија и влијание врз земјината популација, врз новите режими, врз трансформацијата на регионите, па на крајот и врз контролата и безбедноста на целата планета.

6. БАРАЊЕ НОВИ НЕПРИЈАТЕЛИ

Улогата на разузнавачките служби е јасно дефинирана со нивните правила за работа, но дел од задачите и обврските се определуваат и со законите, уставите, одлуките на парламентите па дури и наредбите на високите воени раководители во чија надлежност овие служби ги извршуваат поставените задачи.

Проценките за загрозеност на светот, заканите по мирот и безбедноста доаѓаат од земјите „спонзори“ на тероризмот, земјите вклучени во ланците за шверц со оружје за двојна намена, остатоци од нуклеарен потенцијал во трансформација, односно земјите кои во рамки на воената технологија и индустрија, а за „развојот“ на цивилната технологија, користат нуклеарно гориво и потенцијал со кој може да се загрози опстанокот на цели региони.

Користејќи ги разузнавачките системи на современите земји (беспилотните летала, човечкиот потенцијал, сателитите, информатичко-технолошките софистицирани системи и опрема опфатени со тактиките и техниките на користење на изворите од мала и голема дистанца, целта е посочување, осудување, докажување и преземање соодветни санкции од меѓународен карактер со краткорочни и ефикасни резултати.

Разузнавачките служби, користејќи ги расположливите воени капацитети во голема мерка учествуваат во одлуките за неутрализирање на опасностите предизвикани од страна на „новите непријатели“.

7. ВЛИЈАНИЈА НА РАЗВИЕНИТЕ ЗЕМЈИ

Со оглед на тоа дека терористичките напади во 2001 година во САД, го најавија почетокот на асиметричните закани и опасности, нагло се роди потребата од истражување на радикалните исламски движења, групи, организации и слично. Блискиот исток е идентификуван како регион за регрутирање на припадници на радикалниот исламски екстремизам и тероризам. Доказ за тоа се терористичките напади и во Мадрид и во Лондон, каде според извештаите на разузнавачките служби, кои биле ангажирани во откривањето и идентификувањето на извршителите, е потврдено дека лицата имале потекло и биле поврзани со земји поддржувачи на тероризмот.

Загриженоста од „сомнителни нелегални активности“ кои претставуваат интерес на разузнавачките служби распоредени ширум светот доаѓаат од „територии на непознати држави“.

Од тие причини влијанието на развиените земји е резултат на разузнавачките информации за современите „партнерски“ служби кои со размена на разузнавачки информации и инфилтрирање во активностите на меѓународните врски на терористичките организации, преземаат активности за попречување на финансирањето на терористичките организации за кои е потврдено дека земаат учество во ширењето на тероризмот низ светот.

Покрај попречувањето на финансиските сметки, современите разузнавачки служби, особено внимание посветуваат на локацијата и движењето на лицата носители на терористички активности со ставање на истите на т.н. „црни листи“ на земјите од Европската унија и од САД.

8. РЕВОЛУЦИЈА НА ВОЕНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ

Веќе кажаното, развојот на нуклеарните потенцијали и ширењето на оружјето за масовно уништување, претставува најголемата закана за светот и предизвик за разузнавачките служби

на колективните безбедносни системи и службите на партнерските земји.

Присуството на сомнителното оружје најчесто е со непотврдено потекло, но „објавување” на информации со кои се претставува воена опрема и материјално-технички средства од типот на најсофистицирани средства со потекло и карактеристики и на земјите-членки на НАТО-алијансата, можат да се прочитаат понекогаш и во средствата за јавно информирање, објавуваната белетристика на познати личности, а не ретко се спомнуваат и шверцерски канали на разузнавачки служби од сомнително потекло или паравоени формации.

Револуцијата на воениот потенцијал и неговото ширење, односно разузнавачките информации за почетната и крајната дистанца на воениот потенцијал „добиваат на значење” при што во одредени региони нивото на безбедност на информации се нарушува, односно регионот се вооружува, безбедноста се намалува, а планското и организирано дејствување на единиците на терен е конфузно.

Како резултат на традиционалните навики на одредени региони, навики на одредени нации, народи и етникуми, „револуцијата на воениот потенцијал” ја поттикнуваат и се инволвираат и државни и недржавни фактори и авторитети, со што улогата на системот за безбедност и разузнавање се минимизира и занемарува. Се јавува експанзија на тероризам заради потребата и желбата за користење на оружјето.

9. ТРАДИЦИОНАЛНИ ЕТНИЧКИ КОНФЛИКТИ

Военото разузнавање секогаш е во корелација со воените конфликти, од причина што во конфликтите се водат герилски или воени операции во кои воените формации неизбежно користат активности за добивање на разузнавачки информации од потенцијалниот противник.

Етничките конфликти настануваат како резултат на загроеност на етничките групи или нациите кои се инволвирани во нив. Загроеноста доаѓа и од желбата за присвојување територии. Безбедносно-разузнавачките структури како резултат на активностите на традиционалните криминално-терористички групи ја губат конекцијата и соработката со лимитираните можности на

владините институции³⁹. Во сето ова „регуларното” воено разузнавање и формациските воени единици го губат идентитетот и на сцената стапува законот на силата, оружјето, теоријата за групите, социјално-социолошкиот синдром и губењето на свеста, деградацијата на државните механизми, губењето доверба, потребата за опстанок, чие одржување на статусот во општествената заедница или регионот често зависи од шверцот со оружје, дрога, луѓе и слично, а не помалку и од можностите за „бизнис” со кој регионот располага.

Предводник на етничките конфликти е етничката припадност која не прифаќа инфилтрирање на припадници од друга етничка група или евентуално припадници на разузнавачки служби, особено ако се работи за разлика во расата, бојата на кожата, начинот на однесување, облекување, исхрана и слично.

Влијанието на етничката група е еден од влијателните елементи за борба и зачувување на регионите, особено ако во регионот или во државата постојат капацитети за развој на нуклеарна технологија. Не помалку за започнување на етничките конфликти влијаат и природните богатства (златото, нафтата, рудните пронаоѓалишта, па се до желбата за излез на море). Во тој случај и критичната инфраструктура (железнички комуникации, хидроцентрали, телекомуникациски врски, државни институции, магацини, складишта и друго) во регионите кои поврзуваат повеќе коридори или придонесуваат за развој и одржување на регионот, доаѓа во опасност како резултат од можните етнички судири и намерата на одредените цели да им се нанесе штета како и на државата и на регионот.

Развојот на техничките достигнувања во светот на компјутерската техника, електрониката, телекомуникациите, користењето на услугите на сателитите и беспилотните летала, географско-информациските и навигационите системи и масовната примена на високо развиената разузнавачка технологија, во последните години на минатиот и почетокот на овој век, целосно ја изменија листата на приоритетни барања и начинот на разузнавање, со што напред наведените последици како резултат на нарушување на безбедносните состојби и појави се контролираат и управуваат од современи безбедносно-разузнавачки апарати, односно современото (воено) разузнавање активира правовремени, превентивни и неопходно потребни мерки и активности за попречување или

³⁹ Tom Mockett, „Al Qaeda: A global Insurgency?”, 2005, CCMR/NPS, DePaul University

намалување на загубите во човечки добра, луѓе или, пак, се што е резултат за опстанокот на светот.

Промените од суштински карактер со кои разузнавањето доби значајна улога а од друга страна глобалните закани започнаа да се контролираат, менаџираат и минимизираат, најнапред настанаа во организациите од меѓународен карактер и колективните безбедносни системи. Особено значајни трансформации „доживеаа“ воените структури на супер-силите како што се САД, Германија, Велика Британија, Русија, Турција, дел од земјите членки на „Партнерството за мир“, па се до специфичните воени и хуманитарни мисии кои се спроведуваа ширум светот.

Потресувањето на безбедноста во различни региони на светот со особен нагласок на неконтролираниот развој и експанзија на оружјето за масовно уништување и современите форми на асиметричниот тероризам⁴⁰, беа неколку од причините кои ја поттикнаа неопходноста од отворање на границите на националните интереси и здружување во меѓународни (интерконтинентални) и регионални безбедносни системи.

Размената на разузнавачките информации помеѓу земјите-партнери во соработката на безбедносен план, често беше „рестриктивна“, неискрена, не-отворена, најчесто заради „причини од интерес“.

Терористичките напади Вашингтон и Њујорк, како и развојот на настаните по 11 септември 2001 година на полето на совладување на безбедните светски разици како резултат на силната воено-пропагандна активност и воените операции во блиско-источниот регион, целосно ја изменија концепцијата на војување во која разузнавањето мораше да се менува во чекор со времето и новонастанатата ситуација.

Така, собирањето информации наместо со разузнавањето од човечки извори, го презедоа врвните достигнувања на телекомуникациите, артилериските гранати беа заменети со стратегиски ракети од мал и среден дострел, водени и истрелувани

⁴⁰ Под терминот асиметричен тероризам во теориите на истражување на безбедносните појави експертите подразбираат: користење на неконвенционално оружје во кое се вбројува оружјето за масовно уништување (нуклеарно, хемиско, биолошко, радиолошко оружје), самоубиствените терористички напади, користење на авиони, моторни возила, телекомуникациски средства, сомнителни супстанции и слично. Како пример во нападот на трговскиот центар во Вашингтон животот го загубија околу 3000 лица (најголемиот дел цивили) од 78 земји на светот за помалку од 30-тина минути.

од различни делови и локации во светот, разузнавачко – извидувачките теренски тимови беа заменети со беспилотни летала, шпионски авиони и техника за позиционирање на потенцијалните цели, разместувањето на единиците беше „покриено“ со моќноста на сателитите кои беа искористени и за задавање на првиот удар и онеспособување на воената инфраструктура и потенцијал.

Со трансформација и доградување на дел од разузнавачките структури први започнаа САД, откако во темелната истрага што беше направена по нападите на 11 септември 2001 година утврдија дека во размената на разузнавачките информации во „Разузнавачката Заедница“ потребно е да има орган кој ќе ги координира и контролира активностите на сите разузнавачки агенции и служби⁴¹.

Заради тоа е формиран „Одделот за внатрешна безбедност и одбрана на САД“ чии задачи беа промовирани на „Конференцијата за внатрешна безбедност и интернационализација на домашната безбедност“ одржана од 08.12–11.12.2003 година во Европскиот центар за безбедносни студии во Гармиш, Германија, на која авторот на овој труд присуствуваше. Потресувањата од асиметричните терористички закани во САД, Европа и Азија, ги натераа државните апарати да се „замислат“ и да се вратат чекор наназад во формирањето на силни апарати за заштита на територијалниот интегритет на државите одвнатре и однадвор⁴².

Во ваков амбиент, се насети „пуслот“ за неопходната потребата за менување на организацијата и надлежностите кои на разузнавачките агенции им беа поставени, како и трансформација на веќе постојните видови разузнавање.

Искуството укажува на авторот укажува на тоа дека различни национални интереси имаат различно поставена структура на воените разузнавачките служби⁴³, со соодветно детерминирани обврски и задачи, но идентично гледиште за разузнавачките дисциплини кои воената компонента може да ги поднесе.

⁴¹ Разузнавачката заедница на САД ја сочинуваат: Central Intelligence Agency (CIA), Defence Intelligence Agency (DIA), National Security Agency (NSA), The Army Intell Service, The Navy Intell Service, The Marine Corps Intell Service, The Air Force Intell Service, National Imagery and mapping Agency (NIMA), National Reconnaissance Office (NRO), Federal Bureau of Investigation (FBI), Intell Service of the Department of Treasury, Intell Service of the Department of Energy, Intell Service of the Department of State.

⁴² Владата на САД задачите од овој тип ги довери на новоформирани организации „Department of homeland i Department of security“

⁴³ Проф.д-р Алекса Стаменковски „Основи на разузнавањето“ 1999 Стр 172-200

Резултатите од спроведеното истражување за употребата на разузнавачките дисциплини во НАТО, укажуваат на тоа дека само пет разузнавачки дисциплини претставуваат императив за собирање на информации. Тоа се: **HUMINT - human intelligence, SIGINT - signals intelligence, IMINT - imagery intelligence, MASINT - measurement and signature intelligence, OSINT - open source intelligence.**

Секоја разузнавачка дисциплина има свои сопствени и унифицирани карактеристики по кои е препознатлива. Тоа е исклучително значајно за да се избегне „стапицата“ за потпирање само врз еден извор. Наместо да се користат сите извори за добивање информација, користењето на специјализираните разузнавачки дисциплини ќе обезбеди поголема веројатност, точност и подобар пристап кон решавањето на разузнавачките барања.

Како пример може да се направи компарација за употребата на застарениот агентурен модел за доаѓање до разузнавачки податоци за распосредот на силите на потенцијалниот непријател во одредена зона, за чие реализирање на задачата требало да се изгубат неколку денови или месеци, додека со денешниот развој на технологијата со користење на беспилотни летала, времето за доаѓање до бараниот податок се скратува за неколку пати, добивањето на слики од теренот е забрзано, операциите се изведуваат со следење на состојбата вореално време и слично.

“РАЗУЗНАВАЊЕ СО КОРИСТЕЊЕ НА ЧОВЕЧКИОТ ФАКТОР”, HUMINT - human intelligence

Разузнавањето со користење на човечкиот фактор или „ХУМИНТ“, е разузнавачка дисциплина за собирање информации каде луѓето се користат двострано и тоа: како собирачи на информации и како извори на информации. Ова е една од најстарите разузнавачки дисциплини. Се претпоставува дека несвесно била користена уште во каменото време, кога човекот за да опстане морал да користи плодови од природата кои не му припаѓале или пак да краде, со што вршел недозволени дејствија. Овие дејствија биле проследени со осознавање на животната средина, со запознавање на територијата, квалитетот на земјиштето, со условите за живот на просторот, каде родот кој го дава природата и природните богатства

биле квалитетни, за карактеристиките на географските области, за начинот на пристигнување до нив, можностите за заштита и одбрана и слично.

Оваа (не)техничка дисциплина во воената историја била масовно користена, се додека не е утврдено дека истата го губи кредибилитетот, ограничено се користи, и притоа се случуваат се повеќе неуспеси во спроведувањето на воените операции.

Од друга страна, како разузнавачка дисциплина, ХУМИНТ се уште масовно се применува од страна на странските армии, но со модифицирани модели. Како позитивен пример за користење на ХУМИНТ⁴⁴-операциите во современата историјата за оваа разузнавачка дисциплина е употребата за време на кризата а потоа и војната на „Фокландските острови“, кога во разговор со двајца пензионирани наставници кои биле на островите британската разузнавачка служба добила квалитетни информации за состојбата со патиштата, теренот, објектите, населеноста и другите аспекти, кои подоцна биле искористени како разузнавачки податоци, исклучително корисни за воената операција помеѓу британската и аргентинската војска.

ХУМИНТ-разузнавачката дисциплина, покрај информациите за состојбата на окружувањето, може да даде корисни информации и за способностите и целите на непријателот, како и за индикаторите за кои понатопното собирање на информации е неопходно.

Во разузнавачката практика правило е ХУМИНТ-от да користи јавни (отворени) и тајни (прикриени) методи. Јавното собирање на информациите се обезбедува преку планско и организирано ангажирање на постојниот персонал; со користење на целокупниот човечки фактор, кој на кој било начин е ангажиран или стои на располагање, или со користење на информациите објавувани преку средствата за јавно информирање (пишуваните часописи, медиумите, новините, јавните настапи, трибините, истражувањата на поединци, организации и слично). Овие активности се менаџираат и спроведуваат со коректно, професионално, одговорно и чесно однесување на персоналот.

Собирањето информации со користењето на човечкиот фактор е чувствително, особено за изворот на информацијата, посредникот или за примачот на информацијата. Односот на релација извор – оперативен работник може да доведе до забуна или

⁴⁴ National Intelligence Course (NIK) Textbook, DIA 2000 str.10-1

конфузија, заради квалитетот на информацијата. Доколку во текот на нејзината обработка се утврди дека резултатот од информацијата која се добива има „оперативно значење“, може да биде класифицирана⁴⁵ или степенувана, зависно од оперативната „тежина“ и значај, со што истата станува употреблива (корисна), за органите за разузнавање и заштита на единиците во воените единици при изведувањето на воените операции, и како таква правило е истата да се отстапи на нивно користење.

Од друга страна, прикриеното собирање на информации, бара дополнителна заштита, безбедност и способност за тајно вршење на задачите. Тајноста и конспиративноста мора да бидат загарантирани на начин кој ќе обезбеди регулирање на обврските на инволвираните страни во овој „бизнис“⁴⁶.

Во практиката, често се случува при прикриено собирање на информации, да се користат различни идентитети во однос на оригиналниот, прифаќање на комерцијална соработка, водење на живот во специфични услови, прилагодување кон карактеристиките на различни средини, менување на навиките, изучување и постапување според традицијата итн. Златно правило при прикриеното собирање на информации, е дејствијата кои се преземаат да бидат прикриени, тајни, неочигледни во однос на намерата на мисијата.

Вообичаено е во земјите-членки на НАТО алијансата, на одделни разузнавачко-безбедносни агенции да им се даваат во надлежност за користење различни разузнавачки дисциплини на национално ниво, со цел разузнавањето на стратемиско рамниште да биде координирано и контролирано. Надлежната разузнавачка агенција на која и се „доделува“ разузнавачка дисциплина, е задолжена за изработка и реализација на програмата на разузнавање (било таа да е отворена или прикриена) со користење на соодветни методи и средства за работа. Како за пример, во Разузнавачката заедница на САД носител на ХУМИНТ е Централната разузнавачка агенција (ЦИА), во разузнавачката заедница на Германија БНД, МИ-6 во Велика Британија, ЕИП во Грција, МОСАД во Израел, ШИШ во Албанија итн.

Но не треба да се исклучи дека можностите и потребите на користењето на оваа разузнавачка дисциплина се ексклузивно право

⁴⁵ Да се одреди вистинитоста и точноста

⁴⁶ Симболично објаснување за мотивираност, координација, комуникација, патриотизам, финансиска корист, желба за докажување, двостран интерес и друго

само на разузнавачките агенции кои се „лидери” во националните разузнавачки заедници. Потребата за информации кои се остваруваат според начинот „човек на човек”, создаваат можност за инволвирање на целата разузнавачка заедница во собирањето на информации и податоци за потребите на разузнавањето. Ваквиот приод се однесува само на информациите до кои може да се дојде во мирновремени услови, услови на стабилна безбедност и со сили и средства кои не бараат специфично користење.

Современите воени разузнавачки служби во текот на разузнавачката подготовка на бојното поле, најчесто ХУМИНТ-от го реализираат преку користење на⁴⁷:

- LRSUs⁴⁸ - единиците за набљудување на голема далечина;
- CI⁴⁹ - контраразузнавачките тимови позиционирани во длабочина на бојното поле и зоната на операции, и
- тимовите за испрашување кои можат да бидат придодадени во единиците ранг баталјон и повисоки.

Но метод на дејствување на ХУМИНТ како најсраспространета разузнавачка дисциплина, може да биде и испрашувањето на воените заробеници и други лица со тенденција на фокусирање на детектирањето на HVT⁵⁰ - високо проценетите цели и HPT – високо приоритетните цели на потенцијалниот противник⁵¹.

Разузнавачките процедури предвидуваат лицата одговорни за собирање на информации по пат на испрашување на припадници на потенцијалниот противник, претходно да добиваат прашања од приоритетен разузнавачки интерес и барања од страна на командантите на единиците распоредени или одговорни за зоните на одговорност на единиците.

Со определувањето на барањата за високо приоритетните цели, „собирачите на информации“, оперативното ангажирање го насочуваат и фокусираат кон локациите на целите за време на собирањето информации пред и за време на развојот на ситуацијата и настаните, како и по завршување на целокупната операција.

Единиците за набљудување на голема далечина вршат разузнавање со користење на човечкиот фактор. Тие можат да

⁴⁷ HQ, Department of Army „Intelligence officer’s Handbook” FM 34-8-2, 1988, F-20

⁴⁸ LRSUs - Long –Range Surveillance Unit

⁴⁹ CI - Counter Intelligence

⁵⁰ HVT - High – Value Target

⁵¹ HPT - High – Priority Target

добијат задача за одредување на присутноста или отсутноста на потенцијални закани во NAls⁵² - одредените зони на интерес, развиени за време на вршење на процесот за разузнавачка подготовка на бојното поле. На овој персонал (тимови) им се дава значајна поддршка во процесот на одредување на потенцијалните цели.

Информациите добиени од единиците за набљудување на големи далечини, можат да бидат реални или слични до реалната ситуација и времето, и имаат значајна улога во непосредното ангажирање на единиците.

Со обврска за постојана подготвеност и обезбедување на потребните барања за разузнавачки информации, единиците за набљудување на големи далечини можат да бидат планирани пред операцијата и користени во согласност со нивната доктрина (длабочина на ангажирање, селекција на цели, вклучување на техники на разузнавање и слично).

Начинот на ангажирање на овие единици зависи од многу фактори, пред сè локацијата (зоната) и пристапот до истата каде тие треба да ја извршат својата мисија, тактиката и техниката на постапување, средствата и методите кои можат да се применат, начинот на известување и пренесување на информациите, безбедноста на персоналот и друго.

Доколку за време на операцијата на разузнавачките елементи дојде до откривање на конспиративноста на задачата или понатамошното ангажирање претставува опасност за персоналот, потребно е да постои разработен и извежан план за нивно извлекување, со ангажирање на силите за специјални операции.

За разлика од единиците за набљудување на големи далечини, задача на контраразузнавачките тимови е со користење на разузнавањето со помош на човечкиот фактор да го детектираат „одбранбеното разузнавање” - субверзијата, шпионажата и терористичките закани кон сопствените и „пријателските сили”⁵³, а во соработка со локалното население, јавни служби, претставници на месни заедници, претпријатија и слично, за собирање податоци, информации, предмети и докази од разузнавачки интерес.

⁵² Named Areas of Interest

⁵³ Единиците во непосредна близина, оние кои содејствуваат во операцијата или придодатените единици, кои не се од составот на единицата, која е одговорна за операцијата

Со оглед на тоа дека ХУМИНТ-разузнавањето е карактеристично по тоа што изворите на сознанија и сознанијата можат да се најдат на најразлични и непредвидливи локации, а целта на собирањето информации е потенцијалниот непријател, неговите капацитети, вооружување, организациско – формациска поставеност и други потребни параметри, препорачливо би било сите тие информации да се слеваат на едно место, во еден центар каде обработката на материјалите ќе даде корисен финален производ.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁵⁴:

ПРЕДНОСТИ за користењето на ХУМИНТ:

- обезбедување на употребливи информации за потребите и барањата на командантите на единиците;
- навремено брзо и ефикасно доаѓање до информации за целите, плановите, оценките за операциите на непријателот, можните закани по суштинските елементи во сопствениот распореди и други;
- потврдување и документирање на разузнавачките сознанија (податоци);
- релативно ефтина разузнавачка дисциплина;
- независност во користењето на потребни ресурси.

ОГРАНИЧЕНОСТИ за користење на ХУМИНТ:

- информациите зависат од изворите;
- изворите зависат од проодноста на патиштата, времето, населеноста и мотивацијата;
- ограничување во средствата за врски, оперативните можности и вршење на мисијата во различни услови;
- опасност од ненавремени информации;
- влијание на човечки и други фактори;
- отежнато воспоставување на контактите и воздржување од давање информација.

За собирањето информации неопходно е познавањето на дневно – актуелните збиднувања како што се политичката,

⁵⁴ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-1

економската, безбедносната, културната и други сфери, во зоната на интерес и зоната на изведувањето на операциите⁵⁵.

“СИГНАЛНО РАЗУЗНАВАЊЕ”

SIGINT - signals intelligence

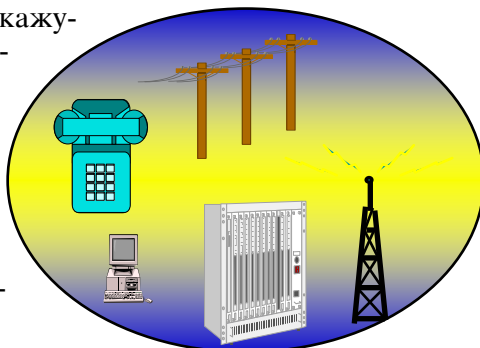
Еден од првите теоретичари на оваа проблематика Дејвид Кан, опишува како „Светото писмо” било напишано од криви хиероглифи на една надгробна плоча пред околу 4000 години пред нашата ера, не насочено да предизвика раѓање на криптологијата како наука.

Првите почетоци на Криптологијата се регистрирани со започнувањето на учењето за тајното пишување, а најголемото достигнување се случило со соединување на двете во една, криптографијата (трансформација на едноставен текст во код) и криптоанализата (трансформација на кодот во обичен текст од лице кое го нема клучот за декодирање или не го познава системот).

Раните воени и дипломатски пораки често биле транспортирани вклучувајќи начини истите да бидат обезбедени од фаќање (откривање) и публикување. Тие методи користеле тајни мастила, специјални печати и пломби, скриени текстови и друго.

Во 1835 година Самуел Морс го измисли телеграфот, правејќи неизбежно разузнавањето да се „наметне” во светот на електронските комуникации. Начинот на пренесувањето на информациите со помош на телеграфот бил испробан и масовно користен во Мексиканската војна, а посебно распространет за време на цивилната војна во САД исклучиво за воени цели.

Примерите низ историјата покажуваат дека два фактора влијаеле за телеграфијата да биде отежната за користење: прво, непријателските телеграфски линии кои поминувале преку териториите на завојуваните страни, правејќи го шифрирањето опасно заради можноста од прислушкување на звукот од пораки-

⁵⁵ Д-р Владимир Кривокапиќ „Криминалистика – Тактика 1”, Белград 1996, стр.218

те и второ, системите за шифрирање биле доволно софистицирани и добро заштитени праведјќи го дешифрирањето речиси невозможно.

Безжичната телеграфија и радиото во почетокот на 20-от век ги подобрија комуникациите, а одржувањето на сигналот беше олеснет што всушност претставуваше раѓање на СИГИНТ-от.

Многу брзо светот го одбележаа повеќе настани во сферата на СИГИНТ-от. Воените сили на Британија први го експлоатираа СИГИНТ-от во 1914 година – првиот ден по започнувањето на Првата светска војна, откако ги пресекоа германските трансатлантски кабли, присилувајќи ги германските трупи да ги користат комуникациските системи на наклонетите (пријателски) или неутрални земји. Од друга страна, британската разузнавачка служба МИ-6 беше невознемирена, сè додека и нејзините пораки не беа прекинати и прочитани веднаш по нивното дешифрирање.

Никој не очекувал дека војната ќе се развлече до 1917 година. Германските сили се надевале на брза победа. Притоа нерестриктивното војување под вода продолжило со силен интензитет, водено од целта за прекинување на виталната британска поддршка. Германскиот министер за надворешни работи, Цимерман бил убеден дека тоа ќе ја попречи американската помош во бродови. Со цел да обезбеди неутралност на САД во војната помеѓу Германија и Британија, Цимерман испратил телеграма во Мексико со намера САД да бидат задржани (ангажирани) на нивната хемисфера и исклучени од војната. Содржината на телеграмата била следната:

„Ние испланиравме да започнеме на 1 февруари, со ограничена употреба на морнарицата. Ќе настојуваме САД да останат неутрални. Во случај кога да не успее, му предлагаме на Мексико за здружување со нас на следната основа: Учесничко заедно во војна, ќе донесе мир за двете земји, бојата финансиска поддршка и разбирање на наша страна дека Мексико е заинтересирано за изгубените територии во Тексас, Ново Мексико и Аризона. Повикајте ја Јапонија во исто време за договор помеѓу неа и нас“.

*-поштом:
Цимерман*

Британците фатената германска порака не ја соопштиле на САД, чувствувајќи дека САД веднаш ќе ѝ објават војна на Германија, како и поради заробувањето на еден од бродовите на американската морнарица. Откако тоа не се случило Британците испратиле порака до американската амбасада и дале дозвола за користење на информацијата, сè додека изворот на информацијата не бил откриен. Бил известен претседателот на САД, Вилсон, кој дозволил објавување на информацијата во новините. Од едномесечното јавно мислење во САД, извлечена е поука дека „*помошта го прави светиот сиџурен за демократијата*“.

Ова е еден од примерите како комуникациите во разузнавањето биле користени со значајни позитивни и негативни консеквенци. Искуствата од војните говорат дека многу пати триумфот во комуникациите резултат на комуникациските пропусти на непријателот.

Што претставува „СИГИНТ“⁵⁶?

Разузнавањето со користење на сигналите од електронските уреди, кои се користат како средства за комуникација (СИГИНТ), претставува „производ“ од препречување и експлоатација на надворешните електромагнетни емисии.

Видот информација која е производ на СИГИНТ, може да содржи бројки и распоред на воениот потенцијал на непријателот, трупи, локации и движења, планови, способности и друго. Од времето на користење на СИГИНТ-разузнавањето, зависи колку истото ќе се користи и за барање активни цели. Осетливоста од измама во форма на фалсификувани пораки, радиоврски и друго, го прават СИГИНТ една од најчувствителните и позначајни разузнавачки дисциплини.

СИГИНТ разликува три компоненти кои го детерминираат: Комуникациско разузнавање (COMINT), Електронско разузнавање (ELINT) и Разузнавање на сигнали од надворешни (други) инструменти (FISINT).

„COMINT“⁵⁷ - Разузнавање на сигналите (КОМИНТ)

КОМИНТ се дефинира како разузнавање на информација која потекнува од туѓи комуникациски системи (за нас непознати), наменети за одредени корисници. Најмногу воени разузнавачки

⁵⁶ Signals Intelligence

⁵⁷ Communications Intelligence

организации, фокусираат најмногу напор на КОМИНТ, со пасивно следење на непријателските комуникации. Фаќањето на врските најчесто е следено од тактичките аналитичари, а информацијата ја отстапуваат на претпоставениот орган или командантот со цел да создадат соодветна замисла за спроведување на мисијата. Наместо да се прекине врската на непријателот, често е покорисно да се следи комуникацијата така што сигналот може да биде користен за повеќе намени⁵⁸ и обезбедување дополнително разузнавање. Највообичаен вид на непријателска комуникација која се сака да се следи е „гласот“.

Гласовните комуникации се од огромно значење за испраќањето наредби, извештаи и други информации и, најчесто, тие се наоѓаат на најнискиот степен во војничката хиерархија на непријателот (на тактичко рамниште). Гласовните комуникации можат да обезбедат изобилство на информации, особено во жестината на битката, кога непосредната заштита на информациите може да биде откриена. Системите за комуникација кои се користат со пренесување на говор во пониските ешелони, се со послаба сила и краток опсег. Тешкотијата на нивната експлоатација е во тоа дека сигналот мора да биде во близина на боиштето или воздушниот простор каде е обезбедена оптичка видливост.

Покрај гласовното пренесување на комуникацијата, друг вид на сигнал значаен за разузнавањето на средствата за комуникација е Морзеовата азбука⁵⁹. Многу странски армии сè уште ја користат Морзеовата азбука. Овој начин на комуникација е едноставен, сигурен и има висок степен на отпорност на мешање и сметање. Нејзината голема мана е бавноста. Обично системот на Морзеовата азбука има поголем опсег и осетливост отколку гласот и успехот може да биде прекинат и од соседната „пријателска“ територија. Операторот мора да биде оспособен за користење и интерпретирање на Морзеовата азбука.

Радиотелепринтерот е друг тип на сигнал кој се среќава во сообраќајот на врските. Радиотелепринтерот вообичаено се користи на повисоко рамниште и за поголеми дистанци. Слично како Морзеовата азбука, радиотелепринтерската комуникација може да биде „фатена“ на поголеми растојанија во однос на местото од каде е испратена. Широката примена на радиотелепринтерот значи дека

⁵⁸ Изработка на проценки на распоредот на потенцијалниот противник, следење на неговите активности, планирање и употреба на воени сили и средства, ангажирање на разузнавачките органи и слично

⁵⁹ Morse cod

експлоатацијата бара компатибилен приемник и опрема за дешифрирање.

Мултиканалниот радиотелеграф е друг вид на сигнал кој се користи во воспоставување на комуникациите. Може да остварува комуникација со повеќе корисници во исто време. Каналите можат да се мешаат на тој начин што еден канал може да се користи за трансмисија на гласовен сигнал, а на друг трансмисија на телепринтерот. „Мултиканалот“ обично се користи во услови кога постои оптичка видливост и може да биде прислушкуван од позиција во близина на боиштето.

Тактичките единици, исто така, користат надземни водови, метод на пренесување на комуникациите, различен од гласот, телепринтерот или друг сигнал. Доколку системот нема радиомрежа, пресекувањето на линиите бара физички пристап до поврзувачките кабли. Заради таа ограниченост, површинските водови нудат висок степен на заштита и издржливост на прекинување (уништување). По дефиниција, слушањето на надземните водови претставува „КОМИНТ“⁶⁰.

Пример на неодамнешно успешно користење на КОМИНТ е регистриран за време на војната на Средниот Исток во 1973 година. Египќаните, користејќи го КОМИНТ-от се обидоа да го збунат израелското повлекување од заземената позиција на Бар Левата линија. Повлекувањето на израелските војници било договорено и пренесено кодирано, на тој начин што по истрелувањето на зелена ракета, воениот персонал требал да се прифати со возила и оклопни транспортери и да се повлече на безбедна територија. Согласно преземените активности, Египќаните, успеале да дојдат до информацијата. Зелена ракета била истрелана, но од египетска страна. Кога израелскиот командант видел што се случило, тој го предупредил главниот штаб дека истреланите две ракети ги демаркираа нивните позиции. Давајќи точна локација, упатените оклопни возила успешно ја извлекле израелската единица.

„ELINT“⁶¹ - електронско разузнавање (ЕЛИНТ)

Една од компонентите на разузначката дисциплина СИГИНТ е ЕЛИНТ. Електронското разузнавање е разузнавање на информациите, кои потекнуваат од странски, некомуникациски средства, како што е електромагнетната радијација, ослободена од нуклеарни или радиоактивни извори.

⁶⁰ 1Lt Timothy J.Eveleigh „Book of Redings” – Defense Intelligence College, 1992

⁶¹ Electronic Intelligence

Постојат два вида ЕЛИНТ и тоа: оперативно електронско разузнавање и техничко електронско разузнавање. **“OPELINT”**- оперативното електронско разузнавање ги обработува воведувањето, распоредувањето, движењето, користењето, тактиката и други карактеристики на познатите странски (надворешни) некомуникациски емитувачи и нивните поврзани системи. ОПЕЛИНТ е заинтересиран за тоа „како тие системи се користени и користат за обезбедување индикатори и предупредувања на непосредни активности. Од друга страна **“TECHELINT”** - техничкото електронско разузнавање е процес кој ги пресретнува и анализира информациите со цел одредување на видот на емитерот, неговата функција, способноста, осетливоста и техничките карактеристики.

“FISINT”⁶² – разузнавање на сигнали од странски инструменти (ФИСИНТ)

ФИСИНТ-от претставува собирање на разузнавачки информации кои потекнуваат од параметрите на опремата, карактеристиките на набљудувањето и контролните системи како што се далечинските мерачи, радиоактивните двогледи, командните врски и унифицирани воени сигнали.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁶³:

ПРЕДНОСТИ за користење на СИГИНТ:

- Пасивна активност;
- Не може да се регистрира во појасот во кој се регистрираат целите;
- Безбедно разузнавање;
- Може да ги утврдува намерите на одредени цели.

ОГРАНИЧЕНОСТИ за користење на СИГИНТ:

- Барањето на активни цели е отежнато;
- Постои чувствителност (ранливост) на маскирање и измама;
- Потребно време за соодветен процес и анализа.

⁶² Foreign Instrumentation Signals Intelligence

⁶³ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-4

Зависноста од исклучително скапа опрема и материјално технички средства, резултат е на напредната технологија, која не може да си ја допушти просечна или слабо развиена разузнавачка служба. Најголем дел од современите воени служби за разузнавање, СИГИНТ го применуваат вршејќи ги редовните активности на специјализираните единици за врски и електронско извидување и разузнавање. Ефикасноста на оваа разузнавачка дисциплина е поголема доколку истата се користи наменски, при подготовки на воените единици за реализирање на сопствените задачи, особено при разузнавачката подготовка на бојното поле.

„РАЗУЗНАВАЊЕ СО ПОМОШ НА СЛИКИ”

IMINT – Imagery Intelligence

Разузнавањето со изработка на слики, фотодокументација, албуми, филмови, проекција на состојба во природата, соработка со телевизии и слично, претставува делокруг на разузнавачката дисциплина ИМИНТ.

Уште во најраните војни, воените команданти сакале да бидат способни „да го видат следниот рид“. Тие кои стоеле на набљудувачниците позиционирани на одредени височини, можеле да видат со сопствени очи што спротивната страна работи и можеле да ги сконцентрираат силите на непријателските слаби точки и често да наредат одлучувачки напад.

Откривањето на телескопот во 17-от век и понатамошниот развој на оптичките уреди дава поквалитетен поглед на бојното поле. И покрај тоа, сè уште непознато беше што работи непријателот позади највисокиот рид. Човек на коњ и со тактики за „извидување“ го реализираше военото разузнавање, со цел да му асистира на командантот за време на битката, но информациите не беа секогаш точни или навремени за да обезбедат корисно одлучување.

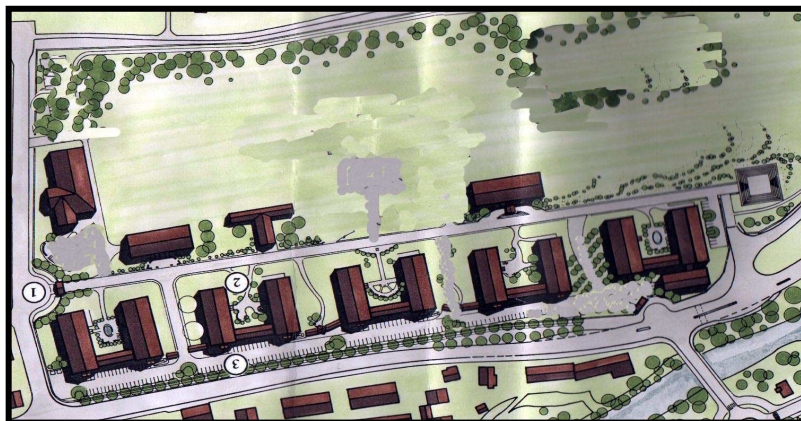
Исклучително употребата на авион и камера можеа да обезбедат времено и точно извидување. Балонот како средство за извидување беше употребен прв, од страна на француската армија, за насочување на артилеријата против Австријците во борбата кај Флерис, за време на Француската револуција во 1794 година. Во 1858, Гашпар Феликс Трначон, кој во 1855 година, прв ја патентира

идејата за користење на воздушните фотографии за правење карти и набљудување, ја произведе првата аеро фотографија.⁶⁴

Експериментите со изработка на аерофотографиите продолжија следните 50-тина години, до кулминацијата со изработка на првата фотографија од авион во 1908 година. Но, аерофотографиите сè уште беа новина. Се до Првата светска војна аерофотографиите не беа користени, односно додека не беше воспоставена разузнавачката дисциплина.

Наспроти многуте тешкотии и опасни обидувања за здружување со воздушното извидување, изработката на фотографии на земја функционираше редовно, според потребите на службите, како составен дел од разузнавачкиот делокруг.

По откривањето и изработката на фотографијата, укажувана е потребата за „сликовната интерпретација”. Ефектите користени од обработената сликовна информација, беа демонстрирани за време на Втората светска војна. Во Втората светска војна речиси 80% од разузнавањето потекнувало од аерофотографиите, заради оддалеченоста на фронтите и ефикасноста на воздушните извидувања и создавања фотографии.

Графички приказ од воздух

Камерите на авионите или сателитите можат да собираат информации за областите кои се исто така непристапни. Тие се користени за изработка на топографски (воени) карти, за

⁶⁴ William S.Liptak, „Strategic Intelligence Operations: Imagery Intelligence”, Defense Intelligence College, str.1-3

обележување на просторите, кои се сушни или опустошени, како и за одредување на веројатните предели за рудна експлоатација.

Во 20-от и 21-от век снимањата и сликањата од воздух се далекусежно модифицирани и развисени со можности за следење и откривање (детектирање) и поддршка на метеоролошките карактеристики на природата како значаен фактор изведување на воените операции во фазите на подготовка, одредување на време, локации, правци на дејства како и спроведување на воените планови⁶⁵. Во делокругот на овие служби спаѓа и појавата и следењето на воздушните циклони, ураганите, бурите тектонските пореметувања и слично.

Пристапноста на теренот (проодност, густина на пошуменост, вид на вегетација, квалитет на патиштата, состав на земјиштето и други) се значајни карактеристики неопходни при изработката на воените проценки. Фотографијата и снимката претставуваат непроменлив запис на деталите од полето на разгледување преку сензорот кој обезбедува објективно издание на целта преку сликовно издание, без разлика што објектот на извидување може да биде многу далеку.

Сликата е непристрасна и репродуктивна. Таа може да биде проучувана и изучувана за различни цели од различни конзумери (корисници). Може да биде и компарирана детаљ по детаљ со други слики од истиот простор, за да обезбеди „споредувачко разубување“.

Сликата (фотографијата) може да биде користена како карта за географски цели и да обезбеди крајбрежни и гранични информации, вклучувајќи ја и состојбата со дното и пристапот на бреговите. Понекогаш може да обезбеди информации за длабочината на водата, но тоа не може да биде потврдено, особено контурата на дното и составот на материјалот.

Сликите и фотографиите можат да обезбедат неограничен број информации и детали за копнените сили, способноста (отпорноста) на трупите, и користењето на карактеристиките на теренот, што може да помогне за одредување на нејзината издржливост за тешки возила, различни видови на тактика и друго.

⁶⁵ Гео-метеоролошки органи (секции) развиваат најголемиот дел на воено-разузнавачки служби,

Но, сегогаш не е се така лесно, постојат и други карактеристики кои мора да се познаваат. Интерпретаторот на сликите не може секогаш да ги забележи деталите.

На пример, иако висината и ширината на сидот може да бидат утврдени со помош на фотографија, информацијата за тоа дали некои и колку камења од сидот се отпаднати, мора да даде набљудувачот (извидувачот) од терен. Интерпретаторот, кој изведува заклучок преку поврзување на карактеристиките, може да изведе детали кои не можат да се забележат на сликата. На пример, големината на зрното на песокот од плажата може да биде проценето со компарација од други видливи предмети на сликата.

Разузнавањето со слики не може секогаш да даде одговор на бараните прашања. Тоа е лимитирано од способноста и искуството на интерпретаторот на фотографиите. Ресурсите за изработка на фотографнии (слики) се ограничени и не можат да бидат фокусирани само во зоната на интерес.

Целосното заокружување на програмата за набљудување и следење на состојбите во зоните на одговорност со помош на сателити, шпионски, како и беспилотни летата, одредени земји сè уште ја немаат развиено, а некои предводат. „NIMA“⁶⁶ (Националната агенција за правење на слики и карти) на САД е една од водечките агенции, формирана во 1996 година, која во својот делокруг ги вклучува активностите и програмата за развој на ИМИНТ. Оваа агенција е задолжена не само за обезбедување на „сликовното разузнавање“, туку и поддршка од воздух во реално време. НИМА – агенцијата е спој на „таленти“ и ресурси на повеќе разузнавачки суборганизации, која го експлоатира развојот на оптичката, картографијата, компјутерското работење, користењето на фотограметричката опрема, сликите и телекомуникациите за потребите на воените и цивилните конзумери.

Како помошни техники во остварување на целите на оваа разузнавачка дисциплина во современото воено разузнавање се користат беспилотните летала и системите за утврдување на локациите ГПС⁶⁷.

⁶⁶ The National Imagery and Mapping Agency, одговорна за: изработка на слики, снимки, карти, и друг снимен материјал, ги координира задачите врзано за собирањето и изработката на материјалите, ја спроведува процедурата за собирање на видео материјалите, дистрибуирање на резултатите од собраниот материјал.

⁶⁷ Ground position sistem

БЕСПИЛОТНИ ЛЕТАЛА. Беспилотните летала (БПЛ) не се новост во воздухопловството, но се „императив“ во военото разузнавање. Нивната појава, цели, намена и користење имаат долга историја и се составен дел на воените армии, современите разузнавачки служби, воздухопловните агенции и компании, научно-истражувачки центри за наменско производство, развој и услуги и слично

Посериозни обиди за „публикување“ на употребата на беспилотните летала во литературта се појавуваат во последните децении на 20-от век, но во практиката нивното ангажирање е регистрирано во почетокот на 20-от век. Поточно, користењето на авионите со пилоти за собирање на разузнавачки информации, регистрирано е за време на првата светска војна. Пионерски обиди за користењето на беспилотните летала бележиме во 1920 година⁶⁸. По нивното конструирање и воведување во воените формации, беспилотни летала за извидувачки цели биле користени од страна на американската војска во Корејската војна и конфликтите во Југоистична Азија. Приоритетни мисии биле одредувани на правците каде користењето на воените воздухоплови за разузнавачки цели управувани од пилоти, биле ризични, технички невозможни и економски неисплатливи.

Експанзијата на беспилотните летала е постигната во сенка на собирањето и добивањето на информациите од разузнавачко-извидувачките операции особено во одбранбеното спротивставување и нападните мисии. Истражувањата во оваа сфера укажуваа на постоење на голем број беспилотни летала кои во минатиот и почетокот на 21-от век нашле примена во воените и цивилните цели. Само од страна на 14 земји во светот се произведени и се користат околу 76 различни начини на извидување, одредување цели во воздушниот простор и на земја, електронско војување и слично, користени со помош на беспилотните летала.

Впрочем, основната намена на беспилотните летала е учество во националното разузнавање преку собирање, процесуирање, експлоатација, создавање на база на податоци и доставување на разузнавачки информации до конзументите.

Интересот за користењето на беспилотните летала во светот е огромен, пред сè заради спротивставувањето на заканите на териториите означени како „зони на интерес“, „зони на операции“,

⁶⁸ Кенет Мунсон, „Jane's Unmanned Aerial Vehicles and Targets“, 1996 година

„правци на активности” и слично, па сè до мисии со политички предзнак.

Ваквиот интерес и неопходност претставува типичен пример зад кој постои мотивираност за производство на разни воено-наменски технологии и системи. Историјата покажува дека постоењето на заканите по општествата, системите, регионите, па и на глобално рамниште, даваат неопходна оправданост за унапредување на технологијата во производството, целите и користењето на летала со и без човечка придружба ширум светот во функција на заштитата на националните интереси.

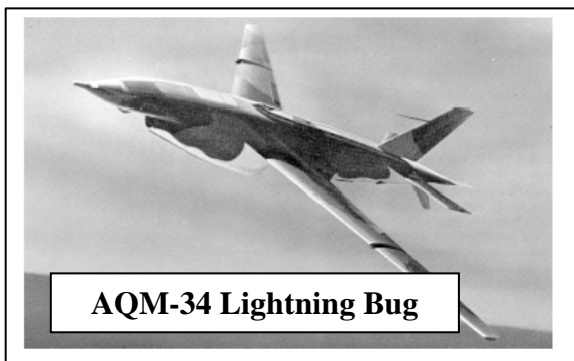
Истражувајќи ги задачите во мисиите и ангажирањето на воздухопловни летала за извидување, разузнавање и шпионирање на разузнавачките служби, особено по Втората светска војна, кога и започнува производството на посовремените технологии за освојувањето на бојните полиња и просторите каде војните операции се водат без противничките трупи да војуваат во непосредна близина, може да се заклучи дека, сепак познатата поговорка „целите ги оправдуваат средствата” станува реална.

Со започнување на Студената војна, во Источна Европа употребата на шпионскиот авион У-2 пропратена е со масовна техника и технологија⁶⁹.

Приоритетни задачи на леталата од овој вид била осознавање на производството на нуклеарна технологија и инсталирањето на интерконтиненталните балистички ракети. Меѓу другото, овој вид технологија е користена и за собирање и изработка на снимки, распоред на средства и техника и следење на распоредувањето и активностите на објектот на интерес.

Заради задржувањето на престижот во „војната на информации-те”, во почетокот на седумдесеттите години на 20-от век, е започнато со експлоатацијата на сателитските услуги.

Сигналот добиен од сателитите на почето-

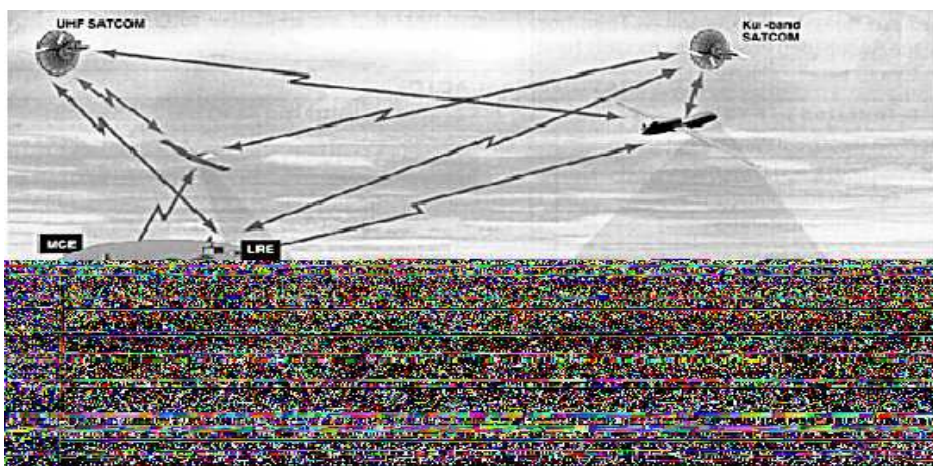

⁶⁹William Vagner, „Lightning Bugs and Other Reconnaissance Drones” (Fallbrook, CA: Aero Publishers, 1982) 1.

кот давал голем број нејаснотии од техничка природа, со што во почетниот период од развојот на сателитската технологија за воени потреби не бил во состојба да ги реализира во целост задачите од типот на извидување, сликање, снимање, пренос на слика, изработка на топографски карти и слично

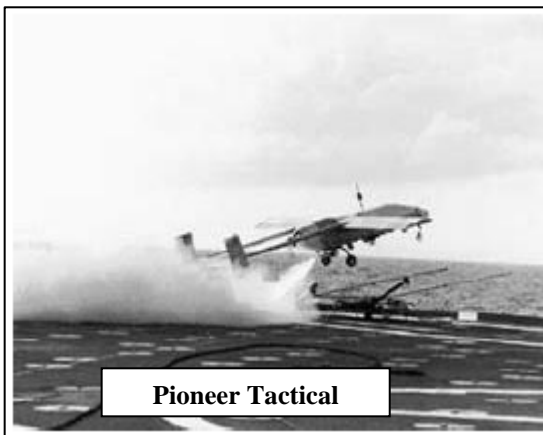
Поучени од слабостите на извидувачките летала од типот У-2, американските сили во Вьетнамската војна го употребија пионерското беспилотно летало AQM -34 Lightning Bug „Светлосна бубачка”⁷⁰, обезбедувајќи не само фотографии, туку модификувајќи ја својата мисија на пренесување на слика во живо, електронско разузнавање, електронски контра мерки, комуникациско разузнавање во живо, користење на психолошки активности и друго. Беспилотните летала користени на пониски височини обезбедувале и проценка на штетите во редовите на непријателот со што ги потврдувале ефектите на техниката користена во воените операции, односно селектирањето и уништувањето на целите.

Заливската војна пак, заради распространетоста на фронтот ја карактеризираа користењето на беспилотни летала потребни за изведувачки операции во дневни и ноќни услови, одредување на цели зад хоризонтите, извидување на зоната на операции во живо и собирање информации за штетите на боиштето наменети за командантите на силите ангажирани во операциите (оперативно и тактичко рамниште на активности).

⁷⁰ Christopher A. Jones, UAVS „An assessment of historical operations and future possibilities”, 1997.

„Војната во пустината” се одликуваше со користењето на поголем број БПЛ, што од друга страна за воената индустрија претставуваше предизвик за иновирање на нови и поефтини но од друга страна софистицирани летала. Карактеристично за беспилотните летала е нивната конекција за време на мисиите со „Зружените радарски системи за извидување и одредување цели”⁷¹, со кои се потврдуваат високо приоритетните мобилни цели во зоната на одговорност и операции.

Конечно, епохата на современи беспилотни летала отпочнува со воведувањето на „Пионерската програма”⁷², која на командантите на тактичко и оперативно рамниште им обезбедува разузнавачки информации значајни за подготовка на единиците за изведување на операциите, како и за водење на операциите во текот на борбените дејства.

Иновации на беспилотни летала обезбедуваат прецизен информациски систем и пренос на информациите, директна и индиректна поддршка на артилериско-ракетните системи, дневно и ноќно извидување на просторот, квалитетно одредување на цели, одредување на правците и зоните на извидување и проценки на штетите од изведените активности.

⁷¹ Joint Surveillance and Target Attack Radar System (JSTARS)

⁷² Secretary of Defense Dick Cheney, Conduct of the Persian Gulf Conflict, An Interim Report to Congress, July 1991, 6-8.

„Пионерските програми” покажаа висока технологија за оперативно распоредување на единиците во борба. На тактичко рамниште, беспилотните системи овозможуваа командување со помош на сликање, снимање и пренос на разузнавачки информации од бојното поле. Од тие причини истите се користени од копно и од море. Иако експанзијата на беспилотните летала стана „хит” кон крајот на 20-от и почетокот на 21-от век во светот, летала од најразличен тип и намена се користат не само во воената индустрија и технологија, туку сè повеќе како правци во науката,

БПЛ Гвардијан

технологијата и индустријата, овој вид на „средства за работа” се користат и за истражување на вселената, атмосферата, за образовни, научни, услужни и комерцијални дејности. Употребата на „летала од сомнителен вид” низ атмосферата предизвика популацијата на земјината топка во голем број на случаи да потврдува „неидентификувани вселенски летала”.

БПЛ Црна вдовица

Не исклучувајќи го фактот дека неидентификуваните летала може да наликуваат на разни вознемјени (невидени) форми, видени само во филмовите, се случува беспилотните летала да се мешаат со предмети во вид на летачки чинии, ракети, бубачки, свезди и слично

што е проследено со звучни и светлосни ефекти.

Вистина е дека разликата помеѓу одреден вид БПЛ и ракетите во визуелна смисла речиси да нема.

БПЛ модел 379 ВТ

БПЛ Оутридер

Ширум светот се користени и беспилотни летала – ракети, најчесто на отворено море, но не било исклучено нивното користење кон цели утврдени на копно со оддалеченост од населени места, избегнувајќи несакани последици и „колateralна штета“. Таков е случајот со БПЛ „Харпун“ и „Пинџин“, кои воедно се користени и како ракети за неутрализирање на цели на вода.

БПЛ со мали габарити и голема способност за широка употреба, се користени најчесто од хеликоптери, обезбедувајќи тактичка предност и корист.

Едно од првите БПЛ – ракети „Харпун“ е користено со инсталирање на карактеристична конструкција, при што на БПЛ биле „фаќани“ трансмисиите на уредите од радарските системи поставувани на копно и на море. За давањето правец на БПЛ, земани се предвид термичките компоненти на противничките системи, а леталото при контакт со објектот целосно се уништува.

Разликите во мешањето на вистинските БПЛ и водените ракети се однесуваат во способноста на БПЛ за нивна повеќекратна употреба, односно по реализирање на мисијата леталото не се уништува во однос на разликата кај водените ракети наменети за уништување цели. Доколку БПЛ користи вооружување или е вооружено со проектили, тие не се дел од БПЛ, што не е случај кај ракетите, каде боевите глави се составен дел од нив.

Како резултат на напред наведените поставки, може да извлечеме дефиниција според која *„лејќалото на кое се наоѓа ѝогонска група и во кое не ѝостои човечки ојератор, кое ги користи аеродинамичките сили за обезбедување ѝојкревна сила, може да лејќа авиономно или е далечински ујравувано, сјособно е за обновување и може да носи смрјоносни или несмрјоносни корисни ѝовари се нарекува бесијлојно лејќало”⁷³.*

⁷³ „Беспилотни летала”, Васко Саздовски, Одбрана, 2005

Во ерата на современи беспилотни летала постојат повеќе различни поделби, но задржувајќи се на моделите кој современото воено разузнавање не би можело да се замисли без нив, затоа ја наведуваме следнава општа поделба:

категиорија	Ознака на англиски	долет	височина	време на траење на летот
Микро	(Micro)	< 10 km	над 250 m.	1 час
Мини	(Mini)	< 10 km	над 250 m.	над 2 часа
Пократок долет тактички летала	(CR/Tactical)	10-30 km	над 3000 m.	2-4 часа
Краток долет тактички летала	(SR/Tactical)	30-70 km	над 3000 m.	3-6 часа
Среден долет оперативни	MR/Operational	70-200 km	2700-4600 m.	6-10 часа
Мала височина (Длабоко продирање) оперативни летала	LADP/Operational	> 250 km	50-7600 m.	1 час
Издржливост Оперативни летала	EN/Operational	> 500 km	4600-7600 m.	12-24 часа
Средна височина (Голема издржливост) оперативни летала	MA(L)E/Operational	> 500 km	4600-7600 m.	24-48 часа
Голема височина (Голема издржливост) стратески летала	HA(L)E/Stratetical	> 1000 km	над 18300 m.	24-48 часа
Вертикално полетување и слетување	VTOL UAV/ VertiUAV rotary wing	10-100 km	над 3000 m.	над 6 часа

Основна карактеристика на поделбата дадена во тебелата е лимитираноста на беспилотните летала во однос на автономноста на нивната употреба. Планирањето и нивната употреба ја врши експертски тим оспособен за управување и манипулирање со „далечински управувани“ и „автономни или програмирани беспилотни летала“.

Далечински управуваните и автономните беспилотни летала наоѓаат голема примена во разни воени, научни и цивилни апликации. Воените апликации вклучуваат системи за снабдување со оружје, беспилотни летала за тренинг на пилоти, беспилотни летала за собирање на податоци и набљудување и разни тактички и стратески летала за извидување.

Земна контролна станица

БПЛ Предатор

Далечински управуваните беспилотни летала се управувани мануелно од пилот-оператор со помош на палка од земна контролна станица (ЗКС). Пример за ваков вид беспилотно летало е „Предатор“, летало кое може да оперира 24 часа и кое може да лета по права линија дури 400 милји (640 километри) далеку од ЗКС на средна височина (5000 м. до максимум 8300 м.). Временското задоцнување помеѓу командата на операторот и извршната команда на леталото е само дел од секундата.

Поради оваа причина две летала („Предатор“ или „Предатор“ и некој борбен авион) кои оперираат во ист реон мораат да се наоѓаат на поголеми „безбедни“ растојанија поради големата можност од судир. Најголем број на грешки се појавуваат при слетувањето на леталото.

Операторот ја нема точната информацијата за позицијата и брзината на леталото во однос на земјата и затоа многу често при слетувањето доаѓа до рушење на леталото. Во текот на летот, доколку се прекине контролата и комуникацијата со леталото, се командува леталото да се врати (на меморирана позиција), но без можности за мониторинг и со многу мали шанси за успех.

БПЛ Хоук

Автономните или програмираните беспилотни летала користат автоматски систем за управување, кој се наоѓа на самото летало и служи за водење и навигација.

Пример за ваков вид летало е „Глобал хаџк”, летало кое може да оперира цели 35 часа летајќи по програмирана патека на големи височини (над 19 000 м). Во овој случај две летала можат да оперираат во ист реон, при што шансите за судир се многу мали. „Глобал хаук” како беспилотно летало на големи височини лета на височини поголеми од оние на борбената авијација.

Идните беспилотни летала ќе имаат потреба од повисоко ниво на автономност и операциска независност. Овие барања се тесно поврзани со зголемувањето на перцептуалните и интерпретационите можности на системите кои се наоѓаат на самото летало. За идните беспилотни летала зголемувањето на можностите за обработка на податоците на самото летало (анг. on board procesing) претставуваа клучен двигател за добивање побрзи системи на управување на летала, и воопшто за добивање на потполно автономни беспилотни летала. Подобрувањата на капацитетот на беспилотните летала ќе зависи од комерцијалниот сектор односно од континуелното зголемување на производството на „моќни” процесори.

СИСТЕМ ЗА ГЛОБАЛНО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ (GPS). Системите за утврдување на точните локации, ориентацијата во природата, подобрување и ефикасност на можностите за управување и манипулирање со ресурсите, електронските средства, уредите, извонредно скапите воено/цивилни и комерцијални производи и глобализацијата во развојот на светската индустрија и технологија, не би можела да се замисли и оствари без користењето на системот за глобално позиционирање (GPS⁷⁴).

Обидите и појавата на системот за глобално позиционирање предизвика револуција не само во користењето на радарските системи и станици, објектите на земја преку кои се управуваат системите, односно со недвижните телекомуникациски средства,

⁷⁴ Англ., „Global position sistem”

туки истиот доби масовна примена и користење во електротехничките уреди во движење, електронските и компјутерските системи на превозните средства на копно, воздух и на вода, па дури и во воената индустрија, користејќи дел од технологијата и кај воените единици, припадниците и нивната опрема и средства за војување.

Системот претставува навигаци-ски⁷⁵ сензор кој потполна примена во практиката (најнапред во цивилниот сектор) најде во последната деценија на 20-от век⁷⁶, а се одликува со доволна точност, мала тежина, едноставност, лесна применливост и ракување.

Она што е сложеност на системот за глобално позиционирање е неговата исклучително висока електронска технологија и високите цени при користењето на посложените системи. Заради добивање целосна претстава за начинот на функционирање на оваа софистицирана, за воени потреби исклучително неопходна револуционерна перспектива во совладувањето на бариерата за запознавање на бојното поле, противникот и неговата потенцијална моќ, како и просторот кој се користи за постигнување на саканите ефекти и цели, потребно е системот да се доближи системот до конзументите.

Овој софистициран модел на глобално рамниште го опслужуваат 24 сателити од земјината орбита, од кои 21 неопходен за непречено функционирање и 3 во резерва. Системот за глобално позиционирање, е достапен и се користи во два облика и тоа: **SPS** (Standard Positioning Servis), стандарден позиционирачки сервис и **PPS** (Precise Positioning Servis), прецизен позиционирачки сервис. СПС овозможува позиција со хоризонтална точност од 100 метри. Точноста на ППС е до 20 метри. ППС обезбедува поголема заштита од пречки и има постојаност на приемниот сигнал, поради тоа е достапен само за војската на САД и нивните сојузници. **GPS** се

⁷⁵ Англ. „navigation”, управување, пловење.

⁷⁶ Почетоците на иновациите на ГПС потекнуваат од седумдесетите години на 20-от век

состои од три сегменти: „вселена“, „контролен сегмент“ и „корисници“.

Работната енергија која ја добиваат сателитите е од соларните ќелии свртени кон сонцето заради придвижување на моторите во прецизно одредената насока на движење. Кога сателитот нема оптичка видливост со сонцето, енергијата ја добива од акумулаторите или батериите кои се полнат пред настанувањето и по престанокот на оптичката попреченост.

Контролните станици се распоредени на различни локации на земјината топка. Контролниот сегмент ги користи мерењата собрани од набљудувачките станици за да може да го пресмета однесувањето на техничките параметри на сателитите. Иако во изминатата декада предност во користењето на **GPS** системот имаа воените армии, денес со над половина милион цивилни приемници, цивилниот сектор претставува голем и распространет кориснички сегмент.

Секако, најзначаен момент од користењето на **GPS** системот како разузнавачка техника со која се добиваат разузнавачки информации е начинот на неговата употреба. Неизлегувајќи од суштината на трудот, и ненавлегувајќи во тактичко-техничките карактеристики на системот, ќе напоменеме дека **GPS** системот работи на принцип на мерење на време и растојание.

Сателитите користени за потребите на **GPS** се опремени со атомски часовници кои го мерат времето со висок степен на прецизност. Информацијата за времето во кодирана форма се емитува од сателитот, така што приемникот може постојано да го има времето кога сигналот е испратен од сателитот.

Освен информацијата за времето, приемникот користи податоци за одредување на положбата на сателитот. Растојанието и позицијата на предметот или објектот се пресметува со помош на разликата во времето на сигналот од испрашањето до приемот, што е карактеристика кај „доплеровиот начин на работа“ кај детекторите за утврдување на растојание. Со три растојанија од три сателити и знаејќи ја позицијата на сателитот, приемникот може да ја пресмета тродимензионална позиција.

На овој начин можат да се одредуваат дури и географските координати како што се географската широчина, должина и висината на противничките средства на вода, во воздух и на копно.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁷⁷:

ПРЕДНОСТИ:

- покривање на широка територија;
- вршење на компаративни анализи;
- постојано објективно регистрирање;
- изведување на заклучоци за нивото на активностите.

ОГРАНИЧЕНОСТИ:

- зависност од времето и светлото;
- чувствителност на маскирање и измама;
- ограничени анализи.

Сепак, употребата на ИМИНТ-от како разузнавачка дисциплина претставува императив во спроведувањето на активностите, особено карактеристични за периодот на подготовка на извршување мисии и разузнавачката подготовка на бојното поле.

Различноста и посебностите во користењето на геовоздушниот простор, бара високотехнолошка опременост, иновации, следење на врвната оптоелектронска револуција и реструктурирање во од на „потребата за знаење“, дефинирана од страна на донесувачите на одлуки.

„РАЗУЗНАВАЊЕ СО МЕРЕЊЕ И ЗАБЕЛЕЖУВАЊЕ“

MASINT – Measurement and Signature Intelligence

МАСИНТ е технички добиено разузнавање со утврдување, лоцирање, откривање, идентификување и опишување на унифицирани карактеристики на фиксирани и динамични извори на цели.

МАСИНТ-от го вклучува научното и техничкото разузнавање добиено од квалитативни и квантитативни анализи на состојби, просторни и бранови должини, зависни времени модуляции, плазми и хидромагнетни податоци, собрани со користење

⁷⁷ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-3

на МАСИНТ – сензори, со цел за идентификување на издвоените забелешки на изворите.

Разузнавањето со мерење и забележување претежно се реализира со посебно насочени технички детектори и процеси, експлоатирани од продукциската инфраструктура на оваа разузнавачка дисциплина. Покрај тоа, ова разузнавање потекнува од дополнителната обработка и експлоатација на податоците собрани од детекторите на други дисциплини за собирање информации.

„Мерењето” опфатено во МАСИНТ-от, упатува на податоци собрани во согласност со добиените прецизни параметри, како што се големина, тежина, оддалеченост, длабочина и друго. МАСИНТ-техниките можат да утврдат параметри кои не се директно мерливи (способни за утврдување на карактеристиките) со помош на сензор. Од друга страна „забележувањето” упатува на покажувањето на податоци за различните карактеристики на поединечните случувања, составните делови од техничката опрема или за самиот објект. Некои примери на забележување на податоците ги вклучуваат амплитудите на повратните сигнали на радарите или фреквенциите кои целта ги продуцира во вид на акустични бранови.

Разузнавањето со мерење и забележување развива широка група на блиски дисциплини чиј интерес на истражување се материјалната градба, геофизиката (сеизмичката и акустичната), електрооптиката и нуклеарната радиација⁷⁸.

ELECTRO - OPTICAL INTELLIGENCE - Електрооптичкото разузнавање претставува собирање, обработка, експлоатација и анализа на емитираната или рефлектираната енергија (ултравиолетова, визуелна и инфрацрвена) на електромагнетниот дијапазон со помош на оптичка опрема. Оваа разузнавачка субдисциплина може да обезбедува детални информации за радиациониот интензитет, динамичкото движење, дијапазонските и просторните карактеристики и композитот на материјалот на предметите. Собирањето на електрооптичките податоци обезбедуваат широка употреба за различни воени, цивилни, економски и природни потреби.

Податоците можат да бидат собирани од мноштво оптички чувствителни уреди, како што се радиометрите, спектрометрите, ласерите или ласерските радары. Дисциплините на МАСИНТ не го вклучуваат собирањето, обработката, интерпретацијата и анализите

⁷⁸ „Glossary of Intelligence Terms” (Defence Intelligence College), DIA Publication Control 1979

на сликовните продукти (ИМИНТ), телекомуникациите (КОМИНТ), електронското разузнавање (ЕЛИНТ), ниту сигналите на странските инструменти (ФИСИНТ).

RADAR INTELLIGENCE - Разузнавањето со помош на радар претставува собирање, обработка, експлоатација и анализи на радарската енергија рефлектирана од целите или предметите. РАДИНТ⁷⁹ обезбедува информации за поврзаните радарски уреди, локација, прецизни мерни карактеристики на компонентите, радарските рефлексии и апсорбцијата на карактеристиките на динамичките цели и предмети.

RADIO FREQUENCY/ELECTRO-MAGNETIC PULSE INTELLIGENCE – Разузнавањето на радио фреквентните електромагнетни бранови претставува собирање, обработка и експлоатација на радиофреквентни електромагнетни емисии поврзани со нуклеарно тестирање или други високо енергетски настани со цел одредување на нивото на јачина, оперативните карактеристики и забележувања на напредната технологија на оружјето, силата или современите системи.

Радијациското разузнавање⁸⁰ (**RINT**), е интегрирано и специјализирано за употреба во повеќенаменското МАСИНТ собирање, обработување и експлоатација на субдисциплините и техниките против ненасочените радијациски извори кои се користат од страна на цивилни и воени единици, извори на сила, вооружени системи, електронски системи, разна машинерија, опрема или инструменти. Тие техники можат да бидат корисни во детектирањето, по трагата и надгледувањето на разни активности од интерес.

GEOPHYSICAL INTELLIGENCE – Геофизичкото разузнавање претставува собирање, обработка, експлоатација и анализи на емитувани и рефлектирани звуци, притисок на бранови или вибрации во атмосферата познато како акустично разузнавање⁸¹, во водата⁸² или на земјината површина⁸³. Акустичките и сеизмичките сензори можат да бидат драгоцени во детектирањето на целите, нивна класификација, мерење на перформансите на авионите и бродовите, детектирање на

⁷⁹ Radar Intelligence

⁸⁰ Radiation Intelligence

⁸¹ „ACOUSTINT”

⁸² „ACINT”

⁸³ „SEISMICINT”

тестирањето на оружјето и поголемите воени раздвижувања и собирање на податоци за природата и животната средина.

NUCLEAR RADIATION INTELLIGENCE – Разузнавањето за нуклеарната радијација претставува собирање на информации кои потекнуваат од нуклеарни радијации и физички феномени поврзани со нуклеарно оружје, процеси, метријали, опрема или капацитети. Нуклеарното набљудување вклучува детектирање на радијацијата, идентификација и карактеризирање на изворите и случувањата. Податоците се експлоатираат како резултати на нуклеарното забележување на оружјата или материјалите.

MATERIALS INTELLIGENCE – Разузнавањето на градбата и материјалот, претставува физичко собирање, обработка и експлоатација на анализи на атмосферски трасирани елементи: гасови, течности и тврди честички на отпадоци или урнатини (остатоци). Ова разузнавање има специфична примена при изучување на карактеристиките од нуклеарното, хемиското и биолошкото војување, военото и цивилното производство, еколошките и проблемите во опкружувањето. Податоците можат да бидат добиени од разни воздушни, поморски или копнени колектори или развиени станици способни за детектирање на НХБ материјалите во природата.

МАСИНТ-от често е присутен на научната и техничката разузнавачка сцена, а има учество и во многу други сфери на разузнавачко анализирање. МАСИНТ – детекторите обезбедуваат важни разузнавачки информации за поддршка на надгледувањето и контролата врз законите, детерминирање на оружјето, производството на материјали, утврдување на карактеристиките за поддршка на сила, како и забележувањето на спецификите на бродовите, авионите и балистичките ракети.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следедните предности и ограничености⁸⁴:

ПРЕДНОСТИ:

- сензорите и приемниците можат да ги обележат бараните цели на дисплеите и да ги дешифрираат добиените информации;
- субјективизмот е намален;
- голема прецизност во обработката на информациите;

⁸⁴ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-3

- добивање на унифицирани информации;
- автоматска идентификација на цели.

СЛАБОСТИ:

- квалитетот на информациите зависи од извежбаноста на персоналот;
- потребна е високо софистицирана опрема и техника;
- неопходна е активност на целите;
- лимитираност на сензорите и уредите;
- скапи материјали, техника и имплементација.

Поставувањето барања и потреби за современо разузнавање (мисии) со користење на МАСИНТ-от, претставува подготвеност за инвестирање во значајни технолошки проекти кои се однесуваат на подобрување на ефикасноста на формациско-технолошката инфраструктура, подобрување на перформансите на техничките уреди, софтвери, хардвери, преносни системи, како и врвна обученост на придружниот персонал. МАСИНТ-от претставува разузнавачка дисциплина без која информациите би биле непотполни, непотврдени, задоцнети па дури и несоодветни на разузнавачката ситуација.

Иако не се целосно опишани предностите и слабостите на разузнавачките дисциплини, во најголем процент нивната реализација ќе зависи од разузнавачката поставеност, организација и функционирање на воената структура. Односот помеѓу силите и средствата за изведување операции и способностите и капацитетите на разузнавањето, треба да одговараат на реалните можности, барања и потреби за разузнавачко обезбедување неопходно за донесување вистински одлуки за употреба на воените единици.

„РАЗУЗНАВАЊЕ ОД ОТВОРЕНИ ИЗВОРИ”

OSINT – Open Source Intelligence

Разузнавањето од отворените извори може да се дефинира како отворено користење на информации исто како и другите неklasифицирани информации кои имаат лимитиран јавен пристап или дистрибуција. Разузнавањето од отворени извори е резултат на извршените анализи на изворите за јавно информирање во

компарацијата со останатите извори. ОСИНТ како разузнавање не е ново, но од појавата на интернетот прерасна во значајна поддршка на други разузнавачки извори.

Со оглед на тоа дека разузнавањето од отворени извори стана значаен фактор во разузнавачките служби, во американската разузнавачка заедница по формирањето на централната информативна агенција во 1947 година, одговорноста за оваа дисциплина на разузнавањето била поделена помеѓу Владатата на САД, Министерството за одбрана и Министерството за трговија, а одвоен елемент бил специјализиран и функционирал во ЦИА. Денес „Канцеларијата за програма на отворените извори на разузнавачката заедница на САД” ги координира активностите во разузнавачката заедница”.

Информациите кои се добиваат од отворените извори имаат критичка улога во спротивставувањето на изобилството и во разбирањето на транснационалниот криминал и тероризам, посебно неговата финансиска компонента.

Отворените извори можат брзо да ги ориентираат аналитичарите и конзументите и корисни се за предупредувањето на можните барања за собирањето информации. Аналитичарите не мораат да сметаат на ексклузивност во обелоденувањето на изворите, бидејќи многумина се мотивирани од разноликост на програми за работа (потсетници) неповрзани со точно, објективно известување.

Заклучоците се базираат на ексклузивното користење на отворените извори кои рапортираат убедливо, но недоразбраната (лажната) или искривенената информација, може да биде смислена забуна за професионалниот разузнавачки аналитичар. Поддеднакво опасниот резултат може да дојде од потпирањето на широкото поле на отворените класифицирани извори кои можат да го залажат аналитичарот прифаќајќи широка интерпретација на случувањата.

Периодот од 10-тина години наназад претставува револуција на експанзијата на разузнавачките информации од отворени извори. Отворените извори претставуваат предизвик и за НАТО, особено при спроведувањето на операциите водени токму од оваа организација. Драматичните промени на стратесиско рамниште, доведе до откривање на ефекти кои ја насочуваат НАТО - алијансата да ја спроведува и планира нејзината програма⁸⁵. Една од

⁸⁵ Defence intelligence and security school, Comm. Patrick Tyrrell UK, „The challenge for NATO”, 2002,

најосетливите зони на дејствување на секоја воена заедница е собирањето, анализите и доставувањето на разузнавачките информации.

Карактеристика на разузнавачките структури на НАТО е примарното поврзување на разузнавањата помеѓу земјите - членки на Алијансата заради лимитирачките способности, посебно во „мирно време“. Како такво, военото разузнавање од отворени извори налага оперативни процедури неопходно класифицирани и проверувани, но не се исклучува користењето на некласифицирани информации, користењето на услугите на отворените извори, па дури ни комерцијалните слики, снимки, проекции и слично.

Во вакви околности разузнавачките заедници особено внимание посветуваат на разузнавачките способности, а „очите“ се фрлени врз корисноста на материјалот пласиран од отворените извори. Покрај ова, способноста доаѓа до израз при утврдување на значајот на информациите означени како „некласифицирани“, односно достапни за секој.

Говорејќи за разузнавачките способности на информациите од отворени извори, мора да се нагласи улогата на разузнавачките аналитичари, кои способноста за поврзување и споредувањето на објавените информации ја потврдуваат или отфрлаат и учествуваат во донесувањето на „корисна разузнавачка информација“. Разбирањето на некласифицираните информации, можат да ја изопштат или избледат сликата за настанот. Тоа може да го наруши пристапот до изворот на информации, кој детерминиран како „отворен извор“ може да биде значаен.

Дел од експертите, информациите од отворени извори ги нарекуваат „сива литература“⁸⁶. Според нив, сивата литература, не сметајќи ги медиумите, не е лимитирана и може да опфати и истражувачки, економски и технички извештаи, извештаи од патувања, пишувани материјали, материјали од дискусии, неофицијални владини документи, записници, студии, дисертации, писма, прегледи и слично. Посакувани информации можат да се добијат и од научни, политички, социолошко-економски и воени дисциплини.

Во организациите кои во најголем број генерираат „сива литература“ би можеле да се класифицираат: лабораториите и институтите за истражување, владините институции, приватните

⁸⁶ Eliot A. Jardines „Open source publishing“ JMITC, DIA, <http://www.osint.org>.

издавачки куќи, здруженија и претпријатија, трговски асоцијации/унии, академии и други. Отворените информации можат да се добијат и од дневни часописи, радија, телефизии, книги, фотографии и други извори, но со задолжителна разузнавачка обработка или користење на стандардизирани оперативни процедури.

Она што е различно во однос на периодот од пред десетина години, а што претставува и предизвик на разузнавачкото делување во целост, е можноста да истражувањата на информации од отворени извори се вршат по електронски пат. Милиони текстови секојдневно се појавуваат на „World Wide Web – WWW” – мрежата, што претставува „работа во секунди” и поттикнување на квантитативната и квалитативната популарност на разузнавањето од отворени извори.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следените предности и ограничености⁸⁷:

ПРЕДНОСТИ:

- смалено трошење пари;
- голема корисност на информациите;
- навременост;
- објективност;
- потврдување на информациите;
- и друго.

ОГРАНИЧЕНОСТИ:

- добивање дезинформации;
- непотврдување на информациите;
- скриени и површни дневни настани;
- и слично.

Како разузнавачка дисциплина ОСИНТ зазема сè позначајно место во рамките на разузнавачките заедници. Да се добие информација понекогаш не е потребен посебен план за ангажирање, бидејќи информациите се насекаде околу нас. Иако современото разузнавање е зафатено со ерата на модерната технологија,

⁸⁷ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-4

разузнавачките заедници не се одлучуваат за напуштање на оваа исклучително значајна гранка.

Вештите разузнавачи, оперативните работници и тајните агенти, кои не зависат од никого и од ништо, ОСИНТ го сметаат за основа на поставеноста и функционирањето на современото разузнавање, користејќи го во најзначајните периоди пред и за време на настанување на економски, индустриски и финансиски кризи, за време на етничките конфликти, во фазите на изведување на воените и мировните операции и слично.

Сепак, ОСИНТ официјално претставува разузнавачка дисциплина. Како една од повеќето без кои разузнавачкиот систем не би можел да биде целосно заокружен, најдобра варијанта е оваа разузнавачка дисциплина да се користи заедно со останатите, односно со меѓусебно дополнување разузнавачкиот систем да ги опфати сите безбедносно-разузнавачки процедури предвидени за постапки и активности во процесот на собирање, обработка, анализирање и доставување на информациите од интерес за подготовка и изведување на воените мисии.

Реализирањето на разузнавачките дисциплини, начелно, може да се спроведува на квалитетен или релативно достигнат степен на развој, од страна на повеќе или помалку обучен персонал, со корисни и софистицирани или задоволителни и просечни материјално - технички средства, но од современото разузнавање и разузнавачките дисциплини не може никако да се одвои **ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА**.

Без спроведување на стандардизираните оперативни процедури предвидени за воспоставување и употреба на информатичката технологија, не би можело да се спроведат ни мерките и активностите предвидени во секоја од разузнавачките дисциплини, компоненти, во разузнавачкиот циклус, користењето на беспилотните летала, па дури ни користењето на информациите од отворени извори. Информатичката технологија за воени потреби ја сочинуваат најмалку два сегмента: локалната комуникациска мрежа (ЛКМ) и географскиот информациски систем (ГИС). Се поставува прашањето зошто без овие два значајни елемента функционирањето на современа разузнавачка служба не би може да се замисли и која е суштинската нераздвојнот помеѓу нив и разузнавањето.

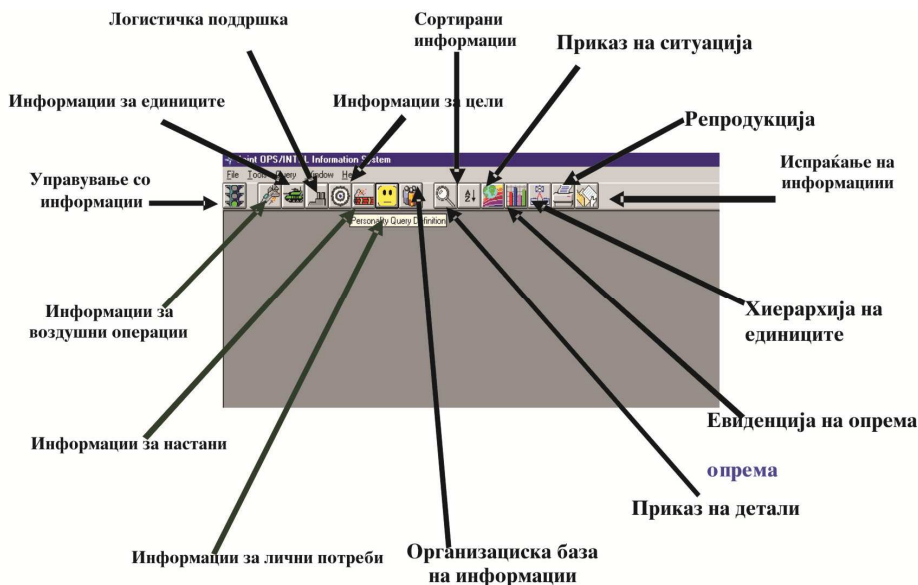

ЛОКАЛНА КОМУНИКАЦИСКА МРЕЖА

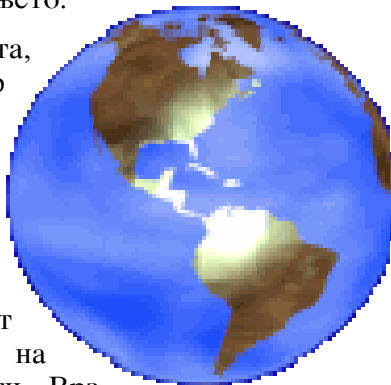
Локалната комуникациска мрежа претставува широк спектар на поврзување на основни технички средства во кои би можеле да се вбројат компјутерите, скенерите, принтерите, серверите, комуникациските медиуми, мрежни адаптери, користење на топографски уреди, уреди за пристап до протокуларни процедури и операции, средства и технички уреди за формати за трансмисија на информации, пристап до уреди со кодирани информации и можност за нивна трансмисија и слично.

Прилагодувањето кон секоја локална комуникациска мрежа предвидува поседување и употреба на „софтвер“, „хардвер“ и способност за размена на информации на ресурсите кои го користат наведениот систем на комуникација.

Целта на софистицираното користење на софтери е да се обезбеди непречено функционирање на разузнавачките аналитичари и останатиот персонал, на брз, квалитетен и едноставен начин, да ги обезбеди информациите и да изработи разузнавачки продукти за потребата на раководењето и командувањето.

Проектираниот модел на шемата, користејќи софистициран софтвер експлицитно ни прикажува што е неопходно и како би требало информациите да се користат. Демонстрираниот вид и број информации би требало да се резултат на темелно вршење на поставените задачи, односно истите да се формираат зависно од потребите и барањата на претпоставените команди и команданти. Врз основа на истите, разузнавачкиот персонал може за релативно кратко време да формира слика, шема, извештај, проценка која ќе содржи поголем број информации.

Зависно од развојот на настаните и приливот на информации во базата, крајните продукти ќе бидат значително поквалитетни и збогатени со дополнителни сознанија. Вака воспоставените начин на комуникација овозможува брз проток на информации во локалната комуникациска мрежа со корисниците по „вертикала” и „хоризонтала”.

ЛКМ покрај тоа што експлоатира значаен број на техничко-технолошки информатички и електронски средства, сепак мора да биде поврзана во систем (конфигурација) кој ќе обезбеди истата да се поврзе пошироко во просторот, во зоната на одговорност на воените единици, на локално, регионално и глобално рамниште.

За таа цел ЛКМ мора да обезбедува испраќање и примање на електронски пораки (E-mail), репродукција, размена и копирање на материјали, размена на електронски разузнавачки информации, користење на ГПС⁸⁸, можност за користење на интернет (7/24)⁸⁹, видеопродукција, користење и размена на видео материјали, телеконференциска комуникација и слично.

⁸⁸ GPS – Global positioning system

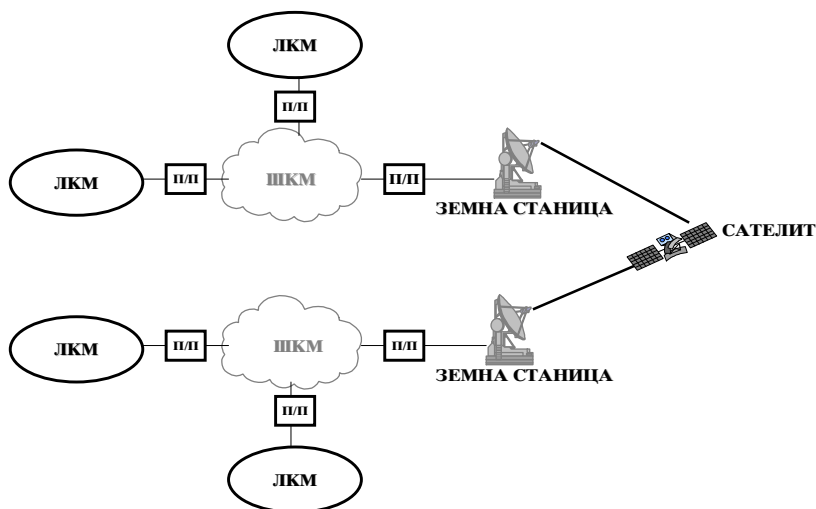
⁸⁹ Седум дена во неделата по 24 часа - непрекинато

Современите воени разузнавачки служби на земјите - членки на НАТО разликуваат три вида мрежна комуникација кои се однесуваат на⁹⁰:

1. локалната комуникациска мрежа;
2. метрополитска комуникациска мрежа⁹¹;
3. широка комуникациска мрежа.

Клучните разлики помеѓу овие три комуникациски мрежи во најголем дел се однесуваат на должината на дистанцата од воспоставувањето на комуникациската мрежа, што значи од неколку километри во локалната, до поврзување во мрежна комуникација на повеќе региони и континенти во широката комуникациска мрежа, или локалната мрежа е една организација или агенција, додека во широката мрежа се инволвирани повеќе организации или меѓународна организација како што е НАТО.

ТИПИЧЕН СИСТЕМ НА ШИРОКО ПОВРЗАНА КОМУНИКАЦИСКА МРЕЖА

Врската помеѓу наведените три компоненти на комуникациска мрежа може да биде комбиниран т.е. кабелско-оптички, но за технологија од врвна и приоритетна потреба како што е разузнавањето и разузнавачките потреби и барања на воените

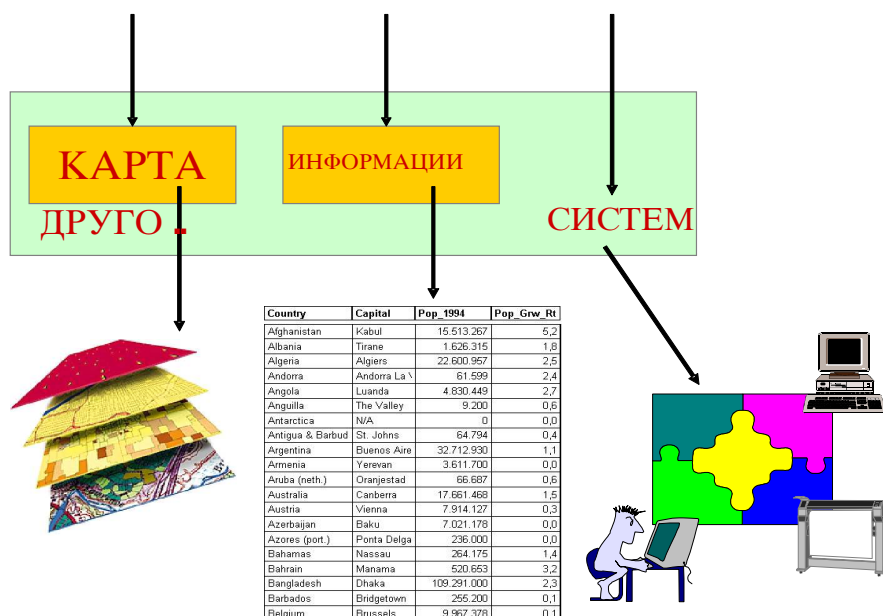
⁹⁰ Murat Komesli, „LAN & GIS”, presen. 2002, sl.8

⁹¹ „Metropolitan” – зонска, епархиска, велеградска и слично.

команданти неопходно е користењето на безжичната технологија на пренос на сигналот поддржана со скремблерска⁹² или друга заштита.

Од тие причини пожелно е да се користи сигнал кој пренесува звук со помош на инфраред или ласерски сноп или зрак, со што ќе се обезбеди пренесување на информатичките информации помеѓу формациските комјутери без поврзување со кабли.

ГЕОГРАФСКИ ИНФОРМАЦИСКИ СИСТЕМ

За разлика од локалната комуникациска мрежа, географскиот информациски систем претставува систем на посебно оспособен софтвер, хардвер и персонал потребен за собирање, моделирање, анализирање и изготвување на извештаи поврзано со географските информации на локално, регионално и глобално рамниште. Сите објекти поставени на картата би требало да се согласни со принципите на изработка и функционирање на геоинформациските производи.

Како формална во НАТО се користи дефиницијата според која ГИС⁹³ претставува систем за фаќање, собирање, проверка,

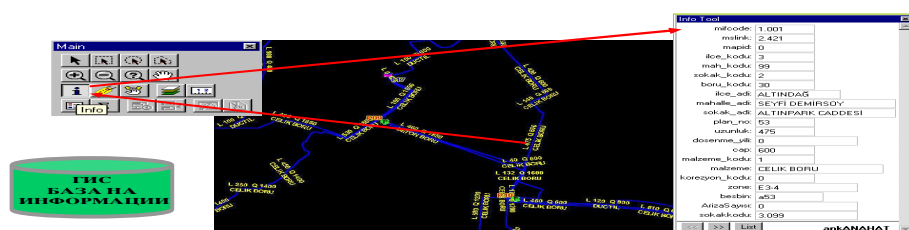
⁹² Изобличен, нејасен, шуштетчки во вид на пречки

интегрирање, панипулирање, анализирање и прикажување на податоци и информации кои се однесуваат на географскиот простор на земјината топка. Тоа вообичаено се потврдува со користење на широко софистицирани и компјутери наменети за просторот и за сопствени потреби создадени софтвери.

ГИС е интердисциплинарен систем и неговата употреба покрај употребата за потребите на военото разузнавање е широко распространета за екологијата, цивилното инженерство, статистиката, компјутерските науки, градежништво во урбани средини и населени места, а особено место зазема во воената наука. Употребата за воени цели е масовна особено при изработката на топографските карти, шеми, скици, кроки - цртежи и слично во армиските единици, па сè до изработка на специјализирани карти за водење воени операции во сите родови и служби на армијата.

За изработката на анализи за потребите на воените команданти, ГИС системите претставуваат замена на голем број персонал и техника. Ракувањето е многу едноставно доколку се подготвени и инсталирани специјални програми, а резултатите се од непроценливо значење.

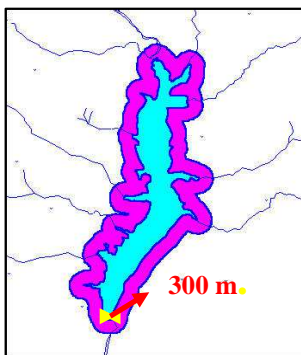
ГИС може да користи софтвер со кој во воено-разузнавачките служби обезбедува графички и информациски податоци во исто време, со еден клик на тастатурата на компјутерот прикажано на (сликата подолу).

Ова може да обезбеди широка примена во аналитичките делови на воената служба за разузнавање на сите рамништа особено на стратегиско. Но штабните С-2 секции во воените единици ранг бригада и нагоре како здружени воени состави, ГИС-от би требало

⁹³ Chorley Report, „Geoinformaciski sistem”, 1987.

да го користат задолжително. Причините за тоа се софистицираноста која може да обезбеди:

Обележување на „бафер зони“⁹⁴ помеѓу завојувани и потенцијално противнички страни, или простори кои се опасни за ангажирање на воените сили и спроведување на операции.

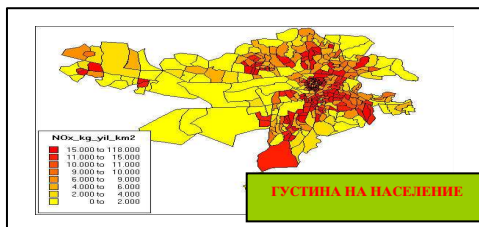

Ваквите зони се корисни заради избегнување на жртви, штети и создавање на последици, а со проширувањето на глобалниот тероризам, се повеќе се користат и во населени места;

Простори со различни почви кои се знајајни за распоредувањето на воените единици во текот на воената операција. Во овој дел извидувачко-разузнавачките активности би требало да му обезбедат на командантот информации за составот на земјиштето кое треба да се користи и плодноста на истото;

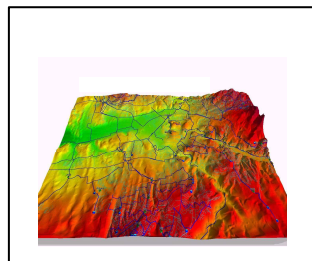
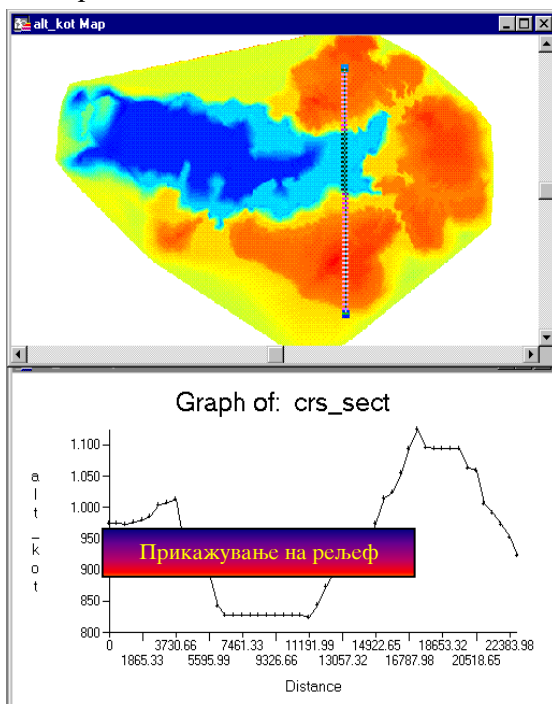

Тематски карти, со кои при донесувањето на одлуките за изведувањето на операции се обележува густината на населеноста или пак друг фактор на просторот кој се планира ангажирање на специфични воени формации.

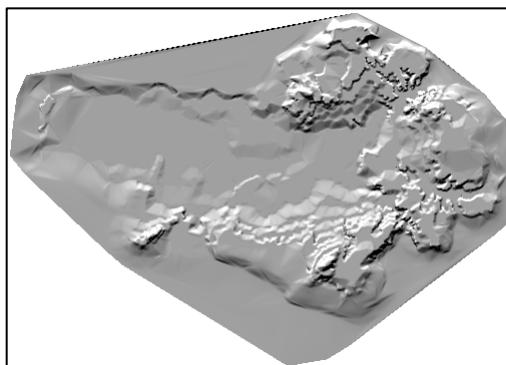
⁹⁴ angl.buffer area - раздвојувачка зона

Одредени топографски елементи и функции на земјиштето и просторот, кои во текот на подготовката за изведување на операции би можеле да се искористат во планирањето и изведувањето на операциите.

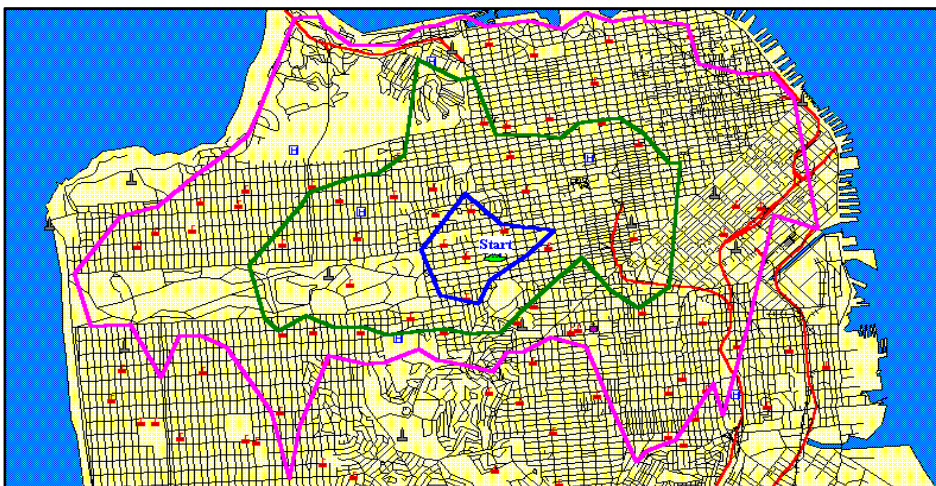
Можноста за профилно прикажување на земјиштето претставува огромна придобивка заради користењето на моторните возила, борбената техника па дури и авијацијата;

Симулирано прикажување на падини, низини, ридови и планини на одреден простор или во зоната на одговорност на воените единици;

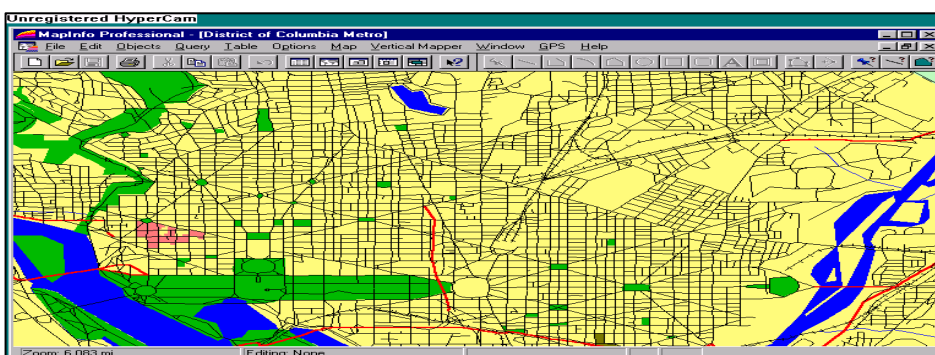

The figure is a map of a study area. It features a grid of cells, some of which are colored red and yellow. A red line runs through the center of the grid, and a yellow line runs along the bottom edge. The map is bounded by a black line. A legend in the bottom right corner identifies the red line as the 'Study Site' and the yellow line as the 'Study Area'.

128

Одредување на најкусите дестинации

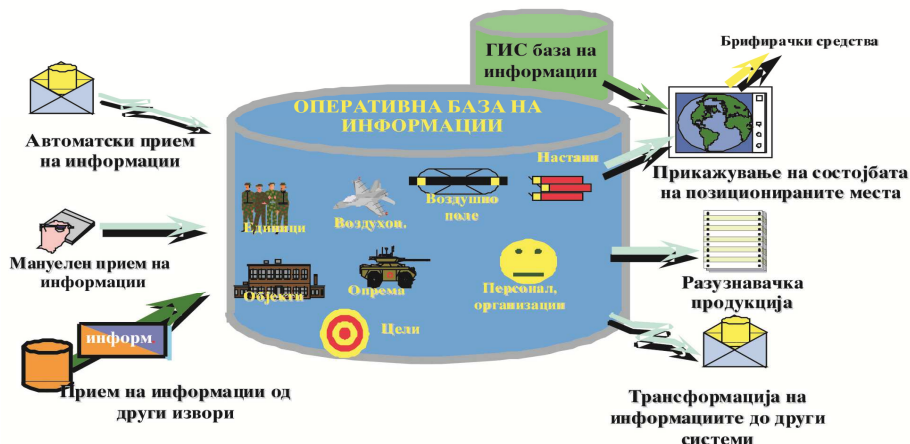
Снимање на движењето на возилата според ГПС и нивно обележување

Користењето на геоинформацискиот систем во голем дел може да го намали ангажирањето на голем број персонал и материјално-технички средства.

Всушност, поврзувањето и технолошките можности и вредности на просторот на бојното поле, како и степенот на развој на армиите, директно влијае врз успешноста за користење или некористење на високо-софистицирана опрема како што се сателити, беспилотни летала, информациска техника и сè друго што е потребно за ефикасно воспоставување на ГИС.

Едно е сигурно, современото воено разузнавање и разузнавачката подготовка на бојното поле е зависна од функционирањето на геоинформацискиот систем, макар тој да е и поедноставен или пак да се користат услугите на колективните системи за безбедност.

ПРОЕКТИРАНА ШЕМА НА ВОЕНО-РАЗУЗНАВАЧКАТА ПРИМЕНА НА ГИС

Шематскиот приказ покажува дека системот на современото воено разузнавање разузнавачките барања и потреби ќе ги задоволи, ако тој е централизиран, прецизно детерминиран помеѓу корисниците на информациите, безбедносно проверен и ограничено дистрибутивен. Тоа значи дека односот помеѓу влезната и излезната информација мора да биде процесуиран и да помине низ соодветна „оперативна база на податоци“.

Влезните информации, зависно од начинот на прибирањето, поставеноста и функционирањето на соодветната разузнавачка служба, може на различен начин да бидат прибирани. Меѓу другото тие можат да се примат со користење на софистирана електронска техника, компјутеризирани софтвери, со мануелно доставување и на други начини.

Некои од начините за дознавање и инволвираност на лица во недозволените активности ги разработува „криминалистиката“. Во активностите на разузнавачкиот персонал определени во склоп на разузнавачките дисциплини и компоненти би можеле да се набројат следните⁹⁵: соработка со граѓани, користење на информатори,

⁹⁵ Ангелески Методија, „Криминалистика“, 1992

пријави од сведоци, анонимни пријави, јавно озборување, дознавање од весници и други медиуми, непосредно забележување од страна на овластени службени лица, користење на легални извори на информации, со користење на оперативнo-тактички мерки и дејствија, преку соработка со партнерски служби на национално ниво и од странство, полициски и други државни органи и друго.

Оперативната база на податоци на современа воена разузнавачка служба претставува аналитички дел на разузнавањето и може да содржи информации кои се од интерес за разузнавачките секции на сите видови и родови и составни делови на армијата, особено оние кои се директно инволвирани во реализирањето на воените мисии и операции. Конзумери на базата на информации, можат да бидат органи, служби и капацитети на армијата, чиј интерес се информации за воените единици на противникот, воздухопловните состави, опремата, персоналот, настаните на локално рамниште и во опкружувањето и друго.

Добиените информации за кои постои оперативен интерес и имаат значење за извршување на воените мисии, а на кој било начин влијаат врз безбедносната состојба, активностите на воените капацитети, воениот персонал и одбраната во целина се користат за „хранење“ на геоинформацискиот систем.

Геоинформацискиот систем како составен и неопходен сегмент на военото разузнавање и неопходност на воените авторитети, развивајќи ја својата база на информации и продукцијата на материјали ги користи сите достапни информаации и податоци кои се доставуваат во оперативната база на податоци. Всушност, ГИС-базата на информации обезбедува најреален приказ на барањата и потребите на командантите врзано за спроведувањето на воените операции, елементите на бојното поле, географските карактеристики, можностите и специфичностите на теренот, релјефот на површината на земјата, односно го детализира оперативниот материјал кој се користи за донесување на воени одлуки.

Оперативната база на податоци освен поддршката на геоинформацискиот систем, може да изработува разузнавачки продукти и истите продукти да ги поставува до непосредно потчинетите или претпоставени органи, зависно од нивото на кое функционира. Анализирајќи го шематскиот приказ на елементите и поврзаноста и функционирањето на ГИС – системот како дел од современото воено разузнавање, може единствено да се заклучи дека Геоинформацискиот систем е конструиран од причина да даде брза,

ефикасна, прецизна, навремена и реална претстава на теренот и помош на воените авторитети во донесувањето одлуки за изведување воени операции. Големiot број теоретски анализи кои можат да се изведат од пристигнатиот број информации или податоци може да не претставуваат ништо ново, но средствата и начините на како тие да се искористат претставува круцијална придобивка, особено при процесот на разузнавачка подготовка на бојното поле.

За ГИС да биде ефикасен во поддршката на воените капацитети, значајно е да се разберат и стават во стандардизирана оперативна процедура добиените разузнавачки информации и да се искористат средствата и опремата (можностите) кои ги пружа овој софистициран начин на разбирање и комуникација на бојното поле.

Глава 5

ПРИМЕНА НА СТРАТЕГИСКИТЕ РАЗУЗНАВАЧКИ КОМПОНЕНТИ

За да биде јасно потенцирано нивото на обработка на материјалот во трудот, а земајќи ги предвид стратегиските разузнавачки компоненти, авторот смета дека е потребно да се даде коментар на соодносот помеѓу „безбедносната стратегија” и функцијата на разузнавањето.

Не завлегувајќи подлабоко во истражување на терминот, значењето и посебноста околу дефинирањето, најкратко би прифатиле дека „СТРАТЕГИЈАТА”, претставува систем на научни знаења и практични вештини за комплексна употреба на вкупната национална моќ на една држава, поради постигнување на определена политичка, економска или воена цел⁹⁶.

Смислата, содржината и суштината на стратегијата се различни од држава до држава и се во корелација со севкупната национална моќ на секоја држава, нејзините национални интереси и цели.

Во зависност од тоа на што се однесува, стратегијата би можела да биде политичка, воена, економска, но и блоковска, национална, нуклеарна, глобална, поморска и други видови⁹⁷. Некои од теоретичарите во светот⁹⁸ се поинтензивно ја истражуваат „терористичката стратегија”, именувана според целите на терористичките активности.

Се смета дека безбедносната стратегијата претставува водечки императив на воената вештина.

Иако е претпоставка дека ваквото тврдење е прифатено во повеќето национални стратегии на „западните демократии”, не смее да се отфрли фактот дека утврдувањето на целите на безбедносната национална стратегија зависи од повеќе фактори, меѓу кои од политичкиот систем и уредување, економската моќ на државата,

⁹⁶ Душан Бојчев „Дипломатски Речник”, Скопје 1998 стр.338/339

⁹⁷ Влада на РМ, „Национална стратегија за интегрирано гранично управување”, декември 2003

⁹⁸ Kenneth A. Duncan, „The Method To Their Madness” present. GSM 2003

надворешната политика, одбраната, учеството во колективните системи и слично. Како за пример би можеле да ги посочиме целите на „Националната безбедносна стратегија на САД”⁹⁹, кои се однесуваат на:

- заштита на човечкото достоинство;
- проширување на Алијансата за поразување на глобалниот тероризам и ангажирање за превенција на нападите против САД и нејзините партнери;
- работа со другите на решавање на регионалните конфликти;
- превенција на непријателите од закани кон САД и нејзините партнери од оружјето за масовно уништување;
- отпочнување на новата ера на глобалниот економски раст преку слободни маркети и трговија;
- ширење на развојот на отворените и градење на демократска инфраструктура;
- развој на договори за соработка со главните центри на глобалната моќ;
- трансформација на американските безбедносни безбедносни институции и достигнување на предизвиците и можностите на 21-от век.

Еквивалент на Националната безбедносна стратегија на САД е Националната концепција за безбедност и одбрана на РМ, која претставува стратегиска определба и цел на Република Македонија. Националната концепција за безбедност и одбрана е документ кој има огромно значење во заокружувањето и дефинирањето на безбедносната политика на Република Македонија. Како таков тој ги определува ставовите и ги искажува погледите на Република Македонија за¹⁰⁰:

- нејзините национални интереси;
- безбедносното опкружување;
- политиката на националната безбедност;

⁹⁹ „The National Security Strategy of the United States of America”, септември 2002 г. стр.1, издадена од канцеларијата на Претседателот на САД Џорџ Буш

¹⁰⁰ „Национална концепција за безбедност и одбрана”, јуни 2003, донесена од Собранието на Република Македонија

- одбраната и менаџментот со кризи, со акцент на оптимизацијата на безбедносните ресурси, организацијата и насоките за зголемување на можностите и подготвеноста на Република Македонија за одговор на предизвиците, ризиците и опасностите по безбедноста на земјата.

Од извршената компарација помеѓу напред наведените документи од национален безбедносен интерес за САД и РМ, можно е се заклучи дека правците на идентификување на безбедносните ризици се јасен предизвик за разузнавачко-безбедносните системи на двете земји.

Респектирајќи ја „Националната концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија” како еден од појдовните правци за создавање ефикасна одбрана, сметам дека при моделирањето на основите на безбедносно-разузнавачкиот систем на државата значајно место треба да заземаат поставките од точките кои се однесуваат на „безбедносните можности” и „безбедносните ризици и опасности”.

Суштинскиот акцент на утврдувањето на безбедносните можности на Република Македонија претставуваат совладувањето на предизвиците кои можат суштински да им нанесат штета на националните интереси на Република Македонија.

Замислениот или проектираниот воен разузнавачки модел, не смее да ги занемари безбедносните можности на државата кои се однесуваат на¹⁰¹:

- партиципацијата во ширењето на мирот и стабилноста во регионот и во Европа;
- вклучување во меѓународните глобални, политички, економски, социјални и други текови;
- партиципација и интеграција во Евроатланските безбедносни структури;
- унапредување и развој на добрососедските односи и политички и економски напредок;
- доизградување и унапредување на демократските основи на државата;

¹⁰¹ „Национална концепција за безбедност и одбрана”, Собрание на РМ, 2003, стр.15

- достигнување на правична и соодветна застапеност на сите етнички заедници во органите на државната власт;
- доизградување на јавната администрација;
- создавање услови за функционирање на пазарната економија и унапредување на условите за живот;
- унапредување на научната, научно-технолошката, информатичката и инфраструктурната основа на државата;
- користење на економските и останатите сопствени ресурси во функција на безбедноста и одбраната.

Не коментирајќи ги условите кои го диктираат темпото на развој и спроведување на одбранбените капацитети на државата, можеме да заклучиме дека идеалниот модел на воено разузнавање треба да е компромисен, прилагодлив, рационален и пред сè функционален.

Тој зависи од многу индикатори кои ја детерминираат безбедноста и безбедносната состојба меѓу кои и безбедносните ризици и опасности.

Современ модел на воено разузнавање во светот не постои. Но кажано со филозовски жаргон, „современото” би требало да ги прати неопходните текови и трендови. Иако конвенционалните војни се минато, потенцијалните ризици и опасности кои се дел од современиот начин на живеење, не се исклучени. Ризиците и опасностите кои би можеле обратно пропорционално да дејствуваат врз остварувањето на безбедносната улога и одржувањето на мирот и стабилноста во Република Македонија претставуваат¹⁰²:

- можните манифестации на екстремно однесување и нетрпеливост;
- активностите поврзани со глобалниот тероризам, организираниот криминал, трговијата со оружје, дрога, луѓе и бело робје, материјалите за двојна употреба, како и последиците од оружјето за масовно уништување;
- неконтролирано поседување на големо количество илегално оружје;

¹⁰² „Национална концепција за безбедност и одбрана”, Собрание на РМ, 2003, стр.16

- транзиционите проблеми со митото, корупцијата, рекетирањата, уцените, убиствата и слично;
- дејствувањето на странските разузнавачки служби кон РМ;
- судир на интереси на стратегиски прашања кои ја зафаќаат и РМ;
- елементарни и други природни непогоди и катастрофи;
- компјутерскиот криминал, пиратството и злоупотребувањето на службената положба во делот на деловните, службените и податоците од државен интерес.

За жал, вака постојните индикатори кои негативно влијаат врз општествениот развој и тековите на Република Македонија, создаваат негативни импликации и на функциите на одбраната. Од тие причини приодот кон воспоставувањето на современ разузнавачко-безбедносен систем мора да ги опфати разузнавачките безбедносни процедури предвидени во веќе проверените разузнавачки заедници и колективните разузнавачко-безбедносни заедници.

Од напред изнесеното, се изведува заклучок дека функциите на военото разузнавање и поставеност, не би можеле да се детерминираат, до крај да се конципираат и развијат без следење на светските текови, како на локално, регионално така и на глобално рамниште, кои ги карактеризираат брзи и динамични промени кои често носат со себе непредвидливи ризици и опасности по безбедноста на државата. Следењето на трендот на глобализација на светот, од друга страна доведе до продлабочување на јазот помеѓу богатите и сиромашните, а како последица на тоа се случи интернационализацијата на криминалот и меѓународниот тероризам.

Главна црта на оформувањето на европската ориентираност и безбедност претставува воспоставување на координирани активности, соработка, одржување на стабилноста, превенцијата и давањето насоки за општествена преобразба кон зачленувањето во ЕУ, НАТО и останатите меѓународни структури.

Пристапот кон европска безбедност за националните воено-разузнавачки системи, претставуваат предизвик за воспоставување на разузнавачки области (делокруг) или компоненти, кои ќе ја поддржат Националната безбедносна стратегија.

Со оглед на предметот на истражувањето на оваа глава и опасноста за излегување од рамките на воената проблематика која спроведува воено стратегиско разузнавање, неопходно е да се подвлече дека основа за функционирање на современите разузнавачки системи претставува изработката на „проценките од висок ризик“, со помош на кои се гради дел од внатрешната безбедносна политика на државата. Таквите проценки се изготвуваат со помош на стратегиските разузнавачки компоненти, прифатени од најголем дел современи разузнавачки системи.

Примената на стратегиските разузнавачки компоненти се врв на разузнавачките операции во сферата на военото стратегиско разузнавање. Историски гледано, потребата за специфични видови на информации биле барани уште за време на втората светска војна. Истражувајќи како да се дојде до вистинската поделба на разузнавањето и да се воспостави редот и класификацијата, разузнавачките аналитичари утврдиле дека најцелисходно ќе биде за секоја врста на информација да се детерминира посебно разузнавање.

Постојат неограничен број разузнавачки аспекти и средини кои претставуваат интерес и потреба за информации во рамки на современото воено разузнавање. Подолу во рамки на истражуваниот модел, истите ќе бидат само назначени (поттикнати) со цел за нивно понатамошно детерминирање како „приоритетни разузнавачки потреби и барања на военото разузнавање“.

Се поставува дилемата за суштината на разузнавањето:

Дали примената на разузнавањето е неопходно за собирање информации за интернационалниот непријател или дали со активностите и делокругот на разузнавањето потребно е потврдување на веќе постоечките разузнавачки информации?

Доколку јасно се дефинираат разузнавачките компоненти и интересот на разузнавачките служби за нивна употреба во периодот на подготовка на воените единици за реализирање на своите мисии, ќе се дојде до одговорот на дилемата. Всушност современото воено разузнавање би требало да одговори на двете поставени прашања поставени од авторот. Клучот за спроведување на современо воено разузнавање се крие во организацијата и поставеноста на службата согласно нејзините функции.

Така, на пример, за да се добијат доволно информации за непријателските сили и да се донесе вистинска одлука за реализирање на поставената мисија, потребно е воената

разузнавачка служба, како и органите и секциите потчинети во поставената хиерархија, покрај останатото да се ангажираат и на стратегиските разузнавачки компоненти, како алтернативни визии за согледување и проценување на идните случувања кои во најголем дел создаваат конфликтни состојби¹⁰³.

Како резултат на спроведените истражувања на авторот, мисијата на воената разузнавачка служба, како и разузнавачките барања и потреби кои се неопходни за донесување воени одлуки, разузнавачките компоненти би можеле да се класифицираат по следното:

- **B** – разузнавање за биографијата;
- **E** – разузнавање за економијата;
- **S&T** – научно и технолошко разузнавање;
- **T** – разузнавање за транспортот и телекомуникациите;
- **M** – разузнавање за воената географија;
- **A** – разузнавање за вооружените армиски сили;
- **P** – разузнавање за политичкиот систем;
- **S** – разузнавање за социолошките аспекти.

Ваквото подредување на стратегиските разузнавачки компоненти не е случајно. Доколку внимателно се прочитаат почетните обележани букви одозгора – надолу, ќе се добијат два англиски збора „**BEST MAPS**“, што во превод би значело „најдобри планови“¹⁰⁴.

Секако дека навлегувајќи во суштината на поимот, логички забележуваме дека изговорот и пишувањето на истиот е даден во множина, но вистинската симболика на зборовите укажуваат на термини кои современото воено разузнавање ги користи при изработката на проценки на висок ризик. Впрочем, ваков пристап кон употребата и изборот на разузнавачки компоненти користат најголемиот дел на членките на НАТО, вклучувајќи ја и военоразузнавачката агенција на САД. Оттука, унифицираноста на користењето на разузнавачките механизми, искажани во овој дел од трудот, експлицитно ја оправдуваат улогата на НАТО како колективен безбедносен систем.

¹⁰³ Nick Pratt, „Small Wars”, GSMC 2003

¹⁰⁴ Во англискиот јазик зборот „map” има повеќе значенија и може да се преведе уште и како : карта и цртеж.

Секоја од наведените компоненти има за цел да изврши потполно разубавање на организацијата, функционирањето, можностите, предностите и слабостите на дадениот сегмент, влијанието на воениот потенцијал, аспекти на моќноста, издржливоста, осетливоста, ранливоста, обезбедувањето, поддршката, нивото на опременост, обученост, компатибилност, развојот и остварувањето на националните стратешки интереси, безбедносните капацитети, вклученост на популацијата во одбрамбениот сегмент, економски, социјални и други карактеристики.

Разубавачките компоненти би можеле да се користат за истражувањето на сознанијата за поединци, групи и групации, при истражувањето и проценките за противничките сили, нивниот потенцијал и можности, за држави, региони, етнички групи, предмети, појави, закани, процеси, последици, настани, проценки за идни конфликти и слично¹⁰⁵.

Како за пример, во трудот ќе биде разјаснето употребата и користењето на разубавачките компоненти при истражувањето на информациите за лица, што не значи дека не би можеле да се користат за кој било „објект на интерес“ неведен во претходниот пасос.

РАЗУЗНАВАЊЕ ЗА БИОГРАФИЈАТА

Biografic Intelligence

Разубавањето за биографијата е фокусирано на собирање податоци и информации, како и истражување на сознанијата за лица - објекти на оперативен интерес, на кои им се придава особено внимание заради „одредена причина“ или се моментално или потенцијално значајни.

Значајноста на ваквите информации се од корист за донесувањето ефикасни одлуки на стратешко рамниште. Поседувањето биографски информации, претставува лимитирано навлегување во сферата на „приватноста“, односно изучување на карактерот на личноста, неговите способности, врски и контакти со лица, групи, организации со екстреман, криминален, националистички, терористички или друг предзнак, со цел

¹⁰⁵ За сите термин заедно - „објекти на оперативен интерес“

преземање соодветни мерки и активности за негово онеспособување, попречување или во краен случај оневозможување (минимизирање) во намерите за извршување на поставените цели и последиците кои од идејата на „маневарот“ можат да настанат.

Разузнавачите кои ги истражуваат информациите на оваа разузнавачка компонента, учествуваат во изработката и користењето на соодветни досиеја на голем број странски личности, изработка на биографски резимеа за странски воени или политички лидери, членови на наркотрговски и терористички организации, како и изработката на биографски студии за други разузнавачки извештаи.

На овој дел на разузнавањето останува обврска и за собирање информации за лицата кои се или претставуваат потенцијално значајни, како што се личности од сферата на општествено-политичкиот, економскиот, техничко-технолошкиот, бизнис - елитата, кои се инволвирани во сомнителни, валкани бизниси и организиран криминал, нарко-босови, припадници на криминални подземја, членови на паравоени формации, лица и организации ставени на црните листи на САД и ЕУ и други¹⁰⁶, за кои разузнавачот¹⁰⁷ би требало да селектира што претставува опасност (закана) и како можат да се пронајдат можните извори на информации. Во ситуација на постоење на огромна количина информации, мора да се одберат и извлечат неопходниот број потребен за изработка на квалитетна проценка.

Одредени разузнавачки проценки можат да дадат значајни сознанија за понатамошно делување или активности, доколку бидат операционализирани поставките предвидени со „биографското разузнавање“.

На пример со користење на разузнавањето за биографијата, може да се процени дали успешниот револуционерен лидер на одредена земја, влада или организација, може да биде пријател или непријател на земјата која се интересира за него.

Проценките со користење на биолошкото разузнавање можат да се користат во билатералните односи на две земји, две

¹⁰⁶ Неопходно е оперативното истражување да исфрли сознанија за активности насочени кон и против одбраната, државата, мирот и безбедноста, Инсталациите и капацитетите на АРМ или претставниците и претставништвата на меѓународната заедница, странските мисии и мисиите на НАТО и ЕУ во РМ

¹⁰⁷ Под терминот „разузнавач“, авторот ги опфаќа сите припадници на воено-разузнавачката служба (оперативецот, разузнавачкиот аналитичар и слично).

спротивставени страни, во застапувањето на одредени интереси, при подготовки за воени активности, мисии и слично, кога располагањето со информации дава значајни предуслови за инволвирање во која било од наведените активности.

Како поткрепа на ова, доколку дојде до преговори помеѓу две спротивставени страни, според располагањето со информации за биографијата на лицата преговарачи од спротивната страна, може да се процени и понатамошниот правец на дејствувањето на спротивната страна. Значи, дека располагањето со информации за „активностите во минатото“¹⁰⁸, претставува значаен придонес на биографското разузнавање.

Особено карактеристично за разузнавањето на биографијата на одредени личности и организации ширум светските пространства, претставува „обезбедувањето“ биографски слики, шеми и најразлични извештаи. По утврдувањето на објектот на интерес, оперативниот план би требало да содржи истражувања и собирање информации за животниот пат на поединците.

Не смее да се заборава на „темната страна на значајните информации“, односно информациите до кои не е дојдено или не постојат можности до нив да се дојде. Во вакви околности разузнавањето на биографијата предвидува соработка помеѓу пријателските разузнавачки служби со цел размена на информации.

Доколку активностите кои се преземаат во текот на користењето на оваа разузнавачка компонента не дадат очекувани резултати, неопходна е планска и организирана примена на методите предвидени за употреба на останатите разузнавачки компоненти на стратешкото воено разузнавање, како на пример разузнавањето на социологијата во која оперативниот интерес за ангажирање на предметот ќе даде приближно очекувани проценки.

Разузнавањето на биографијата може да се претстави како графички приказ на тоа „кој знае кого“, што дозволува поврзување на врските помеѓу луѓето и организациите. Доколку би сакале да ја истражime финансиската состојба на одредено лице инволвирано во активности на криминално-терористичка организација, аналитичкиот процес би изгледал според дадениот приказ.

Во проекцијата на поврзувачкиот процес, оперативниот работник или носителот на активностите кој стои како претставник

¹⁰⁸ „Background“ – термин кој во ао англискиот јазик се користи за потеклото, активностите во минатото, информации за кариерата на одредено лице и слично.

на военоразузнавачката служба, не би смеел да се задоволи со нивото на информации доколку постојат сфери кои не се доистражени во истражувачкиот процес. Тој мора да ги земе предвид и сите други околности (тези и хипотези), кои произлегуваат како резултат на оперативното ангажирање или размената на информации.

РАЗУЗНАВАЊЕ НА ЕКОНОМИЈАТА

Economic Intelligence

Дефинирањето на поимот економија содржи повеќе значења меѓу кои штедење, стопанисување, домаќинско однесување и слично. Меѓутоа, економијата како наука претставува учење за производството, дистрибуцијата и користењето на природните богатства, материјалните добра за задоволување на човечките потреби и желбите. Таа ги анализира производните фактори и нивното користење во процесот на произведување на добрата, кои на луѓето им се потребни и од кои луѓето зависат.

Економските фокусирања не само на домашното производство, туку и на меѓународните трговски релации, посебно каде што постои огромно соперништво за светските извори, претставуваат голема причина за меѓународни конфликти.

Разузнавањето на економијата се фокусира на капацитетите и можностите на природните и човечките извори, а посебно на функционирањето на националните економии и економски релации помеѓу земјите. Како пример може да се неведе дека дури и САД како една од најмоќните економски сили во светот, поврзана со речиси сите економски центри, понекогаш е изложена на удар во надворешната политика и активности врзани за развојот и економијата.

Од друга страна, изучувањето на надворешната економија на земјите кои претставуваат потенцијален непријател, е значајна задача на стратешкото разузнавање. Економскиот потенцијал претставува еден од најдобрите показатели (критериуми) на националните стратешки капацитети и националната способност за поседување на модерно вооружување.

Секоја нација најмалку по еднаш обезбедува воспоставување или изградба на вооружениот систем. Историите на нациите и

економијата го определуваат нивниот пат на развој. Во втората половина на 20-от век, САД п често користеа економско оружје, како што е „бојкотот и ембаргото” против Ирак и Иран.¹⁰⁹ Одредени вооружувања не можат и не смеат да бидат прифаќани или ефективно користени без адекватно разузнавање на економијата¹¹⁰.

Политичките планери разузнавањето на економијата би можеле да го користат за три значајни цели:

1. Да се изврши проценка на големината и значајот на воените или други закани за самите себе или за одредена заедница (сојуз) на локално, регионално или на светско ниво. Нацијата може да ги поддржува само оние операции кои воено и економски се оправдани и се во рамките на поднесувањето од страна на целокупниот систем. Екстра трошоците на модерното војување, покрај учество на населението и економските можности, бараат искористување на целосните економски потенцијали на државата.

Цената на чинење на активностите врзани со разузнавањето, ангажирањето на одредени безбедносни структури, како и изведувањето на воените операции, не може прецизно да се одреди. Постојаниот натпревар помеѓу цивилниот и воениот сектор секогаш бара значајни редукции во економијата или значајно зголемување на производството на двата сектора.

Објективната оценка на зголемувањето или евентуалните идни закани е потребна за политичките планери да ја проценат потребната големина на одбрана на националните интереси.

2. Да се обезбедат индикации и предупредувања за целите на потенцијалниот непријател. Кај поголемите национални интереси постои поширок опсег за можни акции. На пример, напорите за зголемување на борбената готовност на армијата на една држава, може да не претставува претпоставка за постоење на план за воена агресија.
3. Да се проценат можните закани и опасности за целата надворешна економија во текот на неколку години нанапред. Во овој дел потребно е политичките планери да

¹⁰⁹ Foreign Affairs, „Economic Sanction and the Iran Experience“, Fall 1981, p.247-265

¹¹⁰ Walter Laquer, „A World of Secrets” : The Uses and Limits of Intelligence, New York 1985

изготват јасни правци на развој на воената техника и опремување кое ќе се базира на економијата на нацијата до постигнување на поставените национални цели, но без предизвикувања на непријателства.

Економското војување може да се појави во многу форми, почнувајќи од дипломатски барања, па сè до потполна деструкција на други економски национални интереси. Вообичаено, тоа содржи создавање на непријателски економски односи. Историјата на користењето на економските санкции, сугерира дека тие се несефективни. Тоа исто така придонесува заради воведувањето на санкции кон одредена земја, да дојде до нарушување на економските односи помеѓу повеќе земји, со што се случува економска неоправданост и намалување на економската размена и профит.

Ако „економските оружја” се користени за да се дојде до целта, потребно е да се познаваат јаките и слабите точки на националните економии и (или) меѓународните економски релации¹¹¹.

Целосното изучување на разузнавањето за економијата како значајна разузнавачка компонента од која зависат политичките, социјалните, финансиските, воените и други гранки, не е можно без дефинирање на факторите на „економскиот потенцијал” и „економската мобилизација”.

Односите помеѓу економската и воената компонента се тесни, но аналитичарите мора да знаат повеќе за капацитетот на економијата. Тие мора да знаат што може да се произведува, што мора да се купи и каде и што е осетливо. За да се оствари тоа, разузнавачкиот економски аналитичар би требало да ги проучува и истражува не само основните статистички податоци на функционирање на националната економија на земјата потенцијален противник, туку и рудните богатства кои произведуваат минерали и факторите кои ги претвораат суровите материјали во финален производ.

Употребувањето сурови материјали од странство е важен фактор. Ваквото обезбедување на сировини и материјали, кои во мир може да бидат значајни, за време на војна може да биде прекинато. Значи, проценувањето мора да ги содржи можностите од прекинување на обезбедувањето на суров материјал.

¹¹¹ Nan S. Milward, „War, Economy and Society” 1939-1945, University of California Press, 1977, p.294-328

Степенот, начинот и можноста на кои националните индустриски капацитети можат да бидат прилагодени од мирновремена во воена состојба или услови на користење, се поврзани со поставеноста на економската политика во текот на мирновремениот поредок. Слободната трговија е фокусирана на економските добра кои ги користат консумерите а кои можат лесно да се адаптираат во воени услови и за воени цели.

Од друга страна постојат општества каде економијата е развиена на тој начин да и во воени услови може да функционира несметано¹¹².

Високо развиените земји кои би сакале да имаат „примат“ и влијание на глобално рамниште, дел од економијата за потребите на армиите ја подготвуваат до тој степен да истата може да одговори на барањата во услови на изведување на борбени операции. Овој факт ја создава неопходноста за познавањето на потенцијалната воена економија од страна на воените аналитичари. Во светот на високата технологија односите помеѓу цивилната и воената технологија и производство се голема нужност.

Праксата покажува дека истражувањата и експериментите во употребата на технолошката и електроничката индустрија најнапред се користат од страна на воените консумери а потоа од страна на цивилните структури.

Како пример може да се наведе употребата на високата сателитска технологија, која покрај користењето во заштита на интересите на земјината цивилизација, географски и телекомуникациски истражувања, користена е пред се за воени цели. Ова докажува дека сепак прилагодувањето на економските продукти за воени потреби претставува користење на „повеќе-наменска технологија“, која може брзо да се трансформира за потребите на воените планери.

Економската технологија за воени потреби би можела да опфати најмалку четири неопходни сегменти¹¹³:

1. Целиот работноспособен човечки потенцијал мора да биде користен како припадници на воените сили и

¹¹² Се претпоставува дека постојат земји од поранешниот Советски сојуз каде сепиште економијата е контролирана и прилагодена за воени прилики.

¹¹³ Defence Intelligence agency, „National Intelligence Course (NIK)” Textbook, 2000 p.5-9

истовремено да се обезбедат доволен број работници за производство на воен материјал и значајни цивилни добра.

2. Суровиот материјал мора да биде контролиран со цел да обезбеди воено производство, адекватно на воените потреби.
3. Контролираните цени во финансирањето на војните активности, се користат за одржување стабилност во економската сфера.
4. Рационализацијата на цивилните добра (имот, стока) е императив за обезбедување продуктивност и истакнување на моралот кај цивилното население.

„Економското разузнавање” мора да биде точно, правовремено и ефикасно. За многу земји, собирањето на информациите не е проблем бидејќи економските текови регуларно се објавуваат со детални извештаи во јавноста, што претставува олеснително следење и обезбедување на потребниот „оперативен материјал”. Покрај ова, Светската банка, Меѓународниот монетарен фонд, Организацијата на Обединетите нации и многу други приватни институции објавуваат голем број информации.

Сепак, некои од земјите се „резервирани” во однос на објавување на економските податоци, особено ако е во прашање развој и технологија од хемиската, нуклеарната, атомската и друга програма. Во тој случај се случува објавуваните економски податоци да се ретки, дефицитарни, недоволни, често стари, а понекогаш неточни. Доколку се процени дека податоците се користат во непријателски цели, објавувањето може да биде целосно прекинато или податоците внимателно селектирани и заштитувани, како на пример интересирањето за информации на одредени активности во военото производство.

Во однос на изворите на економското разузнавање, заради селектирање на природата на објавувните економски информации во некои земји, извештаите на луѓето се најзначајните извори за пополнувањето на разузнавачките празнини.

Зависно од потребите, оспособеноста, потенцијалот, економската моќ и други карактеристики на современите разузнавачки служби, во собирањето информации од економската сфера се користат најразлични извори, меѓу кои странски радио-дифузни мрежи, комерцијални контакти и средби и тајни извори.

Изворите се ефективни на различни степени, зависно од тоа за кого прашањата се адресирани. Како најточни извори претставуваат информациите интерпретирани и коментирани од приврзаниците и официјалните одговорни лица.

НАУЧНО И ТЕХНОЛОШКО РАЗУЗНАВАЊЕ

Scientific and Technical Intelligence

Научно и технолошкото разузнавање претставува истражување на научните и техничките капацитети и активности на странските нации. Како што настануваа посоефицицираните системи, се зголеми значењето за познавањето за воените науки, нивните истражувања и развојни програми во паралелните научни установи на странските земји, како и деталните проценки за нивно формирање, откривање и иновации.

Истражувањето на воените капацитети и развојните програми особено интересни за воените аналитичари, претставуваат водечки елемент за изготвувањето проценки за идни активности на армиите, менување на природата на дејствувањето на бојните полиња и обезбедувањето „престиж“ во услови на глобализација на светот, трансформација на регионите, менување на однесувањето на религиите, стабилизација на „новите режими“, револуцијата на вооружувањето, етничките конфликти и слично.

Софицицираните научни установи се резултат на раширена, квалитативна, научно – воспитна и поддржана основа за научно истражување. Јавното мислење кон науката е круцијално во влијанието да критичниот став на луѓето учествува во проблемот.

Поддржаната историја на иновирања и откривања е најдобар индикатор (показател) на проценката на активностите за блиската иднина. Посебно место во воената технологија и индустрија зазема иновирањето на новото оружје и опремата. Разузнавачкиот аналитичар истражувајќи ја научно - технолошката компонента, мора да врши проценка на новото оружје и опремата на странските вооружени сили, кое заслужува темелно проучување. Внимателниот процес на истражувањето се обидува да го утврди точниот датум на реализација на одреден проект – интерес на разузнавањето, додека анализите на истражувањето ги утврдуваат потенцијалите (можностите) и карактеристиките на новите вооружени системи.

Самата наука и технологија се обидува да не остане ограничено осознаена и проучена. Претпазливите дирижирани набљудувања во сите сфери каде има потенцијал, за новите технологии претставуваат значајно менување на воениот пејсаж. Во истражувањето на неиспитаното и научното, технолошкиот аналитичар не смее да ги заборави (запостави) резервите и застарените капацитети особено во хемиската индустрија. Вештачката обработка и производство на супстанции од природата или нивните алтернативи, им овозможуваа на земјите да започнуваат војни, иако имаа недостатокот на материјал означен како неопходен.

Употребата на генетичкиот инженеринг, кој се користи во економијата за одржувањето на воените капацитети, исто така е предмет на истражувања и проценки на научно – технолошките разузнавачки аналитичари.

Националните разузнавачки служби се корисни за набљудување и следење на финалните фази на тестирањето на вооружените системи, но со проценки од послаб интензитет тие учествуваат и во истражувањето за време на производството на вооружениот систем. Отворените извори на разузнавање, особено собирањето и користењето на стручно – едукативни материјали, претставуваат значаен извор на податоци за оваа компонента на разузнавање. Аналитичарот, инволвиран во научното разузнавање, би требало да ги опсервира активностите на обучените „теренци“ од воените истражувања, врз основа на добиените податоци за постоење на нови информации и сознанија.

Воениот аналитичар мора да ја разбере бирократијата на истражувањето во оние земји кои почнуваат со истражување или онаму каде истражувањето е во било која фаза од формирањето на производот. Тоа вклучува идентификување на главните истражувања и развојот на организациите, меѓусебните врски и координацијата помеѓу организациите, производите кои се изработуваат, обезбедувањето на финансиски и други средства, контролата врз проектите и слично.

Како извор на информации и следење на економските текови можат да се користат и државните академии за наука кои вршат објавување на часописите и нивните автори чие релевантно истражување претставува тренд. Содржините во техничките часописи овозможуваат воочување и следење на проблематиката и современоста на истражувањата.

Странските универзитети, посебно оние со препознатливи научни програми можат да понудат визија за понатамошен развој во поголем број на научни сфери. Различните видови на науки нагласуваат дека со нивните наставни програми може да придонесуваат за драгоцен информации во однос на резултатите од истражувањата за кои државата е заинтересирана.

Од друга страна приватните истражувачки капацитети имаат исто така значајно место во научното и техничкото истражување. Без разлика на големината, овој сегмент од државата би можел да биде предмет на интерес на разузнавачките аналитичари, од причина што односите на нивните производни капацитети, нивното значење и видот на истражување, можат значително да го подобруваат производството во делот на воената технологија или за воени цели.

Други позначајни сегменти во научно и технолошкиот процес кои заслужуваат внимание на воените разузнавачи би биле следните:

- увоз на материјали или опрема за специфични видови на научно истражувачки проекти;
- конструирање или развивање капацитети за специфични видови на научно истражување;
- невообичаени безбедносни препораки во делот на научните и техничките области;
- зголемување на наградите, иницијативите и мотивираноста за одредена врста на научници или работници;
- формирање на работилници, мини -претпријатија, фабрики и слично, кои со помош на странски или домашни инвестирања користат материјали и технологии за нивно производство, наменети за актуелизираните двојни стандарди;
- и друго.

На крајот на краиштата дури и информациите за местото на живеење на научниците, инженерите, конструкторите, технолозите, односно објектите на интерес на оперативните работници од оваа сфера, може да обезбедат индикации за видот на истражувањето и специфичните инсталации (според регионите, индустриските капацитети, географските карактеристики и слично).

На пример, ако во населено место во близина на армиски полигон за гаѓање, се досели на времено живеење инженер (експерт)

за користење на нуклеарно, хемиско или биолошко оружје, може да се процени дека на полигонот ќе се вршат провеки и испитувања на проектили или оружје за масовно уништување. Понатаму, контактите и размената на посетите помеѓу научниците може да даде одговор на прашањето „Кој работи, каде и што” и слично. Ваквиот пристап би требало да претставува императив за аналитичките секции во процесот на вршење проценки, одредување задачи на теренските работници и давање предлози за донесување вистински одлуки при изведувањето на воените операции.

РАЗУЗНАВАЊЕ НА ТРАНСПОРТОТ И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИТЕ

Transportation and Telecommunications Intelligence

Разузнавањето за транспортот (превезувањето) се фокусира на капацитетите и операциите на странските транспортни системи, вклучувајќи ги железниците, подводните кабли, автопатите, водните текови способни за користење од страна на војската, цевководите (посебно за пертолеум и плин), пристаништата, трговското поморство и авијацијата.

Разузнавањето за телекомуникациите се фокусира на капацитетите и операциите на цивилните и статичните воени комуникациски системи на странските земји, вклучувајќи го радиото, телевизијата, телефоните, телеграфот, подводните кабли и поврзаните комуникациски медиуми. Примарна цел е да се детерминираат способностите и ограниченостите (слабостите) на системите и опремата која е на користење.

Големината и софистицираноста на овие системи, вообичаено се поврзани со економскиот развој на национално рамниште. Поразвиените и водечки економски земји во светот располагаат со системи кои се поголеми, покомплексни, во поголем број, по флексибилни, меѓусебно поврзани и дополнително отпорни. Софистицираноста и меѓусебната поврзаност можат да бидат ослабени и времено прекинати, но флексибилноста и отпорноста можат да ја намалат осетливоста.

Келијските комуникациски системи и светски рапирената компјутерската мрежа (достапна и прифатена речиси во целиот свет заради распространетоста и помалите трошоци за меѓусебно комуницирање), кои се главно децентрализирани, направија „бум“ со

исклучително малата осетливост на конвенционално прекинување или пропаѓање во однос на постојните технички системи.

Вообичаено, распространетоста, добрата интегрираност на транспортот и телекомуникациските системи се помалку осетливи на напад од конвенционални средства. Конфликтите во информативната ера може да учествуваат со разни манипулации во информативните процеси и секојдневни комуникации повеќе отколку можноста за прекинувања на воспоставените електронски правци.

Особено е значајно да се потенцира на врската помеѓу транспортниот систем и телекомуникациите. Телекомуникациските системи директно не можат да влијаат врз физичкото одвивање и реализацијата на транспортот, но затоа посредно со „манипулации“¹¹⁴ врз комуникацискиот и информатичкиот систем, можат да доведат до збрка во реализацијата на планираните активности, доколку тоа е неопходно.

Добро интегрираната транспортна мрежа бара повеќе од квалитетно поврзување на регионалната мрежа. Како за пример во железничката мрежа, мерните инструменти, капацитетот на носивоста и оперативните техники мора да бидат поврзани во еден совршен систем. Крајната осетливост на транспортниот систем е сведена на способноста за користење алтернативни средства, како што е внатрешниот воден сообраќај. Истиот проблем можно е да се појави и кај телекомуникациите, кога е потребна алтернатива или преспојување на телекомуникациските патишта и мрежи, кога од воени оштетувања истите се нарушени или прекинати.

Разузнавачкиот аналитичар би ја проценувал ефективноста на транспортниот и телекомуникацискиот систем од воена перспектива. За време на војна, воените барања ќе бидат наметнати над домашните барања. Ако вообичаените домашни барања го попречуваат реализирањето на воената кампања, воените барања ќе бидат приоритетни, што ќе значи приближување и потпирање на воените операции кон цивилната економија. Високиот капацитет, суфицитот и масовната интеграција се значајни аспекти, ако националниот транспортен и телекомуникациски систем ги апсорбира моменталните удари од воените оштетувања и дополнителните потреби (барања).

¹¹⁴ „Манипулација” – ракува, управува, фалсификува, се инволвира, смета, деструктивно влијае

Познато е дека системите за транспорт и телекомуникации тежнеат кон географско поедноставување. Најголемите телекомуникациски правци најразлично ги следат основните примери на пренесувачките системи, бидејќи историски гледано телекомуникациите го следат развојот на транспортните системи, локациите на најголемите градови се поставени на патиштата преку кои водат транспортните и телекомуникациските системи и пристапот до телекомуникациските инсталации вообичаено бара поставување долж поголемите патни правци.

Најголеми исклучоци од основните начела за распоредување на транспортната и телекомуникациската инфраструктура се вршат во радио и телефонските микробранови релејни системи, за кои не е неопходно да бидат поставувени долж главните патни правци.

На планинскиот терен посебните репетитори можат да бидат поставени и на поголеми височини, на оддалеченост и од повеќе километри. Линиите на сигналните радиорелејни системи имаат за цел да се поставуваат преку природни предели, избегнувајќи ги највисоките планини и избегнувајќи ги кружните патишта.

Телекомуникациите имаат зголемен капацитет на пренесувачки системи, почнувајќи од обезбедување на поедноставно планирање, координација сè до контрола на системите на бродовите. Контролните линии долж железничките пруги можат да обезбедат дополнителни комуникациски услуги за воени потреби.

Наведените фактори можат да претставуваат основа за размислување и поттик за интерес на разузнавачките аналитичари на полето на транспортот и телекомуникациите.

Поставките изведени во претходните пасоси можат да помогнат и во изнаоѓање на методологијата на детерминирање на количеството потребни разузнавачки податоци, но сепак покрај сè потребно е да се наведат одредени конкретни параметри кои од аспект на военото истражување квалитативно се неопходни.

Транспортирање

Железнички правци. Индустриската економија на секоја земја зависи од добро воспоставените и ефикасни железнички комуникации. Географскиот распоред, големината и продуктивноста на железничките мрежи на територијата на една држава, се од

особено значење на националната економија и воениот потенцијал. Раширениот железнички потенцијал е индикатор, не секогаш, на степенот на развиена економија. Изградбата на железничката мрежа без економска оправданост и дуплирање на капацитетите, може да го отсликува стратегискиот воено планирање.

Железничкиот сообраќај се одвива планирано, со мрежно анализирање, што претставува битен сегмент за проценката на потенцијалот на луѓе и стока (како и останати средства од интерес на разузнавањето), во војна и мир, значајно за одредување на чувствителноста на интересирањето. Овие размислување наведуваат на фокусирање на слабостите и ранливоста на одредени елементи во системот, вклучувајќи ги надвозниците, мостовите, тунелите, стовариштата, депоата, контролните капацитети и слично.

Покрај наведените податоци, од корист би биле и правците на протегање на пругите, должината, карактеристиките на мрежата, повеќекратното користење од страна на превозните средства, кривините и градбата, условите на самите пруги, нивното одржување, поврзувањата со споредни мрежи, возниот парк, ремонтните капацитети, класифицирање на пристапните места и станиците, горивото, логистичката поддршка и други.

Автомобилната. Степенот на развој на економијата и добро интегрираните и распространети правци со развиена автопатска мрежа претставуваат синоним за државата. Во многу развиени држави во светот, патните комуникации и интензитетот врз нив е различно поради сиромашната патна мрежа и слабиот квалитет на патиштата.

За изработка на реална проценка на автопатната мрежа во една држава, потребно е да се изврши согледување на двата вида патишта: главните (автопатиштата) и споредните патишта кои водат до нив. Неопходно при разузнавањето за проодноста е собирањето на податоците за големината и сообраќајните можности, површината и моменталната состојба на градбата на патиштата, ефектите за време на вода, сонце, снег и мраз, карактеристики на конструкцијата на патиштата, мостовите, тунелите, раскрсниците, поврзувања за исклучувања и вклучувања на патиштата и друго.

Зголемена потреба од разузнавачките аналитичари особено при ангажирањето на трупи за мултинационални операции во странски земји беше пронаоѓањето на соодветна документација, карти и разни прилози околу изградбата на патната мрежа и останата инфраструктура. Бараните оперативни податоци вклучуваа

интерес за бројот и видот на возила кои можат да се движат по патиштата, поправани делници на автопатите, критични делови на патиштата и други, како што е на пример можноста за обезбедување и транспорт на гориво.

Истражувањето на протокот на сообраќај упатува на изведување заклучок за подготвување и преземањето на потребни мерки во случај на неопходни активности на автопатните мрежи.

Водени правци на транспорт. Иако оперативноста се реализира со малена брзина, водените правци обезбедуваат користење на голема можност за пренесување и транспорт на одредени капацитети и надоврзување на железничкиот и патниот сообраќај. Се случува да водната мрежа може да биде релативно незначајна за мирновремената економија, но затоа по пат на воден транспорт за време на воена криза или извршување на воени операции, да бидат вршени стратески транспорти за потребите на армијата.

Карактеристични разузнавачки податоци значајни за воените аналитичари би биле капацитетот, бројот и големината на бродовите кои можат да се користат, длабочината на водениот потенцијал особено каналите, лоцирањето на пристапните делови, затварањето на канилите, мостовите, пристаништата и способноста и успешноста во спречување на замрзнувањето во текот на зимскиот период.

Воздушен транспорт. Иако воздушниот транспорт компариран со копнениот транспорт има лимитирачки транспортни способности, истиот станува значително важен поради неговата брзина, зголемување на капацитетот на млаз на авионите и менување на природата на војните. Во развиените земји особено оние со голема територија и сиромашна копнена инфраструктура и транспортен систем, воздушниот транспорт обезбедува значајно место во рамки на националните транспортни капацитети. Според тоа истражувањето на полето на воздушниот транспорт би претставувал висок приоритет во списокот на разузнавачки податоци во обезбедувањето на неборбена евакуација, хуманитерни и мировни операции.

Комерцијалната авијација може да биде користена од страна на армијата во време на војна. Бараните податоци вклучуваат познавање на организацијата, персоналот, воздушната и копнената опрема, капацитетите за поправки и ремонти на воздушните компании и навигациските и други системи и капацитети на аеродромите.

Цевководи. Цевководите претставуваат ефективни средства за пренесување на огромен материјал на големи далечини. Транспортираните материјали вклучуваат петролејски продукти, природен гас, хемикалии, вода, па дури и јаглен во растворена форма. Поради потребата од постојан транспорт на материјали, цевководите имаат капацитет да пренесуваат огромни количини. Понекогаш истите се поставени и изнат напристапен или тешкопрооден терен. Цевководите се извонредно ранливи и погодни за саботажа, но најчесто се маскирани под земја или со вегетација. Должината, дијаметарот, капацитетот, видот, транспортираниот материјал, локацијата и видот на пумпните станици се барани разузнавачки податоци.

Поморски транспорт. Бродовите транспортираат околу 90% од светската трговија. Земјите кои немаат соодветни капацитети за транспорт зависат од светските транспортни флоти, кои можат да откажат „подготвеност“ за давање помош во случај на војна. Од друга страна, поседувањето морски трговски капацитети би можело да има важна улога во евентуалната помош за време на војна. Способноста за помош од страна на трговските бродови зависи од бројот и големината на бродовите, квалитетот на посадите, модернизацијата на бродовите, капацитетите за поправки и ремонт, можноста за пловење во светски рамки, и патиштата и пристаништата кои ги поминува и во кои застанува.

Пристаништа и луки. За време на војна пристаништата и луките добиваат на значај поради потребата за напаѓање на воените сили со пристанување и за поддршка на копнените, поморските и воздушните офанзивы.

Главните пристанишни карактеристики значајни за изведување на разузнавачки проценки, особено во разузнавачката подготовка на бојното поле би биле: локацијата, видот на заштита, длабочината на водата, каналите, хидрографските услови, магацинските капацитети, видот и големината на пристапните сидови и насипи, носивоста на капацитетите за подолг и пократок период, број на кранови и средства за подигнување, способност за поддршка во логистика и гориво и просторот за поправка и веќе постојните капацитети.

Телекомуникации. Телекомуникациите се средства за пренесување на информации преку електромагнетен спектар. Секоја придобивка од спектарот може да се користи со употреба на најобичен радиоапарат, преку оптичка видливост, со инфрацрвени и ултравиолетови зраци. Теоретски алфа, бета, гама или космичките

зраци можат, исто така, да бидат користени. Најобични средства на телекомуникациска емисија, кои се користат се радиото и телевизорот, телефонот и телеграфот и во поновата историја на човештвото и компјутерската комуникација, приватните сателитски станици, келијските телефони и хемиско-биолошките радио апарати.

Обичен телефонски повик, може да вклучи неколку видови комуникациски капацитети. Како за пример, големата далечина на повикот може да патува преку подземни коаксиални кабли, надземни линии, микробранови релјејни предаватели, подводни кабли, и сите со сопствени репетиторски станици. Комплексните носечки свртници, транспарентни за корисниците, понекогаш можат да имаат технички проблеми, но всушност намалувањето на ранливоста на системот се надминува со алтернативни маршрути (наведени погоре во текстот) и со способност за избегнување на штета. Од тие причини во светот на модерната технологија се повеќе се изведуваат операции кои во моментот на реализирање функционираат со две, три или повеќе видови на комуникација.

Модерните општества имаат голема зависност од телекомуникациските услуги за потребите на владите и владините консумери, индустријата, транспортот, агрокултурата, едукацијата и трговијата, со што општествениот живот не ќе може да функционира доколку комуникациите бидат отфрлени.

Телекомуникациското разузнавање би требало да собира податоци за сите домашни и меѓународни цивилни капацитети, вклучувајќи ги сателитските комуникациски системи. Поврзувањето со опкружувањето на земјите и електронското војување (уфрлувањето, контраприслушувањето и залажувачките способности) се особено значајни. Подетално, тоа би можело да вклучи и користење на информатичко доктринарно војување (ако постои), утврдување на локациите на опремата, патиштата, капацитетите, техничките карактеристики, слабостите и осетливоста, можноста за поправки, ремонт и логистичка поддршка, како и користење на постапки во услови на воена и мирновремена состојба.

За среќа, многу од податоците употребени во телекомуникациските системи, се користени од отворени извори и објавувани во стручните технички часописи.

РАЗУЗНАВАЊЕ НА ВОЕНАТА ГЕОГРАФИЈА

Geography and Military Operations

Воено географското разузнавање претставува истражување и проценување на сите аспекти на надворешната средина, кои можат да влијаат врз воените операции. Ова разузнавање се грижи за позициите, големината, формата, границите, времето, климатските услови, теренот, канализацијата, вегетацијата, површинската конфигурација и природните и вештачките препреки. Воената географија често е основа за градење на останатите разузнавачки активности.

Географијата и воените операции

Како еден од првите и најважни принципи во работењето, воено разузнавачкиот аналитичар (географичар) мора да ги процени можните ефекти и влијанија на географските карактеристики во зоната на воените операции. Анализите на значајните географски карактеристики помагаат да се детерминираат стратегиските точки и нивните природни патеша. Тие карактеристики помеѓу другите вклучуваат и економски центри (за транспорт, производство, рударство и резервните капацитети), политички фокусираните точки (центрите каде се донесуваат политички одлуки), социолошките собиралишта (концентрирање на популацијата), воените бази, поврзаните помошни капацитети и зоните на движење. Осетливоста и одбранбеноста на воените објекти е детерминирана од проценувањето на следните фактори:

- *локацијата, големината, формата и границите;*
- *бреговите и местата за расоварање;*
- *времето и климата;*
- *топографијата;*
- *урбаниите средини;*
- *воено географските региони;*
- *стратешките зони, пристајали и внатрешната пазарна мрежа.*

Локацијата, големината, формата и границите. Локацијата претставува судбина за голем број земји во светот, во зависност од концентрација на потребните светски ресурси,

почнувајќи од трговските патишта кои водат од еден кон друг крај на светот, центри и урбани средини од големо значење, геостратеиската поставеност, разни бенефицирани придобивки (излез на море, езера, поседување природни богатства и слично), па сè до опкружувањето за кое локацијата е релативно или апсолутно добра. Кон ова се поставува прашањето за искористување на ресурсите на локално, регионално или светско рамниште.

Територијално затворените или ограничено пристапните земји можат да бидат релативно непристапни од копно или од вода, но пристапни од воздух (островските земји).

Физичката големина на земјата или регионот може да биде значајно кога се проценуваат останатите значајни фактори. Малите земји со густо населена популација може да бидат моќно развиени и со згустната транспортна мрежа. Но, големите земји, кај кои концентрацијата на живеењето, индустријата, економијата, технологијата и развивањето на конкуренцијата се одвиваат во строго лоцирани региони, може да се поистоветат, исто како и малите земји, што значи дека за изведувањето на воените операции, самите тие ќе мора да имаат многу поголем капацитет и концентрација на воена сила и техника за да може операциите успешно да се изведуваат.

Огромното пространство на копно, во денешно време не обезбедува доволна заштита против модерните и високо технолошки опремените армии. Одбраната целосно претставува функција и е повеќе отстапена на воените капацитети отколку на територијалните принципи на заштита на државата.

Но, со појавата на асиметричните форми на тероризмот во 21 век и нападите врз државни институции¹¹⁵, се повеќе се применуваат нови форми на вооружено дејство, што претставува предизвик за разузнавачките служби, особено воените служби, со цел навремено попречување на активностите насочени кон одбраната на територијата и воените капацитети на сопствените територии и во странство¹¹⁶.

Формата на територијата (геостратеиските карактеристики на земјиштето), во комбинација со топографските карактеристики,

¹¹⁵ Користење на бомбашки и самоубиствени напади, ракети кои се исфрлаат од рачни ракетни фрлачки, убиства, атентати, и користење на оружје за масовно уништување (хуклеарни, хемиски, биолошки и радиолошки супстанции).

¹¹⁶ Во рамки на мултинационални операции, на воени вежби, при службени посети, во состав на воените претставништва и амбасади во странство и слично.

може да има исклучително влијание врз воените операции. Компактните и помали форми се полесни за организирање на одбрана отколку подолгите и пошироките. Подеднакво важно е да се зачува идејата за „ефективна национална територија“. Пространствата надвор од ефективните национални територии се изолирани, сиромашни и ретко населени, економски непродуктивни и политички неинволвирани. Формата, големината и локацијата на државните ефективни национални територии (прифаќајќи дека државите содржат неразвиени простори) се исто така значајни за контрола на просторот во границите.

Должината и локацијата на границите се поврзани со географските карактеристики и можно повредување за време на преземањето на воените операции. Тркалезните форми на државите имаат особено позитивно значење и придобивки за одбраната на териториите. Повеќето од државите имаат несиметрични форми, што во однос на одбраната, претставува ангажирање на воените сили и средства зависно од потребите и проценките.

Исто така, физичките карактеристики, како што се планинските врвови и реките претставуваат природни фортификациски препреки кои се поедноставни и поповолни и одат во прилог на искористување на истите за организирање на одбрана, отколку правите линии преку рамнините. Лесната идентификација на границите и граничните линии се особени значајни за воздушните операции. Поврзувањето на територијата на непријателот со територијата на пријателска земја, во услови на „искршена“ и „несиметрична“ гранична линија, би можело да доведе до грешки при користењето на воените сили како што се артилеријата, авијацијата и слично, а со тоа да се предизвикаат сериозни нарушувања во меѓународните односи и релации.

Бреговиите и местата за расшварување. Планерите на амфибиските операции мораат да имаат точни податоци за да можат да планираат и изведуваат воени операции на бреговите (плажите) и местата предвидени и оспособени за растоварување на водените десанти. Амфибиските напади на територијата на противникот можат да го менуваат местото или пристапувањето на брегот во почетната фаза на кампањата. Бараните податоци за плажите и местата каде е можно десантирањето вклучуваат податоци за: локациите (места кои се за користење и места кои би можеле да бидат резервна варијанта или, пак, места кои би можеле да се користат во случај на нужда), блиски водени пристапи (вклучувајќи ги препреките), податоците за плимата и осеката (височина и време),

брегова должина и широчина, угорнини и удолнини на бреговите, како и подводните падови и стрмнини, градбата и сообраќајот, природата на боковите и заднината на теренот (утврдување на излезите).

Разузнавањето на бреговите, исто така вклучува вештачки карактеристики како што се крајбрежни патишта, железници, аеродроми, пристаништа и населени места. Поврзувањето на природата со вештачките физички карактеристики кои влијаат на воените операции би бил предмет на истражување на разузнавачките органи и служби во услови кога мисиите предвидуваат изведување операции со десантирање (приземјување) на воените сили од водени површини.

Време и клима. Кога се користи терминот време во разузнавањето се мисли на моменталните локални метеоролошките услови, додека терминот клима се користи во поширока смисла за детерминирање на временските аспекти по место, време, период, влажност и слично. Температурата, врнежите, влажноста, ветерот и маглата, можат да влијаат врз изведувањето на воените операции толку негативно, како што и кондицијата на единиците, карактеристиките на опремата, резервите или извидувањето, ако истите не се преземаат соодветно на карактеристиките на воените операции. Посебните временски феномени, како што се тајфуните, торнадата, орканите и други, можат да бидат проблем ако не се предупредува навремено и не се изготвуваат соодветни предупредувања, следења и превентиви.

Топографија. Топографијата, теренот, вегетацијата и одводните канали, сите со иста важност, го детерминираат движењето и сообраќајот на влажни терени, што претставува значајна карактеристика за успешното извршување на операциите. Карактеристиките на теренот имаат силен допир со мобилноста и одредувањето на тоа како воените единици ќе се развиваат и адаптираат со опремата и тактиката на непознатиот простор. Покрај ова, анализирањето мора да вклучува и податоци какви што се надморската височина на теренот, рељефот, нагорнините, надолнините, падовите, одводните канали каде капацитетот на вода може да го попречи движењето на возилата и совладувањето на просторот и други, со тоа што воените команданти и планерите на операциите можат да ги лоцираат препреките кои за време на копненото движење можат да претставуваат потенцијална пречка и опасност. Покрај ова, треба да се имаат податоци за патиштата

преку кои може да се оствари предност при напредување или дополнување со свежи сили, средства или логистика.

Карактеристиките на водените акумулации и текови ги вклучуваат податоците за езерата, реките (вклучувајќи ги пресушените корита), потоците, мочуриштата и клисурите, како и вештачките препреки, како што се водените канали. Исто така, при истражувањето на споменативе топографски објекти потребно е да се имаат податоци за сезонските длабочини на водените површини, за моменталните ширини, должини, и карактеристиките на дното на водените објекти, условите при мрзнење, наносите и крајбрежната вегетација. Воените сили користат големи количини вода, при што податоците за питкоста, заразеноста, заматеноста, минералниот состав и сезонското снабдување со вода се значајни за проценките.

Информациите за водите како, и тлото на кое тие се простираат можат да бидат значајни во текот на изготвувањето на разузнавачките проценки за изведување на операции. Опишувањето, фотографиите и производите добиени од теренското собирање на информации можат да бидат од голема корист. Деталите на разузнавачкиот интерес вклучуваат познавање на: брзината на водените текови, карактеристики на површинските материјали и како тие би влијаеле врз конструираните патишта, воздушните правци, воените позиции, рововите и минските полиња, способноста за конструирање на потребни градби и движењето низ територијата.

Вегетацијата може да влијае помалку или повеќе на движењето на трупите и опремата, маскирањето од копнени и воздушни набљудувања, погодноста за изведување на хеликоптерски или други воздушни операции и други активности. Главните карактеристики вклучуваат собирање информации за висината, состојбата на теренот, дијаметарот на растителниот свет, видот, опасноста од поврзаноста на подземниот состав на вегетацијата (корените) и сезоните на растење.

Населени места. По зголемувањето на процентот на населеност во урбаните средини и миграцијата на населението од руралните подрачја во цивилизираните, борбата за живот ја игра главната улога за опстанок на секој поединец, секое семејство или етничка група. Од друга страна, паралелно со миграцијата на населението се стеснува просторот во урбаните средини, настануваат одредени демографски пореметувања на наталитетот, се зголемува опасноста од опстанок, економските перспективи се смалуваат, стандардите ја менуваат својата вредност, а животот станува ризичен, се поопасен.

Заканите од разни видови екстремно дејствување па и користење на одредени урбани и терористички активности за заплашување и попречување на процесот на развивање на човековата свест и постоење, доведоа до тоа да разузнавачко - безбедносните служби потполно ја преземаат улогата на примат во обезбедувањето информации за правовремено спротивставување на опасностите од истребување, уништување, одумирање и поделба на одредени држави, нации, региони и слично.

Барањата на разузнавањето, во однос на населените места се однесуваат на идентификување на најзначајните делови на населените места како и детали за карактеристиките на нивните урбани аспекти. Урбаното географско разузнавање вклучува собирање информации кои се однесуваат на:

- користење на земјишниот просторот (индустриско, комерцијално, административно, за делови од населените места или користење за рекреација;
- транспортот во градовите и пристапот од надвор (автопатите и улиците, зоните кои се пренаселени и пренатрпани со различен сообраќај, патиштата наменети за автобусите, главните мостови, тунели и раскрсници, пристаништата, аеродромите, хеликоптерските места за слетување и авионските писти и примарните и секундарните патишта, кои ги поврзуваат значајните локации);
- искористувањето на врските, вклучувајќи ги поврзувањата со местата кои се лоцирани надвор од урбаните средини како што се радио и телевизиските станици, телефонските и телеграфските преносници, сателитските предаватели, електрични центри, главните електрични водови, складиштата за нафта, масло и нафтени деривати, сервисни работилници, постројки за филтрирање на вода, главните водни канали и објекти за користење на водата;
- популацијата која живее во населените места, градовите (распоред на населението, начин на живеење, стапка на пораст на населението, миграција, старост, пол, етничка припадност и друго).

Военогеографски региони. Военогеографските региони се простори (места), во кои природните услови се погодни за изведување воени операции и активности на поголеми пространства. Одредувањето (обележувањето) на овие региони бара не само разбирање на природните фактори, туку и целосно менаџирање со воените активности, операции и ресурси. Големината на военогеографските региони не дозволува создавање на поголем број тренинг-центри, бази, стрелишта, полигони за обука и зависи од општествено-економските можности и проценки за потребите од воената компонента и потребата за одбрана на територијата. Географската комплексност е повеќе значајна бидејќи таа мора да се дотера и за користење и за уништување. Притоа, мора да се внимава военогеографските региони да се одржуваат и уредуваат.

Стратејски места, правци, меѓународни патишта. Прашање на национална способност, претставуваат капацитетите и осетливоста кон идентификување и изработка на проценка на фокусираните места од стратешко значење, пристапните правци и меѓународните патишта. Дополнувањето на тие проценки и спроведувањето на стратегијата претставува императив за развој на секоја држава, особено за поврзување со инфраструктура за пристап движење кон внатрешноста на територијата. Додека државните стратешки места можат да се менуваат многу бавно, конструкцијата и вложувањето на транспортниот систем е многу по брз и бара константно надлегување и контрола¹¹⁷.

РАЗУЗНАВАЊЕ ЗА ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ

Armed forces Intelligence

Разузнавањето за вооружените сили го интегрира изучувањето на организираниите копнени, поморски и воздушни сили на армиите на странските земји. Тоа вклучува вршење на проценки за актуелниот потенцијал и можности на армиските единици, како и потенцијалните воени сили (оние кои се планира да се развијат во одреден период).

Под терминот национални армиски сили се подразбира одржување на воениот, потенцијал кој ќе може да ја следи и да ја

¹¹⁷ Defence Intelligence Agency, „National Intelligence Course” –Textbook, p. 5-11

достигне политиката на актуелната влада во рамките на совоите надлежности. Откако постојат економските, политичките и психолошките инструменти кои се применувани за време на војна и мир, нивниот балансиран развој, интегрирање и примена се инструмент на националните способности за постигнување на нивните стратемиски цели¹¹⁸.

Потполната национална воена сила резултира од комбинацијата на воените, географските, економските, социјалните и политичките фактори. Барајќи одговорност само од националните армиски сили, не може да се комплетира сликата за нејзините стратемиски способности или слабости (осетливост). Економските ресурси, политичките механизми, едукацијата и здравјето на нејзините граѓани и националните цели, претставуваат значајни фактори во детерминирање на способноста на нацијата за дејствување и спротивставување на меѓународното влијание со користење на мирољубиви или насилни средства.

Проценувањето на функционирањето на армиските сили треба да се гледа низ призмата на согледувањето на национално создадените услови во кои воените единици можат да функционираат. Особено значајно за утврдување на националната моќ е критичкото изедначување на фактот дека во постигнувањето на политичките цели треба да учествуваат и воените сили.

Воената национална моќ со демонстрирана неподготвеност за употреба, може во даден момент да се претстави како „тигар на хартија“, што нема долго да трае. Таа репутација, исто така, може да доведе до разлики и забуна кај разузнавачките аналитичари на странските армии.

Елементите на сите други социјални компоненти во државата се вклучени во изградувањето и одржувањето на воената моќ. На пример, воената тешка опрема и техника зависи од економската способност со што за кој било продукт од опремата потребно е создавање приход за плаќање на тој продукт. Од друга страна, продуктивните капацитети на економијата зависат од нејзините ресурси и научните и технолошките способности. Вообичаено е, функцијата на човечките ресурси и економската политика да можат да ја промовираат или да ја сокријат технологијата на развој на општеството и неговите капацитети.

¹¹⁸ James F. Dunnigan, „How to make War“, New York 1983

Од друга страна, политичката и културната филозофија на нацијата и нејзиниот меѓународен контекст влијае врз вредноста на понудениот развој на војската.

Политичкиот статус на националните вооружени сили мора да биде вреднуван во зависност од деталите на организацијата, персонализацијата и вооружувањето. Факторите на влијание на статусот на вооружените сили вклучуваат уставна и правна основа за нивна егзистенција, степен на кој војската влијае врз остварувањето на политичките цели и одлуки, воените традиции на нацијата и односот на граѓаните спрема војската. Ова се значајни карактеристики за прифаќање и разбирање на секое воено формирање.

Тоа значи дека разузнавањето на воените сили во рамки на предметот на разузнавањето, сè повеќе прифаќа учење за копнените, поморските и воздушните сили на странските армии. Националните воени сили на различни земји претставуваат национални средства за истакнување на политиката на сила. Откако економските, политичките и психолошките аспекти се прифатени како инструменти за користење во војна и мир, тие балансираат со нивниот развој, интеграција и учество во националните обиди за постигнување на нивните стратешки цели.

Потполната национална сила резултира од комбинацијата на воениот, географскиот, економскиот, социјалниот и политичкиот фактор. Утврдувањето на способноста само на воените сили, не може да претставува релевантна и комплетна слика за нејзините стратешки способности или слабости. Економските ресурси, политичката зрелост, едукацијата, здравјето на нејзините припадници, како и националните цели, исто така се значајни во детерминирањето на способноста на нацијата за решавање на состојбите и влијанието со мирни или воени средства.

Покрај наведеното, и елементи на други компоненти влијаат во развојот и одржувањето на воената сила. На пример, воената тешка опрема, зависи од економската способност за една употреба на одредени воени средства или од силата на приходите и финансиските можности за купување и одржување на воените средства во понатамошниот период. Продуктивните способности на економијата зависат од нејзините потренцијали, но и од научните и технолошките способности. Напредокот и развојот на армискиот потенцијал е директно пропорционален со политичката и културната филозофија на нацијата и нејзината интернационална ориентација, што влијае врз количината напор кој се посветува во овој правец.

Еден од значајните аспекти за целосно изучување на стратегиските компоненти е *орѓанизацијата и администрацијата на „информациониот центар“*.

Тоа претставува постоење на обврска на воените разузнавачки компоненти за истражување на структурата и ефикасноста во функционирањето на армискиот состав, посебно реализација на командувањето и контролата од страна на министерот за одбрана, началникот на Генералштабот, Генералштабот и другите високи воени авторитети.

Особено значајна е воената поделба на организацијата на воениот потенцијал во една држава, внатрешните и надворешните воени бази, локациите на главните штабови, тренинг центри, стратегиски складишта и воени инсталации, кои мора да бидат идентификувани, опишани и точно лоцирани. Комуникациските системи во процесот на разузнавање се вклучени со изучувањето за безбедносните процедури за користење, за капацитетите, за изобилството на користење.

Во однос на административната контрола, разузнавачките компоненти го проучуваат финансиското, имотното и управувањето со човечкиот потенцијал, дисциплината и моралот, како и воените публикации, забелешките, записите и друго.

Конечно, разузнавачкиот аналитичар мора да е оспособен да разликува кои се значајните карактеристики на разузнавачката проблематика.

Воениот информацијал, исто така, зазема значајно место во разузнавачките анализи. Значаен е од тие причини што бројката на активниот и резервниот воен потенцијал влегува во националната стратегија за одбрана и ја отсликува можноста на државата за спротивставување на евентуалната закана. Како пример, „националната стратегија“ може да дозволи или да забрани или, пак, да изврши рестрикција за ангажирање на жените, одредени групи на раса, верска или етничка основа или нелојален потенцијал, кои во даден момент би можеле да бидат неефикасни.

Кај воениот потенцијал значајни се сознанијата за регрутацијата, професионализацијата и доброволното ангажирање, како и стандардите на физичката и менталната способност.

Законот за борба е примарен базен документ, еден од предметите за употреба на одредени видови на разузнавање на воените сили. Тоа вклучува идентификација, можност, командна

структура и распоред на персоналот, единиците и опремата на странските воени сили. Кога сето тоа е правилно интегрирано со разузнавањето на организацијата, тактиката и просторот на операции, се добива јасна слика за способноста за водење операции.

Најголем број „наредби за изведување операции“ претставуваат компјутеризирни податоци. Понекогаш примероци од наредбите се принтаат заради тоа што секој нема пристап до компјутерскиот систем. Компјутерскиот систем овозможува потреба од дневно ажурирање на податоците за настаните на теренот, особено во зоната на одговорност, видот на единиците или опремата, степенот на подготвеност или друга корисна структура.

Значи, аналитичарот мора да ги нотира сите промени во видот на единиците и како и техниката која се користи. Бидејќи сите безбедносни препораки од државите би требало да се изучуваат темелно, посебно во време на војна или во услови на ограничена мобилизација на персоналот и единиците, истражувањето на наредбите за операции се најразлични кога тоа е најпотребно. Понекогаш за време на војна или мобилизација повеќето од единиците ја менуваат својата локација и состав.

Целата странска воена структура ќе биде вреднувана според квалитетот, издржливоста и ефектите. Комплексноста на структурата на воениот персонал бара врвна квалификација. Секоја разузнавачка служба би требало да има паралелна структура за следење на активностите на спротивната разузнавачка служба. Техничката проценка обезбедува информација за перформансите на странските вооружени системи потребни за одредување на странските способности. Дополнително, техничкото разузнавање го истражува развојот на тактиките на совладување или противмерките кон странското вооружување и тактиката.

Сѝрукѝураѝа вклучува истражување на физичките карактеристики, поддршката, операциите и помошта кон потенцијалниот непријател или противничките воени сили. Најголемиот дел на софистицираната техничка опрема денес, се произведува во неколку развиени земји, па така армиите се принудени да ги вклопуваат или прилагодуваат техничките уреди. Од друга страна, техничките изведби на одредени извори можат да бидат склопувани и произведувани во соседни земји или во регионот, па може да се случи развојот во воената техника да биде значително забележлив. Современоста во тренирањето, стратегијата и тактиката може да ја зголеми воената ефективност, што може да резултира со успех на бојното поле.

Логистиката се согледува врз основа на можноста за движење, евакуација и поддршка на воените сили. Сите операции, согласно нивната големина мора да бидат планирани внимателно. Од тие причини разузнавачките аналитичари мора да ги проценуваат логистичките проблеми со кои се среќаваат странските вооружени сили и користат методи за доаѓање до бараните податоци.

Потребно е да се знае дека најголемиот број податоците, како за останатите сфери на непријателските сили, така и за логистиката, можат да се најдат во разузнавачките публикации. Изнесувањето на детални информации може да се најде во енциклопедиското разузнавање, составувано од разузнавачки специјалисти (аналитичари) од областа на економијата, географијата, транспортот или телекомуникациите.

Економското разузнавање ги вклучува производствените капацитети, способноста за мобилизирање на цивилните во воени капацитети и изворите и резервите со гориво.

Географското разузнавање обезбедува информации за теренот, времето, климата и податоци за распоредот на населеноста.

Разузнавањето на транспортните услуги е многу важен извор на податоци за логистичкиот планер, вклучувајќи го железничкиот сообраќај (возниот парк, капацитетот на железничките пруги, депоата за свртување на локомотивите, резервите на горива и потребите), автопатите (локациите, протегање, капацитет на автопатите и останатите патни правци во различни временски услови, можности за користење од различни видови возила, карактеристики на тесните грла како што се мостовите, тунелите, надвозниците), пристаништата (локација, капацитет и копнен пристап), воздушниот транспорт (карактеристики и локации на аеродромите, како и бројот на летала) и други видови транспорт.

Претпоставките на групирање и начинот на подготовките за акција се од пресудно значење. Преку внимателно планирање често се случува движењето на воениот потенцијал и поддршката да може да се очекува токму преку користење на постојната транспортна мрежа. Предупредувачкото разузнавање е значајно за детерминирање на копнениот правец на дејство.

Националната сигурност и одбраната на една држава се тесно поврзани со нејзините геостратегиски капацитети и положба. Добрата природна одбрана, што на пример претставуваат границите со вода, планини, пустини и густе шуми, би требало да бидат максимално искористени во стратегијата, со оглед на тоа што

земјите, кои имаат рамничарски предели и квалитетни линии на комуникација во еден или повеќе правци, ќе имаат потреба за елабориран одбранбен систем.

Од друга страна, географскиот амбиент потребно е да се познава за да може да се постави одбранбениот потенцијал, фортификациските вештачки и природни запречувања и оружјето на секоја од локациите, како и отпорноста и слабостите на целокупниот систем.

Разузнавањето на воените сили е тешка задача, која бара способности и знаење далеку во заднината на потенцијалниот непријател, за секоја личност, единица, орган, средство.

Одделите на специјализираните аналитички истражувачи, ги обработуваат, анализираат и интегрираат сите можни податоци од секој аспект на воените сили, како што се наредувањата за борба, командовањето и контролата врз единиците, вооружувањето, обуката и персоналот, доктрината на војување, запречувањето и одбраната. Друг вид специјалисти, кои имаат воена кариера, а немаат допирна точка со деталните воени истражувања, ги ценат стратегиските импликации на тие извештаи.

Изнесените аспекти на потребата од современо воено разузнавање, претставуваат само дел од широката основа за истражувања и развој на полето на огромниот број на разузнавачки подрачја, актуелни настани, стратегиски интереси и на крајот на краиштата, потребата за национална стратегија, зависна од креаторите на воените и политичките одлуки.

ПОЛИТИЧКО РАЗУЗНАВАЊЕ

Political Intelligence

Меѓународното влијание на државите е детерминирано од нивните цели и политичка ориентација, нивното раководство, стабилност, економска моќ, популацијата, физичките ресурси, воената сила, меѓународната трговска позиција, отпорноста и обврската на нејзините сојузници¹¹⁹.

Политичкото разузнавање почнува со познавање на историјата на државата и внатрешната политика. Се поставуваат голем број

¹¹⁹ Alfred C.Maurer „Intelligence Policy and legitimate Process” 1985 Ch.1-4.

прашања меѓу кои покарактеристични се следните: Како е распореден политичкиот потенцијал? Дали е тоа демократија, олигархија или диктаторство? Кои се изворите на политичката моќ? Дали е авторитетна основата на правниот устав и волјата на луѓето, политичкиот магнетизам, способностите и компетентноста на водачите или претставува демонстрирање на брутална сила?

Поставените прашања претставуваат важни правци на истражување на современото воено разузнавање со цел развивање на разбирањето на различните култури, особено источната култура, вредностите, верувањата, приоритетите и политичките процеси.

Познавањето на процесот со кој се донесуваат одлуки во политичките институции на една држава е значајно за да се разбере на кој начин се донесуваат одлуките и како тие се спроведуваат и дали донесувањето на истите е критично за предвидувањето на политичко одлучување. Формалниот и неформалниот одлучувачки процес влијае врз доделувањето на одговорности, лични и професионалните биографии и мотивираноста на лидерите, механизмите за донесување на одлуки и информациите врз основ на кои политичките претставници постапуваат.

Во некои земји, институциите кои на прв поглед изгледа дека функционираат според западните стандарди, може, всушност, да функционираат на сосема различен начин. На пример, цивилната и воената бирократија може да не биде неутрален застапувач на политиката, но затоа можат да функционираат целосно за остварување на нивните сопствени интереси.

Се случува армиите да можат да функционираат како политички партии, како економски институции или администратори, подобри отколку претставниците на државната власт. Парламентите можат да имаат одреден вид развојна или, пак, почесна улога, спротивно на законодавната улога.

Разузнавачките аналитичари инволвирани во истражувањето на политичката компонента на разузнавањето мора да се оспособени за одвојување на разликите помеѓу политичкиот систем кој моментално функционира од патот на кој тој систем би требало да функционира.

Соодветното политичко разузнавање обезбедува индикатори за правецот на дејствувањето на странските нации (држави, влади). Постојаниот пад и тек на политичката моќ, бара константно надгледување на измените во институциите, персоналот и процедурите.

Карактеристика на секоја разузнавачка служба би требало да претставува анализирањето на сериозноста на речиси сите државни институции, агенции, организации и делови од администрацијата инволвирани во националната политика. Во таа смисла, честото разместување на персоналот претставува знак дека постои сериозно непочитување на основните принципи на разузнавањето, водењето на значајните сегменти, сериозниот пристап кон решавање на проблемите и слично.

Принципи на владеењето. Политичката компонента на разузнавањето отпочнува со анализи на формалната политичка структура и процедурите на странската држава. Тие анализи го вклучуваат уставот, правниот систем, правата и одговорностите на законодавната, судската и извршната гранка и религиозните и цивилните права на населението. Преку анализирањето и истражувањето може да се дојде и до длабочината и присуството на духот на националната свест на уставните и правните принципи.

Владини активности. Анализите за работата на владите се детерминирани од нивната ефикасност, интегрираност и стабилност. Широкиот спектар на неефикасност и корупција, посебно ако владата е новоформирана, може да биде индикација за опасност од нејзина смена. Продолжената неефикасност и корупција од друга страна може да иницира рамнодушност или неспособност за ефектуирање на смената. Рестрикциите во избирачкиот процес и на другите човекови права можат да значат дека владата станала плашлива на цивилни акции, односно не постои спремност за менување на демократските процеси во корист на населението. Внимателниот разузнавачки аналитичар ќе ги подели формите (начините) од материјата со која е соочен, за пронаоѓање и изработка на проценка на дејствување на политичкиот систем во блиска иднина.

Надворешна политика. Откако нациите се разликуваат по целите и средствата, навните надворешни политики можат да ги опфатат нивните локални соседи или пошироко. Секоја нација, било да е мала или голема, насочувајќи и понудувајќи ги своите национални интереси, мора да ги проценува и согледува и интересите на другите нации со цел да ја насочи политиката кон избегнување на конфликти. Тоа е одговорност на разузнавачките аналитичари да ги детерминираат интересите на секоја нација проценети како „витални“ за нејзината безбедност. Културните проценки и интереси на аналитичарите нема да ги замрачат резултатите.

Надворешното политичко разузнавање е резултат на собирање и користење на различни извори. Најзначајно и актуелно на сцената е собирањето информации од страна на дипломатскиот и воениот потенцијал. Другите извори вклучуваат податоци собирани од техничките извори за разузнавање, официјалните соопштенија на странските влади, медиумите, анкетирање на јавното мислење, меѓународните бизнис релации и работата академските истражувачи.

Политичките партии. Националните политички пејсажи се градат на тој начин што ретко се случува една политичка партија да може да направи влада без притоа да формира коалиција. Затоа, зависно од земјата, аналитичарот мора да ги детерминира интересите, платформите, степенот на јавната поддршка, финансиската основа и персонализацијата на секоја политичка партија. Посебен интерес на партиите, респектирајќи ја работната сила и капацитети, религијата, етничките групи или, пак, индустријата претставува изучување на поврзувањето на интересите на групата застапени од нивни претставници.

Притисок на групите. Со мал број исклучоци, најмногу земји во светот имаат притисок од одредени видови на притисок од страна на формални и неформални групи. Примерите ги вклучуваат политичките партии, разни асоцијации, религиозни или етнички организации, работнички унии дури и декларирани илегални организации (на пример, забранети политички партии). Разузнавачкиот аналитичар мора да ги идентификува групите кои вршат притисок, нивните цели, методи, моќ, извори на обезбедување и нивните водачи. Групите кои вршат притисок може да имаат меѓународна поврзаност, а во одредени случаи можат да бидат „контролирани од надвор“.

Зголемувањето на вниманието започнува директно од нетрадиционалните групи за притисок, како што се терористите, трговците со наркотици и другите криминални организации. Поради нивниот мал број, нивните потреби за дејствување тајно, нивната способност за подмитување на службени лица и брзото и постојано адаптирање на владините мерки, тие се наоѓаат помеѓу различни ентитети од кои се обезбедуваат со добро известување.

Нивната зголемена опасност врз светската заедница бара постојана зголемена будност¹²⁰.

Гласачкиите процедури. Во демократските држави изборите се многу значајни и претставуваат пат по кој националните прашања се дебатираат. Дополнително за разузнавачкиот аналитичар, партиите и нивната политика би можеле да се проценуваат дали избирачките процеси се слободни и фер и многу важно, има ли измени во предизборните програми од историска гледна точка.

Субверзивни активности. Во многу земји тајните организации и герилските групи се обидуваат да ја уништат владата. Овие организации преземаат активности во тајност, со што разузнавачките активности на официјалните разузнавачки служби стануваат се потешки. Анализите можат да бидат лимитирани со необезбедување на доволно информации. Разузнавањето на субверзивните активности и движења содржат информации за големината, карактерот на припадниците на групите, здружување на организациите, главни претставници, финансирање, методи на дејство и слично.

СОЦИОЛОШКО РАЗУЗНАВАЊЕ

Sociological Intelligence

Социологијата претставува учење на луѓето за начинот на организирање на нивните животи и вклучените групи во општеството, нивниот состав, организација, цели и навики и улогата на поединецот во општеството и неговите институции. Социологијата се разликува од психологијата по тоа што се фокусира на групното однесување (однесувањето на групата), додека психологијата е сконцентрирана на индивидуалните однесувања. Секоја држава се разгледува како посебен ентитет, со унифицирана култура (историја, јазик, вредност и сфаќања).

Однесувањето на групата се истражува внимателно преку оценување од страна на социјалните установи, социјалното раслојување и мобилноста, религијата, фолклорот, националните традиции и со брзината и реакцијата на менување. Особено значајни

¹²⁰ Во светот постојат случаи доколку домицилната разузнавачка служба не е во состојба да дојде до потребни податоци од круцијален значај, тоа за неа да може да го изврши посовремена странска служба на двострано задоволство.

се факторите кои влијаат на социјалната стабилност, како што се правецот на социјалната количина на информации, влијанието и авторитетот.

За стратегиските разузнавачки цели, социолошките фактори би можеле да се изучуваат во рамки на шест поголеми правци:

1. Популацијата, вклучувајќи ги локацијата, зголемувањето на порастот на населението, возраста, полната структура, работната сила, воениот човечки потенцијал и миграцијата.
2. Социјалните карактеристики, вклучувајќи ги етничката припадност, расната определеност, раслојувањето на населението, формалните и неформалните организации и социјалното раздвижување.
3. Јавното мислење, вклучувајќи ги прифаќањо на владата и меѓународната позиција.
4. Едукацијата, каде може да се вклучат воспитно-образовните вештини, трошењето на едукацијата, односите помеѓу едукацијата и останатите социјални и политички карактеристики.
5. Религијата, вклучувајќи ги учеството на религиозните групи во владиниот процес на одлучување, како и постојниот конфликт помеѓу религиозните групи.
6. Јавните услуги и здравството, вклучувајќи ги владиниот и неформалниот јавен систем, начинот на организирање на здравствената грижа и општото здравје на популацијата.

Популацијата, човечката сила и работната сила.

Демографското разузнавање, користејќи ги податоците од пописот и прегледот, ги опишува големината, дистрибуцијата и карактеристиките, вклучувајќи го односот во промената на популацијата. За среќа, најголем број земји правилно располагаат и ги контролираат бројките од пописот и јавно изнесените податоци. Како резултат на тоа, собирањето на податоците презентира мал број проблеми, што може да резултира со различна интерпретација.

Многубројните неklasифицирани публикации ги истражуваат демографските трендови, така што и разузнавачката заедница учествува во тие области. Наместо тоа, напорите се концентрирани на поврзувањето помеѓу популациските фактори и економијата, политиката, војската и социјалните карактеристики. На пример, ако

популацијата во една држава расте за три проценти годишно, економијата мора да поднесе три посто годишен раст само во одржувањето на рамномерното обезбедување на приход. Како што податоците од економијата треба да бидат важни, тие ќе се рефлектираат и на државниот воен потенцијал, политичката моќ и политичката стабилност.

Карактеристики на луѓето. Карактеристиките кои доведуваат до национално единство или национална дезинтеграција се многу значајни. Бројот и користењето на јазиците и пристрасноста за асоцирање кон нив, социјалната трансформација, разните тенденции и трендови во таа композиција, како и големината на социјалните групи, претставуваат предмет на истражување на разузнавачките аналитичари. Кога на социјалните ќе се додадат економските и географските проблеми, менувањето на политичката нестабилност се зголемува.

Јавно мислење. Јавното мислење¹²¹ претставува изразување на ставовите на популацијата кои се однесуваат на прашања од национален интерес. Искажувањето на мислењето може да варира од тесна едногласност, па сè до широки разлики на мислењето во широк спектар. Вниманието може да биде свртено и од малубројно, издвоено малцинско мнение, посебно од групите способни да вршат притисок врз владата и владините институции, преку нивните организации, политичка или економска моќ, паравоените ресурси, личните контакти или поврзувања. Напристрасниот аналитичар мора да го избегне невнимателното приобање кон учесниците. На пример, изнесување на коректни мислења на една или друга страна, може да биде индикатор на губење на објективноста од друга страна.

Додека тоа е значајно за безбедносното разузнавање на јавното мислење, важно е исто така да се одреди степенот на кој вештиот пропагандист би можел да го пренасочи мислењето. На пример, во тоталитарните општества, владата може да користи медиуми за директно влијание врз јавното мислење во рамки на масовни движења, а понекогаш и за време на војна.

Тоа може да биде значајно за истражување на главните претставници на националните медиуми. Тоа секогаш се покажува како паметна идеја за преиспитување на медиумските производи, било да се од новинарите, радиото, телевизијата, часописите,

¹²¹ Мислења, погледи, ставови на поголема група луѓе, заедница, нација или народ, за определени внатрешни или надворешни прашања или акции.

филмовите или образовните институции. Анализирајќи ги медиумите содржината препознава факти, слични на истакнувањето на националните цели, политичките отстапувања и совршеното разбирање на гео-политичката ситуација е најдобар правец на одредување на претпоставките и проценките.

Едукација. Националните напори насочени кон едукацијата, се едно од најсилните средства за постигнување економскиот раст. Но, едукацијата може да биде и меч со две општрици. Од една страна можно е да постои јака врска помеѓу едукацијата и економскиот развој, а од друга страна може да има голем процент на невработеност на наједуцираните поединци во општеството.

Разузнавачкиот аналитичар би требало да се сконцентрира на општите карактеристики на образованието и на квалитетот на сите нивоа на образование од основно преку средно до високо образование. Податоците би се собирале за образовно-воспитното ниво помеѓу различни компоненти во општеството, бројот на студенти кои студираат во странство, распространетоста и прифатеноста на изучување на странските јазици и наставните предмети кои се изучуваат.

Религија. Разузнавачките аналитичари би требало да чувствуваат потреба за разбирање на влијанието на религијата и нејзиниот потенцијал, со цел за нејзино успешно истражување и контролирање. Исто така, значајно е да се разберат различните религии кои поттикнуваат воени и етнички конфликти кои се движат од прославувањето на обичаите па сè до поттикнување на омраза. Особено значајно во аналитичките истражувања е да се детектира поврзаноста помеѓу религијата и револуцијата¹²².

Податоците кои би се собирале би требало да се однесуваат на големината и брзината на растењето или опаѓањето на различните религии во земјата, положбата на религиозните организации блиски до владата и начинот на владината комуникација и договарање со религиозните организации. Познавањето помеѓу релииите и владите, како и соработката или конфронтациите, може да биде корисно за предвидување и проценки на стабилноста.

Јавниот живот и благосостојбата. Општата состојба се проценува со параметри кои се однесуваат на: здравјето на

¹²² Пошироко види: Dennis L. Thompson and Dov Ronen, „Ethnicity, Politics and Development” 1986 p.179-194

популацијата, организирањето и спроведувањето на здравствениот систем, функционирањето на јавниот сектор и услуги, животниот стандард и услови во кои се живее, социјалното обезбедување и останатите социјални проблеми кои имаат негативно одраз на националната отпорност и издржливост. Специфичните проблеми ги вклучуваат и раширеноста и значајот на разведените бракови и фамилии, разурнатите домови, сиромаштијата, дрогата, криминалот, како и општеството и институциите кои ги решаваат проблемите.

Животната перспектива и очекувања се најзначајни мерки за здравјето на луѓето, што е клучно за животот на нацијата и нејзините луѓе. Тоа влијае врз индустрискиот потенцијал на земјата и степенот на кој земјата би можела да ја поднесе суровоста на војната. Состојбата на здравјето на популацијата и асанацијата пред потенцијалниот непријател би требало да се земаат предвид во периодот на планирањето на операциите.

Големиот број поставки за разузнавачките компоненти изнесени во оваа глава, како основа за спроведување на квалитетно разузнавање на современа воена разузнавачка служба, само ја потврдуваат тезата за потребата од квалитетен и ефикасен персонал распореден и опремен во соодветна организациско-функционална структура. Потребата за разузнавачки информации и начинот на доаѓање до нив, особено при подготовката на воените единици за извршување на мисиите, укажува на неопходноста и ширината на мисловниот процес на оперативните разузнавачки аналитичари и нивниот креативен потенцијал, заснован на долготрајни емпириско-истражувачки проекти.

Глава 6

МЕСТОТО, УЛОГАТА И РАЗВОЈОТ НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ ВО ПЕРИОДОТ НА ТРАНЗИЦИЈА

КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗУЗНАВАЧКАТА ПОСТАВЕНОСТ ВО ПЕРИОДОТ НА ТРАНСФОРМАЦИЈА

Република Македонија во транзициониот период создаде услови за формирање на модерна, мала и ефикасна армија. Основната карактеристика беше трансформацијата на одделни сегменти според забелешките на НАТО - експертите во однос на реструктуирање на армијата.

Успешноста во остварување на целите зависеа од ефикасното креирање на политиката на одбрана и одбранбеното планирање, како и организирање на целокупна поддршка за функционирање на системот на одбраната. Неопходноста за трансформацијата беше прилагодувана и во однос на функциите на Армијата на Република Македонија, согласно новите мисии и задачи определени со Уставот на Република Македонија, Законот за одбрана, Законот за служба во АРМ, Стратегијата за одбрана на Република Македонија, Стратегијата за интеграција на РМ во НАТО, Националната концепција за безбедност и одбрана, како и мисиите и задачите на АРМ согласно Стратегискиот одбранбен преглед.

Заради остварување на долгорочна политика на национална безбедност, со која треба да се заштити, одржува и унапредува безбедносната состојба во државата, создавајќи амбиент за остварување на националните интереси на Република Македонија, Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија успеаја да го одржат нивото на подготвеност на системот на одбрана со усогласување на правните рамки на дејствување (прописите, правилата, процедурите за навремена координација и менаџмент со воените ресурси), со ефикасно и навремено одговарање на безбедносните ризици и опасности.

Во рамки на опрделбата за трансформација и доближување на стандардите на НАТО, воената разузнавачка служба доживеа бројни потресувања, не само поради следењето на вкупната безбедносна состојба во државата и регионот, туку и поради бавниот процес на оспособување и кадровска поставеност на персоналот во овој клучен ресор.

Военоразузнавачките органи на Армијата на Република Македонија во првата деценија од периодот на осамостојување, покрај скромниот потенцијал со кој располагаа, имаа водечка улога во донесувањето на проценки за детерминирањето на вооружените сили и средства, можности и капацитет на потенцијалниот непријател¹²³.

Одлуката на воено-политичкиот врв за покана во набљудувачката мисија на Обединетите нации, беше превентивна мерка за која се процени дека нарушената безбедносна состојба во регионот може негативно да се рефлектира и кон Република Македонија¹²⁴.

Соочена со наведените предизвици Армијата на Република Македонија и нејзините родови и служби, започна имплементирањето на плановите и програмите за изучување, оспособување и курсирање на персоналот според стандардите на НАТО. Кон овој процес беше искористено и зачленувањето на Република Македонија во „Партнерството за мир“ во 1995 година.

Кусиот осврт во овој дел на трудот претставува симболично насочување кон тешкиот еволутивен пат, кој заедно со развојот на општествените демократски придобивки го помина Воената служба за разузнавање.

123 Организацијата на вооружените сили на потенцијалниот непријател, принципите и тактиката на војување, методите на дејствување на странските вооружени сили, проценување на стратегиските можности на армиите во опкружувањето, како и давање одговор на можната опасност од закани и загрозеност на територијалниот интегритет.

124 Во периодот на ангажирање на „сините племени“, военоразузнавачките органи вршеа подготовки за забрзана трансформација и оспособување во учеството за донесување на воени одлуки во штабовите, командите и единиците на АРМ.

СОДРЖИНИ НА РАБОТА НА РАЗУЗНАВАЧКИТЕ ОРГАНИ

Разузнавачката дејност е извонредно значајна. Таа придонесува и за одредување на курсот на развој и политика на владеачката класа. Во одредени земји разузнавачката компонента е обврска на одредени министерства, како што се ресорите за надворешни работи, внатрешни работи, одбрана, економија, финансии и други. Зависно од политичко-безбедносната состојба во регионите каде припаѓаат, одредени земји во содржината на работа на разузнавачките служби користат најразлични „содржини на работа”. Одделни служби користат содржини на разузнавањето и контраразузнавањето, додека други модели покрај овие две користат и субверзивната активност кон потенцијалната цел.

Во периодот на транзицијата, должностите на разузнавачките органи во штабовите и единиците на АРМ беа засновани на насочување и координирање на разузнавачко-извидувачкиот потенцијал по следното:

- изведување на општа проценка за потенцијалниот непријател;
- планирање, организирање и насочување на разузнавачката дејност во зоните на одговорност на единиците, непрекинато собирање и обработка на разузнавачките податоци, известување за промените и преземање на дополнителни мерки на планот на разузнавачкото обезбедување;
- раководење со непосредно потчинетите разузнавачко-извидувачки органи и извидувачки единици;
- рационално користење на техничките средства за собирање на разузнавачки податоци;
- соработка со разузнавачките органи и содејствување со соседните единици;
- рационално користење на разузнавачките податоци;
- учествување во планирање и спроведување на дезинформации во рамки на стратегиско-оперативното маскирање;

- учествување во планирањето на електронското попречување на непријателските радио и радиорелејни врски;
- организирање и преземање мерки на безбедност во текот на изведувањето на операциите на разузнавачко-извидувачките органи;
- учество и организирање обука за старешините и единиците;
- разработка на разузнавачки документи;
- анализирање на активностите на сопствените разузнавачко-извидувачки органи и единици.

Покрај прашањата кои се однесуваа на ангажирањето, во плановите и програмите на разузнавачката служба и нејзините припадници беше предвидено реализирање на обука и задачи со користење на диверзиски, дезинформациски и пропагандни цели, пред сè во зоните на дејствување на потенцијалната закана или непријател.

Основна задача на органите за разузнавање распоредувани во командите на единиците беше давање помош на командантот на единицата во донесување на правилни одлуки со детални студии за можниот непријател. Истите вршеа перманентни проучувања и проценки на можностите на противничката страна. Покрај помошта давана на командантот, органите за разузнавање беа одговорни за спроведувањето на разузнавачкото обезбедување и заштитата на единиците, со планирање и преземање на соодветни мерки и активности од страна на целокупниот персонал. Собирањето на информации од теренот, нивна обработка и доставување на информациите до командите на единиците, беа фундаменталните задачи за успешно функционирање на воениот штаб.

За изготвување на целосни проценки на разузнавачкиот орган беа неопходни податоци од делот на географската положба, големина и карактеристики на земјиштето, населението (поделба по години на старост, пол, етнички и верски прашања, стандард на живеењето, образование, проблеми со работата, социјални прашања, здравствена состојба, состојбата на индустријата¹²⁵, сировините, капацитетот на изворите, политичкото уредување и стабилност во државата, општествените односи во државата и реакциите на

¹²⁵ Военото разузнавање особено е заинтересирано за индустријата за воени потреби

населението, моралните определби на народот, вооружените сили на потенцијалниот непријател, системот на мобилизација, цели на надворешно-политичката активност, нејзините аспирации и начинот на кој планира да ги реализира, слаби точки на земјата – потенцијален непријател во економската, политичката, воената и друга сфера.

Исполнувањето на задачите зависеше од расположливото време и инструкциите и насоките на командантите на единиците. Така, разузнавачките органи беа приморани на соодветен начин да се „оживеат” со потребите и барањата на командантите, односно да дадат одговор на прашањето: **„што му е потребно на командантот и на воениот штаб да знаат за непријателот, со цел донесување одлука за ангажирање на единиците и на кој начин потребните информации да се обезбедат?”**.

Во практиката, потребните информации, органите за разузнавање ги бараа од повисоките команди, односно разузнавачки структури. Доколку не беа во можност да ги обезбедат самостојно, кон собирање на податоците се пристапуваше плански и организирано, во координација со органите и службите за собирање на истите. Тогаш разузнавачките органи беа принудени да собираат различни податоци од различни извори (вистинити, проверени, сомнителни, лажни).

Во услови кога во командите на единиците постоеше по еден офицер (оперативец) со овластувања за спроведување на разузнавачки мерки и активности и собирање податоци потребни за реализирање на мисиите на единицата, разузнавачкиот орган не можеше да изврши квалитетно процесуирање (обработка) на добиените информации. Од тие причини истиот орган вршеше самостојно класифицирање, проценување, споредување и толкување, по што така обработените и создадените податоците се отстапуваа на командантите за користење.

Работата на разузнавачкиот орган во командите на единиците се спроведуваше низ процес кој би можел да се подели според следното¹²⁶:

- планирање и организирање на разузнавачкото обезбедување;
- собирање на разузнавачки податоци;

¹²⁶ Види ВВА ЈНА „Рад војно-обавештајних органа” 1955, стр.29-45

- обработка на разузнавачките податоци, и
- користење на разузнавачките податоци и известување.

Планирањето претставува сложен и непрекиден процес со кој се обезбедува координирана разузнавачко-извидувачка дејност на органите и единиците на одредена команда, установа и единица. Планирањето на разузнавачкото обезбедување се применуваше по донесената одлука од страна на командантот на единицата или лице одговорно за спроведување на истото. Активностите на секој орган во командата се планираа според добиените задачи од претпоставената команда. Изработката на планот за разузнавачко обезбедување претставуваше основа за ангажирање на разузнавачко-извидувачките органи во функција на реализирање на поставената мисија.

Елементите според кои разузнавачкото обезбедување се планираше и изработуваше беа следните¹²⁷:

- проценка и утврдување на расположливото работно време во периодот кој се планира, кој ќе овозможи сите задачи правилно да се распоредат за извршување на поставените задачи од претпоставената команда и претпоставениот разузнавачки орган;
- вршење класификација на задачите според нивната важност во различна ситуација;
- распоредување на извршителите на задачите според расположливоста и квалитетот.

За разлика од останатите, разузнавачкиот орган покрај координативните обврски во командата, изработуваше и сопствен план за активности од разузнавачкиот делокруг, согласно на обврските и задачите на командата на единицата и безбедносната состојба која е предмет на интерес на органот. За правилно планирање на разузнавачкото обезбедување, постоеше потреба да разузнавачкиот орган ги познава разузнавачките можности и капацитети на сопствената единица или установа.

Планирањето на разузнавачката дејност содржеше и поделба на разузнавачките задачи на органите за собирање информации, нивна обработка и доставување на командантот или оениот авторитет. Врз основа на сите овие тези, изготвуван е разузнавачки

¹²⁷ ССНО, „Обавештајно обезбедување оружаних снага“ 1987, стр.30-36

план кој за негова реализација е одобруван од претпоставен орган, по што се изготвувани наредби за реализација на истиот.

Планирањето на разузнавачката дејност не треба да се спроведува изолирано во однос на останатите должности на разузнавачкиот орган. Важноста на истата доаѓа од потребата за навремени и точни информации за потенцијалниот непријател или закана. Значајни се постапките и техниките (методите) на работа, а не смеат да се занемарат ни роковите.

Значајна карактеристика за разузнавачкиот орган во „хиерархијата“ на разузнавањето во транзициониот период беше примање обработени податоци од повисокиот разузнавачки орган во вид на прегледи, информации, прирачници, билтени и слично. Ваквиот материјал помага во планирањето на разузнавачките активности, а може да придонесе и во намалување на обемот на ангажирање доколку истиот дава одговор на некоја од планираните задачи.

Покрај тоа, планското добивање материјали од повисоко рамниште во вертикалната хиерархија, го подобруваше и дополнуваше недостатокот на информации значаен за клучниот персонал во воените единици.

За да бидат поставени задачите во функција на реализирање на поставените мисии, се имаа предвид следните елементи:

- содржината на наредбата (директивата) за разузнавачко обезбедување на претпоставената команда;
- задачата на единицата;
- одлуката, а само во одредени случаи и замислата на командантот;
- одобрениот предлог за разузнавачко обезбедување;
- разузнавачките податоци со кои се располага;
- барањата на поедини органи на командата, потчинетите, единиците и органите за содејство и „соседите“;
- состојбата и можностите на разузнавачко-извидувачките органи;
- обврските на останатите органи кои се ангажираат на собирање на податоци.

Во фазата на подготовката на предлогот за разузнавачко обезбедување, а особено при планирањето на разузнавачкото обезбедување, разузнавачкиот орган на командата или штабот, предвид го имаше следното:

- утврдување на разузнавачките податоци кои недостигаат, а се значајни за донесување одлука од страна на командантот или за командување во текот на реализирање на мисијата;
- собирање на податоците кои недостигаат;
- одредување на сили и средства и потребно време за собирање податоците;
- елементи кои кај потенцијалниот непријател би морале да се следат;
- насочување на тежиштето на разузнавачкото обезбедување;
- одредување на сили и средства за резерва;
- мерки за заштита на тајноста при собирање на податоци;
- правовремено дотрпување на разузнавачки податоци;
- организирање на врските.

Собирањето податоци опфаќаше систематска дејност на органите кои се ангажираат на собирање на податоци, како поединци така и единици, кои се однесуваат на потенцијалниот непријател, земјиштето, одредени активности и појави на теренот и временските прилики, како и нивно доставување до разузнавачкиот орган. Собирањето на разузнавачките податоци од страна на разузнавачките органи во командите установите, штабовите, претставуваше комплексна активност, честопати променлива и подложна на прилагодување на безбедносната состојба. Во транзициониот период е вршена на следниот начин:

- со разузнавачко-оперативна дејност;
- со извидување;
- со испитување на истересни лица (воени заробеници);
- со изучување и истражување на непријателската документација, стручна литература, правила, јавни и други публикации, извештаи, следење на издавачката дејност и слично.

Во рамки на процедурите за собирање разузнавачки податоци, во текот на вршење на задачите, дефинирани се и користени неколку поделби. Зависно од содржината, разузнавачкиот податок може да биде потполн или непотполн¹²⁸, според времето на собирање, правовремен или задоцнет, според вредноста да биде траен или временски, а спрема вистинитоста точен, веројатен, сомнителен или лажен. Секој разузнавачки податок мораше да содржи податоци за тоа кој, кога, каде, на кој начин и под кои услови го открил, воочил, или дознал за информацијата¹²⁹.

Со оглед на периодот на трансформација на армијата, транзиција на државата и нејзините институции и изградба и развој на демократско општество, треба да се наведе дека сознанија и податоци за потенцијалните закани и опасности во последната деценија на 20-от век, собираа сите единици и установи на вооружените сили. Основната улога за организираното собирање податоци, сепак, им припадна на разузнавачките органи на сите нивоа на разузнавање.

Во таа насока, покрај редовните единици, разузнавачките органи како организациска целина, податоците ги добиваа од разузнавачките одделенија, отсеци, извидувачки единици, и делови кои во својот состав имаат можности за извидување (тенковски, моторизирани, коњички, скијачки и други) кои на командантот му се придодаваат во текот на операцијата (мисијата). Значајна улога имаа и извидувачите – артилерци, хемичари, врскари, логистичари и други.

Специфичноста на оперативната разузнавачка дејност и доаѓањето до потребните податоци и информации се во овластувањата, посебните правила и упатства за работа, како и во средствата, начините и методите на собирање на истите.

Обработката на разузнавачките податоци претставуваше процес во кој добиената првична информација се трансформира во финален производ, корисен за активности поврзани со мисијата на единицата. Органите наменети за собирање на податоците се должни во најкус можен рок собраниот оперативен материјал да го достават до разузнавачкиот орган. На тој начин во разузнавачкиот орган се

¹²⁸ ССНО, „Приручник за обуку резарвних обавештајно-извидачких старешина“, 1987, стр.18-20.

¹²⁹ Различна потреби и барања за разузнавачки податоци, утврдуваат различни прашања потребни за донесување на воена одлука, проценка, заклучок и слично.

сливаа разузнавачки податоци и информации, кои се однесуваа на непријателот, неговите намери, сили и средства и слично.

Значајна задача на разузнавачкиот орган претставуваше селектирањето на добиените информации и издвојување на значајното, со што би се добила јасна слика за предметот на интерес. Понекогаш постојат можни грешки во изготвувањето на финалните разузнавачки производи кои потекнуваат од субјективна природа. Најголемиот потенцијал на разузнавачките органи во армијата на поранешниот систем беше човечкиот, што доведуваше до собирање на податоци и информации со „лично ангажирање“. Се случуваше субјективното влијание врз разузнавачките податоци да биде значително. Разузнавачките податоци претставуваа поединечни забелешки на разузнавачките органи или извори, кои се однесуваа на објекти, предмети, настани, појави и лица, добиени во различно време, на различно место, со различни вредности и од различно мотивирани извори.

Популарно кажано, правило е дека суровите податоци (податоците од прва рака), не би требало да се користат, а особено не во воени цели. Таквите податоци не смеат да се користат ниту од страна разузнавачките органи ниту од страна на командантите на единиците во планирањето на мисиите и операциите. Затоа потребно е истите да бидат подложени на проверка, да бидат проучени, односно истите да се обработат, а потоа да се донесе заклучок за соодветно користење на истите.

Обработката на разузнавачките податоци која разузнавачките органи во транзициониот период ја спроведуваа во единиците и командите на АРМ опфаќаше: евидентирање и подредување, анализа, синтеза и разврстување на податоците.

Сите разузнавачки податоци се евидентираа според времето на пристигнување, во разузнавачки дневник или во соодветна разузнавачка евиденција. Без разлика на тоа дали разузнавачкиот податок има оперативна вредност или не, правило е да мора да биде регистриран. Времето на евидентирање е потребно заради утврдување на точноста на случување на настанот или добивање на податокот за објектот (предметот или појавата) на интерес. По добивањето на податокот изготвуван е преглед на тоа кој орган, единица, команда или установа е заинтересирана за неговата содржина, или кој со тој податок би требало приоритетно да биде запознаен.

Во постапките за класификација на податоците, вршен е увид во содржината на податокот со цел утврдување дали тој се однесува на непријателот, просторот на борбени дејства, зоната на одговорност или интерес, кој орган или штаб е заинтересиран за тој податок и каде треба податокот итно да се достави. Итноста на доставувањето на податокот зависи од вредноста на податокот (користење на НХБ оружје, десантни дејства, активности во заднина и слично), поради што истиот се класифицира.

Класификацијата на податоците е логичка активност на поделба на оперативните материјали според тоа за кој правец или линија на работање се работи, дали се однесува на одредена појава, активности, борбени дејствија, закани, загрозеност, па дури и селекција по фронтови, доколку армиските единици се наоѓаат за време на изведување на воени операции. Разузнавачкиот орган беше принуден да врши класификација на податоците и според времето на пристигнување на податокот, па според тоа може да се селектира и како правовремен (корисен, значаен) или задоцнет (некорисен, незначаен). Особено е битно дали податокот ќе биде класифициран во итни или да се остави за обработка во некоја подоцнежна фаза.

Значајно внимание е посветувано на насоките за добивање на потполни податоци, односно истите да ги содржат сознанијата за време, место и под кои услови е извршено дејствието.

Разузнавачкот орган, сепак, треба да знае дека непотполниот податок не би требало да се отфрла, дури во одредени ситуации може да биде исклучително корисен, а неговото проучување, обработка и донесување на оценка и заклучок да бидат изведени и искористени, со насоки за нивно дополнување.

Ваквата постапка при класификација на разузнавачките податоците дава слика за оперативните резултати од оперативното ангажирање на органите, по што истите се средуваат во евиденциони документи, работни карти, се вршат пополнувања на претходно добиени податоци и се врши подготовка за проучување и анализа на податоците.

Анализата на разузнавачките податоци во транзициониот период во командите и штабовите на Армијата е вршена врз основа на потребите, барањата и можностите на органите за разузнавање во командите и штабовите. Во таа смисла при анализата на разузнавачките податоци беа користени следните постапки:

- оценка на потполноста и правовременоста на податоците;

- оценка на доверливоста на изворот, односно органот кој го пласирал (добил) податокот;
- споредување и проучување (толкување);
- оценка на вистинитоста (точноста) на разузнавачкиот податок.

Потполноста и правовременоста треба да се ценат врз основа на сите елементи. Доколку на податокот му фали некој од елементите, потребно е да се преземат мерки за негово комплетирање.

Изворите претставуваат чувствителна категорија, особено кога податоците се добиваат со помош на луѓе. Потребно е да се изврши добра проценка на околностите под кои се добиени податоците, како и стручната оспособеност на изворот. Во рамките на оваа фаза на обработка на податоците бидат користени одредени ознаки како на пример: доверлив – „А“, веројатно доверлив – „Б“, сомнителен – „Ц“, недоверлив – „Д“.

Проучувањето на податоците е тежок, сложен и одговорен процес од делокругот на работа на разузнавачките органи, особено ако тоа го врши едно лице. Доколку кон ова прашање се почне со погрешен пристап или процедурите несериозно се опфатат, секоја понатамошна проценка ќе биде промашена, неуспешна, вложениот напор на разузнавачките органи безвреден, а последиците од донесените одлуки катастрофални. Од правилното проучување на податокот зависи дали ќе биде квалифициран како точен, веројатен, лажен и слично.

Проценувањето на изворот е значајно бидејќи практиката покажува дека секој извор гледа на различен начин на збиднувањата, настаните, различно известува, различно ги воочува, интерпретира и чувствува, што некогаш од различни причини доведува различно проценување на вистинитоста за настанот, предметот, дејствието и слично.

Искусните разузнавачки органи, во текот на проучувањето на изворите поаѓаат од претходно добиените аналитички сознанија. И во оваа прилика, доколку податокот е полувистинит или нема доволна оперативна тежина, разузнавачкиот орган го прима, со задолжение дека истиот мора да се провери или потврди и од други извори.

Во транзициониот период новоформираната армија функционираше без соодветно-потребни материјално-технички средства, опрема, телекомуникациски уреди, и други системи, а

некои од застарените се користат сеуште. Дел од персоналот кој ја користеше оперативната техника, се соочуваше со проблеми како на пример, потврдување на информациите од повеќе извори, проширување на добиените податоци, понатамошно истражување и докажување и слично. Сепак, корисните информации и средства кои беа употребливи, уредно беа доставувани до одлучувачите на воено-политички одлуки.

Како такви можат да се набројат аерофотоснимките, радиоизвештаите, информациите добиени од човечки извори и информациите од активностите на центрите за електронско дејствување. И покрај тоа на смее да се исклучи можноста дека со ваквите технички средства можат да се собираат информации со кои се пласираат дезинформации, а можат да наведат и на погрешни заклучоци.

Друга карактеристика на проучувањето на изворите е начинот и условите под кои податоците се собираат, забележуваат или дознаваат, како на пример: извршениот разговор со „сомнително лице“, кој може да даде позитивни резултати се остварува само доколку разговорот се изврши непосредно по неговото откривање, и не се остави време да се направи алиби или даде лажен исказ.

Потребно е да се нагласи дека разузнавачкиот орган посебно врши проценка на податоците добиени од оперативен извор или од страна на специјализирани извидувачки елементи.

Споредувајќи и проучувајќи го разузнавачкиот податок, разузнавачките органи го одредуваат местото и значајот во однос на целокупната ситуација и податоците за непријателот со кои се располага. Логичките операции во ова смисла треба да утврдат дали разузнавачкиот податок притивречи или одговара на постојната ситуација, дали противречи на податоците добиени од други извори или органи (потполно или делумно), дали значајно влијае врз заклучоците донесени за состојбата кај некој од елементите на потенцијалниот непријател или служи како доказ за дополнително потврдување, дали укажува на нови претпоставки кои не се познати и што треба да се направи тие претпоставки да се потврдат или отфрлат.

Споредувањето на податоците е процес кој се користи по завршување на споредувањето на изворите. При споредувањето треба да се даде одговор на следните прашања:

- дали добиениот податок е во каков било сооднос со ист или сличен податок добиен порано?

- дали податокот е нецелосен и постои ли можност да се дојде до елементите на податокот кои недостасуваат за да биде потполн?
- дали податокот е точен, веројатен, лажен или слично?
- зошто податокот ги менува претпоставките за претходно добиените податоци?

Доколку податокот не противречел на некој претходен податок, лесно може да се доведе до заклучок дека би можел да биде точен. Не треба да се исклучува можноста дека ќе се добиваат различни податоци во однос на претходно добиените, за кои времето на добивање е различно за неколку месеци, денови или часови. Во таа прилика потребно е да се изврши проверување на двата податока.

Значајно за разузнавачкиот персонал е дека често ќе мора да се донесува одлука врз основа на постојните податоци. Во донесувањето на ваквите заклучоци значаен показател треба да биде оспособеноста и одлучноста на разузнавачкиот персонал.

Со споредувањето можно е да се изврши потврдување или отфрлање на веќе добиените податоци или претходни претпоставки, како што е тоа правено во однос на оценките за потенцијалниот непријател, неговиот распоред, намерите, борбениот поредок, можностите и слично.

Точноста на разузнавачките податоци се проверува паралелно со оценката на условите во кои податокот се собира. Не треба да се заборави дека, начелно, вистинитоста на податокот треба да се проверува преку други извори и органи. Податоците добивани од лица, треба задолжително да се проверуваат, од причина што може доколку се прифатат како такви, да доведат до тешки последици.

Синтезата претставува мисловен процес во кој се извлекува заклучок за значењето на обработениот разузнавачки податок, со цел истиот да може да се користи.

Значајно е да се подвлече дека за изработката на заклучоците, не се користени шаблони. Фазите на обработката на податоците се често испреплетени така што тешко може да се разбере кога која почнува или завршува, како на пример кога се врши проценка на земјиштето, во предвид се земаат позицијата на потенцијалниот непријател, сопствените сили, времето и слично.

Обработката на податоците завршува со класифицирање на разузнавачките податоци, каде стручните органи во разузнавањето на стратегиско рамниште формираа документациони фондови, со што веќе постојните регистри се дополнуваа - потхрануваа. Во командите и штабовите на пониско рамниште податоците се внесуваа во рамки на пропишаната евиденција и документација според класифицирањето според изворите, објектите на кои се однесуваат, реоните и слично. Целта на оваа фаза била да се овозможи разузнавачките податоци на едноставен и брз начин да им се стават на располагање на конзументите.

Известувањето како финална активност и последна фаза во разузнавачкиот процес, претставувало запознавање на претпоставените или заинтересирани нивоа на командавање, потчинети или претпоставени разузнавачки органи или информирање на стручните или партнерски служби, со податоци и информации кои се од интерес за разузнавачките служби. Терминот известување во периодот на транзиција, од страна на разузнавачките органи е користен за правовремено информирање на командите за непријателот, неговите можности и намери, како и за појави и закани кои би можеле да ја нарушат безбедноста на одбраната.

Известувањето како обврска на разузнавачкиот орган вршено е на следниот начин:

- по пат на реферирања;
- по пат на доставување на разни извештаи, и
- преку шеми, билтени и слично.

По извршените трансформации на командите и единиците на АРМ, органите за разузнавање беа првенствено потчинети на началниците на штабовите, така што „разузнавачите” по обработката или добивањето на податоците, го известуваа командантот и началникот на штабот, а тесно соработуваа со органот за безбедност, кој во единиците имале прилично самостојна функција и обврски.

Во разузнавачкиот орган беше вршено собирање и евидентирање на најразлични податоци. Некои од податоците во прв момент беа без оперативно значење, но во подоцнежните фази од операциите дел од истите беа корисни, како на пример, броеви на воени пошти, називи на единици, идентификување на старешини, бројна состојба, загуби во луѓе и техника, морално-политичка состојба и други.

Карактеристично за транзициониот период е тоа што разузнавачкиот орган водеше работна карта и разузнавачки дневник, а во отсуство на можност за надоградба на сопствените знаења и способности, како и недостаток на литература, водеше и интерна, евиденција без регулирани процедури во водењето на истата, но со обврска за заштита на податоците кои беа од интерес за службата и единицата.

Разузнавачките органи во АРМ беа формирани на различни нивоа, почнувајќи од бригади (полкови), па на повисоки нивоа¹³⁰. Нивното место беше во штабовите како помошници на началникот на штабот за разузнавачки работи.

Во суштина, напред опишаните карактеристики на функционирање и услови во кои разузнавањето беше прифатено, воспоставено и функционираше, имплицитно го отсликуваше дејствувањето на специјализираните органи кон „потенцијалниот непријател“. Обврските за разузнавање во поранешната армија од која произлезе и разузнавачката служба во првите години по независноста на Република Македонија, беа поделени на субјектите вклучени во одбраната. Така обврски кон разузнавачкото обезбедување имаше целокупниот воен потенцијал во армијата, а особено специјализираните разузнавачки органи, командантите на единиците и припадниците на извидувачките единици.

СИЛИ, СРЕДСТВА И МЕТОДИ НА ДЕЈСТВУВАЊЕ

Извршувањето на задачи од делокругот на разузнавањето во поширока смисла, се засновува на дефинирање на потребите и барањата за информации, спроведување на курсот за безбедносно-политичките проекции, како и спротивставување на реалните закани од страна на потенцијалните непријатели.

Спроведувањето на разузнавачката дејност, пак, зависеше од голем број на фактори, меѓу кои можат да се издвојат: геостратеиската положба, општествено-економскиот развој и уредување, следењето на меѓународните текови и учеството во партнерските организации, воспоставување на меѓудржавните и

¹³⁰ Во корпусите, во ГШ на АРМ, при формирање на привремени здружени состави и по потреба

меѓуармиските односи, безбедносниот режим во државата, местото и улогата на вооружените сили во државата и други.

Врз функционирањето на разузнавачките служби влијаеше и официјалниот третман и статус на припадниците и организациско-формациската структура на армијата и безбедносно-разузнавачките единици. Силите и средствата на разузнавачкиот потенцијал се чувствителна категорија, за кои во практиката важат и се пропишуваат посебни правила и прописи. Под терминот „сили и средства“ се подразбира формациски состав (орган), составен од обучен персонал, опремен со потребни материјално-технички средства, хиерархиски подредени на команда или надлежен орган, плански ангажирани за вршење на задачи од разузнавачко-безбедносниот делокруг.

Следејќи го процесот на трансформација на странските армии и нивните безбедносно-разузнавачки служби, нужно се укажа потреба за менување на целосниот концепт на организациско – формациската структура, со цел истата да биде применлива и компатибилна со евроатланските колективни безбедносни системи.

Присуството на трупите на НАТО на македонско тло за време на бегалската криза и интервенцијата на Косово, ја поттикнаа потребата за координација и соработка во одредени сегменти, особено во делот на размената на разузнавачки податоци. Соочувањето со настанатите проблеми, како и неопходноста за менаџирање со ситуацијата во која Република Македонија се справуваше за прв пат, ја наметна потребата од понатамошно спроведување на стариот концепт на реализирање на разузнавачката дејност.

Карактеристично за трансформацијата на АРМ и државата во целина, беше и паралелното формирање на одредени органи и служби на военото разузнавање. Во рамки на безбедносните структури на АРМ, свое место обезбедија најспособните и обучени офицери и подофицери, кои добар дел од искуството во примената на разузнавачката дејност го стекнаа во редовите на ЈНА.

Иако во современите разузнавачки служби во светот видни места во службите заземаат и припадници на политички партии, врвни експерти од областа на разузнавањето, обучени разузнавачи - платеници, а за одредени посебни задачи ангажирани се и друг профил на лица, воено-разузнавачката служба на АРМ, местата ги пополни со проверени, чесни, квалификувани и професионални кадри.

Со оглед на тоа дека Република Македонија во последната деценија на 20-от век беше инволвирана страна во етнички конфликт (обременет со воени активности), врз дефинирањето на насоките за ангажирање на военото разузнавање имаат влијанија тие отежнувачки околности¹³¹.

Насоките за ангажирање на силите и средствата на разузнавачкото обезбедување во транзициониот период поставени се според целите на одбраната, а се однесуваа на:

- познавање и следење на воената политика, воената доктрина и состојбата во вооружените сили на потенцијалниот непријател.
- откривање и следење на вежбовните активности на потенцијалниот непријател.
- откривање и следење на силите на КоВ (Копнена војска), борбената техника и елементите на инфраструктурата на сите „видови“¹³² на потенцијалниот непријател.
- откривање и следење на силите и средствата за специјално војување.
- следење на безбедноста состојба и настаните со кои беа зафатени поголем број земји на регионално рамниште, особено замјите во транзиција.

Заради реализирање на задачите, кои во транзицискиот период се наметнуваа како специфични (приоритетни) за спроведување на мерките на разузнавачкото обезбедување во единиците на АРМ, а поаѓајќи од улогата и непосредниот придонос, беа користени следните категории разузнавачки сили:

- разузнавачки органи во командите и штабовите;
- разузнавачко-оперативните состави на воено-разузнавачката служба;
- извидувачките единици на АРМ и нивните органи.

¹³¹ Од направените контакти и интервјуа со повеќе експерти од безбедноста, преовладува заклучокот дека не можеше да се направи дистинкција помеѓу задачите на разузнавачкото обезбедување во мир и војна.

¹³² Воената тактика, оператика и стратегија на ЈНА дефинира три вида на војување: на копно, на море и во воздух, од каде и потекнува поделбата за видовите на војување.

Разузнавачките органи во командите и штабовите го сочинуваа персоналот кој е проверен, стручно оспособен и поставен на соодветни формациски места во Армијата.

Професионалниот состав во текот на својата работа и за време на извршување на задачите употребуваше легални извори за собирање на разузнавачки информации. Во такви спаѓаат лицата, средствата, документите и истражувањето и следењето на настаните и појавите. Најчести извори на разузнавачки информации беа: активностите на потенцијалниот непријател; човечкиот фактор, сомнителни лица, бегалци и други; жители на одредено населено место; аерофото-снимки добиени со користење на технички средства за извидување; лични и службени документи (фатени, најдени или добиени на друг начин); електронски средства, нова техника, вооружување и опрема на користење кај непријателот; часописи, книги и брошури, статистички публикации, експозеа, разни записи, метеоролошки извештаи и друго.

Разузнавачките информации и податоци кои се однесуваат на непријателот, претставуваат постојан интерес и најчесто се однесуваат на стратегискиот развој и распоред на единиците на непријателот, системите за командување и врски, плановите за ангажирање, можностите, капацитетите и слично.

Заробените или пребежаните лица можат да претставуваат драгоцен извор на податоци. Со нивно распрашување може да се добијат сознанија за: организацијата, формацијата и употребата на единиците, за состојбата и можностите на единиците, тактичките способности, моралот и составот на старешинскиот кадар, за фортификациското уредување и друго.

Непријателските документи можат да бидат добар извор во однос на наредбите, извештаите, оценките, документите за врски и криптозаштита, бројната состојба, па сè до личните забелешки на персоналот.

Електронските средства, новата техника, вооружувањето и опремата овозможуваат собирање сознанија, кои се пренесуваат преку истите тие средства и техника, запознавање со тактичко-техничките карактеристики, преземање мерки за спротивставување во корист на сопствените сили, средства и цели.

Документацијата, часописите, литературата, брошурите и слично, придонесуваат за проширување на податоците за способноста и моќта на потенцијалниот непријател, овозможуваат следење на воената мисла, актуелните проблеми во обуката на

командите и единиците, користењето и ефектите од употребата на софистицираното оружје, осовременувањето и тенденциите на воената индустрија како општ показател на развојот на силите.

Аерофото снимките се корисни за дополнување на топографските карти на командантите на единиците и штабовите. Со дешифрирање на снимките може да се изврши лоцирање на поедини оружја, борбени и други возила и борбена техника, фортификациски објекти, аеродроми со авиони, уреди за командување, пловни објекти и слично. Со оглед на тоа дека маскирањето се користи масовно во воените операции, прегледот и информациите на аерофото снимките се потврдуваат со употреба на воздушно набљудување на теренот, повторување на аерофото снимањето во различни временски услови, а можна е примена на инфрацрвени зраци и колор-техника.

Разузнавачко-извидувачката активност се остваруваше и преку потпирање на месното население, каде операциите се планираат, изведуваат или веќе завршиле. Населението претставува многу значаен извор на информации за разузнавачкото обезбедување, бидејќи преку него може да се обезбедат податоци за јачината на „непријателските сили“, распоредот, движењето, локацијата, вооружувањето, опремата, МТС и слично. Човечкиот фактор може да даде податоци врзани за проодноста на патиштата, земјиштето, мостовите, тунелите, можноста за дејствување, логистика и други потребни елементи. Исклучително значење има населението во соработката со разузнавачкиот потенцијал во поголемите населени места, градовите и населбите изградени со згради, солитери и објекти за различни намени.

Сите овие извори на информации се користат зависно од силите и средствата за собирање на податоци со кои располага одредена команда или воен штаб. За рационалното искористување на силите и средствата, потребно е да се вршат претходни проценки врз секој од нив во дадена ситуација, според средствата со кои се располага и начините на користење (ангажирање).

Разузнавачко-оперативниот состав

Во транзициониот период а во добар дел и денес, овие органи ги сочинуваат посебно обучен персонал, способен да изведува активности во зоните на одговорност на единиците на АРМ на територијата на РМ, а по потреба и надвор од неа. Ангажирањето на оперативниот се спроведува плански и организирано користејќи

засега скромни и недоречени правилници, правила и упатства и прописи за работа.

Според улогата и задачите, оперативното работање претставува преземање мерки и активности за собирање на разузнавачки податоци со користење на јавни и тајни методи на работа.

Она што во „јавноста“ е непознато, тоа се начините, методите и методологијата на работање при користење на оперативно-тактичките мерки и дејствија на работа од страна на овластените службени лица при процесуирањето на разузнавачката дејност. Тоа е заради начелото на тајност на оперативно-разузнавачката дејност и степенувањето на ограниченоста на предметите за пристап од страна на неовластени лица или лица без соодветно одобрение за работа на доверливи предмети и документи. Со оглед на несоодветната опременост со оперативно-тактички и технички средства, кои се користат во современите разузнавачки служби, оперативната дејност во најголем дел се однесуваше на остварување на контакти со соработници, информатори, оперативни врски и слично.

Интензитетот на ангажирањето на соработниците почна да се менува со развојот на техничките средства и телекомуникациите. Како извори на податоци, соработниците во најголем дел информираа од средините кои претставуваат оперативен интерес за одредени сегменти значајни за одбраната, активностите на воените сили, објектите, персоналот, воените податоци и слично.

Оперативното ангажирање и масовноста на оперативните позиции, имаа и своја негативна страна, од причина што претставуваа опасност организираното дејствување да биде „демаскирано“ – откриено, а со самото тоа, акцијата, оперативните работници и целта на ангажирањето, да доведат до „контраефект“ и „залажување“ во работата.

Постојаниот континуитет и следење на состојбата на вооружените сили, придонесува за одржување на потребниот степен на разузнавачко обезбедување. Планското и организирано дејство беше основа за попречување на изненадување на кое било рамниште (тактичко, оперативно или стратегиско).

Од активностите и дејствувањето на разузнавачко-оперативните состави зависаа одредени фактори кои самото преземање на мерки и активности го отежнуваа или во најмала мерка го минимизираа. Како такви можат да се набројат: односите со соседните држави и нивните армии, официјалната меѓународна

политика на државата во регионот и пошироко, безбедносната состојба во регионот, менталитетот и обичајот на народите или етничките групи, комуницирањето со странство по најразлични основи, бизнис-релациите, роднинските и пријателските врски, организираноста на разузнавачката заедница, нејзините капацитети и можности, соработката помеѓу сродните служби на локално и регионално рамниште и други.

Разузнавачко-оперативните органи ја следеа безбедносната состојба во зоните на интерес на единиците со што придонесуваа одговорните авторитети да можат полесно да донесуваат одлуки за употреба на силите и средствата неопходни за мисијата. Следењето на состојбата бараше целосно познавање на подрачјето почнувајќи од состојбата на локално рамниште (во зоната на интерес, одговорност и ангажирање на единицата), па сè до можноста за користење на пријателски, роднински и врски кои ќе обезбедат солидно „хранење” со податоци.

Со цел поддршка на општествениот развој и процеси на Република Македонија на патот кон Европа, функцијата на военото разузнавање се вклучуваше и во следење на активностите за елиминирање на проценките за негативни импликации по општествено-политичкиот живот на државата, нарушување на територијалниот интегритет на територијата, како и заштитата на виталните елементи на одбраната на државата.

Како такви во периодот на транзиција можат да се издвојат следните:

- ангажирање во зоните на одговорност на единиците на АРМ и објектите на територијата на РМ, дефинирани како „области од посебно значење”;
- следење на меѓуармиската соработка на билатерален и мултиратерален план;
- присуство на „значајните” посети на воените делегации на МО и АРМ во странство и странски делегации во РМ;
- подготовки за патувања, школувања и специјализации во странски земји;
- учеството во остварување на воено-економската и научно-техничката соработка и контакти со лица припадници на странски армии;

- поддршка на претпријатијата кои изведуваат градежни, транспортно-услужни и други дејности во РМ, особено во објектите на АРМ;
- одржување на контакти со лица од странство при престојот во РМ врз основа на роднинска, пријателска или друга основа;
- давање помош и поддршка на лица-бегалци за време на кризните состојби на локално и на регионално рамниште;
- остварување плански и организирани средби со воено-дипломатскиот кор и претставниците на меѓународната заедница во РМ;
- учеството при средбите со здруженија на ветераните, борците или членови на боречки организации;
- следење на активностите на хуманитарни, владини и невладини организации;
- проценети средини каде се очекува дејствувањето на потенцијалниот агресот;
- контакти со лица ангажирани на критичната инфраструктура (аеродроми, полигони, железнички пруги, пристаништа во регионот, телекомуникациска мрежа, телевизиски куќи) и други.

Во рамките на разузнавачките сили, разузнавачките оперативни органи користат и разузнавачки врски. Тоа се лица кои се ангажираат на собирање податоци од интерес за разузнавачкото обезбедување. Разузнавачко-оперативните врски можат да се ангажираат на територијата (во зоната на одговорност) која претставува интерес за одбраната или во странство. Од разузнавачко-оперативните врски најчесто беа користени соработниците¹³³, посредниците¹³⁴, врзниците¹³⁵, информаторите¹³⁶ и

¹³³ Соработникот е посебно избрано и оспособено лице кое се ангажира на реализирање на интересите на разузнавачката служба во земјата и во странство.

¹³⁴ Посредникот е лице оспособено за ангажирање со роднински, пријателски и други врски и контакти на странска територија. Се користат за создавање услови и избор на кандидати за соработници.

¹³⁵ Врзникот е ангажирано лице, подготвено и оспособено за остратување на контакти со соработниците (најчесто во странство), кога оперативниот работник не е во можност да ги остварува лично.

¹³⁶ Информаторот претставува оперативно-разузнавачки извор, кој од најразлични мотиви свесно или несвесно отстапува податоци од интерес за разузнавачката служба.

набљудувачите (опсерватори)¹³⁷. Сите овие врски дејствуваат според начинот на ангажирање во оперативната средина.

Покрај наведените, разузнавачко-оперативните органи користеа легални и илегални форми на работа.

Легални форми на дејствување претставуваат сите активности на оперативните органи, како официјални претставници, кои произлегуваат од нивната функција. Тоа пред сè, се однесува на оперативците ангажирани во центрите во странство кои се во службена мисија во рамките на дипломатско-конзуларните претставништва.

Во овие облици спаѓаат: посети на надлежни старешини на ВС и други официјални личности на домицилната земја, учество во посетата на делегации и работни групи, поединечни или колективни посети на единици и установи на ВС и военоскономски институции, присуство на вежби, маневри и воени свечености, контакти и соработка во делот на размена на податоци, информации, искуства итн. Ваквите форми на оперативно работање се применуваат и на територијата на Република Македонија, кога на истите учествуваат или се поканети странски воени служби или претставници на странски армии.

Оперативното ангажирање може да биде реализирано и преку формите на општествено делување¹³⁸ кои можат да бидат и неофицијални како што се на пример: присуство и контакти за време на приеми, коктелите, реализирање на ручеци и вечери, излети, членување во клубови и здруженија, учество на културно-забавни и спортски активности и слично¹³⁹.

Главната карактеристика на илегалните форми на работа на оперативните работници е тајноста. Илегалните форми на работање

¹³⁷ Опсерватор претставува оспособено лице за работа во интерес на разузнавачката служба, кое низ контактите со роднинските, пријателските, деловните и други врски, врши набљудување, надгледување, забележување на одредени појави настани, активности и слично

¹³⁸ Општественото дејствување произлегува од претставничкиот (делегираниот) статус, протоколарните обврски и личните афинитети на разузнавачкиот персонал за време на вршењето на должноста или функцијата номинирана од страна на МО или АРМ.

¹³⁹ Искуствата покажуваат дека афинитети на поединци како, на пример, лов, риболов, разни спортови, филателија, игри со карти, шах, фотоснимање итн. можат успешно да се искористат во функција на остварување на планираните оперативни цели, било да е тоа во странство или во земјата. Оперативниот работник треба да е свесен за ситуацијата во која може да западне доколку прифати спортови поврзани со пари, како што се кладилници, играње карти, коцкарници, казина и слично.

претставуваат преземање на мерки и активности за собирање на податоци во интерес на службата или државата, неопходни за реализирање на разузнавачкото обезбедување. Од тие причини најчесто се создаваат конспиративни контакти заради подготовка на лица за создавање на „соработничка мрежа“. Целта на соработничката мрежа е создавање на потенцијал за ангажирање во случај на мир, кризна состојба или војна, од делокругот на разузнавањето во интерес и за потребите на разузнавачката служба.

Во илегални форми на работа се користени и следните активности: опсервацијата, фотографирањето, извидувањето од воздух и аерофото снимањето, радиотехничкото извидување, прислушкување на радио-телеграфските врски, како и активности кои го подриват државното уредување на земјите кон кои разузнавачки се дејствува¹⁴⁰.

И кај овие форми на работање, најголема е користа од ангажирањето на „соработникот“. Воспоставувањето соработнички однос во земјата или во странство е одлика и способност на искусен оперативен работник. Современите разузнавачки служби најголемо внимание посветуваат на работата со луѓето односно, користењето на луѓето во функција на разузнавањето, за што ваквиот начин на разузнавање е подигнат на ниво на разузнавачка дисциплина¹⁴¹.

Да се пронајде и создаде „соработник“ претставува долгорочна, макотрпна и крајно професионална задача, што претставува врв на оспособеноста на оперативниот работник. За соработници во принцип се бираат лица кои се наоѓаат во можност за собирање на квалитетни и корисни разузнавачки податоци. Изборот на лица се врши врз основа на проценката на оперативната средина, објектот на оперативниот интерес, можностите за оперативно ангажирање на лица и оперативното проценување и анализирање на можни кандидати за ангажирање во определената средина.

При изборот на лица за соработници на оперативниот персонал земани се предвид следните карактеристики: положбата на лицето во функција во објектот на интересирање, неговите политички ставови, лојалноста кон режимот, националното потекло, религиозните сфаќања и чувства, личните особини, фамилијарната

¹⁴⁰ Сè почести се активностите на припадници на странските претставништва, владини организации или воени мисии, кои го злоупотребуваат дипломатскиот статус во функција на разузнавањето, со или без намера. Некои од ваквите форми се користат и денес.

¹⁴¹ “HUMINT” – Human intelligence, види Глава 4

ситуација, заинтересираноста за материјална корист, степен на општото и стручно образование, напредување и перспектива во службата, круг на пријатели, врски со странски разузнавачки и други служби, личните афинитети кон нашата земја и слично.

Обременетоста со проблеми од политичко-безбедносен карактер во Југоисточна Европа и во регионот за време на транзициониот период, влијаат врз условувањето на формирање современа разузнавачка структура со ограничено спроведување на одредбите предвидени со утврдените правила и прописи за ваков вид дејност. Сепак, пионерските обиди помогнаа за започнување со постепено и успешно воведување на стандардите предвидени за современите и развисни разузнавачки служби и здружените безбедносни колективи.

Добар дел од напред изнесените постаки за делувањето на воено-разузнавачките органи во текот на транзициониот период, се уште е карактеристика и последица на поранешниот систем, а може да се каже дека силно влијание и негативни импликации има и на актуелната организација и поставеност.

Извидувачките единици и органи

Во заштитата на територијалниот интегритет на Република Македонија од нејзиното осамостојување до денес, значаен придонос даваат и извидувачките единици и органи, како составен сегмент на разузнавачкото дејствување. Извидувачките единици и органи претставуваат специјализирани воени формации наменети за собирање на разузнавачки податоци со ангажирање на извидувачки состави. Предмет на интерес на извидувачките единици и органи е потенцијалниот непријател, заканата, објектите, правците и зоните на ангажирање на воените единици, особено просторот каде се изведува или локацијата каде се врши подготовка за изведување на воени активности, елементите на неговиот распоред, очекуваното тежиште на борбените дејства и слично.

Начелно, извидувачките единици не се користат како целини, туку распоредени по органи, според потребите и мисиите на единиците, како и барањата за разузнавачко обезбедување. Освен собирањето разузнавачки информации, извидувачките единици се користат и за изведување диверзантски дејствија во распоредот на потенцијалниот непријател, ликвидирање на уфрлени извидувачки, диверзантско-терористички поединци или групи и уништување на упоришта, огнени точки и слично. Одлука за ангажирање на

извидувачки органи донесува командантот во чиј состав се наоѓа извидувачката единица или орган.

Со цел собирање на разузнавачки информации, а зависно од јачината на извидувачките сили и средства, како и мисијата на единицата, од составот на извидувачките единици во транзициониот период учествуваат со формирање на следните органи: набљудувачи и групи набљудувачи, набљудувачници, набљудувачки пунктови, извидувачки патроли, извиднички групи, извиднички пунктови, извидувачки одреди и одреди за специјална намена.

Задачи од делокругот на разузнавачко-извидувачките состави вршат и формирањето елементи за собирање на податоци по пат на електронско извидување: радиоприслушните центри, радиоприслушни групи и станици, радио-релејни центри и станици, радио-гониометриски станици, станици за радио-техничко извидување и радарски станици.

Современото воено разузнавање налага неопходност дел од наведените елементи да бидат постојан организациско-формациски состав.

За реализирање на активностите поставени со мисијата, мора да бидат обезбедени квалитетни услови како што се: врвна обученост на персоналот, современо вооружување и техника, соодветни и квалитетни средства за врска и опрема за изведување на активности во сите услови на дневна и ноќна видливост.

Во текот на реализирање на мисијата, извидувачките органи можат да воспоставуваат соработка и координирани активности со органите кои се наоѓаат во зоната на употреба при одредена мисија, со цел повисоко квалитетно реализирање на активностите или давање неопходна помош во случај на потреба.

Како сили наменети за поддршка на разузнавачкото обезбедување на операциите, извидувачките единици и органи се неопходни за одржување на потребната борбена готовност на воените единици, особено родовите на копно.

Вакви концепти на разузнавање се користат и кај дел од земјите во НАТО заедницата, таму каде што условите за тоа бараат употреба на сили и средства за воено разузнавање со ограничени можности.

Вршејќи споредба помеѓу разузнавањето на земјите од поранешниот источен блок и армиите на земјите-членки на НАТО, сигурно е дека ќе забележиме голем број сличности, особено во

делот на планирањето, употребата на силите, користењето на ресурсите, па сè до постигнување на крајната цел.

Сепак, да не заборавиме, престижната улога и во овој сегмент во „векот на информацијата“, ја имаат земјите со поголема економска моќ, земјите кои успеаја да ги достигнат европските стандарди и да се вбројат во европското семејство.

Република Македонија го прифати предизвикот на НАТО, па во последните неколку години интензивно се залага за усогласување на разузнавачките регулативи со стандардите на НАТО.

Оттука, военото разузнавање како сегмент на одбраната и безбедноста на секоја држава, претставува суштински елемент во спроведувањето на разузнавачката доктрина. Повикувајќи се на доктринарните цели, разузнавањето во рамките на НАТО-алијансата спроведува мисии и процедури потребни за подобрување на соработката помеѓу НАТО-силите за време на операциите и зголемување на ефектите од планирањето и реализирањето на заедничките мисии.

Експертите од оваа проблематика јасно ја согледуваат дистинкцијата помеѓу националното разузнавање на државите и военото разузнавање за потребите на колективниот безбедносен систем. Всушност, за да се разјаснат дилемите при толкувањето на терминот „воено разузнавање“, потребно е да се појасни дека ваквата употреба сè повеќе асоцира на прилагодување на формулираните термини кои ги користи НАТО-алијансата.

Според НАТО-доктрината¹⁴², разузнавањето во воен контекст, *претставува производ на истражување и разбирање на информациите потребни за изведување на воени операции како што се: терористички (коинентални и водени површини и воздух), времето предвидено за операции, активностите, способностите, намерите и многу други актуелни карактеристики на „информациони“ непријател или други воени сили за кои НАТО организацијата е загрижена.*

Изместувањето на тежиштето на ваквиот пристап и разбирање на военото разузнавање како и разноликоста во изворите на информации и доставувањето на истите во мирновремена состојба, може да доведе до загрозување на интересите на целата заедница. Целта на секоја разузнавачка заедница е да обезбеди одговор (потребно ниво на разузнавачки информации) на

¹⁴² NATO, Military agency for standardization (MAS), „Intelligence doctrine“, January 1995.

поставените барања од страна на донесувачите на одлуки со цел истите да направат правовремени планови и одлуки. Од друга страна, за да се разберат идејата и целта на донесувачите на одлуки, разузнавачката организација мора да ги прими неопходните барања и потреби за ангажирање во правец на спроведување на заедничката цел – остварување на мисијата.

Затоа, сопственото и неконтролирано дејствување на разузнавачкиот персонал, претставува неизбежна одговорност при менаџирањето со овој тип на разузнавање.

Сериозниот пристап кон истражувањето на специфичностите и користењето на воено – разузнавачките дисциплини и компоненти потребни за функционирање на еден безбедносен систем, претставува императив на армиите кои тежнеат кон современа и ефикасна одбрана.

Но дефинирањето на разузнавањето зависи од многу фактори како што се стратегиските документи на државите¹⁴³, општествениот систем, степенот на развој на државниот апарат, учеството на државите во институциите на меѓународната заедница и влијанието во нив (ЕУ, НАТО, ОБСЕ), геостратегиската положба и проценките за загрозеност и закани, економскиот развој од кој зависи и развојот на безбедносните и одбранбените сили и слично.

Здружувањето во колективните безбедносни системи е „неопходност“ која ги трасира патиштата на разузнавачкото планирање на воената оперативно – тактичка дејност, истражувањето на специфичностите и карактеристиките на употребата на разузнавачките дисциплини и компоненти и поставување на можноста за превентивно ангажирање на службите за безбедност.

Современото воено разузнавање¹⁴⁴ претставува потврда на тоа дека безбедносните процедури и проекции на „домашното воено

¹⁴³ Рзлични земји имаат различна појдовна основа. Некои имаат донесено „национални концепции за одбрана“, некои имаат „национални стратегии за одбрана“, некои „национални безбедносни стратегии“ и слично. Македонија во 2003 година има донесено „Национална концепција за безбедност и одбрана на РМ“.

¹⁴⁴ Под терминот „современо воено разузнавање“ авторот подразбира флексибилна организациско – формациска поставеност, користење на софистицирани методи и средства на дејствување, врвно оспособен персонал, независен буџет за реализирање на активностите, усогласеност и озаконетост на правните регулативи на домашните со меѓународните стандарди, прописи и процедури, користење на искуствата од воени операции, учество и влијание врз одржувањето на светскиот мир и поредок и соработка со воените разузнавачки служби на земјите-членки на НАТО.

разузнавање” во целост се прифатени, приспособени и стандардизирани кон НАТО – разузнавачките концепти, со целосно извршена трансформација и пристап кон неопходното прифаќање на принципите за потполна компатибилност во здруженото функционирање.

Степенот на развој на службите за безбедност и разузнавање во современите држави, е детерминиран од појавата на загрозување на безбедноста на државата, нарушување на територијалниот интегритет и суверенитет од надвор и внатре, осетливоста на критичната инфраструктура во општеството, како и потенцијалните закани и опасности на локално и на регионално рамниште.

Од друга страна, изведувањето на воените операции треба да следи како резултат на јасно дефинирани закани, загрозеност на фундаменталните интереси, создавање на негативни импликации, нарушување на безбедносните состојби, како и интерес на меѓународните институции и колективните безбедносни системи.

Но, реализацијата на воените операции со разработени цели, дефинирани услови на бојното поле, ефекти за време на изведувањето на воените операции и рационалноста на операциите, се детерминирани од нивото на разузнавачки информации, проценката на опасноста и одредување на реалноста и нивото на заканата. Преземањето на мерки и активности кои командите на воените единици ги преземаат во вакви ситуации се опфатени со донесувањето на проценки во процесот на обработка на „разузнавачката подготовка на бојното поле”.

Дејствувањето на современите разузнавачки служби не би можело да се замисли доколку организираното преземање на мерки и активности не се подредени меѓусебно во „процес” востановен како „разузнавачки циклус”.

Најчесто, примарните функции на современото разузнавање се различно определени. Доколку се земе дека современото разузнавање обезбедува точни и навремени анализи за способностите и намерите на потенцијалниот непријател, тогаш примарните функции на разузнавањето би се однесувале на изготвувањето на¹⁴⁵:

- стратегиски проценки;
- проекции на идни активности;

¹⁴⁵ Kenneth A.Duncan, „Intelligence Sharing”, present. George C.Marshal 2003

- проценки на закани и загрозеност;
- предупредувања.

Нивото и начинот на операционализација на разузнавачките потреби и барања, во различни земји, различно се регулирани. Менувањето на разузнавачките машинерии зависи од менувањето на глобалните транснационални закани за мирот и безбедноста во светот, геостратежиската локација, нарушување на интеркултурализмот, подвносноста на религиската ориентација, неприфаќањето на западно-демократските ориентации и трасирање на сопствени патишта и слично.

Како причина за честата променливост на наведените разузнавачки машинерии и основа за свртувањето на вниманието кон воспоставувањето на современи разузнавачки апарати во 21-от век, се посочува „глобалниот тероризам”.

Изненадени со нападите врз САД во 2001 година, меѓународната заедница поттикната од забрзаната појава на асиметричните закани одржа неколку самити посветени на безбедносната состојба во светот и спротивставувањето на експанзијата на тероризмот.

На ***Прашкиот самит одржан 2002 година*** донесените заклучоци на земјите-членки на НАТО и „Партнерството за мир“ врзано за борбата против тероризмот беа следните:

1. Реформи во безбедносниот сектор.
2. Заедничко учество во операции за борба против тероризмот.
3. Координација со воздушната воено/цивилна за потребите на НАТО.
4. Размена на разузнавачки информации во борбата против тероризмот.
5. Обука и вежби.
6. Опременување и оспособување за борба против тероризмот.
7. Логистичка соработка.
8. Размена на информации врзано за финансирањето на тероризмот.
9. Контролата на оружјето, особено опасноста од ширење на балистичките ракети.

10. Спречување на недозволена трговија со оружје, муниција, експлозиви, како и материјали и технологија за поддршка на тероризмот.

Доколку се изготват подетални анализи, ќе може да се заклучи дека во најголем дел од мерките и активностите на земјите-членки на Самитот провејуваат задачи на разузнавачките служби на национално, како и задачи и обврски на НАТО, како колективен безбедносен систем. Во основа, сигнал на превентивното дејствување во борбата против тероризмот како закана за светот претставува ***размената на разузнавачки информации***.

Поддршката во трансформирање на разузнавачките капацитети на националните разузнавачки заедници и колективните безбедносни системи, беше предмет на заклучоците на земјите-членки на НАТО и Партнерството за мир од ***Истамбулскиот самит во 2004 година*** и во нив се содржат следните насоки:

1. Развивање на практична соработка.
2. Заштита на границите.
3. Обука и вежби.
4. Заштита и закани од муниција од различен калибар.
5. Размена на разузнавачки информации.
6. Спротивставување на финансирањето на тероризмот.
7. Давање поддршка на регионалната соработка во областа на безбедноста и разузнавањето.
8. Подобрување на соработката со меѓународните институции.
9. Подобрување на поддржувачките механизми.

Ваквата интенција во изминатите 4-5 години доведе до потполно рedefинирање на улогата и функционирањето на поголем број национални безбедносни системи, вклучувајќи ги САД, Германија, Франција, разузнавачките системи на меѓународната заедница и други. Во рамките на трансформацијата на разузнавачките капацитети на национално ниво, трансформацијата е извршена и врз военоразузнавачките служби.

Военото разузнавање во принцип ги следи активностите на државниот апарат во служба на спроведување на поставените мисии на воените структури, единиците и армиите во целина. Зависно од

специфичностите на националните стратегии или концепции за одбрана и безбедност, военоразузнавачките служби дејствуваат пропорционално со интересите на националните политики на односите земји.

Развојот и влијанието на политичките процеси во светот, нарушување на безбедносно-политичката карта на светот, трансформацијата на државните апарати, како и терористичките закани и напади, се само дел од причините за менување на разузнавачко-безбедносните машинерии. Како за пример би сакале да посочиме некои од нив:

Соединетите Американски Држави

По нападите на Светскиот трговски центар во 2001 година САД доживеаа најголема трансформација на дел од вооружените сили, разузнавачките капацитети на национално ниво и внатрешната безбедност, која се однесува на следното¹⁴⁶:

1. Формиран е нов органи за контрола на разузнавачката заедница и надлежностите од делокругот на разузнавањето и преземањето на безбедносните мерки за заштита на територијалниот интегритет: **Department of Homeland Security**¹⁴⁷.
2. Формирани се тимови за брза интервенција од најелитните единици на САД за ангажирање на територијата на САД во случај на други или слични терористички активности.
3. Формирани се тимови од цивилната заштита за поддршка на операциите на специјалните единици на територијата на САД.
4. Извршена е ревизија и измени во разузнавачкиот систем заради утврдени слабости во размената на разузнавачки информации и преземањето соодветни мерки и активности за одбрана и заштита на територијата на САД од надвор.

¹⁴⁶ Paul Mc Hale, Центар за внатрешна безбед. на САД, present. 08-11.nov, G.C.M. 2003

¹⁴⁷ Dr. Stephen Sloan, „Changing Requirements in the Domestic and International Arena”, G.C.M. 2003

5. Формиран е Центар за координирање на активностите поврзани со заканите од тероризмот на територијата на САД.
6. ФБИ на САД е отворено за соработка не само со структурите на разузнавачката заедница на САД, туку и со разузнавачки и партнерски служби надвор од територијата на САД.
7. Во рамките на ФБИ е формиран нов орган т.н. „Канцеларија за меѓународни операции“, во кој респективен број на лица се упатени на задачи надвор од територијата на САД.

Целта на трансформацијата на разузнавачките капацитети на САД е превенцијата, заштитата на сопствените капацитети, одговорноста и следењето на ризиците, нивното управување и контролата¹⁴⁸. Фундаменталните поставки кои доведоа до потресувањето на разузнавачката заедница, меѓу кои и военоразузнавачките капацитети се однесуваа на „релаксирање и растоварување“ на разузнавачкиот систем од притисоци и надворешни влијанија, редефинирање на правилата за работа кои ги формира Владата на САД, воспоставување нови методологии на разузнавање, вистинско дефинирање на проблемите и проценките за опасности и закани и отворена комуникација и соработка во рамките на разузнавачката заедница.

Извршените истражувања за време на престојот во САД, врзано за функционирањето и поставеноста на военоразузнавачките капацитети, укажуваат на спроведувањето на правилата при извршувањето на поставените мисии на вооружените сили на САД, но минимални корекции во разузнавачките операции направени се на подобрување на методологијата на изготвување на разузнавачката подготовка на бојното поле и разузнавачкиот циклус, што како модел, всушност, беше и водечки меѓу земјите-членки на НАТО¹⁴⁹.

Военото разузнавање на САД го спроведува „Воената агенција за разузнавање“ (DIA),¹⁵⁰ која е потчинета на министерот¹⁵¹ за одбрана. Улогата на ДИА е да ги интегрира военоразузнавачките

¹⁴⁸ John Rose – director of the GCMECSS, presen 08-11.nov, Garmish 2003t.

¹⁴⁹ Во најголем дел од трудот истражуван е моделот на военото разузнавање на САД.

¹⁵⁰ „Defence intelligence agency“

¹⁵¹ Според законите на САД оваа позиција се нарекува „секретар за одбрана“

активности на сите институции (елементи) кои ѝ припаѓаат и вршат уставни обврски и задачи за потребите на одбраната (DoD)¹⁵². Директорот на ДИА е потчинет и подготвува извештаи директно на министерот за одбрана.

Целта на поставеноста на военоразузнавачката заедница на САД е инволвирањето во задачи и активности за собирање, процесуирање, евалуирање, анализирање, продуцирање и доставување на разузнавачки информации за потребите на институциите на одбраната.

Покрај тоа, военоразузнавачката служба на САД врши менаџирање со воено-разузнавачките извори и избегнување на непотребното дуплирање на активностите на военоразузнавачките капацитети.

Меѓу останатите, како основни се наведуваат следните задачи на ДИА¹⁵³:

- Обезбедување на воено разузнавање за институционалните корисници.
- Координирање со барањата за разузнавачко прибирање на информации.
- Менаџирање со МСИНТ и СИГИНТ разузнавачките дисциплини.
- Во надлежност на ДИА е работата на Здружениот воен колеџ за разузнавање.
- Менаџирање со Школото за воени аташеа и атеше системот за воено разузнавање.
- Менаџирање со Военотомедицинскиот разузнавачки центар, ракетниот военоразузнавачки центар и разузнавачкиот центар за воздушен простор.

Воената агенција за разузнавање воедно врши надзор врз разузнавачките активности на продуктите од воената наука и технологија.

Според поставеноста и задачите наведени погоре во текстот, ДИА е организирана во 6 управи: Управа за разузнавање (J-2), Управа за политичка поддршка, Управа за администрација, Управа

¹⁵² Department of Defence

¹⁵³ JMITC „National Intelligence Course Textbook”, DIA, 2000, p.2-12

за разузнавачки операции, Управа за разузнавачка продукција, Управа за информациски систем и служби¹⁵⁴.

Во рамките на управата за разузнавање (J-2) припаѓаат задачите кои во најголем дел се однесуваат на военото разузнавање. Оваа управа обезбедува разузнавање за потребите на шефот на Здружениот штаб на J-2, Кабинетот на министерот за одбрана и директорот на централното разузнавање на националната разузнавачка заедница.

Военоразузнавачката заедница на САД, покрај наведените институции ја сочинуваат уште и Националната агенција за слики и карти (NIMA)¹⁵⁵, Националната агенција за безбедност (NSA)¹⁵⁶ и Канцеларијата за национално извидување (NRO)¹⁵⁷.

Вака поставениот систем на воено разузнавање на САД обезбедува квалитетна поддршка на одбранбените и безбедносните капацитети на САД и не само тоа, туку активностите и задачите кои ги преземаат специјализираните агенции, овозможуваат следење, контрола и влијание врз природните појави, воздушниот простор, па дури и карактеристики, кои се однесуваат на загрозување на земјината топка.

Сојузна Република Германија

По 11 септември 2001 година, во Федерална Република Германија разузнавањето е поделено (реорганизирано) во делот на административните и правните марки и активности на трите сегменти¹⁵⁸:

- надворешното разузнавање;
- заштитата на армиските сили;
- домашното разузнавање

¹⁵⁴ Ваквата поставеност и организација донесена е на 21.мај 1999

¹⁵⁵ National Imagery and Mapping Agency

¹⁵⁶ National security Agency

¹⁵⁷ National Reconnaissance Office

¹⁵⁸ Klaus Dieter Fritsche, Organizatiot, „Practical Issues and Problems in Civilian Control of intelligence Services & Administrative and Legislative Measures after september 11, 2001”, present. by GSM 2003

Военото разузнавање на Германија во целост припаѓа на Федералната разузнавачка агенција БНД¹⁵⁹, а за прв пат воени елементи на разузнавање во странство се упатувани за време на интервенцијата на НАТО на Косово.

При учеството во НАТО-структурите како штабен елемент, военото разузнавање ја користи методологијата предвидена за штабните С-2, Г-2 секции во состав на командите и единиците распоредени во зоните на одговорност.

Заштитата на армиските сили во најголем дел се спроведува преку воената контраразузнавачка агенција МАД¹⁶⁰. Со оглед на тоа дека Германија е членка на НАТО, воените структури наменети за контраразузнавање во единиците на територијата на Германија или во странство, ги користат одредбите од Правилата за работа означени како АЈП¹⁶¹.

Во основа, целта на користењето на унифицирани правила за контраразузнавање е јасна и се однесува на воспоставувањето на идентични безбедносни процедури при активностите за употреба на заедничките безбедносни колективи. Тоа значи дека според одредбите од Правилата за работа на НАТО именувани како АЈП, овие сили и средства би се ангажирале на спротивставување на: терористичките, саботажните, диверзионите активности, шпионажата и лимитирано во делот на организираниот криминал.

Република Германија има 16 регионални и 1 федерална безбедносно-разузнавачка агенција. Домашното разузнавање е задолжено за заштита на уставниот поредок во засебните региони (држави).

Задача на Федералната разузнавачка агенција е да ја координира работата на разузнавачките агенции на потчинетите регионални области (држави) и да раководи со истрагите за одржување на безбедноста и федералниот интерес.

Ваквата поставеност на германските разузнавачки служби претставува карактеристика која е единствено функционална во Германија, но сепак мора да се нагласи дека военоразузнавачките структури, посебно службите на земјите членки на НАТО, освен во хиерархиската поставеност и контролните механизми врз нив, во

¹⁵⁹ BND - Bundesnachrichtendienst

¹⁶⁰ MAD – Militarisher Abshirmdienst

¹⁶¹ AJP – Allaed joint publication

оперативниот дел на стратегиско, оперативно и тактичко рамниште, се слични.

Во однос на земјите членки на НАТО кои во Алијансата се приклучија со последното проширување на Алијансата во 2004 година, интензитетот на трансформациите на воените служби за разузнавање е значителен во однос на организациската структура и поставеноста, но во суштина сите тие го задржаа столбот кој се состои од оддел за собирање разузнавачки информации, контраразузнавање и безбедност и аналитика, со придружни помали организациски единици кои вршат поддршка на мисиите на наведените оддели.

Велика Британија

Периодот непосредно по настаните во 2001 година го карактеризираат големите дискусии околу проценката на политичко-воениот врв за тоа дали безбедносно-разузнавачките служби на Велика Британија се ефикасни и способни да се спротивстават на тероризмот на нејзино тло.

Размислувањата завлегуваа во идеите за релаксирање на строгите правила на однесување во борбата против тероризмот и поделеноста во активностите на специјализираните служби. Во тој контекст склучен е договор, Армијата, особено специјалните единици САС да можат да се вклучат во контратерористичките активности.

Покрај останатото, Велика Британија направи чекори напред во однос на:

- интегрирањето на военото и цивилното (надворешното) разузнавање во однос на домашното законодавство и безбедноста насекаде каде што тероризмот е закана;
- интегрирањето и централизирањето на контратерористичките напори кои се директно во надлежност на премиерот на Владата;
- во надлежност на министерот за одбрана е вршењето ревизи во военото разузнавање и силите одговорни за борба против тероризмот;
- согласно Националната разузнавачка служба за спречување на криминал, се бара поефикасна соработка помеѓу безбедносната служба МИ 5 и разузнавачката

служба МИ 6 во однос на информациите околу активностите и инволвирањето на сомнителни претпријатија и фирми во активности поврзани со тероризам;

- разгледување на прашања кои утврдуваат слабости компарирани со случувањата во САД во врска со терористичките напади во 2001 година.

Република Франција

Анализите од последиците на нападите во САД во 2001 година, во Република Франција доведоа до значајни реформи во интегрирањето на армиските капацитети и силите за внатрешна безбедност, во делот на борбата и напорите против спротивставувањето на тероризмот.

Како карактеристични мерки и активности можат да се наведат следните:

- донесување интегриран план за „оперативна превенција и одговорност” и поригорозна легислатива при спроведувањето на судските постапки за терористи;
- тесна соработка помеѓу воените сили и жандармеријата во координираните активности и соработката при инцидентите од овој тип, особено кога е во прашање оружјето за масовно уништување и нападите од воздух;
- нема ексклузивно право за ниту една агенција за борба против тероризмот, туку поделбата е направена помеѓу националните полициски сили, жандармеријата и армијата, со тоа што секоја организација ќе ги користи сопствените разузнавачки капацитети;
- координирањето на сите активности ќе се одвива во рамките на Советот за внатрешна безбедност, раководен од премиерот, но дневните координации на активностите ќе се одвиваат преку Одделот за антитерористичка координација.

Република Бугарија

Бугарската воена разузнавачка служба ДИС – Служба за одбранбено информирање, потчинета на министерот за одбрана, во

моментот остварува функции од областа на разузнавањето, кои на Република Бугарија ќе ѝ помогнат полесно да ги совлада разузнавачко-безбедносните процедури и предизвици за прилагодување во колективниот безбедносен систем НАТО и за влез во ЕУ¹⁶².

Во таа смисла поставеноста и организацијата на ДИС ги опфаќа елементите за собирање, анализа, чување и дисеминација на воено-политички, воено-економски, воено - технички и воено - научни информации поврзани со националната безбедност, со остварување на приоритетните мисии на надворешната политика на Бугарија, како и следење на предизвиците кон европската и глобалната безбедност вклучувајќи ја и борбата против тероризмот.

Заедничките карактеристики за наведените примери би можеле да ги класифицираме во неколку точки:

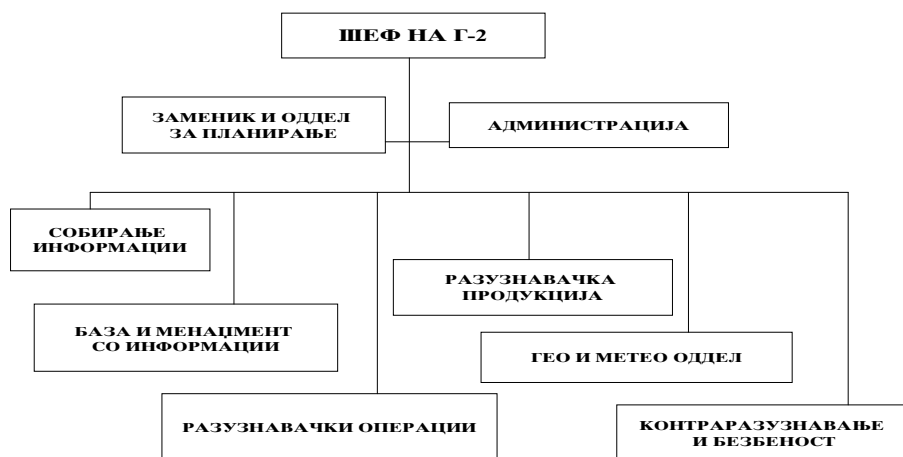
- Современиот тероризам ги менува формите на дејствување.
- Следењето и спротивставувањето на тероризмот бара трансформација на безбедносните служби.
- Потребата за интеграција, соработка и координација на безбедносните служби е неопходна.
- Менување на правилата и законите во сопствените земји.
- Давањето поддршка на иницијативите за меѓународни напори и активности за спречување и минимизирање на тероризмот и другите закани за безбедноста на човечката цивилизација.
- Редефинирање на улогата на НАТО, како здружен безбедносен колектив.

НАТО перспективите за организирање, поставување и функционирање на военото разузнавање во рамките на колективните безбедносни системи, во најголем дел се однесуваат на штабниот дел на спроведување на мерките и активностите поврзани со разузнавачката поддршка на воените формации за изведување мисии надвор од териториите на земјите-членки на НАТО.

¹⁶² Пошироко види: Митко Котовчевски, „Разузнавачко-безбедносна заедница на Република Бугарија, објавено во „Современа Македонска одбрана” – теоретско списание на МО на РМ, декември 2005 година,

Заради компатибилно одржување на готовноста и извежбаноста на персоналот и материјално-техничките средства, организацијата и функционирањето на штабниот дел се применува и во воените единици, команди и установи во сопствените армии на сопствена територија.

НАТО – разузнавачките штабни секции во командите на единиците во најголем дел ги сочинуваат веќе споменутите структурални единици објаснувани во трудот, од кои некои од нив се прикажани на проектираната шема¹⁶³.

Во таа смисла, основни елементи кои разузнавачкиот елемент би требало да ги содржи за да може непречено да функционира се одделите за: собирање информации, базата на информации и менаџментот со истите, Одделот за разузнавачки операции, разузнавачката продукција, групата за геометеоролошки работи и Одделот за контраразузнавање и безбедност.

Поставените задачи на военоразузнавачките служби, органи, секции и поддржувачки формации, кои разузнавачките елементи на штабното воено разузнавање ги вршат во рамките на командите и штабовите на воените единици, а се операционализираат во армиите-членки на НАТО и „Партнерството за мир”, се однесуваат на¹⁶⁴:

¹⁶³ Организација и поставеност на разузнавачкиот елемент на „NATO Multinational division HQ J2” - Skopje

¹⁶⁴ Антони Ришица, Антони Чалабес „Вовед и функции на Г-2”, МК-418, 2002

- собирање, обработка, изготвување и дистрибуција на разузнавачки информации;
- проценување и анализирање на разузнавачките информации кои се однесуваат на заканите и загрозеноста кон сопствениот персонал, материјално-технички средства, техника, објекти и друго;
- разузнавачка поддршка и подготовка на единиците за изведување на операции;
- одредување на најверојатниот и најопасниот правец на активности и дејство на потенцијалниот непријател;
- развивање на координација со елементите на штабот со цел развивање на „Приоритетни разузнавачки барања”;
- интегрирање на штабните елементи при „Разузнавачката подготовка на бојното поле”;
- координирање на активностите со Г-3 и воената полиција за разузнавачките информации кои се добиваат од воените заробеници или фатениот цивилен персонал;
- координација со ресурсите за собирање разузнавачки информации (копнени, воздушни и извидувачки операции);
- давање повратни информации на „пријателскиот персонал”;
- координирани активности со Г-3 во одредување на целите и собирање разузнавачки информации за истите;
- координирани активности со одговорните за користење на хемиски средства на потенцијалниот непријател;
- координирање со Г-2 за влијанието врз евакуацијата и хоспитализацијата;
- координација со Г-4 за влијанието врз логистичките операции;
- координирање со Г-5 за активности кои можат да имаат влијание врз цивилно-воените односи;
- воспоставување разузнавање со користење на сите извори кои даваат одговор на командантските приоритетни разузнавачки барања и информации;
- учество во проценувањето на штетите на бојното поле;

- следење на состојбата кај потенцијалниот непријател и известување на сопствените сили за нивна подготовка на бојното поле.

Ваквото моделирање (шаблон), кој се применува и е прифатен од голем број на армии, во практиката обезбедува докажано спроведување на разузнавачко-безбедносни процедури на хиерархиска поставеност, организирање и функционирање на разузнавачките елементи во зоните на интерес, зоните на одговорност и зоните на употреба на воените машинерии.

Со вака разработен модел на воено разузнавање бенефициите се значителни за успехот на воените мисии и се однесуваат на¹⁶⁵: брзо, квалитетно и рационално дефинирање на бојното поле, детерминирање на ефектите на бојното поле, проценка на општите закани на мисиите, детерминирање на заканите според правецот на дејствување на потенцијалниот непријател и слично.

Сепак, моделот на современото разузнавање не би бил современ доколку истиот не постави и даде одговор на неколку суштински прашања, како што се прашањата за непријателските цели, непријателската опција, што би сакал и што би требало потенцијалниот непријател да направи врзано за воените дејствија, како потенцијалниот непријател размислува во однос на нашите планови и активности, која е најверојатната проценка, која е најопасната опција и на крајот да се донесе одлука што треба да се направи. Одговорот на поставените барања и потреби за информации го дава одговорот на современото функционирање и поставеност на военото разузнавање и одговор за успех на операциите на воените сили.

Со оглед на дефанзивната определба во Стратегијата на Армијата на Република Македонија, по формирањето на самостојна држава, стручните органи го задржаа во употреба терминот „разузнавачко обезбедување”. Најголемиот дел од персоналот во единиците на армијата чија обврска беше разузнавањето, беа распоредени на формациски места „помошници на началникот на штаб за разузнавачко обезбедување”. Разузнавачкото обезбедување претставуваше дел од вкупните мерки, постапки и активности за водење на сите облици на вооружена борба, со основна задача собирање, обработка и користење на разузнавачки податоци за

¹⁶⁵ Tomas Eisenblater „IPB of the Battlefield”, 2002, sl.29

непријателот, просторот на борбени дејства и метеоролошките прилики.

Во одбранбениот систем на Република Македонија, разузнавачкото обезбедување во АРМ, беше тежишно преземано со цел попречување на изненадување и правовремено донесување одлуки за ефикасно раководење и командување. Во транзициониот период, а и денес, военото разузнавање според надлежноста и делокругот на работа на военоразузнавачките органи, „условно” е поделено на воено разузнавање во Министерството за одбрана и воено разузнавање во Армијата на Република Македонија.

Логичноста во насочувањето на органите според овој начин се однесува на карактеристиките и специфичностите при извршувањето на задачите, кои во текот на дисертацијата се јасно детерминирани.

Транзициониот период на развојот на военото разузнавање во АРМ се заснова на следното:

- Изучување, познавање и непрекинато следење на активностите на потенцијалниот непријател.
- Подготовки за водење вооружена борба на територијата на Република Македонија, во случај на потреба за одбрана на територијата.
- Организирање на разузнавачко обезбедување во секоја единица и команда.
- Планско и рационално искористување на ангажираните сили и средства на задачите за разузнавачко обезбедување.
- Тесна соработка со органите за безбедност во единиците и сродни служби на теренот.

Концепцијата на поранешното т.н.ОНО и ОСЗ бараше постојано, систематско и комплексно разузнавачко обезбедување на вооружените сили и останатите структури на општенародната одбрана.

Во вооружените сили на АРМ се формираа разузнавачки органи на штабовите и командите, разузнавачко-оперативни органи и разузнавачко-извидувачки органи. Носители на стручните активности на разузнавачкото обезбедување беа разузнавачките органи на командите и штабовите, кои во одреден степен ги

истражуваа начините за испитување на воени заробеници и проучување на заробени и пронајдени непријателски документи.

Извидувачките единици претставуваа специјализирани единици и основен столб на вооружените сили наменети за собирање на податоци за силите и активностите на потенцијалниот непријател во зоните на одговорност, интерес и ангажирање на воените единици. Зависно од намената и структурата, од нивните состави се формираат извидувачки органи (набљудувачници, извидувачки групи и извидувачки патроли и други)¹⁶⁶.

Военото разузнавање во транзициониот период и денес, дава поддршка на активностите и на единиците за електронско извидување, кои претставуваат специјализирани единици за откривање и следење на радиоврските и други електронски системи, распоред, активности и цели на потенцијалниот непријател. Покрај тоа овие специјализирани органи се ангажираат на откривање и пронаоѓање на дејствувањето на илегални радиостаници.

Еволутивниот пат на организациско формациската поставеност на Службата за безбедност и разузнавање во транзициониот период изгледаше според следното:

Веднаш по осамостојувањето беше формирана организациона единица за воено разузнавање и безбедност прилагодена на моменталната состојба, можностите, оценките и потребите на новоформираната македонска армија.

Дел од постојните капацитети влегоа во составот на новоформираната „Служба за безбедност и разузнавање”, а одредени организациони единици беа формирани за прв пат.

Така беше формиран Сектор за безбедност и разузнавање, во чиј организациски состав постоеја сегменти од контраразузнавањето, разузнавањето, аналитиката, превентивната безбедност и дел за општи работи. Значајно е да се напомене дека постоеа посебни контраразузнавачки и разузнавачки центри, а организациската поставеност влечеше карактеристики на моделите пред осамостојувањето на Република Македонија.

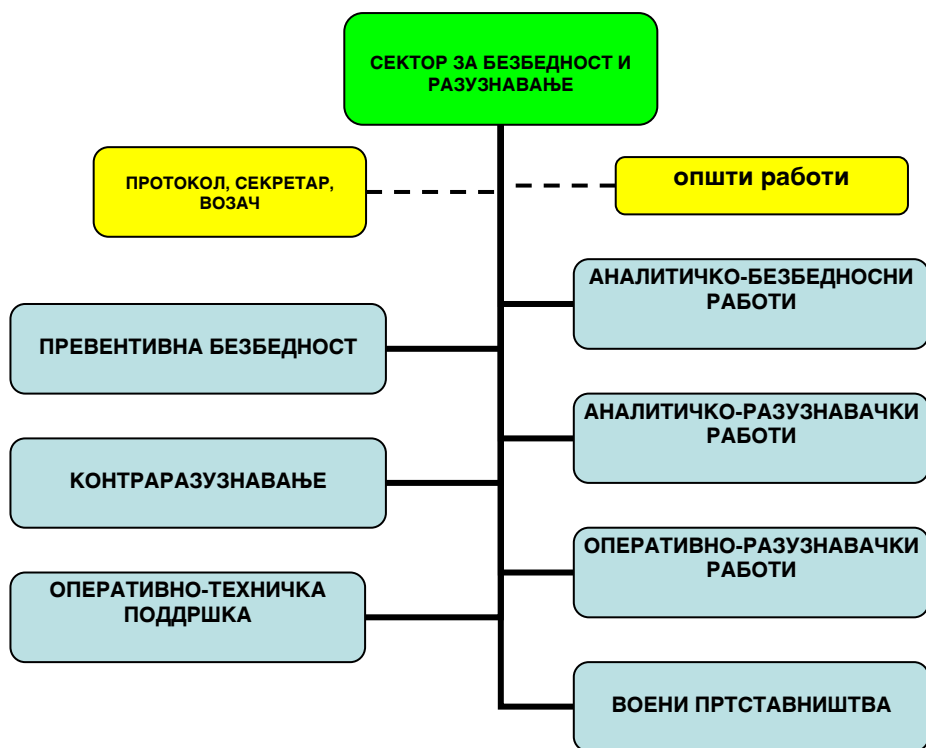
Следејќи ги насоките, напорите и поддршката на меѓународната заедница за создавање на мала, современа и компатибилна армија, во својот речиси 15-годишен развој, военото разузнавање претрпе неколку измени на организациско-

¹⁶⁶ ССНО „Војно-обавештајна служба – извидување”, 1953, стр.36-68

формациската поставеност, обидувајќи се истите да се прилагодат до истите кон стандардите на НАТО.

Долго по осамостојувањето на Република Македонија Министерството за одбрана, во безбедносна смисла, беше поддржувано од трансформираниот СБиР (Секторот за безбедност и одбрана), кој претставуваше стручна и специјалистичка организациска единица задолжена за обезбедување на безбедносни и разузнавачки информации потребни за непречено функционирање на Министерството за одбрана и донесување одлуки за употреба на одделни сегменти на АРМ.

Организациската поставеност на СБиР беше видно изменета со тоа што одредени структурни сегменти суштински беа трансформирани. Така беше добиена организациска структура според следната шема:

Меѓу задачите кои ги извршуваше СБиР на МО можат да се издвојат:

- Откривање и попречување на активностите на странските разузнавачки служби, поединци, групи и организации – носители на активности насочени кон нарушување на одбраната и безбедноста на државата, територијалниот интергритет и сувереноста.
- Откривање на носителите на тероризам и други радикални форми на однесување од значење за одбраната на државата.
- Преземање мерки и активности за превенирање, откривање, попречување и процесуирање на организираниот криминал, шверцот, дрогата и други негативни појави кои можат да го дестабилизираат системот на одбраната.
- Заштита на тајноста на податоците, информациите, документите и капацитетите на одбраната на Република Македонија.

Со оглед на целите на евроинтеграциите и масовното едуцирање на персонал во земјите на НАТО, сè позачестени беа посетите на странските фактори, меѓународните мисии во Република Македонија, претставниците на воено-дипломатските претставништва и партнерските служби, а со самото тоа и забелешките врз организациската поставеност и функционирање на ваквиот модел.

Ништо подобра не беше состојбата и во разузнавачко-безбедносните органи на Армијата на Република Македонија како стручно потчинети органи на СБиР, односно организациската поставеност, исто така, не одговараше на стандардизираната поставеност на воените служби за разузнавање и заштитата на силите во армиите на здружените безбедносни колективи. Тогашната организациска поставеност функционираше според следното:

Суштинските разлики кои беа причина за воспоставување и спроведување на ваквата организациска поставеност, потекнуваа од:

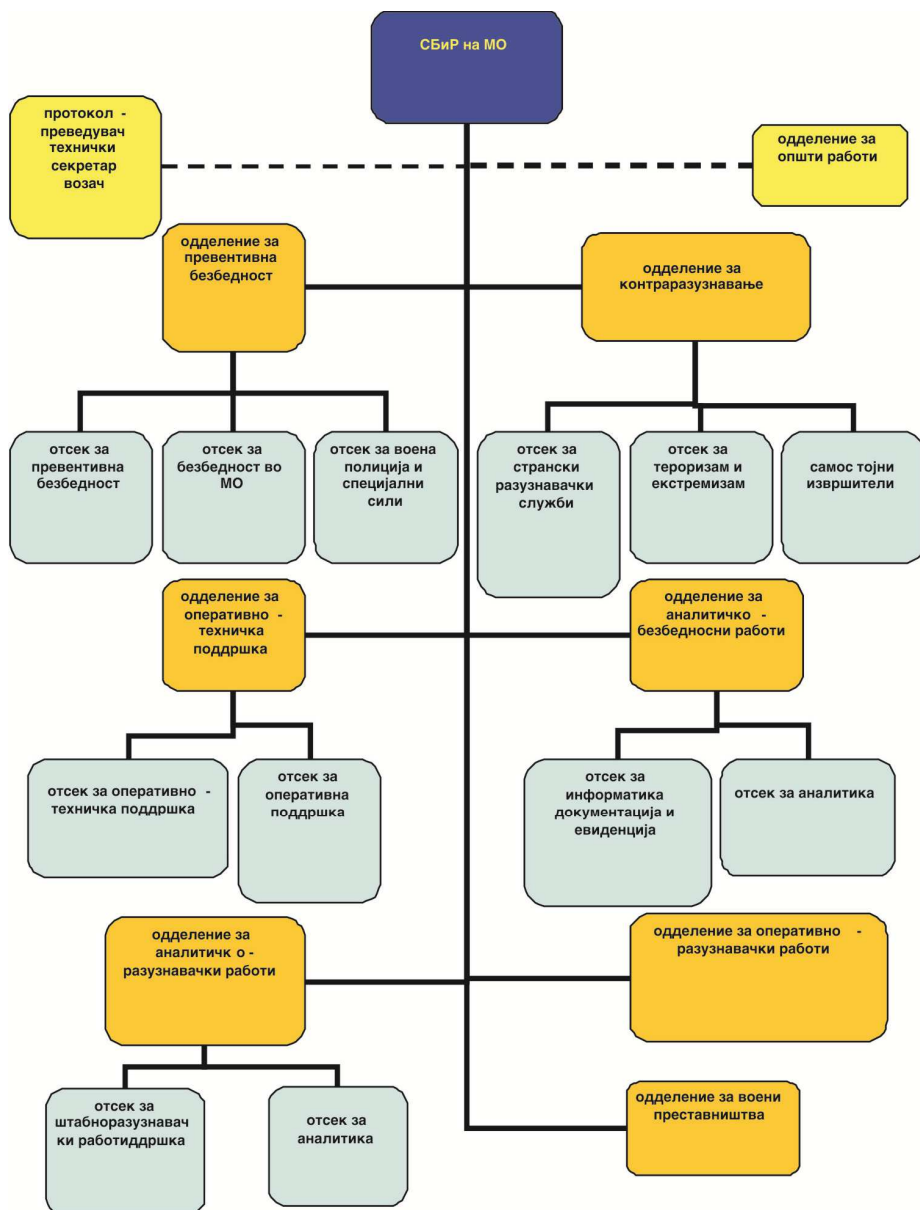
- неопходноста за зајакната контрола на внатрешната безбедност во државата;
- опасноста од појавата на паравоени формации;
- заканите од екстремн национализам, расна и верска нетрпеливост;
- појавните облици на меѓународни терористички активности;
- поседување големо количество на илегално оружје во регионот;
- транзициските проблеми низ кои минуваше државата;
- геостратегиската положба на државата;
- етничките проблеми во регионот;
- интервенцијата и присуството на формации на НАТО на Балканот;
- најавената трансформацијата на граничното обезбедување и слично.

Но, транзиционата неопходност и менување на концептите и моделите покажаа дека причините за неефикасноста на оваа проекција се огледаа во следното:

- огромната различност со стандардите на НАТО, согледана во идеолошката концепција на безбедносниот апарат;
- неопфатност на основните разузнавачки елементи применувани во НАТО (разузнавачките дисциплини, разузнавачките компоненти, разузнавачкиот циклус, разузнавачката подготовка на бојното поле и други);
- неоспособеност на персоналот за поддршка на мисиите;
- некомпатибилност во преземањето на мерките и активностите за време на мисиите, при донесувањето на воени одлуки, различности во делокругот на активности;
- користење на стари методи и технологија на изготвување на соодветна евиденција и документација;

- неправилно постапување со класифицираните документи, како една од најголемите пречки за размена и користење на разузнавачките информации.

Подложена на забелешки, организациско-формациската поставеност на СБиР концепциски беше неостварлива, така што одредени сегменти воопшто не профункционираа.

Причините овој пат се однесуваа на „држење” на несуштинските оперативни елементи во воената разузнавачка организација или несоодветната поставеност на одделни круцијални сегменти.

Така, проценка на оделни авторитети беше дека Одделението за подготовка, упатување и соработка со воените аташеа и претставници на Република Македонија во странство, иако беше предвидено во структурата, не би требало да остане во Секторот за безбедност и разузнавање, а за разузнавачките сегменти кои иако беа формирани со цел да вршат разузнавачка поддршка на МО и на АРМ, предизвиците налагаа воспоставување на сосема различна поставеност и функционалност, односно не беа земени предвид стандардите на НАТО во врска со примената на разузнавачките дисциплини, компоненти, разузнавачката подготовка на бојното поле и слично.

Користејќи ги искуствата на НАТО-членките и партнерските земји аспиранти за влез во колективните безбедносни системи, беше утврдено дека и останатите сегменти на СБиР не се во функција на остварување на улогата на военото разузнавање. Ова неминовно резултираше со трансформирање на повеќето одделенија и отсеци, меѓу кои Одделението за превентивна безбедност со Отсекот за воена полиција, Одделението за аналитичко-безбедносни работи и Одделението за општи работи.

Во својот еволуционен развој воената служба за безбедност и разузнавање непосредно потоа беше трансформирана и преименувана во СКРК и КДД (Сектор за координација на разузнавањето, контраразузнавањето и контролата на доверливи документи), со основна задача за координирање на предметите и постапките поврзано со задачите од делокругот на разузнавањето, контраразузнавањето и безбедноста во Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија.

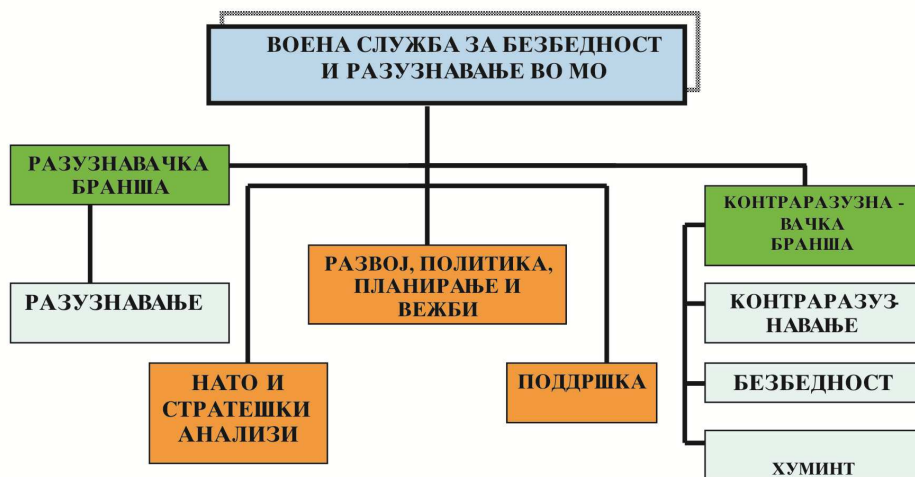

Ваквата организациска поставеност иако наизглед значително изменета, во практиката продолжи само делумно со спроведување на делокругот на задачи за поддршка на воените мисии, а во најголем дел ги задржа карактеристиките на претходната организациска поставеност.

Главната забелешка на овој модел беше суштинската функција на Воената служба за разузнавање и безбедност, која се уште како основа за функционирање ја карактеризираше координативната улога во системот, односно остварувањето на координација и соработка помеѓу воениот дел на разузнавањето на АРМ и партнерските служби на земјите-членки на НАТО, Партнерството за мир и безбедносните агенции на национално ниво.

Затекнувајќи се во период на започната трансформација на Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија, Воената служба за безбедност и разузнавање во Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија, продолжи да функционира сè до поддршката за нови проекти за трансформација на безбедносниот систем од страна на советодавниот тим на НАТО во 2005 година.

По повеќето обиди за формирање на мала, современа, професионално обучена воена служба, соодветна на одбранбениот систем и поддршката на воените мисии на АРМ на територијата на РМ и во странство, во оперативна функција се стави нова, проектирана шема на организациска поставеност на ВСБиР (Воена служба за безбедност и разузнавање).

Ваквата организациска формационската поставеност сè уште е предмет на согледување на оправданоста на воспоставените структурни единици за поддршка на концептот на военото разузнавање, контраразузнавање и безбедност на армиските сили во вршење на нивните планирани активности. Составен од неколку функционални елементи, овој модел повторно даде силна поддршка на контраразузнавачкиот сегмент, со што, уште еднаш се потврдува дека, сепак, на „одбраната“ и е потребна нешто појака организациска поставеност, која ќе се спротивставува на потенцијалниот или можниот „внатрешен непријател“ или, пак, ваквите размислувања одат во правец на донесување заклучок дека сè уште не можеме да се ослободиме од влијание на поранешниот федерален систем.

Имајќи јасни определби за членство во евроинтеграциите, учество во антитерористичките коалиции ширум светот, потребата за создавање на мала, современа, добро оспособена и мобилна армија, како и добиените сознанија од истражувањата вршени во изминатите неколку години во најголем дел со присуство и

практично согледување во земјите-членки на НАТО и ПЗМ, создадов проектиран модел на Воената служба за безбедност и разузнавање, кој според потребите, ресурсите и географскиот простор за ангажирање, би можел да се примени во Република Македонија.

Во создавањето на моделот останав на ставот дека досегашниот назив Воена служба за безбедност и разузнавање би можел да се користи и понатаму, со оглед на ориентираноста на Република Македонија за формирање, пред сè на здраво, мултинационално, проевропски ориентирано демократско општество.

Доколку се случеше разузнавачкиот дел да се издвои како посебен, во тој случај вака мала армија ќе мораше да се соочи со поголем број безбедносни организации, повеќе адреси на кои авторитетите ќе мораа да се обраќаат, строго поделен делокруг на работа, намалени можности за координација и размена на информации, дополнителен број на објекти или простории за работа, посебно опремување, логистика и слично.

Моделот на проектираната ВСБиР ги содржи основните елементи кои се неопходни службата да функционира. Со оглед на тоа дека капацитетите на Република Македонија за формирање на повеќе одделни разузнавачко-безбедносни органи, сектори, оддели или слично се мали, сметам дека Воената служба за безбедност и разузнавање може да ги вгради сите тие елементи во сопствениот модел на организациска поставеност, со што разузнавачкиот дел би бил супериорен во однос на останатите.

Супериорноста на разузнавачкиот дел произлегува од потребите за разузнавачки информации, како и разузнавачките приоритети и побарувања на воено-политичкиот врв и раководниот кадар на Армијата во остварување на планираните цели.

Имајќи предвид дека Република Македонија ги усвојува и применува принципите и напорите на меѓународната заедница за обезбедување мир во светот, за очекување е дека колективниот безбедносен систем ќе придонесе во подобрување на безбедносните функции на државата, особено при остварување на стратегиските интереси во земјата и странство.

ПРОЕКТИРАНА ОРГАНИЗАЦИСКА СТРУКТУРА НА ВСБиР на МО

Главните столбови на проектираниот модел на ВСБиР содржат безбедносен и разузнавачки сегмент во кој сопственото место ќе го најдат најголемиот дел од персоналот, поддржани со силен аналитички елемент.

Силниот здружен аналитички елемент е потребен заради поедноставување на комуникацијата и соработката при изготвување на разузнавачки и безбедносни продукти. Изработката на квалитетни разузнавачки проценки, што е една од основните цели на разузнавањето, е невозможна доколку сите информации не се слеваат на едно место, а исто така на едно место не се врши изработка на документи и нивно доставување до корисниците на овие информации.

Моделот отстранува секаква можност за некоординирање помеѓу организациските елементи во службата, особено што работата на службата ќе биде координирана од страна на елемент од експерти задолжени за политика, менаџмент, контрола, обука и вежби, кои ќе бидат непосредно придодадени на шефот на службата.

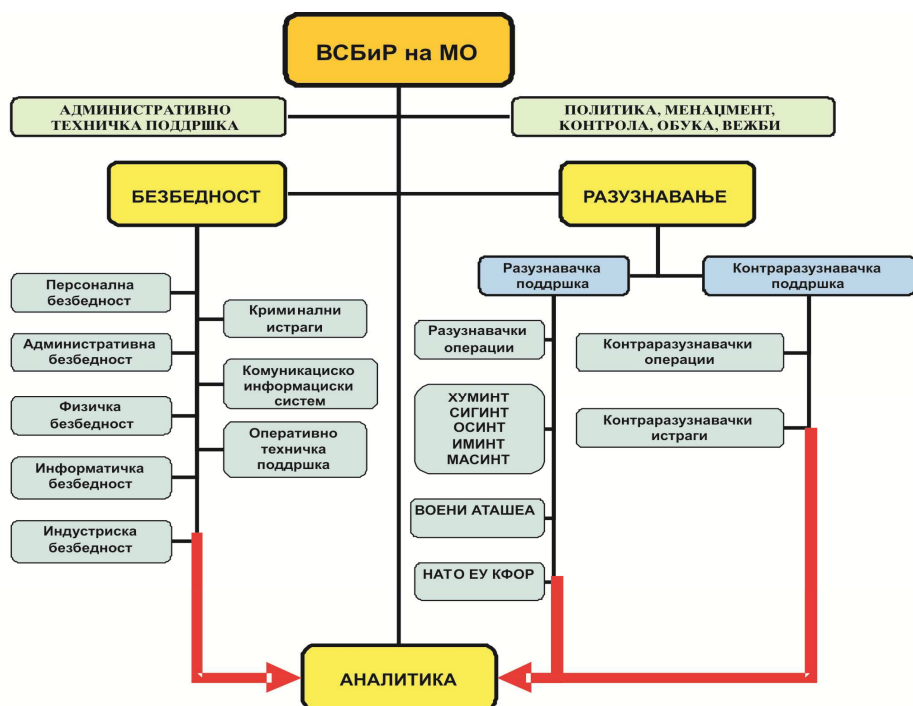
Секако, за остварување на работите и обезбедување на потребните услови и спроведување на поставените задачи од

делокругот на ВСБиР, моделот предвидува елемент за административно-техничка поддршка.

Согледувајќи ја шемата на организациската поставеност на моделот на ВСБиР и функционирањето на елементите во рамките на една целина, може да се каже дека претставува логично поврзување на елементите за остварување на целите на воена безбедносно-разузнавачка служба.

Во овој случај, доколку се анализира елементот безбедност ќе се заклучи дека истиот содржи толку субелементи колку што е неопходно да се спроведуваат безбедносните функции на Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија.

Кака карактеристични и неопходни за спроведување на безбедноста во МО и АРМ, овој елемент би ги воспоставил обврските за персонална, административна, физичка, персонална и индустриска безбедност. Покрај тоа, ваквиот начин на организирање ќе придонесе во подобрување на комуникацијата со членките на НАТО, ЕУ и партнерските служби при спроведување на Законот за класифицирани информации.

Воедно, безбедносниот елемент би ги опфаќал активностите кои се однесуваат на криминалните истраги и комуникациско-информацискиот систем, како два неразделни дела во воспоставувањето на безбедносната контрола во Министерството за одбрана и во Армијата на Република Македонија.

Клучниот сегмент во воената служба, разузнавањето, би го имал приматот во однос на собирањето на разузнавачките информации со логично поврзување на разузнавачката и контраразузнавачката поддршка. Поддршката во разузнавачки информации би се вршела со сите расположливи средства, што би значело користење на сите ресурси на армиските сили.

Разузнавачката компонента ќе опфати спроведување на разузнавачките дисциплини, со што би се создала непосредна комуникација со Центарот за електронско извидување, единиците за врски во армијата, со военоразузнавачки единици од АРМ, со извидувачките единици, со персоналот кој се ангажира на оперативни задачи во странство и други.

Значајно место во проектираната организација на разузнавањето ќе зазема улогата на воените аташеа, воените претставници кои се упатуваат по разни основи во странство, персонал упатен на курсеви, семинари, конгреси, разни форми на едукација, офицери за врски во воените мисии и други, преку кои собирањето на разузнавачки информации претставува императив и бенефит во изработката на разузнавачките проценки и анализи.

Во делот на спроведување на разузнавањето особено место би имале и контактите со претставници од Европската унија, НАТО, ОБСЕ и други безбедносни организации, со што базите на разузнавачки информации постојано ќе се дополнуваат и ќе се врши размена на разузнавачки информации. Собирањето на разузнавачки информации, персоналот од овој елемент ќе го врши и низ конкретни воено-стручни содржини на билатерален план, а не се исклучува можноста за размена на информации и со претставници на странски воени формации и мисии под крилата на НАТО и ОН како што се КФОР, ИСАФ, „Слобода за Ирак“, СФОР и други.

Собирањето разузнавачки информации може да се врши и со дефанзивно дејствување, како што е прикажано на шемата на проектираната поставеност на ВСБиР, односно со преземање мерки и активности за откривање на носителите на разузнавачки информации во редовите на Министерството за одбрана на Армијата на Република Македонија.

Контраразузнавачките активности како дел од военото разузнавање имаат двојна улога, и тоа: контраразузнавачка поддршка на воените мисии и спроведување на контраразузнавачки операции и истраги за откривање на носителите на дејството на странски разузнавачки служби кон воените капацитети на територијата на Република Македонија или за време на вршење воена мисија во странство.

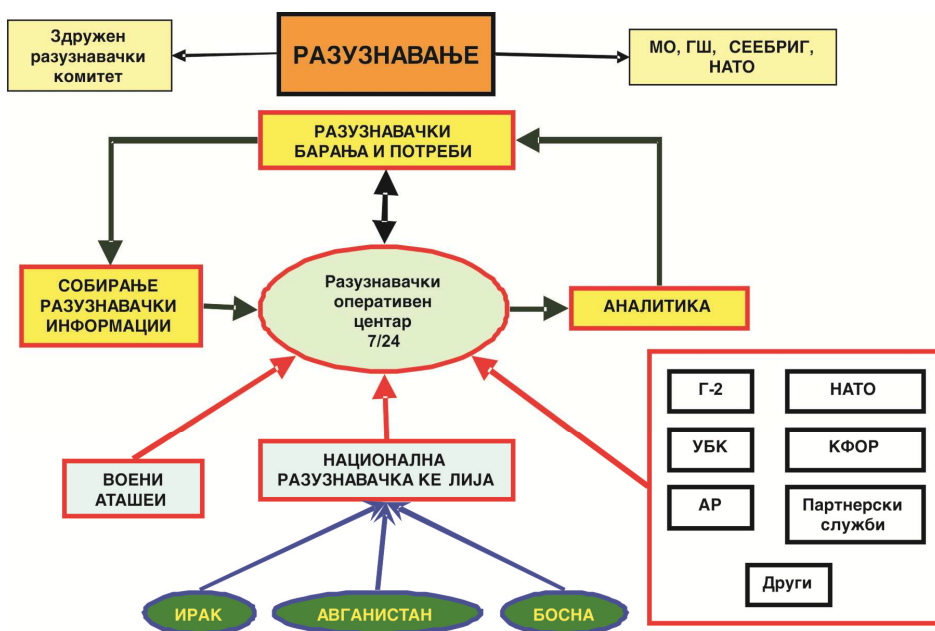
Покрај наведеното, делот на контраразузнавањето би се ангажирал на идентификување, попречување, спротивставување и превентивно дејствување кон носителите на активности поврзани со тероризам, шпионажа, диверзија, субверзија и форми на организиран криминал поврзани со наведените дејствија.

Специфичноста на ваквиот модел со спојување или условно кажано со надополнување на разузнавањето со контраразузнавање и безбедност, ќе придонесе за „покривање” на обемниот делокруг на работа и поддршка на воените мисии на територијата на Република Македонија и во странство.

Добиените разузнавачки информации од активностите на елементите во воената служба за безбедност и разузнавање, се слеваат во аналитичкиот елемент, кој според поставеноста врши разузнавачка продукција и доставување на разузнавачките материјали со кои разузнавачките активности би добиле свој епилог, односно аналитиката ќе претставува спој помеѓу донесувачите на одлуки и разузнавачкиот персонал. Продуктот на аналитиката е информација дистрибуирана на право место и во право време. Способноста за собирање, производство и размена на разузнавачки информации, е клуч за успех во реализацијата на воените операции.

Покрај веќе наведените сегменти на моделот на воено разузнавање, практичната примена на разузнавачкиот сегмент во воената служба за безбедност и разузнавање би требало целосно да ја операционализираат и следните елементи: елемент за одредување на разузнавачките барања и потреби, националната разузнавачка келија и разузнавачкиот оперативен центар.

ПРОЕКТИРАНА ШЕМА НА ЕЛЕМЕНТОТ ЗА РАЗУЗНАВАЧКА ПОДДРШКА

Од шематскиот приказ може да се види логичната поврзаност на елементите во една целина. Накусо, елементот за одредување на разузнавачките барања и потреби е иницијалниот дел на разузнавачката дејност, воедно и почеток на разузнавачкиот циклус, односно истиот ги определува задачите за разузнавачките органи. Најчесто задачите би требало да се однесуваат на собирањето на разузнавачки информации, согласно поставеноста и организацијата, која треба да ги опфати разузнавачките дисциплини и компоненти.

Националната разузнавачка келија е обврска од поновата пракса на земјите членки на НАТО¹⁶⁷, со задачи за собирање и размена на разузнавачки информации надвор од територијата на државата за потребите на упатените контингенти или за други државни интереси. Таа претставува врска помеѓу воено-

¹⁶⁷ Велика Британија има Национална разузнавачка келија во Ирак која ја покрива и територијата на Авганистан

разузнавачкиот сегмен во државата и националниот контингент упатен во мисија надвор од границите. Може да е во составот или близина на распоредување на воениот контингент, а не се исклучува можноста доколку околностите тоа го бараат да биде поставена и на друга локација¹⁶⁸. Составот на персоналот може да го сочинуваат припадници на една или повеќе разузнавачко-безбедносни служби, зависно од потребите, можностите и специфичностите на овој привремен орган.

Разузнавачкиот оперативен центар е елемент каде што 24 часа во текот на седум дена во неделата се примаат, селектираат и врши првична обработка на разузнавачките информации. Овој центар практично претставува дежурна служба, која со дневните настани од делокругот на разузнавањето ги запознава надлежните авторитети во воената служба за безбедност и разузнавање. Во задачите на овој елемент од разузнавањето би се назначува и неопходноста од координација на информациите, односно размена или обезбедување на потребните информации за воените контингенти во мисиите надвор од територијата на Република Македонија.

Покрај ова, разузнавачкиот оперативен центар според потребите воспоставува дневна комуникација, координација и соработка на размена на разузнавачки информации и со разузнавачко-безбедносните служби на национално рамниште, партнерските служби на земјите членки на НАТО, воените аташеа на Република Македонија во странство и други претставништва и мисии.

Со ваквиот распоред на елементите целосно би се заокружила поставеноста и организацијата на моделот на воено разузнавање според проектираните капацитети на Република Македонија за учество во меѓународни мисии, особено во партиципирање со воени контингенти, како што во моментот претставува поддршката и напорите на меѓународната заедница во воспоставување на мир во критичните региони на светот.

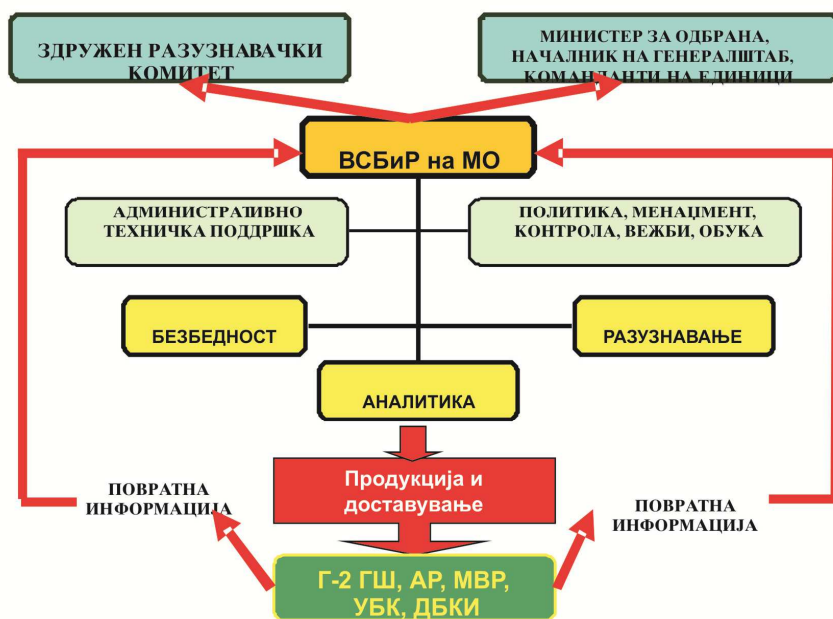
Моделот на воено разузнавање по стандардите на НАТО во Република Македонија проектиран во оваа докторска дисертација, е сегмент кој учествува во спроведувањето на одбраната на национално рамниште. Партипацијата на ВСБиР во Здружениот разузнавачки комитет ќе претставува значајно дополнување со

¹⁶⁸ Како соодветни за тоа се воените претставништва, амбасадите, други службени органи и слично

безбедносни и разузнавачки информации добиени од зоните на одговорност и зоните на интерес на распоредените воени единици на територијата на Република Македонија и од учеството во меѓународните мисии.

Исто така значајна улога во размената и протокот на разузнавачки информации на национално рамниште ќе има и донесувањето на „Закон за безбедносни и разузнавачки организации“, со кој задачите, координацијата и соработката на национално рамниште, би ја зацврстиле улогата на донесувачите на политички и воени одлуки.

ПРОТОК НА ИНФОРМАЦИИ

Протокот на информации според овој модел ќе обезбеди примена на веќе споменатиот разузнавачки циклус, односно, првичните информации ќе бидат процесуирани низ безбедносна процедура која ќе ги реализира фазите на издавање задачи и насочување, собирање на разузнавачки информации, обработка, анализа и изработка на разузнавачки продукти, доставување на разузнавачките информации до предвидените корисници, како и проверување на вистинитоста на информациите, односно

докажување на нивната оправданост при примена за време на операциите.

Проверените разузнавачки информации во овој случај би можеле да се користат и при размената на разузнавачки информации и соработката со безбедносно-разузнавачките агенции на национално рамниште, но со оглед на тоа дека ваков модел на воено разузнавање е неопходен за поддршката на воените мисии, резултатите од нивното создавање би требало да ги користат, пред сè, Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија.

Искрено се надевам дека постоењето на ваквиот модел на воено разузнавање несомнено ќе доведе до општествена оправданост и отворање на понатамошни процеси на дејствување и определување на правците на насочување на безбедносната политика во одбраната.

На крајот, евроатланските безбедносни системи на овој начин ќе добијат уште една компатибилна воена разузнавачка служба со параметри за рамноправно учество во мултинационалните операции ширум светот, додека Република Македонија ќе изгради посакувана, ефективна, рационална и современа воена служба за безбедност и разузнавање, која ќе ѝ помогне во достигнувањето на стандардите за прием и членство во Европската унија и во НАТО.

Глава 7

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Понудената докторска дисертација претставува придонес во градењето на способноста за ефективно и правовремено справување со одбранбено-безбедносните кризи. Целите на трудот ја дефинираат областа на воено-разузнавачката одговорност и разузнавачкиот интерес согласно капацитетите и подготвеноста кои се дадени на армијата, во рамките на разузнавачката заедница на национално рамниште. Тоа значи дека военото разузнавање ги креира механизмите за поддршка на воените мисии во делот на обезбедување на потребните информации во функција на одбраната.

Современиот концепт кон примената на вака детерминиран модел на военото разузнавање ќе доведе до достигнување на поставените цели, оправданост на планираните сили и средства, поткрепеност на трансформираноста на одбранбениот апарат, рационалност, ефективност, развој и стандардизирање на военото разузнавање и заштитата на силите при вршењето на воените мисии, било да е тоа во земјата или во странство.

Истражувањето во правец на детерминирање на модел на воено разузнавање, од една страна рационален, ефикасен и неопходен за Армијата на Република Македонија, а од друга страна компатибилен со стандардите на НАТО, укажа на следните заклучоци:

- Периодот на транзиција, иако долг, не придонесе за забрзани реформи во безбедносно-одбранбениот систем и давањето ефикасна поддршка на мисиите на АРМ во извршувањето на поставените задачи.
- Потребата од воено разузнавање, Армијата го надополнуваше со импровизирано собирање, анализа, обработка и доставување на информации, кои во одреден момент беа штетни за одбранбениот капацитет и нивното ангажирање на теренот.
- Непостоењето на институција за обединување и менаџирање на разузнавањето на национално рамниште доведе до минимизирање на улогата и потребата за постоење на воена разузнавачка служба.

- Сè уште, неприфаќањето на стандардизираните разузнавачки процедури на здружените безбедносни колективи, претставуваат пречка за координирано дејствување во зоните на одговорност и употреба на единиците во земјата и во странство.
- Постои расчекор во координираните активности на разузнавачките институции на национално рамниште, кој може да доведе до изготвување на нереални проценки за постоење на закани и ризици насочени кон одбранбениот систем и неговите капацитети.
- Неприменувањето на разузнавачките дисциплини и компоненти кои се користат во НАТО и партнерските земји ја оддалечуваат воената служба за разузнавање во заложбите за координирано дејствување и соработка на полето на спротивставувањето на глобалните закани.
- Според досегашните „импровизирани модели“ на организациска и функционална поставеност, разузнавачкиот циклус како основен механизам на воено-разузнавачката машинерија, воопшто не е воспоставен.
- Улогата на разузнавачкиот персонал не кореспондира со потребите и барањата на воените авторитети, за што во голем дел военото раководење, командување и контрола, ги избегнува или минимизира напорите на воено-разузнавачкиот персонал во докажувањето на резултатите од нивното работење.
- На Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија им треба мала, сеопфатна, ефикасна, високо обучена и перспективна воена служба за разузнавање, подготвена за спротивставување на сите ризици и опасности кои ја нарушуваат одбранбената моќ на државата и армијата.

Понудената докторска дисертација со проектираниот модел на суштински и неопходни организациско-формациски елементи, методологија на спроведување на приоритетните разузнавачки потреби и барања на воените авторитети, како и механизми за перспективна разузнавачка поддршка на воените мисии, претставува основа за понатамошни истражувања за остварување на крајната цел – современо воено разузнавање.

Како таков, трудот нуди препораки чие остварување би довело до несомнен успех при поддршката на воените мисии во земјата и во странство, а се однесуваат на:

1. Донесување на ефикасни законски и подзаконски акти со кои ефикасно ќе се регулира делокругот на задачи, мерки и активности на военото разузнавање за поддршка на воените мисии. Во таа насока потребно е постојниот „Концепт за военото разузнавање и контраразузнавање за поддршка на мисиите на вооружените сили“, да се замени со „Закон за воена служба за безбедност и разузнавање“, врз основа на кој ќе се изготват подзаконски акти (правила, упатства и прирачници за целосно заокружување на предметната проблематика).
2. Вградување на разузнавачките дисциплини како основа за планирање, употреба на силите и средствата и спроведување на мерките и активностите за собирање на разузнавачките податоци и информации потребни за реализирање на поставените мисии на воените единици.
3. Операционализација на стратегиските разузнавачки компоненти во секојдневното воено разузнавање на информации од стратегиски карактер, со што целосно ќе се излезе во пресрет на заканите, ризиците, предизвиците и носителите со кои се нарушува одбранбената моќ на државата, особено вооружените сили и поддршка на истите во спроведување на планираните мисии.
4. Воспоставување на национални разузнавачки келии насекаде каде Република Македонија упатува контингенти во воени мисии, како нераздвојни и прецизно детерминирани сегменти на военото разузнавање на стратегиско или оперативно рамниште, со јасно поставени и определени задачи, цели, концепција, методологија и интероперабилна поврзаност.
5. Спроведување на военото разузнавање низ квалитетна обученост, опременост, научно-техничка и технолошка едуцираност на персоналот, поддржано со софистицирана опрема компатибилна на НАТО системите и безбедносните процедури кои се користат и во земјите членки на НАТО и Партнерството за мир.
6. Операционализација на разузнавачкиот циклус како дел од методологија на остварување на активностите од

делокругот на военото разузнавање, со вклучување на потребниот број организациони елементи.

7. Сериозно размислување за одвојување на столбовите кои ги сочинуваат сегментите на разузнавање, контраразузнавање и безбедност;
8. Формирање на разузнавачки батаљон во составот на АРМ кој ќе се ангажира на дел од разузнавачките дисциплини во составот на ВСБиР за потребите на воените мисии;
9. Вградување на единица или орган на стратегиско рамниште кој ќе користи беспилотни летала во процесот на разузнавачка подготовка на бојното поле;
10. Ставање во законски рамки на разузнавањето и делокругот на дејствување на разузнавачките агенции, со што, стратегиското разузнавање би се спроведувало на национално рамниште, оперативното на ниво ВСБиР на МО/Г-2 во ГШ на АРМ и тактичко во рамки на спроведување на воените мисии од тактичко рамниште.

Резултатите од истражувањето во трудот покажуваат дека примената на моделирањето според системот на функционирање на „поврзани садови“, претставува основа за успешно извршување на задачите.

Истражувањето на себе има нов разузнавачки систем и потврдувањето на неговиот докажан успех, забрзано ќе ја приближи Република Македонија до евро-атленските безбедносни процеси и ќе ја отфрли тезата за користење на стереотипи, познати од минатото, својствени за држави со апсолутистички режими, демократски забавени и дезориентирани во времето и просторот.

Сепак, военото разузнавање во смисла на организираност, функционалност и поставеност има поволни карактеристики и големи изгледи за остварување на одбранбениот сегмент на националната одбрана, според примерите и моделите на современите военоразузнавачки организации во земјите со демократско уредување и повеќе децениска традиција.

Основна ползувана литература која е корисна
во текот на истражувањето

1. Adam Zugaj, "Air Operations", 2002;
2. Adam Roberts, "Counter-terrorism, Armed Force and Laws of War", 2002;
3. Алекса Стаменковски "Основи на разузнавањето" 1999;
4. Alice Ackermann, "The Prevention of armed conflicts", 2003;
5. Brian Rotheray, "New Risks of crisis – fresh perspectives from open source", 2001;
6. Ball Nicole, "Security Sector Reform" 2000;
7. Carl von Clausewitz, "On War", translated and edited by Michael Howard and Oeter Paret, 1976;
8. CIA "intelligence" – A Consumer's Guide to intelligence;
9. Christopher Greenwood, "International Law and the Conduct of Military Operations", 2001;
10. Dan Stiver "Managing Contemporary Crises, 2003;
11. DIA, JMiTC "The legal aspects of Chemical and Biological Warfare" 2000;
12. DIA, JMiTC "National intelligence Course" – Textbook, 2000;
13. DIA, JMiTC "Intelligence Analyst Course" – Textbook 2001;
14. DIA, JMiTC "Intelligence Support to Multinational Operations Course" 2000;
15. DIA, JMiTC "The War in the Gulf 1980 – 1988" 2000;
16. Душан Бојчев, "Дипломатски речник", Скопје 1998 година;
17. DIA, JMiTC "Intelligence Analyst Course Presentations" 2001;
18. Donald G. Hukle, "The legal aspects of chemical and biological warfare", 2000;
19. David Pratt, "Sierra Leone: The Forgotten Crisis", 1999;
20. Eliot A.Jardines, "Open Source Publishing", 1994:

21. European Parliament, "European Security Strategy", 2003;
22. Gert Tubach, "The citizen in uniform", 2003;
23. Gray Colin, "Combating Terrorism" 1993;
24. Gert Tubach "The citizen in uniform – The German concept of innere fuhrung as a philosophy for the integration of the military in a democratic society" 2003;
25. G.C.M.E.C.F.S.S, "Glossary of Terms", 2003;
26. Hans H. Mack "Terrorism and Changing Nature of Conflict" 2003;
27. HQ, DOA "Intelligence preparation of the battlfield" 1994;
28. HQ, DOA "Division intelligence and electronic warfare operations" 1986;
29. HQ, DOA "Brigade and Battalion intelligence and electronic warfare operations" 1986;
30. HQ, DOA, "Combat Commander"s handbook od intelligence", 1992;
31. HQ, DOA "intelligence officer"s handbook", 1998;
32. Istvan Gyarmati, "Security sector reform in southeast-Europe", 2004;
33. JCPT MK – 418 "G-2 Functions" 2002;
34. Jeffrey T. Richelson, "The U.S.Intelligence Community", 1989;
35. John Kriendler, "NATO and Key Issues on its Agenda", 2003;
36. Klaus-Dieter Fritshe, "Intelligence Agencies in the Federal Republic od Germany", 2003;
37. Lotz & Barry Wickersham "Intelligence Oversight in a Democratic Society" 2003;
38. Laslo Botz, "Information sharing and Early Warning" 2003;
39. Митко Котовчевски "Современи разузнавачки служби" 2002;
40. Милан Милутиновиќ, "Криминологија", Белград, 1988;
41. Murat Komesli, "Information Technology", 2002;
42. Michael G.Ritchie, "Homeland Defence", 2003;
43. Michael M.Smith, Melinda Hofstetter, Information Fliw in Civil-Military Operations", 1999;
44. Neil Gui, "Nautical charting applications", 2001;

45. Nick Pratt, "The New Terrorism", 2003;
46. Paul Holman "National Security Planning" 2003;
47. Patrick Tyrrell, "Open source intelligence: The Challenge for NATO", 2001;
48. Paul Wilkinson, "Why Modern Terrorism?", 2003;
49. Pancho Kinney, "The U.S. View of the Terrorist Threat", 2003;
50. P.C.Feith, "Generic crisis management", 1999;
51. Pal Dunai, "Future of NATO and PfP", 2004;
52. Roger Kangas "international relations and global trends: Has global terrorism introduced a new era?", 2003;
53. Richard N.Kohn, "How democracies control the military", 1997;
54. Stephen Sloan "Changing Requirements in the Domestic and international Arena" 2003;
55. Sean D.Murphy, "Terrorism and the Concept of Armed Attack", 2002;
56. Shashi Tharoor, "The future of Civil Conflict", 1999;
57. Steven Metz, "The Strategic Implications of Alternative Futures", 1997;
58. Собрание на Република Македонија, "Национална Концепција за безбедност и одбрана" 2003;
59. Seal of the President of the US "The National Security Strategy of the United States of America" 2002;
60. Samuel Huntington, "Officership as a Profession", 1985;
61. SHAPE, Belgium, "NATO Geographic Policy", 1996;
62. Stephen J.Flanagan, Ellen L.Frost and Richard L.Kugler, "Globalization and Security: A Growing Challenge", 2001;
63. Steve Windsor, "Hidrographic Products and Requirements", 2001;
64. ССНО "Безбедност" – Учебник за безбедносна обука во воените школи на ЈНА, 1981;
65. T.Eisenblatter "Intelligence preparation of the battlefield" 2002;
66. Tim Small, "NATO CIMIC", 2002;
67. United States Department of State "Patterns of Global Terrorism" 1999;

68. US Department of State “Intelligence and Research” 1999;
69. Влада на Република Македонија, “Стратегиски одбрамбен преглед”, 2003;
70. Vladimir Orlov, “Patient in coma”, 2003;
71. ВАКoВ ЈНА, “Рад војно-обавештајних органа”, 1955;
72. Друга помошна литература, скрипти и материјал од курсеви, семинари, презентации и слично.

БИОГРАФИЈА

Магистер по криминалистика, доктор на одбрана е биографијата на Методија Дојчиновски, потполковник, вработен во Воената академија „Михаило Апостолски“ во Скопје, како шеф на катедрата за безбедност, управување со кризи и заштита и спасување. Мотивираноста за оформување на сопственото образование произлегува од долгогодишното искуство стекнато во текот на воената кариера, личната одговорност и професионалната посветеност и бројните научни истражувања во земјата и странство, на полето на военото разузнавање и безбедноста.

Роден во Битола во 1967 година, со потекло од историското село Смилево, следејќи ги стапките на својот татко, по завршувањето на основното и средното училиште во Скопје, дипломирал на Воената академија во Белград, магистрирал на факултетот за безбедност во Скопје, а докторирал на Институтот за мировни и одбранбени студии на Филозафскиот факултет во Скопје.

Првите чекори во воената кариера ги отпочнува во 1989 година. По осамостојувањето на Република Македонија, дава придонес во создавањето на АРМ, а веќе во 1994 година поставен е за командант на батаљон на воената полиција. Во текот на воената кариера вршел должности во командите, единиците и установите на Министерството за одбрана и АРМ од рангот на батаљон, полк, бригада, Здружена оперативна команда, ГШ на АРМ и Воената служба за безбедност и разузнавање.

Д-р Методија Дојчиновски учествувал и дал придонес во реализирањето на еминентни семинари, курсеви, конференции, состаноци и реализирање на научно-истражувачки проекти од областа на одбраната и безбедноста, за што реализирал патувања во повеќе земји членки на НАТО и ПЗМ како што се Германија, Велика Британија, САД, Турција, Шпанија, Грција, Романија, Хрватска, Албанија и други. На Европскиот центар за безбедносни студии Џорџ Маршал од Германија, реализирал голем број студиски програми и научни истражувања. Особено внимание и интерес во научно-истражувачката дејност посветува на глобалните кризи и асиметричните закани во регионот и пошироко, развојот на

современото воено разузнавање, безбедноста на локално и регионално рамниште, менаџирањето со кризи, мировните операции и слично.

Давајќи придонес во градењето и одржувањето на безбедносната состојба во државата, партиципирал како Претседател на координативно тело во Владата на Република Македонија за гранично обезбедување и попречување активности за шверц со луѓе, дрога и оружје. Претседател е на Работната група за стандардизација на разузнавањето, контраразузнавањето и безбедноста во Министерството за одбрана и член на делегацијата на Република Македонија за преговори и изготвување договори за заштита на класифицирани информации со странски земји.

Нескриените амбиции и желбата за пренесување на стекнатите искуства и знаења, како и следење на современите процеси на образование и наука, д-р Методија Дојчиновски ги проджува како доцент на Воената академија „Михаило Апостолски во Скопје” во научната област „Безбедност и разузнавање”.